ЗБОРНИК

ДОКУМЕНАТА И ПОДАТАКА
О НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОМ РАТУ
ЈУГОСЛОВЕНСКИХ НАРОДА

ТОМ

III

КЊИГА 6

РЕДАКЦИОНИ ОДБОР:
Вељко Зековик. Саво Брковић,
ФабиЈан Трго, пуковиик, Душан Живковић, маЈор
Станка Поповик, маЈор

Одговорни уредник
ФабиЈан Трго, пуковиик

ПРИПРЕМА ЗА ШТАМПУ
ВОЈНОИСТОРИСКИ ИНСТИТУТ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ НАРОДНЕ АРМИЈЕ

ИЗДАЈЕ
ВОЈНОИЗДАВАЧКИ ЗАВОД „ВОЈНО ДЕЛО"

ВОЈНОИСТОРИСКИ ИНСТИТУТ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ НАРОДНЕ АРМИЈЕ

ЗБОРНИК

ДОКУМЕНАТА И ПОДАТАКА О НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОМ РАТУ ЈУГОСЛОВЕНСКИХ НАРОДА

ТОМ

III

КЊИГА 6

БОРБЕ У ЦРНОЈ ГОРИ

БЕОГРАД
1954

БОРБЕ У ЦРНОЈ ГОРИ

Октобар — Децембар 1943

I

ДОКУМЕНТА ПАРТИЗАНСКИХ ЈЕДИНИЦА
И ПАРТИСКИХ ОРГАНИЗАЦИЈА

БР. 1

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 21 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ БРИГАДЕ АЛПИНАЦА „ТАУРИНЕНЗЕ" ЗА ПОКРЕТ ПРАВЦЕМ МОЈКОВАЦ—СЛЕПАЧ МОСТ—ШАХОВИЋИ

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 122
21 октобра 1943 год.
у час

ШТАБУ II БРИГАДЕ АЛПИНАЦА „ТАУРИНЕНЗЕ"

Одмах по пријему овог наређења извршите покрет правцем: Мојковац—Слепач Мост—Шаховићи, с тим што ћете у области Слепач Моста остати са штабом и два батал>она, а са једним батаљоном одмах продужити до с. Шаховићи.

Ваша бригада у области Слепач Моста предузеће све за заштиту ове раскрснице и заштиту комуникације Бијело Поље—Слепач Мост и Мојковац—Слепач Мост, којим ће комуникацијама бити пребачени дјелови и материјал дивизије „Венеција" и болнице наших јединица.

Батаљон у области с. Шаховићи има задатак: да изврши ужу заштиту самог села Шаховићи и комуникације ка Пљевљима, повезујући се са вама у Слепач Мосту.

Покрете извршити што прије на означене просторије, а са нама се повезати сјутра преко наше релејне станице у области Шаховића.

Ваше пионирско одјељење, у вези нашег усменог наређења синоћ, употребите најхитније за ојачање свих мостова и пропуста од Мојковца до Слепач Моста.

Вашег делегата — официра за везу при нашем штабу упутите са вашим батаљоном који одлази у Шаховиће и нека се

исти официр са нама повеже преко наше релејне станице за везу у области Шаховића, те га зато и не упућивати у овај штаб данас.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар	Помоћник начелника	Командант
Митар Бакић	п. пуковник **Б. Обрадовић**[1]	генералмајор **Пеко Дапчевић**

(М. П.)

Пс. Упутите нам 10 ваших војника који немају пушке и које ћемо ми распоредити у нашу пратећу чету на помоћне дужности. Војнике упутите по овом куриру.

Помоћник начелника
Б. Обрадовић

БР. 2

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 21 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ БРПГАДЕ АЛПИНАЦА „ТАУРИНЕНЗЕ" ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ ЈЕДНОГ БАТАЉОНА НА СЛЕПАЧ МОСТ

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 118
21 октобра 1943 год.
у 8 час.

ШТАБУ II БРИГАДЕ АЛПИНАЦА „ТАУРИНЕНЗЕ"

Одмах по пријему овога наређења упутите један Ваш батаљон на Слепач Мост, са задатком да посједнете одбране ове раскрснице, која је од велике важности за комуникације од Колашина и комуникацију од Бијелог Поља.

На Слепач Мосту налази се један наш вод Бјелопољског партизанског одреда, са којим одмах ухватите везу и који ће Вам служити за сигурније обавјештавање, јер су у воду већином мјештани.

Остатак Ваше бригаде са Вашим Штабом остаће и даље у области Мојковца, за штићење материјала дивизије „Венеција".

[1] Бранко Обрадовић. Указом о произвођењу и унапређењу офнцира НОВЈ објављеном у Билтену Врховног штаба 1943 год., бр. 29-31, унапређен у чин пуковника маја 1943 године.

За даљи транспорт овога материјала регулисаћемо у току данашњег дана, те нам одмах упутите у овај Штаб најстаријег официра и руковаоца тога материјала и камионе, како бисмо могли плански извршити потребна пребацивања и коришћење ових камиона.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

(М. П.)

БР. 3

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 21 ОКТОБРА 1943 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА ЗА НОВЕ ПРАВЦЕ ДЕЈСТВА[1]

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Стр. пов. бр. 120
21 октобра 1943 год.
у 10 час.

Достављено: штабовима дивизија II пролетерске и III ударне, Штабу IV пролетерске, II далматинске бригаде и замјенику команданта II прол. бригаде.

ШТАБУ

У вези последњег наређења Врховног штаба и постојеће ситуације

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — ШТАБ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ: примиће под своју непосредну команду V и IV црногорску бригаду, а одмах се везати и добавити једну херцеговачку групу, од три постојеће.

Штаб дивизије ће своје мјесто узети у области Боана.

2. — ПЕТА ЦРНОГОРСКА БРИГАДА: дејствоваће у области Горња и Доња Морача и Липово, са задатком чишћења територије од бандитских група и герилско ратовање према евентуалним непријатељским мањим гарнизонима и колонама на комуникацијама означене просторије.

3. — ЧЕТВРТА ПРОЛЕТЕРСКА БРИГАДА: остаће на истом мјесту, са задатком затварања праваца од Матешева и Колашина, са мањим упорним одбранама и потпуним рушењем ко-

[1] Примјерак (достављеи Трећој ударној дивизији) налази се у архиви Војноисториског инстнтута.

муникације Колашин—Мојковац. (За ово искористити све Талијане који се сада налазе у саставу бригаде, т.ј. батаљон из Матешева и батаљон Рива[2]).

Штаб бригаде ће остати под нашом непосредном командом све док не ухвати везу са својим пггабом дивизије.

4. — Јединице талијанске дивизије „Венеција", по наређењу које смо им упутили, одмах ће предузети покрете главним правцем долином Лима и то: Бијело Поље—Бродарево—Пријепол>е—Прибој, којим ће правцем ићи јединице II пролетерске и II далматинске бригаде, како је то регулисано овим наређењем, а своју моторизацију и материјал ова дивизија ће пребацивати на пра-**Еац** Пљеваља, прско Шаховића.

5. — II бригада алпинаца „Тауринензе" биће пребачена у току данашњег дана у област Слепач Мост и Шаховићи.

6. — II далматинска бригада: кренуће се са својих садашњих положаја правцем јединица дивизије „Венеција", долином Лима према Пријепољу, с тим да са јединицама ове дивизије бригада изврши једно брзо чишћење бандитских села у области Бродарево—Комарани и да разоружа банде овог краја, а потом продужи означеним правцем.

7. — Дјелови II пролетерске бригаде, који се сада налазе у области Берана, остаће као заштита правца Беране—Бијело Поље, са истим задатком као и IV пролетерска бригада, т.ј. заштита овог правца мањим упорним борбама, са потпуним рушењем комуникације Беране—Бијело Поље, користећи за ово извјестан број Талијана, које тражити од штаба дивизије „Венеција", те да то људство, крећући се ка Бијелом Пољу, руши успут ову комуникацију.

Ови дјелови ће остати на овом правцу и на овом задатку све до нашег даљег наређења, а повезаће се преко Лубнице са јединицама IV пролетерске бригаде у области Мојковца.

8. — Берански батаљон и сви остали дјелови команда мјеста и локалних партизанских одреда прикључиће се IV пролетерској бригади, а Санџачки батаљон, који се сада налази у области Берана, и дјелови Бјелопољског одреда прикључиће се батаљонима II пролетерске бригаде, који штите правац Беране—Бијело Поље.

9. — Болнице:

а) Болница IV Пролетерске бригаде уђи ће у састав своје бригаде и Штаб ове бригаде ће одмах упутити један батаљон у Горња Поља гдје се налази болница, за њену заштиту (Оволико се мијења наше јутрошње наређење о слању једне чете за заштиту болнице).

[2] Командант овог италијанског батаљона, капетан Марио Рива (чије име батаљон носи) јуначки је погинуо у бор<5и против Њемаца 18 октобра 1943 год. код Колашина.

ŠTAB
II UDARNOG KORPUSA
NOV Jugoslavije
Str.Pov.Br. 120
21.oktobra 1943 god.
u 10 čas

Достављено: штабовима дивизија II пролетерске и III ударне, штабу IV пролетерске, II далматинске бригаде и замјенику команданта II прол.бригаде.

Штабу _____

У вези последњег наређења Врховног штаба и постојеће ситуације

Н А Р Е Ђ У Ј Е М О :

1. ШТАБ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ: и даље под своју непосредну команду V и IV црногорску бригаду, а одмах се везати и добавити једну херцеговачку групу, од три постојеће.

Штаб ~~дивизије~~ дивизије ће своје мјесто узети у области Бозиа.

2. - ПЕТА ЦРНОГОРСКА БРИГАДА: дејствовање у области Горња и Доња Морача и Липово, са задатком чишћења територије од бандитских група и герилско ратовање ~~xxxxxx~~ према евентуалним непријатељским малим гарнизонима и колонама на комуникацијама означене просторије.

3. - ЧЕТВРТА ПРОЛЕТЕРСКА БРИГАДА: остаће на истом мјесту, са задатком затварања правца од Матешева и Колашина, са малим упорним одбранама и потпуним рушењем комуникације Колашин - Мојковац. /За ово искористити све Талијане, који се сада налазе у саставу бригаде, т.ј. батаљон из Матешева и батаљонRiva/.

Штаб бригаде ће остати под нашом непосредном командом све док не ухвати везу са својим штабом дивизије.

4. - Јединице талијанске дивизије "Венеција", по наређењу које смо им упутили, одмах ће предузети покрете главним правцем долином Лима и то: Бијело Поље - Бромарево - Пријепоље - Прибој, којим ће правцем њим јединице II пролетерске и II далматинске бригаде, како је то регулисано овим наређењем, а своју моторизацију и материјал ова дивизија ће пребацивати на правац Плевља, преко Шаховића.

5. - II бригада Аппинаца Тауриненце биће пребачена у току данашњег дана у област Слепац Мост и Шаховићи.

6. - II Далматинска бригада: кренуће се са својих садашњих положаја правцем јединица дивизије "Венеција", долином Лима према Пријепољу, с тим да са јединицама ове дивизије бригада изврши једно брзо чишћење бандитских села у области Бромарево - Комарани и да разоружа банде овог краја, а потом продужи означеним правцем.

7. - Дјелови II пролетерске бригаде, који се сада налазе у области Берана, остаће као заштита правца Беране - Бијело Поље, са истим задатком као и IV пролетерска бригада, т.ј. заштита овог правца малим упорним борбама, са потпуним рушењем комуникације Беране - Бијело Поље, користећи за ово извјестан број Талијана, које тражити од штаба дивизије "Венеција", те да то људство крећуће се ка Бијелом Пољу, руши управ ову комуникацију.

Ови дјелови ће остати на овом правцу и на овом задатку све до нашег даљег наређења, и повезаће се преко Дубнице са јединицама IV пролетерске бригаде у области Мојковца.

8. - Берански батаљон и сви остали дјелови команданта мјеста и локалних партизанских одреда прикључиће се IV пролетерској бригади, а Санџачки батаљон, који се сада налази у области Берана и дјелови Бјелопољског одреда прикључиће се батаљонима II пролетерске бригаде, који иду правцем Беране - Бијело Поље.

Фотокопија прве страннце документа бр. 3

Тежи рањеници ове болнице биће упућени са свима рањеницима на правац Пљеваља, те стога ступите у везу са болницом II Далматинске бригаде којој предати оне теже рањенике са потребним особљем.

б) Болница II Далматинске бригаде пребациће се из области Мојковца у област Пљеваља, које ће пребацивање бити правцем Мојковац—Слепач Мост—Шаховићи—Пљевља.

в) Од три болнице дивизије „Венеција" једна ће се кретати са болницом II Далматинске бригаде, а двије ће се кренути на правац Бијелог Поља и ући у састав борачких дјелова ове дивизије, која продужује низ Лим у правцу Прибоја.

г) Тежи рањеници биће пребачени до болнице у Плевљима са камионима, а сви остали рањеници II Далматинске бригад* и болнице „Венеција'' образоваће једну колону и упутити се на правац Пљеваља. У овом погледу данас су дата у овоме штабу потребна упутства управницима болница.

10. — Штаб III Дивизије ће Херцеговачку групу поставити у област Никшића и Билеће, са задатком чишћења просторије и герилског удара на мање евентуалне непријатељске гарнизоне и колоне на комуникацијама те просторије.

Обзиром на искуство из пете окупаторске офанзиве против нас, штаб III Ударне дивизије ће са свима својим јединицама, које узима под непосредну команду, развити ПУНИ ГЕРИЈ1СКИ ДУХ против непријатеља, уколико би он успио да се пробије комуникацијом, те да се не деси, као у поменутој офанзиви, да непријатељ само савлађује фронтални отпор, а дуге и опасне комуникације по њега остају слободне и он њима пребацује без икаква осигурања материјал и људство. Удар у мање непријатељске гарнизоне претстављаће поремећај његових планова за евентуално продирање према Санџаку, било долином Лима или преко Шаховића. За ово треба предвидјети један сигуран план и овим питањем ће се позабавити како штаб III Дивизије, тако и штабови бригада који остају на означеном простору.

11. — IV Бригада ће упутити друга Раду Стефановића у Пљевља, гдје ће се јавити другу Милутину[3] или другу Фериду[4].

12. — Покрети и извршење задатака отпочеће у току данашњег дана, па ће штабови предузети све потребно да плански и хитно изврше све припреме за ово.

13. — II Пролетерска дивизија, у садејству са другим јединицама наше војске, биће сасређена за сада на правац Прибоја са Петом крајишком дивизијом.

» Иван Милутиновић, народни херој. Погинуо 23 октобра 1944 год. код Београда као члан Врховног штаба НОВ Југославије.

[4] Ферид Ченгић

14. — Штаб Корпуса ће у току данашњег дана бити у области Мојковца, а онда ће се пребацити на правац Шаховићи, гдје ће бити показана веза.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар	Помоћник начелника	Командант
Митар Бакић	пуковник	генералмајор
	Бран. Б. Оорадовић	**Пеко Дапчевић**

(М. П.)

БР. 4

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 21 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА" ДА СЕ СА СВИМ ЈЕДИНИЦАМА ПРЕБАЦИ НА СЕКТОР ПРИЈЕПОЉЕ—ПРИБОЈ -

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Стр. пов. бр. 121
21 октобра 1943 год.
у 11.00 час.

ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА"

У вези постојеће ситуације и појачаног дејства непријатеља са правца Матешево—Колашин, а у вези општег плана и распореда јединица Корпуса

НАРЕЂУЈЕМО:

1. Ваша дивизија ће предузети покрет долином Лима правцем: Беране—Бијело Поље—Бродарево—Пријепоље—Прибој и то са својим борачким дјеловима, вашим штабом, једном батеријом од два топа, три тенка и ваше двије болнице.

Ваша моторизација, артиљерија, муниција, материјал и храна пребациће се правцем: Слепач Мост—Шаховићи—Пљевља.

2. Регулишите одмах потребно за поступак и покрет како је наведено у тачци 1.

Ми смо потребно наредили управнику ваших болница, да једна болница са свима вашим тежим рањеницима буде пребачена у Пљевља, са нашом болницом II Далматинске бригаде. Поред тога смо наредили вашем официруаутоколоне, да са свима возилима предузме пребацивање људства и материјала на правац Шаховићи—Пљевља и то овим редом: тешки рањеници, му-

ниција, храна и остали материјал, а потом ћемо камионе користити на овоме правцу према стварној потреби.

Упућивање ваше артиљерије, тенкова и осталог материјала **из** области Берана и Бијелог Поља ви регулишите што брже, а командант ових дјелова јавиће се на путу нашој релејној станици у области Шаховића, где ће добити просторију и распоред смјештаја у области Пљеваља.

3. Издајте потребно наређење да команданти ваших возила извршавају наређења непосредно штаба корпуса, а у хитним случајевима и штабова наших јединица, у погледу хитног превожења, било материјала, било људства. Десио се случај синоћ, да су ваши сви шофери изјавили да су уморни и то послије краће Еожње, те су са мало воље приступили даљем вожењу, које смо наредили. Ми радимо заједно и интерес је свих нас да постигнемо најбоље резултате у борби против Њемаца и њихових слугу, те се свако наше наређење има безусловно извршавати у сваком погледу.

4. Са вашим дјеловима долином Лима кретаће се и' наша II Далматинска бригада, која је добила задатак да на путу у области села Комарани—Бродарево изврши чишћење милиционарских банди, па стога заједно са штабом II Далматинске бригаде ријешите најповољније ово питање, јер ће вам иначе ове банде, које су врло мале и незнатне, на вашем правцу кретања, чинити неприлике.

5. Другу бригаду алпинаца „Тауринензе" пребацићемо у току данашњег дана у област Слепач Мост и Шаховићи, за одбрану и заштиту ове раскрснице код пролаза ваше моторизације и материјала из области Бијело Поље и Мојковац.

6. Ми смо вам писали јуче једно писмо под оп. број 116, којим смо позвали да ваш начелник штаба дође што прије у наш штаб, те ако нисте примили ово писмо упутите га што прије код нас у област Мојковца.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар	Помоћник начелника	Командант
Митар Бакић	пуковник	генералмајор
	Бр. Обрадовић	**Пеко Дапчевић**

(М. П.)

БР. 5

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 22 ОКТОБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О ПОПУЊАВАЊУ УДАРНИХ БАТАЉОНА И СИТУАЦИЈИ ОКО МАТЕШЕВА И РОЖАЈА

ШТАБ
ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА
Строго пов. сл.
22 октобра 1943 год.

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Положај

Данас 22 о. м. командант Корпуса друг генералмајор Пеко Дапчевић јавио је телефоном (у 11.50 часова) команданту Одреда да се један од ударних батаљона појача на 120 људи и буде у приправности да за три до четири дана крене у састав IV Црногорске бригаде.

Предузели смо одмах све послове у вези са попуном наших ударних батаљона још интензивније, иако смо на мобилизацији радили и до сада колико је год то било могуће.

Стављено нам је у задатак да пренесемо Главном штабу и Штабу III дивизије да у будуће пошту за Штаб Корпуса шаљу преко Штаба II Пролетерске ударне дивизије, што овим путем и чинимо у односу на вас, и молимо вас да ви то пренесете Штабу III дивизије.

У истом разговору друг командант Корпуса јавио нам је да Њемци надиру на нашу слободну територију од Андријевице, Матешева и Рожаја. Последњих 2—3 дана Њемци су имали 800 мртвих[1].

Успоставили смо везу (преко Команде мјеста Манастир Пива) са X Херцеговачком бригадом, чије су јединице 16 о. м. биле на положају: Равно—Липник—Берушица, после чега су растурајући четничке банде ушле у Гацко. Ово је урадила прва ударна група X Херцеговачке бригаде, док су остали дијелови оријентисани према јужној Херцеговини: Билећа—Требиње—Столац. Бригада се подијелила на двије групе јер већ има десет батаљона, а и надаље врши мобилизацију. Једна наша чета јачине 30—40 људи кренула је од Манастира Пиве у Гацко да успостави директну везу са X херцеговачком бригадом ради

[1] У операциском дневнику Штаба Другог ударног корпуса убиљежено је 21 октобра 1943 године: „Непријатељ је имао у борбама на простору Лијева Ријека — Матешево око 400 мртвих и 300 рањених", а 22 октобра: „У борбама на положајима око Андријевице Њемци и Арнаути имали су око 300 мртвих и око 350 рањених. На правцу Берана непријатељ је имао око 90 погинулих и већи број рањених".

координације рада. Чим добијемо извјештаје јавићемо вам опширније.

Послије извјештаја који смо вам послали о растурању четничких банди са Струга и Јаворја имали смо покрет са оба батаљона ради прогањања и уништења четничких банди на подручју Команде мјеста Жабљак и Негобуђа.

У Шаранцима је наш I Ударни батаљон имао сукоб са групом бандита око Бошка Бојовића 20 о. м. Имали смо два рањена друга, од којих један теже рањен и умро је данас. Бандити су имали једног мртвог и једног рањеног.

Исто тако 17 о. м. група политичких радника са терена одржавала је конференцију у селу Црна Гора (Пива) међу којима се налазио и друг Крсто Шарац, замјеник политичког комесара Планинопивског територијалног батаљона. Док је одржавана конференција (било је напољу и око 9 часова увече) неко је припуцао и убио друга Шарца, као и ранио још једнога друга.

Предузели смо извиђање у томе правцу, а интервенисаћемо и са батаљоном.

О свему ћемо вам поднијети опширан извјештај док завршимо предузете акције на терену.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЈ10Б0ДА НАРОДУ!

За штаб одреда
командант-мајор
Цицмил[2]

БР. 6

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 22 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ФОРМИРАЊЕ УДАРНЕ ГРУПЕ У ЦИЉУ НАПАДА У БОК И ПОЗАДИНУ НЕПРИЈАТЕЉА НА СЕКТОРУ ПЕЛЕВ БРИЈЕГ—ВЈЕТАРНИК—ЛИЈЕВА РИЈЕКА

ШТАБ
III У. ЛИВИЗИЈЕ Н. О. В. Ј
О бр. 18
22-X-1943 г.

ШТАБУ V БРИГАДЕ

Непријатељ јачим снагама напада положаје IV пролетерске бригаде јужно од Матешева. Ова бригада већ неколико дана води упорне одбранбене бојеве са непријатељем јужно од Матешева. Према најновијим подацима непријатељ је избацио ли-

' Обрад Цицмил.

јеве побочнице дуж пута Подгорица—Биоче—Лијева Ријека, а у току данашњег дана примијећени су његови дијелови на Вежешнику и у правцу Радеће.

Да би се олакшао положај наше IV бригаде, у току јучерашњег дана наредили смо да се пребаце два батаљона V бригаде на просторију Братоножићи, за дејство у непријатељска леђа и позадину.

Обзиром на јачину непријатељских снага и важност правца којим непријатељ надире одлучили смо да појачамо снаге одређене за напад у непријатељски бок.

За успјешно извршење овога задатка

НАРЕЂУЈЕМО:

1 — Одмах по пријему овога наређења прикупити ваш V батаљон, с тим да сјутра 23 ов. мј. изврши покрет најкраћим путем до просторије гдје се налазе ваш III и IV батаљон. Ова три батаљона са двије чете из батаљона Зетског одреда сачињаваће ударну групу чији ће задатак бити сљедећи:

а — Напасти непријатеља у лијеви бок и позадину на сектору Пелев Бријег—Вјетарник—Лијева Ријека.

б — Нападе вршити најпогоднијим правцима и са неколико колона, односно према ситуацији на терену.

в — Нападе вршити на камионе, коморе, колоне пјешадије, бочна обезбјеђења итд.

г — Уложити максимум енергије да се успјешно изврши овај задатак.

2 — Операцијама на овом сектору руководиће друг Божо Лазаревић, начелник Штаба ове дивизије, који ће отпутовати са V батаљоном.

3 — Ваш I батаљон смјестиће се на просторију Гостиље (изнад Стубице) са задатком да контролише правце од Даниловграда, врши чишћење села од четничких група, врши ноћне упаде у селима гдје се појаве четници и то управо до ријеке Зете. Углавном, батаљон ће маневровати по терену у сврху разбијања четника и мобилизације људства.

4 — Ваш II батаљон, који се сада налази на просторији Мартинића, имаће сличан задатак на просторији Мартинића, евентуално и ка Пиперима.

5 — Замјеник команданта бригаде нека остане да руководи операцијама I и II батаљона на сектору који је одређен и да координира рад ових батаљона.

6 — Ваша интендантура бригаде и комора нека остану под заштитом пратеће чете на просторији Копиље.

7 — Свакодневно и исцрпно обавјештавати овај Штаб о ситуацији на појединим секторима.

8 — Овај Штаб ће се налазити у с. Гостиље Мартинићко.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
Командант, пуковник
Радован[1]

БР. 7

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 22 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ О АКТИВНОСТИ ЧЕТНИКА ОКО СПУЖА И ЈАЧИНИ НИЈЕМАЦА У ПОДГОРИЦИ И ЊИХОВИМ ПОКРЕТИМА

ШТАБ
V ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕБРИГАДЕ
Бр. сл.
22 октобра 1943 године
у 13 часова
. Копиље

ШТАБУ III ДИВИЗИЈЕ

1. — Примили смо ваше јутрошње наређење[1].

2. — Прошле ноћи око 23 часа једна група чеТничких бандита од 40 на броју, под руководством два Радовића[2], покушала је да унесе забуну у наш 2 батаљон који се налази у Г. Мартинићима. Наши су их сачекали и одбили до Спужа. Нијесмо имали губитака.

3. — Ваше обавјештење да је Јаков Јововић био јуче у Слатини не поклапа се са обавјештењем нашег батаљона у Г. Мартинићима, који каже да се он са око 200 бандита налази на-Тарашу, Ждребаонику и нешто у Сиги.

4. — Према вашој заповијести талијанска дивизија „Аоста"[3] требала је једним дијелом [да] дође у Сретњу. Она једино може

[1] Радован Вукановић

[1] Види док. број 6.

[8] Марко и Крсто. Нестали приликом повлачења с Њемцима 1945 године.

[5] Мисли се на бригаду „Аоста".

да контролише Слатину, али ми знамо колико је ефектна н>ихова контрола. Овдје и у Мартинићима је неопходно потребан по један батаљон. Наш Први батаљон се налази у пратњи комора и пратећих водова, чете итд. Сада му јављамо да се одмах упути за Гостиље, гдје треба да се базира. Он би једино могао да се спушта према Слатини или пак да се тамо смјести са задатком да контролише тај дио Бјелопавлића. Код нас овдје је 5 батаљон, а други је у Г. Мартинићима. Ако сматрате да на Гостиљу не треба да буде ни један батаљон, могли би наредити нашем Првом батаљону кад стигне ту да се упути у Слатину. Иначе сада нијесмо у могућности да пошаљемо ни један други батаљон, јер Мартинићи праве непрестано покрете од Спужа, а кад их потјерамо опет се збију у Спуж. Морамо за Слатину чекати први батаљон. Пети батаљон, који је овдје, контролише сав овај терен до Црнаца и ка Ријеци Пиперској.

5. — Други батаљон нас обавјештава да је јуче прошло од града за Подгорицу око 150 моторних возила, а да је и током прошле ноћи исто тако био жив саобраћај на истој релацији и у истом смјеру.

6. — Командант Зетског одреда[4] извјештава нас јутрос лично да је њихов Трећи батаљон јуче вратио једну комбиновану моторизовану њемачку колону за Подгорицу. Ова колона ишла је за Колашин или на томе правцу. Једна чета батаљона Зетског одреда добила је задатак да избије на село Клопоте и ту да поруши комуникацију. Двије остале чете су према Биочу и са неким дјеловима треба да избију на Вежешник. Ми стално контролишемо Црнце.

7. — Док ово пишем, дође један одговорни друг и јавља да је он јуче био у Подгорици и каже да тамо нема много њемачке војске. Он кзже да их нема више од 1000 војника. Даље прича да је јуче око 9 сати видио једну њемачку колону од око 70 војника на путу за Биоче.

8. — Нека жена која је јутрос дошла из млина са Враницких Њива причала је да Њемци јутрос туку шрапнелима Вежешник. Даље да је дошло под Вежешник око 20 камиона, а за камионима да је ишла колона пјешадије. Мисли да имају намјеру да заузму Вежешник. Ми ћемо ово провјерити и извијестити вас.

СМРТ ФАШМЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб
Замјеник команданта
Н. Јовићевић

[4] Војо Тодоровић

БР. 8

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 22 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О САБОТЕРСКОМ ДРЖАЊУ МАЈОРА АЛБЕРТИНИЈА, КОМАНДАНТА ИТАЛИЈАНСКОГ БАТАЉОНА

ШТАБ
IV ПРОЛ. БРИГАДЕ
22-X-43 г.
У 15 ч.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Већ неколико дана откада је придодат батаљон Италијана ради садејства у борбама које води ова бригада, више пута десило се да Италијани уопште не посједају положаје, или ако их посједну не сачекају ни на већа отстојања непријатеља, па чак неки пут отступе без икакве потребе. Ово отступање врше неуредно, а ниједном приликом досада нас о томе нијесу обавијестили. Напр. батаљон се је повукао са положаја Колашина у Мојковац без нашег знања.

За све ово што се дешава код овог батаљона сматрамо да је једино крив командант батаљона мајор г. Албертини.

Ниједном приликом досада мајор г. Албертини није хтио искрено ни разговарати са нама, а поготово ни сарађивати. Увјек је разговарао са нама са неке висине, са презрењем, трудећи се да нам докаже да ми нијесмо у стању уопште борити се против Њемаца. Његова тактика састоји се само у томе да отступа пред Њемцима, не чекајући их ни на којем положају.

Синоћ када је дошао код нас да разговарамо опет је исто подвлачио, тј. шта ми можемо радити ако Њемци крену у правцу нас и изјавио је да ће и на Мојковцу дати отпор онакав какав је дао у Лијевој Ријеци и на Матешеву, а то је никакав. Стално је тражио од нас да му створимо артиљериску муницију, јер да он без артиљерије не може да води борбу.

У погледу артиљерије хтио је увијек да она служи само њему и да јој он сам наређује без икаквог претходног договора са нама.

Артиљерију коју смо били поставили на положај у Пољима, он је хтио на своју руку да пошаље за Шаховиће. Ми то нијесмо дозволили из разлога што нам је артиљерија потребна и што је вашим наређењем стављена под нашу команду, као и наређењем пуковника г. Беја, које је упутио командиру батерије.

Јутрос је мајор г. Албертини дошао код артиљерије и наредио им покрет у правцу Шаховића. На путу их је сусрео командант бригаде који се враћао из Мојковца и на питање гдје иде

артиљерија, мајор није хтио уопште да одговори. Прво није хтио да заустави ауто, нити да говори са командантом бригаде, но ипак рекао је само толико да је његова артиљерија и да он располаже са њом. Ово је говорио са иронијом тако да је дошло до жучног објашњења између њега и ком. бригаде. Мајор је продужио аутомобилом у правцу Мојковца, а ми смо издали наређење да се топови не пусте из Мојковца, већ да се врате на положај, заједно са мајором. Наш I батаљон извршио је овај задатак, тј. повратио топове на положај и довео у Штаб бригаде мајора г. Албертинија.

Напомињемо и то да је мајор г. Албертини наредио командиру батерије да он може да иде у шуму, а да ће он водити топове са собом.

Озај Штаб је мишљења да никакве сарадње између нас и мајора г. Албертинија убудуће не може бити. Упућујемо га вама да преко њиховог к-та дивизије захтијевате смјену, пошто је он по нашем мишљењу, ако не издајник оно у најмању руку саботер борбе против Њемаца.

Детаљније о свему овоме рећи ће вам друг Пејовић,[1] официр при Штабу ове бригаде, а њиховог генерала извјестиће карабинијерски поручник Вакини.

Дужност ком. батаљона до одређивања новог команданта од стране њихове дивизије, вршиће капетан г. Амадеј, командир I чете истог батаљона.

Ни у ком случају не можемо се сложити са тим да мајор Албертини поново дође за ком. овог батаљона, јер ће нас натјерати са његовим поступцима да га ухапсимо, или да изазове борбу између нас.

Копију овога писма достављамо вам да је уручите команданту дивизије „Венеција".

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Пол. комесар

Командант
п. пуковник
Љубо[a]

[1] Андрија Пејовић
* Љубо Вучковић

БР. 9

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 23 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О БОЈЕВИМА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ И АКТИВНОСТИ ЧЕТНИЧКЕ ГРУПЕ ЈАКОВА ЈОВОВИЋА

ШТАБ
III У. ДИВИЗИЈЕ Н. О. В. Ј.
Пов. бр. 48
23-X-1943 г.
у 4 ч.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

1 — Ваша наређења пов. бр. 101 од 17-X-1943; строго пов. бр. 104 од 18-X-1943; бр. 105 од 18-X-1943; оп. бр. 106 од 19-X-1943; бр. 114 од 19-X-1943 и пов. бр. (није нумерисано) од 19-X-1943 примили смо данас у 17 часова.

2 — Распоред наших јединица у овом моменту је сљедећи: у току јучерашњег дана су се упутила два батаљона V бригаде у Братоножиће. Са овим батаљонима налази се и једна чета Зетског одреда. Два батаљона налазе се на просторији Пипери—Бјелопавлићи. Један батаљон са четом пратећих оруђа у покрету је са коморама и интендантуром V бригаде преко Моракова за Гостиље. Бригада „Аоста" са својим батаљонима налази се на просторији Бршно—Острог—Винићи—Сретња. Овакав распоред потребан је ради ситуације овамо.

3 — Ваша информација о томе да се V бригада налази у Ровцима била је погрешна.

Ми смо анализирали ситуацију на сектору према Колашину и на сектору код нас, па смо одлучили, са чим су се сложили и другови из Главног штаба који се моментално налазе код нас, да би било врло штетно потпуно испразнити Бјелопавлиће, обзиром да ту Јаков Јововић, уз подршку Њемаца и путем терора предузима све да прикупи што више Бјелопавлића око себе, поведе их против нас и онемогући нам мобилизацију. Овај човјек је засада најопаснија личност у овим крајевима и ми морамо учинити све да га у његовим плановима онемогућимо и да га ликвидирамо.

Но ми схваћамо важност правца према Колашину, па смо наредили још једном батаљону V бригаде и батаљону Зетског одреда, хитно пребацивање на просторији Братоножића. Дакле, на овај сектор пребациће се четири батаљона чији је задатак да дејствују на непријатељске моторизоване и пјешачке- колоне, коморе, бочна обезбјеђења итд. и то на сектору Пелев Бријег—Вјетарник—Лијева Ријека, односно најпогоднијим правцима и најпогоднијим мјестима на овом сектору.

Обзиром на врло слабо проходан терен (кањон Мораче) овде је уопште немогуће пребацити коњима тешка оруђа, али смо дали наређење да се носе на леђима.

Њемци су већ прије неколико дана посјели Биоче а јутрос су истурили своје дијелове на Вежешнику. Претпостављамо да су и у Братоножићима поставили бочна обезбјеђења према Морачи.

Ситуација се вјероватно од писања вашег наређења до данас на сектору IV бригаде измијенила. Ко ми не знамо каква је данас ситуација и колико ће моћи користити батаљони V бригаде обзиром на закашњење.

Према подацима које смо данас добили њемачке колоне иду стално преко Вјетарника праћене њемачком авијацијом. У Подгорицу стижу стално камиони мртвих и рањених Њемаца од вашег правца. Данас се чула борба у правцу Биоча. Претпостављамо да су наши батаљони ступили у контакт са непријатељем. У Подгорици се налазе мале снаге непријатељске услијед њиховог покрета ка Лијевој Ријеци.

4 — Сада добијамо обавјештење од команданта Зетског одреда да је јуче једна њихова чета из засједе напала јужно од Биоча једну колону Њемаца од 10 камиона и 2 тенка и принудила је да се врати за Подгорицу. Убијено је 7 Њемаца. Вјероватно је ради овога услиједило јутрошње запосједање Вежешника као обезбјеђење комуникације. Јединица која је запосјела Вежешник пребацила се камионима преко Рога^а и Вуковића до испод Вежешника и након артиљеријске припреме запосјела Вежешник. У току данашњег дана су се спуштале патроле до Радеће, али су биле дочекане од једне одредске чете и повраћене назад.

5 — Јуче изјутра партизани су ликвидирали у Копиљу Томаша и Ђорђију Грујовића који су били повезани са Њемцима и пријетили Пиперима да ће довести Њемце у Пипере да очисте партизане. Исто тако јуче је ликвидиран Стојан Љумовић у Копиљу јер је из своје куће убио једног нашег друга из IV батаљона.

6 — Пошто је мјесто команданта V црногорске бригаде погибијом мајора Јанковића[1] упражњено предлажемо: за команданта V бригаде друга Вујадина Поповића садашњег команданта IV батаљона ове бригаде а за његовог замјеника друга Сава Станојевића садашњег команданта III батаљона ове бригаде. Досадашњег замјеника команданта V бригаде друга Ника Јовићевића предлажемо по споразуму са друговима из Главног штаба за начелника Главног штаба за Црну Гору и Боку код Мирашевића. За нову бригаду мјесто предвиђеног друга Вујадина По-

[1] Бошко Јанковић. Погинуо код Манастира Острога 18 октобра 1943 године.

повића предлажемо вам друга Војина Тодоровића команданта Зетског одреда, рез. поручника.

7 — Ми сматрамо да би потребно било да Штаб корпуса односно Главни штаб изда један летак за народ поводом ликвидације Баја Станишића, Блажа Ђукановића и др. у којем би требало навести и то да су ови зликовци искористили највећу црногорску светињу у којој су се били угнијездили и из које су ковали планове за злочине над црногорским народом.

8 — Због сталних покрета и акција батаљона V бригаде ми нијесмо могли добити потребне податке у погледу људства, наоружања, војних руководилаца за унапређење као и друге податке које сте нам тражили. Но, ми ћемо настојати, чим се нормализује ситуација да вам све тражене податке од ове бригаде пошаљемо.

9 — Ми ћемо одмах наредити преко Никшићког одреда X бригади да упути овамо Далматински батаљон који је сада ојачан са нешто људства из Дубровника (око 60 другова). Ми смо ово сами хтјели раније учинити али нам је Штаб бригаде дао сугестију да би било потребно тај батаљон оставити ради мобилизације Далматинаца из области Конавља и Дубровника. Ми смо онда овај њихов приједлог прихватили.

10 — Шаљемо вам из V црногорске бригаде за пратећи батаљон 15 другова. Ми смо ово људство данас прикупили, али немамо од батаљона њихове карактеристике. Већина није служила војску и већином су млади људи. Командира и замјеника командира V бригада због потребе у кадровима не може дати без штете по своје чете. Ова два мјеста надокнадите из наше IV бригаде јер тамо има бораца који могу бити командири.

11 — Немање радиограмске везе између вашег и нашег Штаба отежава правилно командовање над нашим јединицама, јер док стигне једно наређење до нас, а које је наређење издато без познавања ситуације код нас, то наређење не може често пута имати своју корисну примјену. Исто тако рокирање јединица по једном таквом наређењу услијед закашњења може **да** буде сасвим бескорисно. Ми исто тако не можемо имати могућност за директно командовање јединицама X бригаде јер док стигне наше наређење до њих ситуација се може неколико пута промијенити. Ради тога ми смо њима издавали само директиве за рад према конкретној ситуацији на терену.

12 — Хитно нас обавијестите о ситуацији код вас уопште и посебно на сектору Лијева Ријека—Матешево—Андријевица—Беране.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар (М. П.) Командант, пуковник
Јован Капа **Радован**[2]

[5] Радован Вукановић

БР. 10

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА Г1ЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 23 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ О БОРБИ СА НИЈЕМЦИМА ОКО ВЕЖЕШНИКА

ШТАБ
V ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
Бр. сл.
23 октобра 1943 године
у 6.30 часова
Копиље

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Према вашем ноћашњем наређењу[1] упутили смо наш 5 батаљон одређеним правцем.

Њемци су јуче изашли на Вежешник и са Вежешника допрли у села Петровиће и Радећу. Кад смо чули за то на положај [је] отишао начелник овога штаба са нешто људства из нашег 5 батаљона. На непријатеља је батаљон Зетског одреда припремио један доста неорганизован контранапад, који је ипак успио. Непријатељ је одбачен из ова два села. Оставио је 10 мртвих, а за рањене се не зна. Вјерује се да има још мртвих, а рањених свакако више. Заплијењене су двије машинске пушке и један „Шарац" — изгледа неисправан. Од 10 мртвих један је официр. Наши су изашли пред њемачке положаје на Вежешник и бацили бомбе, али је непријатељ остао и даље на Вежешнику. Наши су имали три лакше рањена.

Наш 2 батаљон јуче се спуштао у Д. Мартиниће.

Први батаљон и коморе са четом пратећих оруђа још нијесу стигли. Одласком 5 батаљона одавде и дијелова Зетског одреда са Радеће овај сектор је остао испражњен и неће имати ко да га контролише. Због тога смо мишљења, ако се слажете с тим, да једну чету Првог батаљона пребацимо овамо.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
замјеник команданта
Н. Јовићевић

[1] Види док. бр. 6.

БР. 11

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 23 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ЗА СНРЕЧАВАЊЕ НАГЛОГ ПРОДИРАЊА НЕПРИЈАТЕЉА КА МОЈКОВЦУ

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 123
23 октобра 1943 год.
у 8.45 час.

ШТАБУ IV ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

Извијештени смо преко команде мјеста Мојковац, да је непријатељ [са] својим претходницама већ према Маркову Брду, а да наше јединице још држе Марково Брдо.

У вези овакве ситуације, ви ћете настојати да дајете упорне одбране на појединим линијама ка Мојковцу и да никако не дозволите неки брзи покрет непријатеља ка Мојковцу, гдје се још налази доста материјала и муниције, коју ћемо моћи тек сјутра до мрака пребацити на правац Шаховића.

Са она ваша два батаљона у области Мојковца, поред задатка заштите ваше болнице, осматрајте нарочито правац који долази од Лубнице и Бјеласице ка Мојковцу, пошто нам моментално није јасна ситуација код наших јединица у долини Лима, на сектору Беране—Затон. Наш курир из овога штаба, који је био упућен код II пролетерске бригаде, кренуо је из поменуте бригаде 22 ов. мј. у 6 часова (изјутра) и штаб друга Луна[1] је био тада у области Заостро, а непријатељ је само са моторизованим дијеловима ушао у област Берана.

Наредили смо јуче:

а) II далматинска бригада: улази у састав Лимске колоне са два батаљона Талијана, два тенка и два топа и одлази на чишћење Комарана и продужује за Пријепоље. Ова колона још није кренула због растурености јединица које улазе у састав колоне.

б) II пролетерска бригада: један њен батаљон да се пребаци најхитније у Пљевља, а један батаљон са другом Луном и са локалним јединицама да штити правац Беране—Бијело Поље.

ц) Јединице дивизије ,,Венеција" да се сасреде на правац Пљеваља.

[1] Миодраг Миловаиовић-Луие, народни херо>. Смртно рањен 1944 год. на прузи Пожега—Ужнце, као замјеник команданта Друге пролетерске бригаде, у.мро је у свом родном селу Добром Долу код Ужица.

Друг командант и друг комесар налазе се на службеном путу у Пљевља.

Овај ауто задржите са нашим куриром док добијете детаљне податке о активности и намјерама непријатеља и ваше одлуке изнесите у једном извјештају са стањем у 14 часова.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб корпуса
помоћник начелника
пуковник
Обрадовић[2]

БР. 12

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 23 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА" ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ ПОЗАДИНСКИХ ДИЈЕЛОВА У ПРАВЦУ ПЉЕВАЉА

ШТАБ
II УЛАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 124
23 октобра 1943 год.
у 9 — час.

ШТАБУ ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА"

Овога момента смо примили извјештај: да су непријатељске претходнице код Колашина прешле Тару и имају правац Марково Брдо. Међутим, наше јединице држе положај Марково Брдо.

У вези ов&кве моменталне ситуације, ви ћете одмах предузети пребацивање ваших дијелова позадњих[1] (санитета и материјала) као и артиљерије са сточном вучом на правац Пљеваља.

Припреме по овоме извршите у току дача тако, да се колоне крену на правац Пљеваља данас **тачно** у **18 часова** и да изврше што дужи ноћни марш, по могућству до области с. Матаруге, на простору од потока Дубочица до жандармеријске станице и школе с. Матаруге, односно до потока јужно од овог села који пресијеца цесту сјеверно од Клеке. Ту би сви ваши дијелови преданили на дан 24 ов. мј., а онда би поступили по нашем **наређењу**.

[2] Бранко Обрадовнћ
[1] Позадинскнх

Уколико би се ситуација брже мијењала на нашу штету са сектора Колашин, ми ћемо вас обавијестити, да покрети дијелова ваше дивизије услиједе још у току дана, због чега би нарочито требало издати наређење о маскирању од угледа из ваздуха.

Уколико примимо какве нове директиве од друга команданта, генерала Дапчевића, ми ћемо вам их одмах саопштити.

Продирање ових претходница сматрамо као потпуно природно, јер се град Колашин са сјевера може бранити једино посједањем тјеснаца Марково Брдо—Велики и Мали Сушац (к. 1180), па предвиђамо да данас даљи покрет непријатеља неће бити са овог правца. Ово све утолико, уколико наше јединице не протјерају ове претходнице на десну обалу Таре.

Потребно је сљедеће урадити: да пошаљете у Слепач Мост и у Мојковац једног свог официра и да они у тим мјестима образују једну врсту релејних станица за регулисање саобраћаја и да настоје све празне камионе слати **најхитније** на правац Мојковца и тамо товарити све било ваше било наше и евакуисати овамо на правац Шаховића и даље. Стог*а наредите да се сви камиони и карете упуте на правац Мојковца, тамо отпочну најхитнију евакуацију муниције и материјала. Официр који иде у Мојковац за регулисање употребе камиона и утовар материјала, нека ступи у везу са нашим другом артиљеријским капетаном Секулићем[2] и са нашом командом мјеста, те да овај посао буде изведен што брже. Обзиром да је дан погодан за непријатељску авијацију, то регулишите кретање камиона у једном дубоком отстојању и поптуно маскирано са по једним војником осматрачем неба, који би камион заустављао у заклону на случај појаве непријатељског авиона.

Са сектора Беране—Бијело Поље засада нема никакве непријатељске активности.

СМРТ ФАШИЗЛ& — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб корпуса
(М. П.) помоћник начелника
пуковник
Обрадовић[3]

' Душан Секулић
' Бранко Обрадовнћ

БР. 13

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 23 ОКТОБРА 1343 ГОД. ПОМОЋНИКУ НАЧЕЛНИКА ШТАБА ЗА УПУЋИВАЊЕ ДРУГЕ ДАЛМАТИНСКЕ БРИГАДЕ ПРЕМА КОМАРАНИМА II ЗА ДОСТАВЉАЊЕ ДЕПЕША ВРХОВНОМ ШТАБУ

ШТАБ
:1 УЛАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. служб.
23 октобра 1943 г.
у 9,30 час.

Друже Бранко[1],

Примили смо твоје писмо и на исто ти одговарамо:

1 — Италијанску дивизију „Венеција" пребаци на просторију: Коврен—Врања^Отиловићи, с тим што ћеш моторизацију пребапити негде у близини Пљеваља. Бригаду „Тауринензе" пребаци на Јабуку.

2 — II далматинску бригаду упути према Комаранима, како смо се раније договорили, са два батаљона Италијана. Ми треба да урадимо све да не дође до борбе између нас и муслимана и у том смислу шаљемо друга Јакића[2] код II далматинске бригаде, који ће им помоћи у томе. Друг Јакић ће остати у Штабу II далматинске бригаде до разоружања Комарана. Италијански батаљони ће остати на Бродареву са задатком потпомагања артиљеријом и бапачима у случају потребе, тј. ако Комарани дадну отпор. После чишћења Комарана, по инструкцијама друга Јакића, италијански батаљони ће продужити у правцу Прибоја и размјестити се на просторији СеЈ^ашница, Ратајска, а II далматинска бригада ће продужити за Пријепоље. После чишћења Комарана II далматинска бригада ће се ставити под команду своје дивизије и од ње ће добијати сва наређења. Штабу бригаде требаш наредити да нам јаве када ће упасти у Комаране, да би јој упутили са правца Јабука и даље према Комаранима у циљу садејства један батаљон II пролетерске бригаде. Далматинској бригади мораш напоменути да она мора водити строго рачуна о томе да италијанска колона, која иде са њима, не смије бити ни од кога разоружана и да је бригада мора имати увијек уза себе. Нека још сада Далматинци упуте код тенкова и арти-

[1] Бранко Обрадовић, тада помоћник начелника штаба Другог ударног корпуса

[2] Велимир Јакић, народни херој. један од руководилаца и организатора устанка у Санџаку. Умро 1946 године, као луковник ЈНА.

љерије своје људе, да би та оруђа прихватили у случају неке панике код Италијана.

Ми смо усмено разговарали са другом Јакићем по питању Комарана и он ће то пренијети Штабу II далматинске бригаде.

3 — IV пролетерска бригада ће и даље остати под нашом командом до повезивања са својом дивизијом.

Нека се Штаб одмах пребаци у Пљевља, манастир „Св. Тројица", с тим што ћеш ти или Руди[3] привремено остати на том правцу у циљу руководства са групом друга Ј1уна[4] и IV пролетерском бригадом, као и давања задатка II далматинској бригади. Ако се са Далматинском бригадом налази Андријевички батаљон, укључите га у ту бригаду.

4 — Јави ситуацију код вас.

Упутите Врховном штабу сљедеће депеше

„Ми смо разоружали дијелове „Тауринензе" и мање дијелове „Ферара"[5]. Но, узели смо само лако оружје. Њемци су разбили „Тауринензу" и од ње су остале само двије бригаде, које се налазе под нашом командом. „Венеција" без два батаљона налази се под нашом командом. Два батаљона у Прибој, под командом Енглеза Бели. „Ферару" су разоружали Њемци и два њена фашистичка батаљона се боре противу нас.

Њемци ушли послије борбе у Колашин.

Пеко

Код Бистрице смо уништили један мањи четничко-недићевски одред. На бојном пољу је нађено 65 мртвих, заплијењено: 7 пушкомитраљеза и комора. Убијен је командант четничке бригаде. Код Прибоја убили смо више од 30 четника и Недићеваца Четници и Дражиновци најуже сарађују. На извјесним секторима Дражини су потпомагали Недићевце и обратно.

Пеко"

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Командант — генералмајор
Пеко Дапчевић

П. С. Васојевићки бат. упути у IV бригаду са четама из разних команди.

[3] Рудолф Приморац
[4] Миодраг Миловановић-Луне
[5] Разоружавани су они италијански војници и официри који нијесу хтјели да се боре у редовима НОВЈ. (Види док. бр. 115).

БР. 14

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 23 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ О МОРАЛНО-НОЛИТИЧКОМ СТАЊУ КОД ЧЕТНИКА И ПОКРЕТИМА ЊЕМАЧКИХ СНАГА ОД НИКШИЋА КА ПОДГОРИЦИ

ШТА Б
V ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
Бр Сл
23 октобра 1943 године
у 11 часова
Копиље

ШТАБУ III ДИВИЗИЈЕ

До овога момента нема промјена на овоме сектору.

За прошлу ноћ је био Јаков Јововић запријетио да ће напасти наше у Мартинићима, али није одржао ријеч[1]. Мјесто тога сељаци се враћају кућама. Једна група од 18 наоружаних сељака преко ноћи је на засједама са нашим борцима. Преко дана иду својим кућама. Са овима је за данас заказана конференција. Иначе скоро свакога дана батаљон одржава конференције са сељацима на којима учествује по 20—30 сељака. Народ је прилично расположен према нама.

Један човјек, који је дошао из Спужа причао је у штабу 2 батаљона да је командант спушког четничког батаљона Шарановић издао наређење својим четницима да у случају нашег наступања ка њима сви положе оружје, јер ће и он сам то учинити. Даље каже да је људство тога батаљона све капитулантски расположено. Овај сељак је опет отишао за Спуж и вратиће се данас. Нешто четника из спушког батаљона побјегло је за Подгорицу.

Према непотврђеним подацима моторизација која иде од Никшића према Граду[2] и даље за Подгорицу долази из Требиња. У току јучерашњег дана долазили су од Подгорице празни камиони и пролазили за Никшић, а од Никшића се враћали пуни војске и материјала.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.) За штаб
замјеник команданта
Н. Јовићевић[3]

[1] Послије погибије Баја Станишића у Манастиру Острогу, 18 октобра 1943 год., Јаков Јововић преузима команду четннчке организацнје за Срез даниловградски.
[2] Даниловград
[5] Нико Јовићевић

БР. 15

ИЗВЈЕШТЛЈ НАЧЕЛНИКА ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 23 ОКТОБРА 1943 ГОД. СВОМЕ ШТАБУ О ИОКРЕТУ ДРУГЕ ДАЛМАТИНСКЕ БРИГАДЕ И РЕЗУЛТАТИМА БОЈЕВА ОКО АНДРИЈЕВИЦЕ

НАЧЕЛНИК
ПЈТАБА II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЈ1АВИЈЕ
23-X-1943.
у 13.00 ч.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Положај

1. — Сходно Вашем телефонском наређењу, II далм. бригада прекинула је 20 о. мј. у мрак борбу са непријатељем на положајима око Андријевице и пребацила се на просторију Трепча—Виницка.

Ударна група око Берана пребацила је у току 21 о. мј. већи дио својих снага на лијеву обалу Лима, а један батаљон остао је на десној обали Лима.

У погледу поступка приликом евакуације Андријевице и Берана, поступљено је у свему по Вашем телефонском наређењу.

2. — У току 21 о. мј. II далм. бригада са једним италијанским батаљоном из Андријевице и једном брдском батеријом 65 мм. пребапила се је на просторију око с. Лубнице и извршила раепоред својих снага на положајима према комуникацији за Беране, обезбиједивши се и затворивши правце према Матешеву и Колашину.

Један италијански батаљон из Андријевице и једну брдску батерију 75 мм. пребацили смо у току 20 о. мј. на правац Берана.

3. — Ваше наређење стр. пов. бр. 120 од 21 октобра о. г[1]., које сте упутили штабу II далм. бригаде, примили смо истог дана у 22,00 часа. Наређења за Штаб ударне групе и Штаб италијанске дивизије „Венеција" упутио сам одмах другу Лунету[2].

4. — На основу горе наведеног наређења II далм. бригада., један италијански батаљон и једна брдска батерија 65 мм. извршили су у току јучерашњег дана покрет и данас 23 о. мј. у 2.00 часа стигли у Бијело Поље. Покрет је извршен у потпуном реду. Једна четничка банда, јачине око 100 људи, напала је нашу лијеву побочницу (III батаљон) код Оштреља. Послије једночасовне

[1] Види док. бр. 3.
[2] Миодраг Миловановић-Луне

борбе четници су се разбјежали ка Бјеласици. Батаљон је имао једног погинулог.

Пошто су јединице II далм. бригаде уморне и исцрљене услијед вишедневних борби са непријатељем на положајима око Андријевице и покрета које су вршиле посљедних дана, јединице ће се данас до 13.00 часова одмар^ти у Бијелом Пољу, а затим ћемо их пребацити на простори1у: с. Миоча—с. Ораховица, гдје ће пренoћити, а сјутра зором кренућемо на извршење задатка сходно Вашем наређењу стр. пов. бр. 120 од 21 октобра

Са нама иду два батаљона италијанске дивизије „Венеција", Једна брдска батерија и два тенка. Ове јединице примиле су за то наређење од свог штаба дивизије и сачекале су нас овдје у Бијелом Пољу.

Италијанске јединице, које су у току јучерашњег дана заЈедно с-а нама извршиле покрет и дошле у Бијело Поље, одмориће се у току данашњег дана и сјутра се пребацити у Шаховиће, за што су добиле наређење од свога штаба дивизије.

5. — Андријевички батаљон повезали смо са Васојевићким батаљоном и он ће извршити покрет у циљу прикључења IV пролетерској бригади.

6. — II далм. бригада имала је у току борби око Андријевице 18 погинулих и 14 рањених. Непријатељ је имао око 100 погинулих и већи број рањених. Заплијењено је: 1 лаки бацач, 2 тешка митраљеза, 1 брзометна пушка, неколико пушака и пиштоља.

Ова бригада има сада свега око 350 бораца, па би јој што прије требало упутити борце Далматинце из осталих бригада. Муниције југославенске такођер нема, па уколико би је било на расположењу, требало би јој је додијелити.

7. — Наређење помоћника начелника, упућено једном батаљону II пролетерске бригаде за његово пребацивање у Пљевља, послали смо са истим куриром другу Лунету. Као пратњу куриру дао сам 5 другова из IV пролетерске бригаде, који су досада били у мојој пратњи. Ове другове, по њиховом повратку, треба повратити IV пролетерској бригади. Исто тако, упућујем данас и 3 друга из наше пратеће чете, а за себе задржавам 2 курира.

8. — Ја ћу да се даље крећем са II далм. бригадом до њеног извршења добијеног задатка, односно, њеног уласка и стављања под команду II пролетерске дивизије.

Са другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник
Руди Приморац

БР. 16

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 23 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ БРНГАДЕ АЛПИНАЦА „ТАУРИНЕНЗЕ" ЗА ПОКРЕТ ПРАВЦЕМ ПЉЕВЉА—ИРИЈЕ-ПОЉЕ

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 126/1
23 октобра 1943 год.
у 15.30 час

ШТАБУ II БРИГАДЕ АЛПИНАЦА „ТАУРИНЕНЗЕ"

Одмах по пријему овога наређења извршите припреме за покрет Ваше бригаде са садашњег мјеста на простор Јабука (на пола пута на друму Пљевље—Пријепоље).

У вези предњег наређујемо:

1. Бригада ће се кренути са садашњег положаја данас 23. ов. мј. у 18 часова.

2. Правац кретања: Слепач Мост—Шаховићи—Коврен—Кожица—Обарде—Јабука.

3. Марш вршити хитно и подесити ноћна кретања, а дневно се одмарати, или пак према покривености земљишта подесити и дневне маршеве.

4. Одмах по пристизању на Јабуку везати се телефоном и јавити се Штабу корпуса преко релејне станице Пљевља.

5. Са Штабом бригаде ће се кретати и дио Штаба дивизије „Тауринензе".

6. Возила која има бригада користити до Коврена и ту одвојити па преко Пљеваља упутити на Јабуку. Са овим возилима упутити и коначарб да припреме смјештај бригаде на Јабуци.

7. На Јабуци поставити батаљоне тако, са сјеверне и јужне стране комуникације, заузимајући доминантне положаје за заштиту ове комуникације и планинског гребена Јабука—Алина Стијена. Комуникацију не рушити до даљег наређења, а саобраћај контролисати.

Детаљан Ваш задатак добићете на самој Јабуци.

8. Ваш покрет има бити строго прикривен од угледа из ваздуха, а маршевску колону осигурати потребним обезбјеђењем (претходницом и заштитницом).

9. Све своје ненаоружано људство поведите са бригадом.

10. Телефон за везу са Јабуке тражите на основу овога наређења од Штаба дивизије „Венеција".

11. Исхрану регулишите по досадашњем и путем народно-ослободилачких одбора куповином или на бази добровољних прилога. Друг Марић ће се јавити одмах интенданту Корпуса и за све ово тражити потребна упутства.

12. Командант бригаде и његов начелник са тумачем јавиће се при пролазу кроз Шаховиће помоћнику начелника овога Штаба за сва питања овога марша.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЈ10Б0ДА НАРОДУ!

(М. II.)

За Штаб корпуса
пом. начелника
пуковник
Обрадовић

БР. 17

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 23 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕТЖЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ О БОЈЕВИМА НРОТИВ НИЈЕМАЦА НА СЕКТОРУ БРАТОНОЖИЋА

ШТАБ
V ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
Бр сл
23 октобра 1943 године
у 15.50 часова
Копиље

Преноси извјештај политкома ове бригаде са сектора Братоножићи.

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Овога момента смо примили извјештај од друга Драгише Ивановића, политкома ове бригаде, који се налази са наша два батаљона на сектору Братоножића. Извјештај је писан у Тримојевићима јутрос у 8 часова. Он у изводу гласи:

У току прошле ноћи наши су напали, око 2 сата, Њемце на положајима око Клопота; заузели Клопот и све положаје око овога села. Но непријатељ се повукао јужно од Клопота према Малој Ријеци те наши нијесу били у могућности да поруше пут, како због присуства непријатеља у непосредној близини мјеста гдје је пут требало порушити, тако и због времена, а и због тенка, који је дошао из Подгорице. Изгледа да је тенкова било и више. Због већег пространства сектора, који је непријатељ посио у току јучерашњег дана, наши нијесу били у могућности да дају јаче засједе према Подгорици. Јачина непријатеља није

Штаб
V Црногорске ударне бригаде
Бр
23 октобра 1943 године
у 15,5о часова
Копиље

Преноси извјештај политкома ове бригаде са сектора Братоножићи.

Штабу III Ударне Дивизије

Овога момента смо примили извјештај од друга Драгише Ивановића, политкома ове бригаде, који се налази са наша два батаљона на сектору Братоножића. Извјештај је писан у Тримојевићима јутрос у 8 часова. Он у изводу гласи:

У току прошле ноћи наши су напали, око 2 сата, Немце на положајима око Клопота; заузели Клопот и све положаје око овога села. Но непријатељ се повукао јужно од Клопота према Малој Ријеци те наши нијесу били у могућности да поруше пут, како због присуства непријатеља у непосредној близини мјеста гдје је пут требало порушити, тако и због времена, а и због тенка, који је дошао из Подгорице. Изгледа да је тенкова било и више. Због ових већег пространства сектора, који је непријатељ посио у току јучерашњег дана наши нијесу били у могућности да дају јаче засједе према Подгорици. Јачина непријатеља није нашим довољно позната. Располагао је са три бацача на разним мјестима, са више аутоматских оруђа, што нашима даје разлога да констатују да је била јача јединица - неколико стотина. Мјештани су причали да је синоћ замрило у Клопоту окс 20 камиона, а да је око 30 пошло према Бјетарнику. Драгиша мисли да снаге нијесу биле велике, али су биле добро распоређене. Интервенцију од Подгорице ипак не би могли да спријече. У борбама око Клопота непријатељ је имао 3-4 мртва. Заплијењено је: 1 лаки бацач са два сандука муниције, 1 "Шарац" са доста муниције, два постоља и један труп т.митраљеза, 1 машин-пиштољ, 1 "парабелум" и неколико осталог ратног материјала са једним италијанским п.митраљезом. У тој борби погинуо је командир једне чете 4 батаљона, друг Милутин Грозданић, у јуришу на Немце. У 4 батаљону има још два рањеника - лакша, а у 3 једна другарица теже рањена.

Према чести су оставили мања одјељења, а главнину су повукли у Ријеку. Вечерас намјеравају поново напасти непријатеља и ликвидирати га ако не добију нова појачања.

Прекјуче је једна чета Зетског Одреда рушила пут па је непријатељ због тога извукао оволика појачања, односно осигурања.

Драгиши није познат задатак за нашу бригаду према директиви II Ударног корпуса да у истом смислу чини неке сугестије, које се поклапају са одлукама тога штаба за наше садејство са јединицама IV Пролетерске бригада на простору Дутово према Васојевићима.

Према обавештењима која су добили у Лутову борба је јуче ујутро вођена око Матешева па је у току дана престала.

Текстуелно Драгиша каже:

"Мишљења сам да треба одмах да ријешите са штабом дивизије да нам сеу у сагласности са Гл.Штабом, додијеле бар ове двије кучке чете, па би могла и бјелопавлићка и пиперска. Мишљења сам да треба оставити само 30-40 људи у Пиперима, а остало све у бригаду."

Ми ћемо овдје задржати курире који су овај извјештај донијели пошто је начелник тога штаба свакако већ ступио у везу са њима и с обзиром на то да ћете и ви вјероватно нешто наредити поводом овога извјештаја па да би имали курира да га пренесу. Ово из разлога тога што овде немамо лутстава за курирску службу, јер је наша чета пратећих оруђа формирана од Италијана који нијесу сигурни ни за обезбјеђење своје а камо ли за које друго.

Смрт фашизму - Слобода народу.

За штаб
замјеник команданта

Фотокопија документа бр. 17

нашим довољно позната. Располагао је са три бацача на разним мјестима, са више аутоматских оруђа, што нашима даје разлога да констатују да је била јача јединица — неколико стотина. Мјештани су причали да је синоћ замркло у Клопоту око 20 камиона, а да је око 30 пошло према Вјетарнику. Драгиша мисли да снаге нијесу биле велике, али су биле добро распоређене. Интервенцију од Подгорице ипак не би могли да спријече. У борбама око Клопота непријатељ је имао 3—4 мртва. Заплијењено је: 1 лаки бацач са два сандука муниције, 1 „Шарац" са доста муниције, два постоља и један труп т. митраљеза, 1 машинпиштољ, 1 „парабелум" и неколико осталог ратног материјала са једним италијанским п. митраљезом. У тој борби погинуо је командир једне чете 4 батаљона, друг Милутин Грозданић, у јуришу на Њемце. У 4 батаљону има још два рањеника — лакша, а у 3 једна другарица теже рањена.

Према цести су оставили мања одјељења, а главнину су повукли у Ријеку. Вечерас намјеравају поново напасти непријатеља и ликвидирати га ако не добију нова појачања.

Прексиноћ је једна чета Зетског одреда рушила пут па је непријатељ због тога извукао оволика појачања, односно осигурања.

Драгиши није познат задатак за нашу бригаду према директиви II ударног корпуса па у истом смислу чини неке сугестије, које се поклапају са одлукама тога штаба за наше садејство са јединицама IV пролетерске бригаде на простору Лутово према Васојевићима.

Према обавјештењима која су добили у Лутову борба је јуче ујутру вођена око Матешева па је у току дана престала.

Текстуелно Драгиша каже:

„Мишљења сам да треба одмах да ријешите са штабом дивизије да нам се, у сагласности са Гл. штабом, додијеле бар ове двије кучке чете, па би могла и бјелопавлићка и пиперска. Мишљења сам да треба оставити само 30—40 људи у Пиперима, а остало све у бригаду."

Ми ћемо овдје задржати курире који су овај извјештај донијели пошто је начелник тога штаба свакако већ ступио у везу са њима и с обзиром на то да ћете и ви вјероватно нешто наредити поводом овога извјештаја па да би имали курира да га пренесу. Ово из разлога тога што овдје немамо људства за курирску службу, јер је наша чета пратећих оруђа формирана од Италијана који нијесу сигурни ни за обезбјеђење своје акамоли за које друго.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
замјеник команданта
Н. Јовићевић

БР. 18

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 23 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ ДАЛМАТИНСКЕ БРИГАДЕ ЗА ЧИШЋЕЊЕ КОМАРАНА ОД ЧЕТНИЧКИХ БАНДИ И ЗАШТИТУ ИТАЛИЈАНСКИХ ЈЕДИНИЦА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 127/И
23 октобра 1943 год.
у 16 час

ШТАБУ II ДАЛМАТИНСКЕ БРИГАДЕ

У вези посљедње ситуације и наређења која сте примили од нас у току јучерашњег и данашњег дана, наређујемо:

1. Ваша бригада, два батаљона Италијана, два тенка и два топа образују Лимску колону, под руководством вашег Штаба.

2. Ми треба да урадимо све да не дође до борбе између нас и муслимана и у том смислу шаљемо друга Јакића Велимира који ће вам помоћи у раду око чишћења Комарана.

3. Италијански батаљон ће остати у Бродареву са задатком да вас помажу артиљеријом и бацачима као и тенковима у случају потребе, ако Комарани дадну отпор. После чишћења Комарана, по инструкцијама друга Јакића, италијански батаљон продужиће у правцу Прибоја и размјестити се на просторији Сељашница—Ратајска.

Ваша бригада ће продужити за Пријепоље, гдје ћете се везати са вашим Штабом дивизије и од ње[га] добијати сва даља наређења.

4. Јавите нам најхитније када ћете упасти у Комаране да бисмо вам упутили — са правца Јабука и даље према Комаранима у циљу садејства — један батаљон II прол. бригаде.

5. Морате водити строго рачуна о томе, да италијанска колона која иде са вама не смије бити ни од кога разоружана и да је ви морате имати увијек са собом и тако је чувати. Стога подесите њено мјесто у маршевској колони све до Пријепоља.

6. Одмах упутите код артиљерије и тенкова своје људе, да би та оруђа могли прихватити у случају неке панике код Италијана.

7. Начелнику Штаба овог Корпуса саопштите да одмах крене у Шаховиће гдје ће имати руководство над IV пролетерском и дијелом II пролетерске бригаде до њиховог коначног уласка под

непосредну команду њихових дивизија. Друг Руди[1] нека дође овим аутом који ће довести друга Јакића[2] и Бранка Спасића.

8. Настојте да стално са нама имате везу и користите телефонску везу која је поправљена од Пријепоља до Бродарева.

9. Користите Италијане да одмах иза вас темељито поруше све објекте на путу од Бијелог Поља према Пријепољу, да вас евентуално каква моторизација не би изненадила.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб корпуса
пом. начелника
пуковник
Обрадовић[3]

П. С. Андријевички батаљон задржите и прикључите II далматинској бригади.

пуковник
Оорадовић

БР. 19

УПУТСТВО ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА ИОВЈ ОД 23 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ О ПОСТУПКУ У СЛУЧАЈУ НАГЛОГ НАДИРАЊА НИЈЕМАЦА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 129
23 октобра 1943 год.
у 20 час

ШТАБУ IV ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

1. Извјештај Вашег Штаба примио сам.

2. Упутства за Ваш даљи рад:

а) На случај да Њемци избију на Мојковац Ви ћете Вашу болницу упутити на правац Шаховића, а Њемцима ћете давати упорне одбране од Мојковца до Слепач Моста, на начин као што дајете сада одбране између Колашина и Мојковца. Код јачег надирања и даље од Слепач Моста ка Пљевљима Ви ћете се наслонити на плато источно од ове комуникације десном обалом Таре.

б) На случај да Њемци не буду надирали са правца Колашина, већ долином Лима, Ви ћете такође евакуисати вашу бол-

[1] Рудолф Приморац
[2] Велимир Јакић
[3] Бранко Обрадовић

ницу на правац Шаховића и са пола бригаде штитити правац Бијело Поље у области Слепач Моста, а са пола бригаде и Васојевићким батаљоном штитити правце од Колашина и од Лубнице.

ц) Код изненадног брзог надирања Њемаца и са правца Колашина и долином Лима Ви се главном снагом наслоните на Сињајевину планину, а лаким мањим одредом отступајући комуникацијом рушите и палите све објекте на линији Мојковац—Слепач Мост—Шаховићи—Пљевља.

Ове основе Вашег даљег рада засада остају у важности, уколико се ситуација нарочито не промијени и не буде потреба да се и Ваша цијела бригада пребаци на сектор Пљеваља, а да ове ситне одбране приме локални партизански одреди и батаљони.

3. Саопштите Штабу Комског одреда, да се за сада усваја њихов приједлог, којега је доставио овоме Штабу друг политком Душан Влаховић[1], тј. да се образује једна позадинска јединица од људства са терена и да се у њу укључе другови потребни за политички рад, а да та позадинска јединица има свој борачки дио — једну герилску групу, са задатком акција противу непријатеља, а нарочито противу његовог саобраћаја и његових веза.

До Вашег одласка са тога сектора Комски одред има да ради у духу Ваших наређења. Уколико се формира ова јединица, тј. у случају евакуације среза, настојте да ојачате ту јединицу са два до три п. митраљеза.

4. Команда мјеста Мојковац нас извјештава, да има шест рањеника из Санџачке бригаде, да се превезу у болницу. Одмах одредите једног друга који ће отићи до Команде мјеста и са истом командом укрцати рањенике на ма које камионе, који по цијели дан возе материјал ка Пљевљима. Из овога се закључује неокретност Команде мјеста Мојковац.

5. Саопштите капетану Секулићу[2], да он одмах уђе у састав батерије капетана Мањани[3], а ми ћемо Вам упутити још двојицу артиљераца — руководилаца. Ви пронађите у Вашој бригади још најмање 6 артиљераца и издајте им наређење да уђу у састав поменуте батерије и наређење за преузимање ових оруђа на случај ма и најмање панике код Италијана. Потребну артиљеријску муницију, ако такве има у слагалишту, нека капетан Секулић изузме.

[1] Годнне 1945 погннуо на дужности помоћника минпстра пољопривреде Црне Горе: убили га, из засједе, четнички одметници.

[5] Душан Секулић, погинуо несрећним случајем 1946 год. на Авали, као потпуковник ЈНА.

[3] Командир батернје дивизије „Венецнја"

6. Шаљите нам редовно извјештаје преко релејне станице у Шаховићу, јер Ви и даље остајете под нашом непосредном командом до коначног Вашег уласка у састав своје дивизије. Нарочито нас обавијестите, одмах кад ухватите везу, о стању код V црногорске бригаде и њено мјесто.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб корпуса
пом. начелника
пуковник
Обрадовић[4]

БР. 20

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДНВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 23 ОКТОБРА 1943 ГОД. ЗАМЈЕНИКУ КОМАНДАНТА ИСТЕ ДИВИЗИЈЕ ЗА УПУЋИВАЊЕ БАТАЉОНА ДАЛМАТИНАЦА ИЗ ДЕСЕТЕ ХЕРЦЕГОВАЧКЕ У ДРУГУ ДАЛМАТИНСКУ БРИГАДУ И ЗА УСНОСТАВЉАЊЕ ШТО ЧВРШЋЕ ВЕЗЕ

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Стр пов. бр. 5
23-X-1943 г.

ЗАМЈЕНИКУ КОМАНДАНТА III ДИВИЗИЈЕ[1]

за X херцеговачку бригаду

1. — У току 14 до 18 ов. мј. V црногорска бригада водила је жестоке борбе са четницима Баја Станишића и Њемцима на сектору Стубица—Богетићи—Манастир Острог—Вражегрмци. У овим борбама бригада је постигла велике резултате и потукла Њемце и четнике. Њемци су се били ангажовали да спасу Баја Станишића и Блажа Ђукановића који су се били забарикадирали у макастир Горњи Острог. Резултати ове четвородневне борбе су сљедећи: а) **четници.** Убијени су: ђенерал Блажо Ђукановић, пуковник Бајо Станишић; адвокат Бошко Бојовић, главни савјетник Баја Станишића; доктор Јово Тошковић, делегат Драже Михаиловића; мајор Јанко Пајовић, начелник штаба Блажа Ђукановића; Владо Дамјановић, сресни начелник у пензији; Радоје Ћетковић капетан из Љешанске Нахије; Ђорђије Бецић, пјешадиски капетан из Пипера; Вујовић Војислав, потпоручник из Подгорице, командир пратеће чете ђеНералове и још 17 жан-

[4] Бранко Обрадовић
[1] Владо Шегрт

дара и полицајаца који су сачињавали пратњу Блажа Ђукановића и Бајa Станишића. Заплијењено је: 2 тешка бацача, 2 лака бацача, 1 тешки митраљез, 100 сандука муниције и другог ратног материјала и намирница. б) **Њемци.** Убијено 40, заробљено 10, заробљено и ослобођено 8 Талијана, већи број рањено; уништено: 3 камиона, 1 луксузни ауто, 1 топ, 1 камион топовских граната, неколико пушака, пиштоља и друге спреће.

У евим овим борбама наши губици 5 мртвих и 20 рањених. Осим овога погинуо је од топовске гранате друг Бошко Јанковић командант V бригаде.

2. — IV црногорска бригада већ неколико дана води упорне бојеве против Њемаца на сектору Лијева Ријека—Матешево. Њемци са тога сектора пребацују сваког дана мртве и рањене за Подгорицу. Њемци такође нападају од Пећи ка Андријевици и од Новог Пазара ка Рожају и Беранима. Вјероватно је напад углавном уперен против италијанске дивизије ,,Венеција" у Беране која је прешла на нашу страну. Да би олакшали положај IV бригаде ми смо упутили три батаљона V бригаде у правцу Братоножића и Лијеве Ријеке да нападну непријатеља у леђа и бок.

3. — У саставу наше дивизије, односно под нашом командом налази се и једна италијанска бригада од 800 бораца, формирана од људства дивизије „Тауринензе". Штаб Корпуса је формирао још једну бригаду од 700 бораца од људства исте дивизије и та се бригада налази још под непосредном командом Штаба корпуса.

4. — Ми смо вас обавијестили у нашем прошлом извјештају да ће се наш Корпус звати „V Ударни Корпус". Међутим. Врховни штаб је накнадно ријешио да и даље остане назив „II Ударни Корпус Народно-ослободилачке војске Југославије".

5. — Поводом ваших приједлога добили смо писмо од Штаба корпуса које гласи: „слажемо се са формирањем трију група X херцеговачке бригаде, с тим да овим групама и даље командује Штаб исте бригаде[2]. Ми ћемо Врховном штабу предложити формирање Херцеговачке дивизије према вашим приједлозима и кадровима којима располажемо у Корпусу. За формирање ове дивизије ми ћемо дати два команданта бригаде, једног замјеника команданта бригаде и једног политичког комесара бригаде. Новоформиране групе Херцеговачке бригаде распоредите

[г] У октобру 1943 год. у Херцеговнни, под командом Штаба Десете херцеговачке бригаде, било је једанаест ударннх батаљона. Ради лакшег руковођења, од тих батаљона формиране су, у другој половини октобра 1943 год., трн групе блтаљона. Прва и Друга група имале су по четири батаљона. а Трећа група — три. Послнје кратког времена ове групе су прерасле у бригаде. Прва група је задржала ранији назив Десете херцеговачке бригаде, а друге двије постале су Једанаеста и Дванаеста бригада.

по сљедећем: једну групу у сјеверној, једну у јужној а једну у источној Херцеговини".

Нека Штаб бригаде поступи према предњему уколико такав распоред најбоље одговара ситуацији у Херцеговини.

6. — Исто тако Штаб корпуса наређује да одмах упутите преко нашег Штаба у састав II далматинске бригаде Далматински батаљон који се налази у саставу ваше бригаде. Ради тога одмах по пријему овога наређења упутићете овај батаљон са свим далматинским људством које се налази у вашој бригади како од раније тако и новомобилисани. Наравно ово се не односи на функционере Далматинце у херцеговачким батаљонима или штабовима група.

7. — При Штабу II ударног корпуса формиран Је пратећи батаљон. Према наређењу строго пов бр. 104 од 18 октобра[3] ви морате за овај батаљоц одмах упутити: 30 другова бораца, 1 замјеника командира, 1 митраљез „шарац" са одговарајућом количином муниције, 1 пушкомитраљез са одговарајућом количином муниције.

У предвиђени број бораца уврстити по два друга који ће бити у формацији батаљона постављени за водника и десетара. За све људство упутити односно послати и карактеристике за сваког војника. Људство упутити са личним наоружањем и лично.ч опремом.

Уколико сте већ упутили мањи број бораца, ви ћете накнадно поступити у смислу овога наређења.

8. — У прилогу достављамо вам препис наређења Штаба корпуса у погледу вођења операцијског дневника. Позивате се да у духу овога наређења радите.

9. — Ви треба, без обзира на тешку везу да нас редовно, односно што чешће обавјештавате о вашем раду и ситуацији у Херцеговини како би Штаб корпуса и Врховни штаб били са тим упознати. Нама уопште није сада познато какво је стање у Херцеговини, гдје се непријатељ налази и у којој јачини итд. Ради тога потребно је да организујете релејне станице за брзо преношење извјештаЈа до нас.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар (М. П.) Командант, пуковник
Јован Капа' **Радован"'**

» Види том III. књ. 5 док. бр. 122.
[4] Лован Капичнђ
[5] Радован Вукановнђ

БР. 21

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДНВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 23 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТЛБУ НИКШИЋКОГ НОИ ОДРЕДА ЗА ЗАТВАРАЊЕ ПРАВЦА ОД НПКШИЋА ПРЕМА НИКШИЋКОЈ ЖУИИ

ШТАБ
III У. ДИВИЗИЈЕ Н. О. В. J.
О. бр. 20
23-X-1943 г.

ШТАБУ НИКШИЋКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Преко Главног штаба

1. — Ваш батаљон који се налази на просторији Пјешиваца (с. Медвеђа) одмах пребаците у правцу вашег II батаљона који се налази у Жупи. У Бршну се налази један батаљон бригаде „Аоста". Ваш одред нека привремено стави под команду и овај италијански батаљон. Задатак вашег одреда: затворити све правце од Никшића према Никшићкој Жупи и Моракову као и према Пониквици и Међеђу. Онемогућити сваки покушај организовања четника на вашем сектору и вршити мобилизацију способног људства за војску, пратити кретање непријатеља у Никшићу и испитивати његове намјере, јачину и наоружање. Исто тако водити рачуна о обезбјеђењу наших рањеника који се налазе у Жупи. О свим новостима и непријатељским покретима било у ком правцу на вашем сектору треба да нас редовно непосредно или преко Главног штаба обавјештавате јер нам је ово потребно ради одређивања правца операција овамошњих наших јединица.

2. — На сектору Лијева Ријека—Матешево већ неколико дана наша IV бригада води упорне борбе са Њемцима. Њемци нападају и од правца Рожаја као и од правца Мурине. Ово је било стање прије три дана али не знамо за резултате ових борби. Познато нам је то да Њемци у Подгорицу пребацују сваког дана мртве и рањене од Лијеве Ријеке.

3. — У Бјелопавлићима налази се једна група четника око Јакова Јововића у јачини до 200 људи. Наши батаљони су у потјери за овом бандом.

\

4. — Приложено писмо за X херцеговачку бригаду хитно упутите по једној вашој патроли или преко другова који раде у позадини а они најбржом везом да упуте за бригаду.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб
командант, пуковник
Радован[1]

БР. 22

ПАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 24 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ НРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ЗА ЧВРСТО ОДРЖАВАЊЕ ВЕЗЕ СА ГРУПОМ БАТАЉОНА ПОД КОМАНДОМ МИОДРАГА МИЛОВАНОВИЋА У ЦИЉУ СПРЕЧАВАЊА НЕНРИЈАТЕЉСКОГ НАДИРАЊА ПРЕМА ШАХОВИЋИМА И НЉЕВЉИМА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 129/1
24 октобра 1943 год.
у 6 час

ШТАБУ IV ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ И
ГРУПИ ДРУГА ЛУНА[1]

1. — Од Штаба III дивизије примили смо ноћас извјештаје, преко њихових курира. Дајемо Вам ове податке, које можете моментално користити у вашим заштитничким борбама;

а) ликвидирана је четничка група у Острогу и том приликом су ликвидирани: Блажо Ђукановић, генерал и Бајо Станишић пуковник са још 24 зликовца — официра и остале његове пратње, а остали су још под истрагом. Заробљена је маса материјала, оружја и муниције, ухваћена је и цијела архива њиховог главног штаба.

б) У Подгорици има око 5000 Њемаца који су распоређени на Горици, Љубовићу, Кокаритској Гори и Крушевцу. Логорују такође на Златици и Ћемовском пољу. У Подгорици има и један батаљон Талијана — фашиста.

[1] Радован Вукановић

[1] Односи се на Групу батаљона којом је командовао Миодраг Миловановић-Луне.

У Никшићу има око 500 Њемаца, италиј. фашиста око 400 и четничке милиције 3—400.

, ц) Наређено је Зетском одреду, да са просторије Братоножића угрожава комуникацију Биоче—Вјетарник.

д) На дан 20. ов. мј. упућена су два батаљона V црногорске бригаде према Лијевој Ријеци, како смо ми били наредили још док се бавила IV пролетерска бригада у области Матешева.

е) Распоред јединица III дивизије од 20. ов. мјесеца је сљедећи: три батаљона су на просторији Бјелопавлићи—Пипери, батаљони бригаде „Аоста" на просторији Бршно—Међеђе—Острог—Сретња, а Никшићки партизански одред са једним батаљоном затвара правац ка Жупи и Лукову, док се један батаљон налази на просторији Пјешиваца, у циљу напада на комуникацију Богетићи—Никшић и мобилизације у Пјешивцима.

ф) Са Штабом III дивизије може се имати веза у области с. Гостиља Мартинићког или Ћелији Пиперској.

2. — У вези података под један, треба чврсто одржавати везу између IV пролетерске и групе друга капетана Луна, а добро извијати непријатеља, те уколико ослаби своје снаге према Вама, због појаве наших у његов лијеви бок, то извршити нагли притисак на непријатеља и тиме координирати раду тих јединица у позадини непријатеља.

3. — Напомиње се случај када су Њемци пошли у напад на дивизију „Тауринензе": одмах по завршеном задатку су наједанпут отступили, да је то личило на бјекство. Такво отступање требало је искористити, што није учињено у наведеном случају.

4. — Задатак IV пролетер. бригаде, тј. упутства за рад су дата у наређењу Оп. бр. 129 од 23. октобра[2], тј. давати узастопне одбране комуникацијом Колашин—Мојковац—Слепач Мост—Шаховићи—Пљевља, а код брзог налета Њемаца, набацити се на пл. Сињајевину и одатле ударати у бок непријатеља, а мали дио упутити поменутим правцем само за брзо рушење свих објеката на цести.

Група друга Луна има такође давати упорне одбране на правцу Беране—Бијело Поље—Слепач Мост—Шаховићи и ту се спојити са јединицама IV пролет. бригаде, а код брзог налета набацити се на пл. Бјеласицу и одмах се повезивати са IV пролет. бригадом, а један лаки дио упутити поменутим правцем за рушење свих објеката на цести.

5. — Јединице дивизије „Венеција" ће се у току данашњег дана и идуће ноћи повући из области Мојковца, Слепач Моста и Бијелог Поља, те ово имати у виду од сјутра изјутра, нарочито на тачку Слепач Мост.

[5] Види док. бр. 19.

7. — Штаб IV пролетерске бригаде ће задржати један ауто, а онај други, који смо послали за везу, упутити најхитније овамо у с. Шаховиће.

8. — Лимску колону су образовале јединице: II далматинска бригада, два италијанска батаљона пјешадије, два тенка и два топа и они су кренули синоћ на извршење задатка, тј. да очисте Комаране, а потом продуже за Пријепоље. Наређено им је да успут руше за собом ову комуникацију.

9. — На овоме сектору ће се неко вријеме бавити друг Приморац[3], начелник овога Штаба, те преко њега одржавати везу са Штабом корпуса.

Другарски поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб корпуса
помоћник начелника штаба
пуковник
Обрадовић[4]

П. С. Друг Луне ће настојати да се батаљон његове бригаде, који је предвиђен за Пљевља, најхитније упути пјешке према Пљевљу, а' ми ћемо организовати његово хитно пребацивање аутомобилима до Пљеваља. Покрет да изврши батаљон што прије.

(М. П.)

пуковник
Обрадовић

[3] Рудолф Приморац, тадашњи начелник штаба Другог ударног корпуса

* Бранко Обрадовић

БР. 23

ИЗВЈЕШТАЈ НОМОЋИИКЛ НАЧЕЛНИКА ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 24 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ КОРПУСА О ИЗВРШЕНИМ ПРИПРЕМАМА ЗА РЕОРГАНИЗАЦИЈУ ДИВИЗИЈЕ „ВЕИЕЦИЈА" И О СИТУАЦИЈИ ОКО КОЛАШИНА И БЕРАНА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 129/И
24 октобра 1943 год.
у 6.30 час

КОМАНДАНТУ И ПОЛИТКОМЕСАРУ II УДАРНОГ КОРПУСА

1. — Упућујем Вам 8 писама, које сам примио од курира из III уд. дивизије. Шест писама сам отворио и прочитао а два писма за комесара шаљем затворена и упућујем Вам курире III дивизије, којој ћете Ви дати потребне директиве.

2. — Штабу IV пролетерске и групи друга Луна дао сам податке из извјештаја III уд. дивизије, као и потребна упутства за њихов рад до даљег наређења[1].

3. — Друг Приморац[2] није још стигао овдје, те ћу ја остати овдје док се јединице дивизије „Венеција" не пребаце на одређену просторију. Са Штабом ове дивизије ћу почети одмах јутрос рад на формирању мањих јединица нашег типа, команде заједничког саобраћаја и команде заједничких веза у духу оног наређења које смо им раније упутили.

4. — Штаб „Венеција"[3] је тражио од мене већ два пута делегата којега смо им обећали, а ја сам рекао да ће он скоро стићи у њихов Штаб. Стога би требало да што прије одредите ово лице и упутите у њихов Штаб. Поред тога сам предвидио да код сваке њихове бригаде, команде саобраћаја и команде веза буде бар по један наш одговорни друг, за рад и олакшање командовања а и за рад по линији Партије. Ове другове такође би требало што прије одредити и све упутити мени на дан 25. ов. мј. у с. Отиловићи, гдје бих их ја прихватио и распоредио у ново формиране јединице.

Јуче се десило то, да је поручник њихове радио станице од мене тражио једно лице, „које познаје терен — за водича" и када сам ја о томе рекао пред генералом[4] и обећао да ћемо

[1] Видн док. бр. 22.
[2] Рудолф Приморац
[3] Штаб дивизије „Венеција"
[4] Командант италнјанске дивизије „Венеција"

изаћи у сусрет г.-дину поручнику, он се мало зачудио и рекао да он (генерал) није тражио. Мишљења сам да би и овдје добро било да уметнемо неког нашег друга.

Ако има артиљераца у III санџачкој бригади требало би и њих неколико уметнути у артиљеријске јединице које још нијесу у саставу наших јединица. У батерију, коју сам упутио у Пљевља и која мора- стићи већ данас тамо, треба.укључити све артиљерце II дивизије са поручником Ђоком Ивковићем.

5. — До овога момента нема никаквих нарочитих података о непријатељу са правца Колашина и правца Берана, осим оних које сам Вам доставио у синоћњем писму.

6. — Синоћ око 19 часова четничке банде су напале из засједе нашу једну аутоколону, код Рог Крша, на путу Мојковац—Слепач Мост. Како су се појавила још наша два аутомобила, бандити су се разбјегли, а талијански војници су похватали 8 лица, која су изгледа хтјела да пљачкају камионе у моменту кад су се разбјегли, те сам сад повео истрагу са овдашњом Командом мјеста противу ових пљачкаша и уколико буду криви, казнићемо их примјерно.

7. — Друг Божидар Баковић, изгубио је својом немарношћу свих 17 револвера, које смо примили од бригаде „Тауринензе", па сам наредио Штабу IV пролетерске бригаде, да поведе против њега истрагу и да га стави у притвор.

8. — За реорганизацију дивизије „Венеција" издао сам Штабу дивизије наређење по приложеној копији[3].

9. — Сада када завршавам ово писмо има 9 часова и до овога момента није пристигао друг Приморац, нити има каквих нарочитих извјештаја и промјена на фронтовима према Беранима и Колашину.

С. Ф. — С. Н.
(М. П.)

Пом. нач., пуковник
Обрадовић[0]

[5] Видн док. бр. 24.
• Бранко Обрадовић

БР. 24

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСЛ НОВЈ ОД 24 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА" ЗА РЕОРГАНИЗОВАЊЕ ДИВИЗИЈЕ ПО ФОРМАЦИЈИ НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ШТАБ
II УЛАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 129/Ш
24 октобра 1943 год.
у 7.00 час.

ШТАБУ ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА"

У вези реорганизовања и формирања јединица Ваше дивизије у батаљоне и бригаде нашег типа, дајемо Вам сљедеће директиве и упутства:

1. — Од цјелокупног Вашег људства, наоружања, моторизације и материјала треба формирати:

а) Извјестан број бригада, према Вашем бројном стању, по типу наших бригада а по формацијском саставу како је то назначено у овоме акту.

б) Претекло ненаоружано и неповјерљиво људство има ући у састав Радног батаљона.

ц) Команда саобраћаја, под чије ће руководство ући сва моторна возила, ван састава јединица под а).

д) Команда артиљерије за сву артиљерију ван састава јединица под а).

е) Команду веза, под чије ће руководство ући све везе и сва техничка средства за везу, почев од Ваше радио станице, ван састава јединица под а).

ф) Санитет Ваше дивизије, под који ће потпасти дивизијска болница и сав санитетски материјал и особље ван састава јединица под а).

2. — Формацијски састав:

а) Штаб дивизије: оперативни дио штаба (командант, замјеник команданта, начелник штаба), и делегат Штаба корпуса

— Помоћни дио Штаба: радио група, референт санитета, потребан број курира (десет курира и командир курира), потребно особље за помоћне службе (кувари, коњоводци и сл.).

— Пратећа чета Штаба дивизије: јачине два вода бораца од по 35 бораца, један вод коморе у који се укључује штапска комора и команда чете. Укупно: 100 људи и десет коња — мазги.

б) Штаб бригаде: оперативни дио штаба као и код дивизије.

— Пратећи вод Штаба бригаде, јачине 35 људи и формиран у дио за борбу и дио за комору.

— Помоћни дио Штаба бригаде: референт санитета и шест курира, кухињско особље, коњоводци и сл. Бригада има 4 батаљона.

ц) Штаб батаљона: оперативни дио штаба (командант, замјеник команданта).

— помоћни дио: референт санитета и три курира.

Батаљон има формацију: штаб батаљона и три чете стрељачке. Чете су јаке 100 бораца са командом чете. Чете се дијеле на 4 вода, а команда чете има састав: командир, замјеник и два курира.

д) Батерија је састава од 4 оруђа, са одговарајућим бројем људи (послуге, возара и коњоводаца) и потребним бројем стоке. Тежња је да се број људства и стоке у батерији сведе на минимум.

е) Команда саобраћаја: има свој оперативни — командни дио и сва моторна возила подијељена у секције од по 5 возила формираних тако да те секције у саставу имају људство и материјал за самостални живот и рад.

ф) Команда веза: има свој оперативни — командни дио и стручно људство и технички материјал подијељено у потребан број секција, које секције треба да одговарају једном одјељењу за везу за јединице, бригаде по наведеном формацијском бројном стању.

г) Радни батаљон: има штаб батаљона као и остали батаљони и чете од по сто војника-радника и један вод наоружаних војника за заштиту батаљона и гарнизонске страже.

3. — У вези овога, Ви ћете одмах на основу Вашег прегледа бројног стања: људства, стоке и материјала, направити преглед: колико можете формирати бригада наведеног састава, затим команду саобраћаја и везе, артиљерију и радни батаљон. Овдје укључите и све Ваше људство и материјал Лимске колоне (Ваша два батаљона, два топа и два тенка).

4. — Доставите овоме Штабу данас до 16 часова преглед бројног стања Вашег цјелокупног: људства, коња, мазги, топова по калибрима, бацача по калибрима, аутомобила по тонажи, тенкова по тонажи, санитетских аутомобила, митраљеза, п. митраљеза, пушака, број пушчане, топовске, минобацачке, митраљеске муниције и ручних бомби.

Уједно доставите преглед из кога ће се видјети формација Ваше дивизије и то:

— Штаб дивизије,

— Команда артиљерије, са батеријама по броју 1, 2, итд.

— Команда саобраћаја, у чији састав улази и тенковска група.

— Команда веза,

— Бригаде које ће носити називе римских бројева **I, II,** итд. као на пр. „I бригада дивизије „Венеција", са прегледом четири батаљона за сваку бригаду, са арапским бројевима 1, 2, 3, 4, као на пр. „3 батаљон **II** бригаде дивизије „Венеција".

Ово формирање и израду прегледа извршити на заједничкој конференцији са Вашим командантима данас на папиру, према Вашем бројном стању и доставите нам до означеног времена те прегледе, а ми ћемо са Вама сутра у области с. Отиловићи то привести у дјело, тако да Ваше новоформиране јединице буду што прије оспособљене за брдски транспорт и планинско кретање.

5. — Сва тешка оружја ван састава јединица у бригадама, треба формирати у „чету пратећих оруђа дивизије „Венеција", под непосредним руководством Штаба дивизије.

Под Вашу непосредну команду, тј. под команду Штаба дивизије „Венеција" спадају:

— штабови бригада,

— Команда саобраћаја,

— Команда веза,

— Чета пратећих оруђа, и

— Радни батаљон.

6. — Ми смо предвидјели упутити у Ваш ПГгаб, у сваки Штаб бригаде, Команду саобраћаја, у Команду артиљерије, у Чету пратећих оруђа и Радни батаљон по једног нашег друга за везу и лакше командовање док се будете бавили у нашој земљи.

Потребно је да Ви у Штабу, у штабовима бригада и командама пронађете било официра, подофицира или војника, који зна наш језик, те би тако лакше са нашим делегатима могли спроводити било Ваше било наше командовање у свима тактичким радњама. Зато, ово предвидјети одмах код формирања штабова.

7. — Овај рад по овоме наређењу сматрати од велике важности и врло хитан, обзиром на развој ситуације, обзиром на борбе које водимо сада са непријатељем и обзиром на заштиту и употребу Ваше дивизије, па овај рад отпочети одмах плански у духу овога наређења.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб корпуса
пом. начелника
пуковник
Обрадовић[1]

[1] Бранко Обрадовић

БР. 25

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВНЗИЈЕ НОВЈ ОД 24 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ НЛКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА ЗА ЗАШТИТУ ПРАВЦА ПРЕМА ЖУПИ И ЛУКОВУ

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ
Стр. пов. бр. 7
24-X-1943 г.
у 22.30 ч.

ШТАБУ НИКШИЋКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

1. — Непријатељ шаље нова појачања према Колашину. Није нам позната ситуација тамо.

Данас је од правца Подгорице за Никшић пребачено 80—100 камиона војске и материјала у пратњи од 8 тенкова и 10 авиона. Непознате су нам намјере овога непријатеља.

На основу наређења Штаба корпуса наша дивизија добила је задатак да се пребаци на просторију Морача—Боан. Покрет ћемо предузети одмах.

2. — Може се претпостављати да ће непријатељ од Никшића кренути у правцу Шавника у »циљу продора у Санџак и садејства својој колони која оперише на правцу Колашина. Одмах предузмите све потребне мјере обезбјеђења и заштите правца према Жупи и Лукову. Приступите детаљном рушењу комуникација до доласка бригаде „Аоста" која ће по доласку на просторију Гвозд—Луково преузети рушење пута.

У случају непријатељског покрета од Никшића у горе поменутом правцу ви ћете са најпогоднијих мјеста, партизанским дејством онемогућавати, односно успоравати овај покрет и тако омогућити пребацивање јединица наше дивизије на ново одређени сектор.

3. — Одмах наредите болници да изврши покрет до с. Малинско у област Шавника. Тешке рањенике, односно носила, тај Штаб са командом мјеста нека смјести на најпогоднијој просторији под вашом заштитом и старањем. Чим се ситуација нормализује они ће бити пребачени у општу болницу.

4. — Послије овога задатка добићете задатак од Главног штаба који је упознат са ситуацијои.

5. — Уколико су неки батаљони X бригаде стигли у близину вас нека одмах неко од чланова Штаба тих батаљона дође у Жупу до Главног штаба гдје ће примити наређење за свој даљи рад од овога Штаба односно уколико ми будемо продужили покрет оставићемо писмено наређење.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар (М. П.) Командант, пуковник **Рад. Вукановић**

БР. 26

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 24 ОКТОБРА 1943 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА ЗА ПОСЈЕДАЊЕ НОВИХ ПОЛОЖАЈА У ЦИЉУ СПРЕЧАВАЊА НЕНРИЈАТЕЉСКОГ ПРОДОРА ПРЕМА ШАВНИКУ И ПЉЕВЉИМА

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Стр. пов. бр. 7
24-X-1943 г.

ШТАБУ копија[1]

У вези наређења Штаба II ударног корпуса[2] а на основу постојеће ситуације

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — Одмах по пријему овог наређења све јединице ове дивизије извршиће покрет са садашње просторије и то:

а) V ЦРНОГОРСКА БРИГАДА: 1.) Група батаљона која се налази на просторији Братоножићи, извршиће покрет најкраћим путем и пребацити се на просторију Доње и Горње Мораче. Са овом групом поћи ће и чете Зетског одреда које се у њеном саставу налазе. Задатак је ове групе затворити са ове просторије правце од Матешева и Колашина, герилски препади на непријатељске колоне на комуникацијама у близини односне просторије. Један или два батаљона одмах по доласку пребацити у

[1] Рнјеч „копија" написана је мастнлом. Овај прнмјерак је чуван у архиви Штаба днвизије. — Сада се налази у архиви Војноисториског нн-ститута.

[2] Види док. бр. 3.

Горње Липово са истим задатком. На цијелој овој просторији предузети чишћење евентуалних четничких група. У току покрета или по доласку на одређену просторију обазезно се повезати са IV пролетерском бригадом, обавијестити се о ситуацији на сектору ове бригаде и садјествовати истој у акцијама које буде она предузимала против непријатеља. 2) Група батаљона која се налази на просторији Мартинићи—Гостиље са интендатуром и осталим дијеловима бригаде извршиће одмах по прикупљању покрет правцем Мораково—Боан, одабирајући најпогоднији правац за покрет. I батаљон при пролазу кроз Гостиље Мартинићко нека остави једну чету код Штаба дивизије која ће бити у пратњи овога Штаба на истом правцу.

По доласку у област Боана, ови батаљони ће добити задатак од овога Штаба у склопу осталих батаљона бригаде.

б) ИТАЛИЈАНСКА БРИГАДА „АОСТА": Одмах по пријему овога наређења извршиће покрет са свим батаљонима правцем Међеђе—Жупа—Драговољићи—Ивање—Гвозд, с тим што ће батаљон са Бршна повући тек онда када се остали батаљони пребаце преко пута Никшић—Жупа. На просторији Гвозд—Луково предузети хитно и детаљно рушење друма са свим снагама, обезбјеђујући се за вријеме рушења према Никшићу. У случају надирања јачих непријатељских снага од Никшића, дејствовати појединим одјељењима обухватно у бок непријатељских колона, вршити сталне препаде а повлачити се организовано и рушећи друм на свим погодним мјестима према Шавнику. На погодним положајима сачекати непријатеља са циљем да му се задају што већи губици.

2. — У покрету предузети све мјере обезбјеђења јединица као и мјере заштите од угледа непријатељске авијације која је задњих дана и данас била активна у извиђању.

3. — Интендантура бригаде и интенданти батаљона постараће се да снабдију своје јединице са што више резервне хране у живој стоци и намирницама. Напомињемо да област у коју одлазимо је потпуно исцрпљена те мало може доћи у обзир за снабдијевање наших јединица.

4. — Уколико би у току сјутрашњег дана непријатељ покушао покрет у правцу Шавника од Никшића, са свим снагама га напасти у бок и позадину и то на најпогоднијим мјестима и стално га у покрету брзим изненадним препадима и нападима пратити и задавати му губитке.

5. — Дивизијска болница ће се пребацити у област Шавника у с. Малинско. Непокретне рањенике уступити Штабу одреда[3] с тим да предузме старање о истим и њихово обезбјеђење. Овде се мисли на рањенике на носилима. Уколико дивизијска болница

[5] Никшићки партизански одред

буде остала дуље времена *у* области Шавника и ови рањеници ће се тамо пребацити.

6. — Курири који би стигли у току ове ноћи за Штаб дивизије упутити у с. Гостиље Мартинићко, а даље упућивати их на правцу нашег покрета.

7. — Од 27 ов. мј. овај Штаб налазити ће се у Боану.

8. — Групи батаљона у Братоножиће послат је директно од овога Штаба један примјерак наређења.

9. — Обавјештајна служба како у току покрета тако и за вријеме мировања развиће своју дјелатност у правцу прикупљања што детаљнијих података о непријатељу, његовој снази, покретима, наоружању итд.

СМРТ ФАШИЗМУ — СПОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Јован Капа

Командант, пуковник
Радован[1]

БР. 27

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВНЗИЈЕ НОВЈ ОД 24 **ОКТОБРА** 1943 **ГОД. ШТАБУ ИТАЛИЈАНСКЕ БРИГАДЕ „АОСТА" ЗА ПРИВРЕМЕНО СТАВЉАЊЕ БАТАЉОНА У БРШНОМ ПОД КОМАНДУ НИКШИЋКОГ НОИ ОДРЕДА**

111 ТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 50
24-X-1943 г.

ШТАБУ ИТАЛИЈАНСКЕ БРИГАДЕ „АОСТА"

1. — У току ноћи 23/24 ов. мј. јединице V бригаде напале су на просторији Братоножића (с. Клопот) Њемце и постигле сљедеће резултате: убијено је око 15 Њемаца, заплијењено је 1 митраљез „шарац", 1 пушкомитраљез, 1 тешки митраљез, неколико машинки и револвера, 13 сандука муниције и друга спрема и материјал.

2. — Обавијестите нас о ситуацији на сектору ваших батаљона. Батаљону у Бршно треба ставити у задатак да се повеже са Никшићким партизанским одредом у Жупи и да ради привремено по директивама овога одреда, како би рад јединице на оном сектору био координиран. Осим тога овај батаљон је доста далеко за ваше директно командовање са њим.

[4] Радован Вукановић

Остали ваши батаљони треба да буду прикупљени по батаљонима а не растурени по четама, тако да би претстављали јачу ударност и да не би поједини мањи дијелови (чете) били нападнути од пљачкашких елемената. Наравно у току дана треба и појединим четама давати конкретне задатке које ће обавити у току дана а увече се повратити у састав батаљона.

Одржавајте чврсту везу са I батаљоном V бригаде који се налази у Гостиљу Брајовићком и заједно са овим батаљоном садејствујте против непријатеља.

3. — Од људства дивизије „Тауринензе" које је пошло за Колашин формирана је „Друга бригада алпинаца дивизије Тауринензе".

У прилогу вам достављамо наредбу о формирању ове бригаде да се са истом упознате.

4. — Пошаљите нам 10 добрих и обучених коњоводаца за потребе овбга штаба. Исто тако пошаљите нам једног доброг јахаћег коња за нашег команданта.

5. — Редовно нас обавјештавајте о ситуацији и стању код вас. Доставите нам списак старјешина и бројно стање људства и наоружања.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Командант, пуковник
Рад. Вукановић

БР. 28

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 25 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ЗА НАПАДАЊЕ НЕПРИЈАТЕЉА У ПРАВЦУ БИОЧА И ЛИЈЕВЕ РИЈЕКЕ II ЧИШЋЕЊЕ РОВАЦА И МОРАЧЕ

ШТАБ
I! УЛАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 130
25 октобра 1943 год.
у час

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Примили смо ваш извјештај пов. број 41 од 19.X.1943[1] и на исти вам одговарамо:

1. Њемачке снаге у јачини од 1500 са правца Подгорица, 1500 са правца Пећ, помогнуте са око 3000 Арбанаса и са правца Рожај 1000, потпомогнуте Арбанасима и муслиманима, напале

[1] Види Зборник, том III, књ. 5, док. бр. 132.

су нас и успјеле узети од нас Колашин, Андријевицу и Беране, послије тешких и упорних бојева, у којима смо непријатељу нанијели губитке више [од] 800 мртвих и рањених. Наше јединице се сада налазе на Марково Брдо—Мојковац и између моста на Рибаревини и Берана, гдје организује.мо нови отпор. Ми још не знамо намјере тих њемачких снага, но ми ћемо предузети, ако то будемо у могућности иако Њемци дјеломично растерете те гарнизоне, поновно чишћење тих гарнизона. Дивизија „Венеција" се повукла са нама.

2. Потпуно смо задовољни вашом акцијом у Острогу, само вам примјећујемо напуштање Италијана који ратују заједно са четницима, као и напад, да сте, по нашем мишљењу, благи према четницима. Ту банду треба уништавати.

3. Ми смо вам раније наредили да са V бригадом кренете у правцу Биоча и даље према Лијевој Ријеци, да би дошли непријатељу у леђа, те да предузмете чишћење Роваца и Мораче. То је данас неопходно да би подијелили њемачке снаге и да би оне осјетиле да је овај правац несигуран за њих и далек. Ваша појава у леђа непријатељу могла би измијенити читаву ситуацију на нашем сектору.

4. Одмах се повежите са X бригадом и обавијестите нас о ситуацији у Херцеговини.

5. V батаљон V бригаде одмах расформирајте и подијелите по осталим батаљонима, а и остало људство измијешајте. Ваша бригада може имати само четири батаљона. Друга Вујадина Поповића именујемо за вршиоца дужности команданта V бригаде и нека ту дужност преузме, јер смо га ми предложили Врховном штабу за команданта бригаде. Друг Јовићевић, замјеник команданта бригаде, ићи ће за команданта једне од херцеговачких бригада[2]. То му не морате саопштавати, јер чекамо сагласност Врховног штаба.

6. Нека X херцеговачка бригада одмах пошаље карактеристике за унапређења њиховог командног кадра у официрске чинове. У тај списак требају ући и сви политички функционери који су имали подофицирске и официрске чинове у југословенској војсци, било то активни или резервни официри. Пошаљите допуну за V бригаду.

7. Приступите што хитнијој попуни V бригаде, не руководећи се само добровољном мобилизацијом.

8. Све другове сем Вујадина, које смо вам тражили упутите хитно.

[5] Нмко Јовићевић. тадашњи замјеиик команданта Пете ударне бригаде. прнмио је дужност начелника штаба Треће ударне дивизије 8 новембра 1943 године.

9. На путу за нас биле су двије радиостанице **и то:** једна за вас а једна за X херцеговачку, но V дивизија која је носила те станице узела је једну за себе, зато станицу коју ћете добити упутите Херцеговачкој, а другу ћемо добити од V дивизије и упутити је вама.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 29

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 26 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРНУСА НОВЈ О ФОРМИРАЊУ НОВОГ БАТАЉОНА У БРИГАДИ ОД ЉУДСТВА ИЗ БЕРАНА И АНДРИЈЕВИЦЕ

ШТА Б
IV ПРОЛ. БРИГАДЕ
26 окт. 1943 г.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Приликом евакуације Берана и Андријевице дошло је за нашу бригаду око 550 бораца међу којима око 80 другарица. Ово људство ми смо распоредили на сљедећи начин:

Формирали смо један батаљон у јачини од 150 бораца (без другарица) остало људство распоредили смо равномјерно по батаљонима. Овај формирани батаљон укључили смо као четврти батаљон у наше бригаде. За овај батаљон дали смо један број руководећих другова из наше бригаде. Предлог за руководство батаљона упутићемо сутра.

Међу људством које је дошло из Васојевића има један број људи за које ми немамо мјеста у нашој бригади:

Манојло Фатић активни пјеш. капетан прве класе који би желио да ради само као администратор или као инструктор. Иначе по нашем мишљењу он би тек после извјесног времена могао доћи у обзир за неку борачку јединицу. За сада мислимо да би се могао користити на слободној територији.

Илија Лутовац судија окружног суда, који би исто тако могао користити на слободној територији.

Војислав Вулић свештеник, који би могао бити референт неке од наших бригада које немају референта.

Милинко Коматина судија окружног суда, и још један број судских административних и резервних официра којимг не можемо дати мјесто које одговара њиховим способностима, а оставити их при интендантури сматрамо да је неправилно.

Поред ових избјегао је из Васојевића један приличан број (њих око 150) старијих угледних људи, жена и дјеце који се за сада налазе код наше интендатуре. И поред свих настојања наших другова из Комског одреда и позадинских радника није им успјело да их врате својим кућама из разлога што су Њемци заједно са Арнаутима палили куће и малтретирали становништво.

Ми смо мишљења да вам упутимо официре на расположење а збјег исто тако упутимо у правцу П.љеваља гдје би се једно вријеме збринули на слободној територији, а затим чим се створе повољни услови за то, врате својим кућама.

Молимо да нам одговорите најхитније јер је овај збјег за нас велики баласт и може нас ставити у незгодну ситуацију у случају каквих изненађења. Ви ћете можда одговорити да их вратимо својим кућама, али то неће ићи јер смо ми то већ покушали и треба тражити друго ријешење. То утолико прије што су то најугледније и најутицајније породице из Васојевића.

С другарским поздравом,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб бригаде
политички комесар
Војо Николић

БР. 30

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 26 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ЗА ЗАТВАРАЊЕ ПРАВАЦА БЕРАНЕ—БИЈЕЛО ПОЉЕ И КОЛАШИН—МОЈКОВАЦ

Достављено: Штабу II пролетерске дивизије
Групи друга Луна
Штабу IV пролетерске бригаде

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 134
26 октобра 1943 год.
у 20.30 час

ШТАБУ

Обзиром на податке, које смо примили од замјеника К-данта II пролетерске бригаде, по којим подацима слаби притисак Њемаца са сектора Беране, као и обзиром на моменталну ситуацију и распоред наших снага у претстојећим акцијама и задацима јединица нашег Корпуса,

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — IV пролетерска бригада: на сектору Колашин—Беране примиће сљедеће задатке:

а) Активно затварање правца Беране—Бијело Поље, са своја два батаљона, Бјелопољским одредом и Бјелопољским батаљоном III санџачке бригаде.

б) Активно затварање правца Колашин—Мојковац са своја два батаљона и једном бригадом дивизије „Венеција".

в) Уништавање четничких банди и ометање њиховог груписања и евентуалног покушаја мобилизације на сектору Колашин—Беране.

У вези ових задатака Штаб бригаде ће извршити груписање и распоред одређених снага.

2. — **Група друга Луна:** одмах по пристизању батаљона IV пролетерске бригаде на положаје код Берана, кренуће низ Лим правцем Бијело Поље—Бродарево—Пријепоље и ступити у везу и састав своје бригаде, односно под команду своје дивизије.

3. — **I бригада дивизије „Венеција":** новоформирана бригада ће кренути из области с. Матаруге на правац Мојковца и ставиће се под команду Штаба IV пролетерске бригаде. О овоме

је издато посебно наређење Штабу дивизије „Венеција" и предвиђено да бригада крене из области Матаруга 28. ов. мј. у 16, те ће стога Штаб IV пролетерске бригаде упутити везу и потребно наређење овој бригади.

4. — II бригада алпинаца „Тауринензе": стиже на дан 27. св. мј у област Јабуке, појачава се у наоружању од стране дивизије „Венеција" и ставља се под команду Штаба II пролетерске дивизије. О овоме је издато засебно наређење и Штаб II пролетерске дивизије ће благовремено ухватити везу са овом бригадом и употребити је према своме нахођењу и потреби.

5. — Штаб IV пролетерске бригаде ће укључити Берански партизански батаљон у своју бригаду и борце и руководиоце распоредити по својим батаљонима.

6. — Од Бјелопољског одреда ће извршити попуну IV пролетерска бригада и то засада у висини до 100 бораца.

7. — Штаб II пролетерске дивизије ће цијелу батерију италијанску, која је стављена под њено руководство, одмах пребацити у Пријепоље. Овоме Штабу (Штабу корпуса) оставити у Пљевљима на расположење један тенк и једну танкету.

8. — Штаб IV пролетерске бригаде ће водити нарочито рачуна о томе, да одмах са свим снагама предузме покрет и заузме градове Колашин и Беране, у случају да Њемци заиста почну напуштати ове градове. У том случају, својим десним крилом овога сектора везати се најхитније са дијеловима V црногорске бригаде, који се налазе на правцу Лијеве Ријеке.

СМРТ ФАШИЗМУ СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар Митар Бакић	Пом. начелника пуковник Обрадовић	Командант генералмајор Пеко Дапчевић

(М. П.)

БР. 31

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 26 ОКТОБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА НРНУ ГОРУ И БОКУ О ПОКРЕТУ БАТАЉОНА ИЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ИЗ БРАТОНОЖИЋА У ПРАВЦУ МОРАЧЕ

ШТАБ
111 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 51
26-X-1943 г.

ГЛАВНОМ ШТАБУ ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

1. — Ми смо у покрету са V бригадом ка просторији коју нам је одредио Штаб корпуса. Батаљони који су били у Братоножићима извршиће покрет преко Доње Мораче.

Прексиноћ послали смо наређење бригади „Аоста" да се пребаци на просторију Гвозд—Ћеранића Гора, одакле да затвори правац према Никшићу и детаљно поруши комуникацију Никшић—Шавник. Курири који су однијели ово наређење још се нијесу повратили па смо у неизвјесности да им се није нешто десило односно да ли је уручено ово наређење бригади. Уколико батаљони ове бригаде не буду до данас у 12 часова стигли на одређену просторију, пошаљите једну јачу патролу правцем Жупа—Буавице—Међеђе—Винићи у сусрет овој бригади, односно пошаљите им наређење да хитно изврше покрет и пребаце се на просторију коју смо напријед означили. О њиховом доласку ви ћете нас телефонски обавијестити преко Команде мјеста Шавник.

2. — Дијелови Зетског одреда који су оперисали са батаљонима V бригаде у Братоножићима добили су наређење да заједно са овим батаљонима изврше покрет. Када се пребацимо на нову просторију и дођемо до сазнања о општој ситуацији ми ћемо одмах наредити да се Зетски одред поврати и постави на просторију Пипери—Бјелопавлићи.

3. — Уколико у току дана будете имали везу телефонски са Штабом корпуса обавијестите их о ситуацији код нас и о нашем покрету[1] према просторији одређеној њиховим наређењем од 21 ов. мј. од 10 часова. Исто тако обавијестите их да ћемо сјутра послати једну чету у правцу Левертаре да прихвати испоруку у вези депеше од 23 ов. мј. Они би требали да ову испоруку упуте у сусрет овој чети по могућности аутомобилом. Ово ради што бржег пријема ствари.

[1] Види док. бр. 3.

4. — Јуче након поласка нашег са Гостиља примијетили смо да је савезничка авијација летјела изнад Подгорице, чула се јака детонација и примјетило се дејство контраавионске артиљерије.

5. — Из непровјерених извора сазнајемо да су Њемци почели репресалије над становништвом, односно над партизанским породицама. Јуче из Никшића у правцу Подгорице отпремљено је три камиона ухапшених. Ово треба преко Никшића провјерити јер извјесни тврде да су ови негдје изван града стријељани.

6. — Са нама одржавајте преко Команде мјеста Шавник редовну везу и обавештавајте нас о ситуацији према Никшићу и Подгорици. Наредите Команди мјеста Шавник да уколико могу поставе телефонску везу са Боаном.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Командант, пуковник
Радован[2]

БР. 32

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 26 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ДИВИЗИЈЕ

ШТА Б
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 52
26-X-1943 г.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

1. — Ваше наређење строго пов. бр. 120 од 21 октобра[1] 1943 10д. иримили смо 24-X-1943 г. у 17.30 час

У моменту пријема овога наређења распоред наших јединица био је сљедећи: три батаљона V бригаде и двије чете из Зетског одреда, као Ударна група на просторији Братоножићи; два батаљона V бригаде и једна чета из Зетског одреда на просторији Пипери—Бјелопавлнћи; италијанска бригада „Аоста" на просторији Сретња—Манастир Острог—Бршно; Никшићки одред на просторији Жупа—Луково; X херцеговачка бригада на просторији Гацко—Билећа (Ово према обавјештењу Дурмиторског одреда).

[5] Радован Вукановић
[1] Види док. бр. 3.

Ш Т А Б
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВ
Југославије
Бр. 32
26-X-1943 г.

Штабу II Ударног Корпуса

1.-Ваше наређење строгопов.бр.од 120 од 21 октобра 1943 год. примили смо 24-X-1943 г.у 17,30 час..

У моменту пријема овога наређења распоред наших јединица био је следећи:три батаљона V бригаде и двије чете из Зетског Одреда, као Ударна група на просторију Братоножићи;два батаљона V бригаде и једна чета из Зетског одреда на просторији Пипери-Бјелопавлићи;италијанска бригада "Аоста"на просторији Сретња-манастир Острог-Брчно;Никшићски одред на просторији Жупа-Лухово;X Херцеговачка бригада на просторији Гацко-Билећа /Ово према обавештењу Дурмиторског одреда/.

Ситуација код непријатеља у нашем сектору била је слиједећа:Њемци су се налазили са ~~једном~~ посадом у с.Клопот,на Бјетернику,Лијевој Ријеци,на правцу према Колашину и на Биочу,Вежеснику,Смоковцу, Доњим Рогамима,Зраницким Ћивама, на правцу према Подгорици.Све ове посаде служиле су као обезбеђење комуникације Подгорица-Колашин.Повремено непријатељ је колонама и моторизацијом саобраћао овим путем у једном и другом правцу.

У току 24 ов.мј.Њемци су пребацили од Подгорице за Никшић око 100 камиона војске и материјала.Ова колона праћена је са 8 тенкова и 10 авиона типа "Месершмит".Обавијештени смо да се већи дио ове моторизоване колоне поново вратио за Подгорицу,Данас сазнајемо да су Њемци из врмиле у Никшићу хапшење партизанских породица и на три камиона натовариле и отпремили у правцу Подгорице.

2.-Према обавештењу од Главног Штаба непријатељ сене служи комуникацијом Никшић-Требиње.

3.-У току ноћи 22/23 група батаљона у Братоножићима напала је Њемце у Клопову,заузела ово село и очистила од Њемаца.Овом приликом убијена су 4 Њемца,рањено више њих.Заплијењено је:1 тенки митраљез,1 лаки бацач,1 "нарац" митраљез,1 пушко-митраљез,неколико револвера и аутоматских пушака,13 сандука муниције од "нарца".Наши губитци:1 мртви и 3 рањена.После ове акције батаљони су се рокирали сјеверно и имали су задатак,односно наше наређење,да 24 ов.мј.изврше напад од правца Лутова на сектору Бјетерник-Јаблан.Борба се на том правцу чула али немамо извјештај од нашег начелника о резултату те борбе.

Предходног дана једна чета Зетског одреда дочекала је у село Радећа једну мању њемачку колону која се спустила са Вежесника и том приликом без наших губитака убијено је 10 Њемаца / 1 капетан/ заплијењено је:1 "нарац",2 машингевере,неколико револвера,нешто муниције и друге ратне спреме.

Батаљони у Бјелопавлићима вршили су чишћење појединих села и прогонили групу бандита Јакова Јовановића.

4.-Један батаљон бригаде "Аоста" 20 ов.мј.водио је са Њемцима борбу на сектору Стубица-Крстац.Борба је трајала од 10-~~часа~~ до 15 часова када је батаљон био принуђен повући се под ватром уз губитке 1 мртав и 5 рањених.Њемци су имали већи број мртвих и рањених.Један вод овог батаљона који је рушио комуникацију није могао оступити у правцу батаљона ~~јер~~ него се изгледа повукао западно од цесте.Ово је извјештај Штаба бригаде од прије два дана и не знамо дали се овај вод повратио у састав батаљона.

5.-Ми смо на основу вашег горњег наређења,а претпостављајући да то ситуација налаже,/из наређења се не види ситуација јасно/извршили покрет са свим нашим,дјеловима и то:групи батаљона у Братоножићима наредили смо покрет правцем преко Доње Мораче за просторију Липово-Горња Мораче са задатком да се повеже са IV бригадом а са батаљонима из Бјелопавлића правцем:Гостиље-Жупа-Боан.Бригади "Аоста" наредили смо да се пребаци на просторију Луково-Гвозд и приступи детаљном рушењу комуникација Никшић-Пљевља јер према покретима непријатељским ка Никшићу и према извјесним данас добијеним али непровјереним подацима,Њемци би могли и овим правцем покушати продор према Санџаку.

На терену Пипера остала је само једна чета Зетског одреда док су остале чете пошле са групом батаљона који су били у Братоножиће.Када се са вама повежемо и будемо упознати са ситуацијом,ми ћемо све

Фотокопија прве страннце документа бр. 32

Ситуација код непријатеља на нашем сектору била је сљедећа: Њемци су се налазили са посадама: у с. Клопот, на Вјетарнику, Лијевој Ријеци, на правцу према Колашину и на Биочу, Вежешнику, Смоковцу,[4] Доњим Рогамима, Вранићким Њивама, на правцу према Подгорици. Све ове посаде служиле су као обезбјеђење комуникације Подгорица—Колашин. Повремено непријатељ је колонама и моторизацијом саобраћао овим путем у једном и другом правцу.

У току 24 ов. мј. Њемци су пребацили од Подгорице за Никшић око 100 камиона војске и материјала. Ова колона праћена је са 8 тенкова и 10 авиона типа „Месершмит". Обавијештени смо да се већи дио ове моторизоване колоне поново вратио за Подгорицу. Данас сазнајемо да су Њемци извршили у Никшићу хапшење партизанских породица и на три камиона натоварили и отпремили у правцу Подгорице.

2. — Према обавјештењу од Главног штаба непријатељ се не служи комуникацијом Никшић—Требиње.

3. — У току ноћи 22/23 група батаљона у Братоножићима напала је Њемце у Клопоту, заузела ово село и очистила од Њемаца. Овом приликом убијена су 4 Њемца, рањено више њих. Заплијењено је: 1 тешки митраљез, 1 лаки бацач, 1 „шарац" митраљез, 1 пушкомитраљез, неколико револвера и машинских пушака, 13 сандука муниције од „шарца". Наши губици: 1 мртав и 3 рањена. Послије ове акције батаљони су се рокирали сјеверно и имали су задатак, односно наше наређење, да 24 ов. мј. изврше напад од правца Лутова на сектору Вјетарник—Јаблан. Борба се на том правцу чула али немамо извјештај од нашег начелника о резултату те борбе.

Претходног дана једна чета Зетског одреда дочекала је у село Радећа једну мању њемачку колону која се спустила са Вежешника и том приликом без наших губитака убијено је 10 Њемаца (1 капетан) заплијењено је: 1 „шарац", 2 машингевера, неколико револвера, нешто муниције и друге ратне спреме.

Батаљони у Бјелопавлићима вршили су чишћење појединих села и прогонили групу бандита Јакова Јововића.

4. — Један батаљон бригаде „Аоста" 20 ов. мј. водио је са Њемцима борбу на сектору Стубица—Крстац. Борба је трајала од 10 до 15 часова када је батаљон био принуђен повући се под ватром уз губитке 1 мртав и 5 рањених. Њемци су имали већи број мртвих и рањених. Један вод овог батаљона који је рушио комуникацију није могао отступити у правцу батаљона него се изгледа повукао западно од цесте. Ово је извјештај Штаба бригаде од прије два дана и не знамо да ли се овај вод повратио у састав батаљона.

5. — Ми смо на основу вашег горњег наређења, а претпостављајући да то ситуација налаже (из наређења се не види си-

туација јасно), извршили покрет са свим нашим дијеловима и то: групи батаљона у Братоножићима наредили смо покрет правцем преко Доње Мораче за просторију Липово—Горња Морача, са задатком да се повеже са IV бригадом а са батаљонима из Бјелопавлића правцем: Гостиље—Жупа—Боан. Бригади „Аоста" наредили смо да се пребаци на просторију Луково—Гвозд и приступи детаљном рушењу комуникација Никшић—Шавник јер према покретима непријатељским ка Никшићу и према извесним данас добијеним али непровјереним подацима, Њемци би могли и овим правцем покушати продор према Санџаку.

На терену Пипера остала је само једна чета Зетског одреда, док су остале чете пошле са групом батаљона који су били у Братоножиће. Када се са вама повежемо и будемо упознати са ситуацијом, ми ћемо ове чете повратити на терен. Никшићки одред засада остаје на сектору према Никшићу.

6. — Јуче око 13 час. кружили су савезнички авиони над Подгорицом, чула се јака детонација и примијетили смо дејство непријатељске контра-авионске артиљерије.

7. — Нашим извјештајима од 19-X- и 23-X ми смо вас детаљно обавијестили о нашим акцијама. Претпостављамо да сте ове извјештаје већ примили иако се то из ваше депеше од 23-X не да закључити. ЈБудство из V бригаде за пратећи батаљон смо вам такође раније послали.

8. — Шаљемо један вод са другом Рашком за пријем радиостанице.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар
Јован Капа

Командант, пуковник
Рад. Вукановић

БР. 33

ПИСМО ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 27 ОКТОБРА 1943 ГОД. ПОЛИТИЧКИМ КОМЕСАРИМА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ И ТРЕНЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ О ДУЖНОСТИ ЦАРТИСКО-ПОЛИТИЧКИХ РАДНИКА ДА ПРУЖЕ НОМОЋ ОРГАНИЗАЦИЈАМА АФЖ НА ТЕРЕНУ

ШТА Б
II УЛАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 140
27 октобра 1943 год.
у час

ПОЛИТИЧКОМ КОМЕСАРУ II ПРОЛЕТЕРСКЕ И III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Примјећује се:

1. — Да нашим политичким радницима није у својој цјелини позната организација АФЖЈ[1] и да јој услијед тога не придају онолику важност колику заправо она има у склопу Народно-ослободилачког покрета.

2. — Као посљедица првог, нашим политичким радницима није позната организациона структура тог значајног и моћног политичког фактора.

Ради тога потребно је:

а) Да се наши политичко-партијски радници, као и сви борци Народно-ослободилачке војске упознају са значајношћу Антифашистичког фронта жена и његовом улогом, како у проширивању народног устанка и увлачења народних маса у антифашистичку борбу тако и значајношћу тога фронта у борби противу окупатора и његових слугу.

б) Да се сви политичко-партијски радници упознају до у детаље свим организационим проблемима АФЖ-а.

в) Да свуда гдје наша војска дође-ослободи неко мјесто изврше политичку припрему, тј. да створе политичку атмосферу из које ће природним путем нићи одбори — организација АФЖ.

д) Наши политички радници имају истовремено и дужност да у мјестима, гдје постоје већ такве организације, укажу им пуну политичку и организациону помоћ.

Зашто све ово:

Антифашистички фронт жена данас је једна од моћних полуга Народно-ослободилачке борбе, а ми треба да учинимо све, да АФЖ постане један од крупних чинилаца у политичком жи-

[1] Антифашистички фронт жена Југославије

воту наше земље, како данас тако и сјутра. Јер, ако овом врло важном политичком и социјалном фактору не придамо пуну важност и не одредимо његово историско мјесто у данашњој Народно-ослободилачкој" борби, ми самим тим сужавамо наше војничке и политичке резерве и кљастимо нашу општу идеју — ослобођење човјека.

Даље, ако не уложимо све силе и снаге у подизању и јачању ове организације, тј. ако не учинимо све, да АФЖ обухвати све жене, ми себи затварамо перспективу даљњег развитка наше борбе и самим тим даје се могућност да се жене изузму из пуног учешћа у народној власти. Власт неће бити народна ако у њој нема претставника жена. Учешће жена у народној власти је један од битних услова да та власт буде општељудска и народна.

Дужност је свих политичких радника и свих бораца, а специјално другарица да се упознају са писмом Централног одбора АФЖ-а Југославије. Из самог писма увидјеће сви наши другови важност рада међу женама као и то какве организационе облике има та организација и са каквим методама треба приступити овом великом послу.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

П. С. Прилог: писмо Централног
одбора АФЖ-а Југославије

(М. П.)

Политички комесар
Митар Бакић

БР. 34

ИЗВЈЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА НРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 28 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА О СИТУАЦИЈИ У ПАРТИЗАНСКИМ ОДРЕДИМА

ГЛАВНИ ШТАБ Н. О. В. И П. О.
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Бр. 65
28 октобра 1943 г.

ШТАБУ **II** УДАРНОГ КОРПУСА

Положај

Извјештавамс Вас о ситуацији на овоме подручју.

На територији Дурмиторског одреда ситуација]е повољна. Тамо је свуда организована Народна власт. Они имају два ударна батаљона, један са 56 бораца, а други са 47. Никаквих четничкит: банди нема на подручју овога Одреда. У Горњој Морачи, послије

ослобођења Колашина, сконцентрисале су се разбијене четничке банде у јачини до 200 људи. Како су сада јединице III дивизије у области Боана, то би им се могло наредити да ову банду разбију и растјерају.

На подручју Никшићког одреда ситуација је, углавном, непромијењена. Овдје постоји један батаљон од 90 људи, а други од 56. Услова за даљу мобилизацију засада нема, јер је непосредна околина Никшића исцрпљена, а територије Бањана, Голије и Грахова, под притиском четника Бећовића и Поповића од Херцеговине.

На територији Зетског одреда ситуација се послије ликвидације Баја Станишића и његове групе, нагло поправила. Тамо ПОСТОЈИ један батаљон Зетског одреда од 1110 људи и Једна чета. Ситуација у Зети је прилично добра. Тамо се наши другови крећу слободно и поред тога што се тамо налази банда неког Анђушића. И поред повољног народног расположења услови за моолизацију су минимални, јер код народа још није разбијен страх од евентуалне њемачке офанзиве, повлачења наших јединица са терена, упада четничких банди итд.

Од четника на овој територији налази се само још Јаков Јововић са бандом од 50 бораца и нешто присилно мобилисаних сељака. Јововић је са тридесет највјернијих му војника отишао у Подгорицу. Тамо су дооили њемачке униформе.

Већи број оних који су испред нас избјегли у шуму, враћа се кућама.

На територији Ловћенског одреда ситуација углавном повољна. Најбоље је стање у горњем дијелу Ријечке и у Катунској НахнЈИ. Четници су груписани у Црмници и нешто мало у ДОЊОЈ Љешанској Нахији.

Послије слања 300 бораца IV црногорској бригади, на овом подручју није остало војних јединица. Тек у најскорије вријеме друг Никола Поповић сакупио је до 50 бораца.

Свега на подручју ових одреда има до 430 бораца. Пошто се предвиђа оснивање нове црногорске бригаде, то нам конкретније означите колико од овога броја да пошаљемо, а колико да задржимо на терену. Напомињемо да је од важности имати један дио јединица на терену, ради сузбијања четничких упада и спријечавања њихове мобилизације.

О бомбардовању Подгорице сазнали смо ове појединости: бомбардовање је извршило 30 апарата уз пратњу ловаца. Бомбардовани су Цијевна, Пазариште, аеродром и још неки дијелови града. Међу грађанством је било око 100 мртвих, а код њемачких војника од 150 до 200. И поред жртава међу грађанством, утисак је веома повољан. На аеродрому је запаљено шест њекачких авиона. Јуче су бомбардовани Скадар и Бар. Том приликом савезнички ловци надлетали су и Подгорицу, али нијесу

дејствовали. Остале појединости су нам непознате. Прошле ноћи и јутрос чуло се дуже времена, или бомбардовање или топовска паљба у правцу Боке и Албаније.

Упућујемо Вам три друга за које је друг Андро[1] приложио карактеристике. Ми их овамо не можемо упослити, зато их шаљемо Вама на расположење.

Штаб III дивизије предложио Вам је друга Ника Јовићевића за Начелника Главног штаба. Ми смо мишљења да би за ту дужност био погоднији друг Војислав Нововић, активни пјешадијски капетан, родом из Васојевића. Он је дуже времена био у интернацији, прилично је слабог здравља, те није за службу у регуларној војсци засада. Иначе је вриједан и има добар однос према људима. Што се тиче друга Ника Јовићевића, њему би свакако требало дати неку другу дужност.

Напомињемо да овај Штаб нема обавјештајног официра.

Друг Цицмил[2] је дошао у овај Штаб и примио дужност.

Мишљења смо да би требало поново оријентисати јединице III дивизије ка Пиперима, Бјелопавлићима и даље према подручју Ловћенског одреда, уколико то дозвољава ситуација на другим секторима.

На Цетињу је формирана некаква нова „влада" под окриљем Њемаца. На челу те владе је ЈБубо Вуксановић[3] из Васојевића, а између осталих и Арсо Петровић, Васо Анђушић, Божо Кривокапић и др. Изгледа да је ово некаква љотићевско-недићевска струја у црногорском издању. Карактеристично је да у ту владу није ушао Крсто Поповић нити Новица Радовић. Они су остали по страни и то нам пружа нову могућност за продубљавање супротности између њих и четника.

Распустили смо Команду подручја у Жабљаку и околини Никшића. С тим у вези извршили смо извјесне измјене у штабовима Дурмиторског и Никшићког одреда, те ови сада изгледају овако: Штаб дурмиторског одреда: командант, друг Стојан Жугић, замјеник команданта, друг Јосиф Маловић, политички комесар друг Мићун Јауковић, замјеник политкома, друг Спасоје Шарац, начелник штаба друг Јеврем Бјелица и об. официр друг Радован Дацић. Штаб Никшићког одреда: командант, друг Војо Ђурашевић, замјеник команданта друг Обрад Бојовић, политички комесар друг Нећељко Мартиновић, замјеник политкома друг Илија Мартиновић, начелник друг Раде Кнежевић, об. официр друг Војо Вучуровић.

[1] Андрија Мугоша
[1] Обрад Цицмил
' Претсједник сепаратнстичке владе у Цетњу 1943 године. Осуђен нч смрт и стријељан 1945 године као народни непријатељ.

Послије исцрпног расматрања донијели смо одлуку. да засада не смањујемо број командних мјеста, због тога што мањи број тих команди не би могао да успјешно врши контролу над читавим подручјем. Ово нарочито важи за Срез шавнички, гдје су остале свих шест команди. У Никшићком срезу имамо свега двије команде мјеста, док у осталим срезовима немамо засада ниједне. (Стање Комског одреда нам није познато.)

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Помоћник пол. комесара

М. Јовићевић[4]

Замјеник команданта
пуковник,

Ђоко Ј. Мирашевић

БР. 35

ИЗВЈЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 28 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА О ОРГАНИЗОВАЊУ ВОЈНО-ТЕРИТОРИЈАЛНИХ ВЛАСТИ

ГЛАВНИ ШТАБ Н. О. В. И П. О.
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Отсјек за вој. вл. у позадини
Бр. 66
28 октобра 1943 г.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ

Положај

Према Вашем наређењу Пов. бр. 103, т. 6 — добио сам позив од Главног штаба да преузмем руководство војно-позадинских власти за Црну Гору, Боку и Санџак. Јавио сам се на дужност код Главнога штаба за Црну Гору и Боку 27 о. мј.

Пошто подручје Главнога штаба не обухвата Санџак то Вас молим за објашњење, да ли тај терен спада у мој дјелокруг рада (у односу на војне власти у позадини) независно од тога што Главни штаб за Црну Гору и Боку, према ономе како је сада, не обухвата и Санџак. Ово ми је потребно да бих могао истовремено радити и са већ организованим командама мјеста у Санџаку, односно радити у споразуму са нашим оперативним јединицама на образовању нових команди мјеста на новоослобођеним територијама.

До сада на подручју Главнога штаба за Црну Гору и Боку формиране су команде мјеста на подручју Дурмиторског одреда

[4] Мило Јовићевић

— њих шест. Осим тога на подручју Никшићког одреда постоје само двије команде мјеста и то: Горње Поље и Жупа. На осталој територији Црне Горе и Боке за сада не постоји ни једна команда мјеста, а њихово постојање зависи од присуства наших војних јединица, које прво треба да очисте територију.

Ја ћу организацију војних власти у позадини вршити према „НАРЕДБИ О ОБРАЗОВАЊУ И УСТРОЈСТВУ ВОЈНИХ ВЛАСТИ У Г103АДИНИ", издатој од стране Врховног штаба НОВ и ПОЈ од 8 јануара 1943 године. С тим што за сада према Вашим наређењима нећемо формирати команде подручја него ћемо на штабове одреда пренијети дужности команди подручја те ће директна наређења и координацију рада командама мјеста давати штабови одреда на чијој се територији команде налазе.

Молим Вас да наредите штабовима оперативних јединица, уколико буду при стварању нових територија формирале команде мјеста, на основу тачке 6) поменуте Ваше Наредбе, да нас о томе обавјештавају, како бисмо могли прихватити те команде, постављати у њих стално особље и вршити контролу над њима.

Уколико би било нових директива, које су различите од прописа поменуте Ваше Наредбе, доставите нам их с потребним објашњењем.

У споразуму са друговима из Главнога штаба и политичким радницима са терена настојаћу да се оснују команде мјеста и у другим дјеловима Црне Горе гдје год то буде могуће. Територију за новоосноване команде одређиваћу у споразуму са друговима из Главнога штаба и политичким форумима са терена, тако да буде у складу са Вашим наређењем да буде што мање команди мјеста, пазећи при томе да новоосноване команде мјеста имадну могућност да стварно контролишу своје терене и извршавају постављене им задатке.

СМРТ ФАШИЗМУ — СПОБОДА НАРОДУ!

(М. П.) Шеф Отсјека,
п.пуковник
Обрад Цицмил

БР. 36

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 28 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА РАЗБИЈАЊЕ ЧЕТНИЧКЕ БАНДЕ У ГОРЊОЈ МОРАЧИ У САДЕЈСТВУ СЛ ЧЕТВРТОМ ПРОЛЕТЕРСКОМ БРИГАДОМ

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
О. бр. 22
28-X-1943 г.

ШТАБУ V ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ

СИТУАЦИЈА 1. — Њемачке снаге у јачини од 1500 од правца Подгорице, 1500 од правца Пећи, помогнуте са око 3000 Арбанаса, 1000 са правца Рожај, помогнути са Арбанасима и муслиманима напале су јединице II ударног корпуса у Колашину, Андријевици и Беранима, и уз велике губитке успјеле да заузму ова мјеста, послије тешких и упорних бојева које су водиле јединице овога Корпуса а нарочито IV пролетерска бригада на сектору Матешево—Колашин. Послије повлачења наших снага из ових гарнизона заузети су нови положаји на линији Марково Брдо—Мојковац и између моста на Рибаревини и Берана у циљу организовања новог отпора и претварања овога у контра-напад. Непријатељ је у предње гарнизоне ушао 22 ов. мј. Губици непријатељски у овим борбама цијене се око 800 мртвих и рањених.

Италијанска дивизија „Венеција" која је била у Беранима уредно се повукла на нове положаје.

У току 23, 24 и 25 ов. мј. три батаљона V бригаде ојачани са двије чете Зетског одреда, бочно су напали непријатеља на комуникацији Подгорица—Колашин, на сектору Пелев Бријег—Јабука, и нанијели му доста осјетне губитке, те угрозиле ову комуникацију којом се непријатељ служио.

IV пролетерска бригада, која се на положају Мојковац организовала за нови напад на непријатеља који је био угрожен у својој позадини, поново је заузела Колашин и наставила гоњење непријатеља у правцу Матешева. Још нијесмо добили детаље ове борбе.

Извиђачки дијелови групе батаљона V бригаде са просторије Боан, избили су у току данашњег дана на линију Крња Јела—Јаворје одакле су наставили даља извиђања. Пред њима су се повлачили мањи разбијени четнички дијелови.

Поједине четничке групе налазе се на просторији Горње и Доње Мораче и око с. Липова. Одласком Њемаца којима су

припремали дочек у Горњој Морачи, морал ових разбијених банди је сасвим пао.

У циљу коначног ликвидирања остатака четничких банди на горњој просторији преко

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — Један батаљон са просторије Боана (II) упутити правцем за Горњу Морачу и даље са задатком да се повеже са груцом батаљона који на исти правац оперишу од правца Доње Мораче, да олакша положај ових батаљона и узгредно очисти просторију од четничких банди.

2. — Дијеловима I батаљона, чија је једна чета пошла у извиђање правцем Крања Јела—Вратло, збацити четничку групу са Вратла и затворити правац од Липова (уколико у Липово нијесу већ избиле наше снаге) и то све до избијања наших скага у ово село, тако да се онемогући на овом правцу свако извлачење група или појединаца из Липова.

3. — Група батаљона, која је оперисала у Братоножићима, и која је према извјештају начелника Штаба наше дивизије била 27 ов. мј. у Веље Дубоко, кренула је истог дана у 24 часа у правцу Доње Мораче са задатком да разбије четничке банде на просторији Међуријечје—Доња Морача и да ухвати везу са IV пролетерском бригадом.

Овој групи наредити да предузме најенергичније чишћење просторије Међуријечје—Доња Морача—Горња Морача—Липово од четничких банди и да омогући успостављање народне власти на овој територији. Овој групи подесити садејство I и II батаљона.

4. — Дио штаба бригаде са групом батаљона у Доњој Морачи, одмах ће послати везу Штабу IV бригаде, обавијестити га о ситуацији и распореду јединица V бригаде, као и мјесту гдје се налази овај Штаб са којим треба Штаб IV бригаде што прије да успостави курирску везу.

5. — Снабдијевање јединица вршити са горње просторије од четничких породица. Треба наредити интендантима да прикупе што више сукна и приступе изради одијела за борце јер на односној просторији има сукна доста.

6. — Дивизијска болница до даљег наређења налазиће се у с. Тимар.

7. — Штаб дивизије налазиће се у с. Сеоце код Боана.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар
Јован Капа

Командант, пуковник
Радован[1]

[1] Радовдн Вукановић

БР. 37

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДЛРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 28 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА" ЗА УПУЋИВАЊЕ НЕТ КАМИОНА У ПЉЕВЉА И ЗА НАСТАВЉАЊЕ РЕОРГАНИЗАЦИЈЕ ДИВИЗИЈЕ

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСПАВИЈЕ
Пов. бр. 142
28. октобра 1943 год.
у 8.00 час

ШТАБУ ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА"

1. — Одмах са овим куририма упутите нам команданта батаљона г. мајора Албертини-а, који је садејствовао нашој IV пролетерској бригади.

2. — Одредите једну ауто-секцију од 5 камиона и 2 мотоцикла да се јаве овоме Штабу данас у 18 часова у Пљевља.

3. — Наше јединице су ушле у Колашин и врше и даље притисак према Матешеву. Стога настојте да Ваша бригада, по нашем наређењу Оп. бр. 135 од 26. ов. мј.[1], крене данас у 16 часова на правац Мојковца и издајте наређење и упутства Штабу те бригаде: да ступи одмах у везу са Штабом IV прол. бригаде и да настоји да се постигне пуна сарадња, која је потребна и нама и Вама, кад се узме у обзир слабост Њемаца на овом сектору.

На сектору Беране ситуација се развија такође у нашу корист.

4. — Наставите да што прије реорганизујете Вашу дивизију на бригаде, Команду артиљерије, Команду саобраћаја и Команду везе, па нам поднесите извјештај: у ком је степену до сада извршена ова реорганизација.

5. — Батаљоне из састава Лимске колоне упутили смо на Јабуку, пошто ће бригада „Тауринензе" имати свој покрет даље са овога мјеста. Тенкове и камионе са топовима ове колоне упутили смо у тенковску групу у Пријепоље.

[1] Редакција није успјела да пронађе тај документ.

Са овим батаљонима на Јабуци ухватите везу и настојте формирање и од ових батаљона.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар (М. П.) Командант
Митар БакиЌ генералмајор
Пеко Дапченић

П. С. Пошто желимо формирати заједничку музику то нам доставите одмах податке:

а) Све Баше војнике стручњаке-музичаре.

б) Све Ваше инструменте које имате.

Ове податке нам најхитније доставите.

(М. П.) Пом. начелника
пуковник
Обрадовић

БР. 38

НАРЕДБА ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 28 ОКТОБРА 1943 ГОД. О УСТРОЈСТВУ САНИТЕТА ИРИ ШТАБУ КОР11УСА И У ЈЕДИНИЦАМА

НАРЕДБА ПОВ. БР. 144

Штаба II Ударног Корпуса НОВ и ПОЈ, за 28 октобар 1943 г. _

У циљу тактичке организације санитетских установа и трупног санитета на сектору нашег Корпуса и у циљу правилне организације санитетске службе уопште, НАРЕЂУЈЕМО:

1. — При Штабу овог Корпуса формира се санитет Корпуса, са задатком: организације и вођења санитетске службе у јединицама и на ослобођеном територију сектора овога Корпуса.

За референта санитета Корпуса ИМЕНУЈЕМО друга санитетског п. пуковника др. Дулића Војислава[1], досадашњег референта санитета II пролетерске дивизије.

Потребно особље и радну снагу при санитету овога Штаба одредиће сам Др. Дулић.

2. — Формира се СТАЛНА ВОЈНА БОЛНИЦА II ударног корпуса, у којој ће се вршити лијечење тежих рањеника и болесника и јаче хируршке интервенције. Болница ће имати састав:

а) Управу болнице,

б) Три одјељења: интерно, заразно и хируршко,

ц) Ауто-колону за превожење тежих рањеника, и

[1] Умро у Београду 2 фебруара 1953 године као генерал-мајор ЈНА.

д) Болничку чету од два вода: вод за заштиту болнице и вод болничара-болничарки, са помоћним особљем (кувари, коњоводци итд.)

За управника Сталне војне болнице II ударног корпуса ИМЕНУЈЕМО другарицу капетана Др. Сашу Божовић, досадашњег референта санитета II прол. бригаде, а за политкома исте болнице ИМЕНУЈЕМО друга Лека Радевића, досадашњег замјеника политкома пратеће чете овога Штаба.

Шефове одјељења одредиће Управа болнице.

За Ауто-колону ове болнице одредиће Штаб италијанске дивизије „Венеција" сва санитетска кола, која има на расположењу, осим једних кола која задржати за своју дивизијску болницу.

За болничку чету упутиће Штаб II пролетерске дивизије, Штаб III ударне дивизије по 15 другова, који су иначе у мањем проценту инвалиди и другови, којима се за извјесно вријеме треба осигурати лакша служба. Поред овога Штаб Санџачке бригаде ће повући преко Штаба Пљеваљског олреда 1С другова, а толико издвојити бораца своје бригаде, који су физички слабији и који би могли обављати службу обезбијеђења ове болнице док се она налази на сталном мјесту.

Болничко стручно особље, које се сада налази при болници одредиће Управа болнице према потреби и нахођењу, а остатак упутити трупном санитету.

Хируршко одјељење болнице формираће референт санитета овога Штаба у сагласности са Управом болнице од особља, које је овоме Штабу ставио Штаб дивизије „Венеција" и од стручног људства које се налази у болници моментално.

3. — Трупни санитет има и даље функционисати по досадашњем, тј. постојеће:

— дивизијске болнице II пролетерске, III ударне и дивизије „Венеција",

— бригадне болнице са бригадним санитетом на челу, за сваку бригаду,

— батаљонски санитет, са референтом санитета на челу.

Болнице имају заштиту јачине једног вода бораца (20 бораца).

При свакој дивизији налази се и хируршка екипа, која се налази на мјесту најпогоднијем у погледу тактичке радње, коју бригада врши. Садашња хируршка екипа са Др. Баумом на челу остаће у саставу II пролетерске дивизије, III дивизија ће завршити формирање ове екипе, а Штаб „Венеције" ће такође предузети ову формацију.

4. — Овдашња Градска болница и градска апотека потпадаће под контролу референта санитета овога Штаба, који ће утицати честом контролом на рад ове болнице и апотеке.

5. — Особље италијанског Црвеног крста (51 војник са лекарима) референт санитета овога Штаба распоредиће равномјерно по дивизијским болницама и бригадним санитетима, према стручности и потреби

6. — Управа болнице **и** референт санитета овога Штаба предузеће **најхитније израду носила** за све тешке рањенике.

7. — Рањенике и болеснике принципијелно размјештати за његу и лијечење по следећем:

а) Најтежи рањеници и болесници у Сталну војну болницу.

б) Средњи рањеници и болесници у дивизијске болнице.

ц) Лаки рањеници и болесници. у бригадне болнице.

8. — На његу рањеника и болесника, на њихову исхрану и на чистоћу свих просторија болница обратиће нарочиту пажњу референт санитета, Управа Сталне војне болнице и референти санитета дивизија и бригада. Поред тога управа болница и референти санитета морају имати предвиђено све за брз покрет рањеника и болесника и то за најкраће вријеме. Овде се не смије пропустити ниједна ситница, која код брзих ситуација може имати крупних посљедица и дијелом довести у питање еластичност и лакоћу покрета дотичне болнице, а тиме и питање живота рањеника и болесника.

9. — Под руководство Управе Сталне војне болнице II ударног корпуса потпадаће и зубна станица, која се сада налази у Пљевљима.

10. — Референт санитета и остали руководиоци санитетских установа и трупног санитета, предузеће све да се организација по овој наредби спроведе у живот што прије.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар **Митар Бакић**	Пом. начелника пуковник **Обрадовић-**	Командант генералмајор

(М. П.)

* Бранко Обрадовић

БР. 39

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 29 ОКТОБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЦРНЕ ГОРЕ И БОКЕ ЗА УПУЋПВАЊЕ ОДРЕЂЕНОГ БРОЈА БОРАЦА ИЗ СВИХ ОДРЕДА РАДИ ФОРМИРАЊА ШЕСТЕ ЦРНОГОРСКЕ БРИГАДЕ

ШТА Б
II УЛАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 149
29. октобра 1943 год.
у 8.30 час

ГЛАВНОМ ШТАБУ ЗА Ц. ГОРУ И БОКУ

Наше јединице — IV и V бригада разбиле су непријатеља код Колашина и Матешева и IV бригада је поново заузела Колашин и Матешево. Јединице II пролетерске дивизије су заузеле Бању код Прибоја, а јединице V крајишке дивизије Рудо. Ми смо на овом сектору у офанзиви. Општа ситуација повољна по нас. Једина тешкоћа поред јачих четничких снага из Србије јесте за нас муслимански живаљ, међу којим се налази и извјестан број њемачких официра и подофицира са задатком да га поведу у активну борбу противу нас.

У вези нових задатака које смо добили од Врх. штаба, као и општом ситуацијом, пред нама се поставља питање: организовати што прије већи број регуларних јединица Н. О. војске, зато НАРЕЂУЈЕМО:

1. — Да упутите: у Колашин: један батаљон Зетског одреда, један батаљон Никшићког одреда, један батаљон Дурмиторског одреда, 70 Ловћенаца, а ми ћемо наредити Комском одреду да нам упути 100 бораца. Батаљони Никшићког, Дурмиторског и Зетског одреда морају бројити најмање по 120 бораца. Од овог људства формираће се нова црногорска бригада. Све ово људство мора бити 12 новембра у Колашину, гдје ћемо ми формирати бригаду.

2. — Одмах извршите мобилизацију људства за формирање нових батаљона у одредима. Мобилизацију вршити позивајући одређени број младих људи из сваког села. Са мобилизацијом морате пожурити, јер је Врх. штаб поставио пред нас задатак да у најскорије вријеме (прије зиме) формирамо још једну црногорску бригаду.

3. — Ви морате пожурити са извлачењем људства са територија које контролишу Њемци иначе ће то људство паднути непријатељу у руке, а ми ћемо у том случају сносити одговор-

ност. Нарочито треба извадити што више људства из Боке Которске, Зете и ЈБешког Поља. Морате бити иницијативнији по питању формирања нових јединица и Ваша тежња мора бити, како каже друг Тито, да Црна Гора не изостане иза осталих наших покрајина (Словеначке, Хрватског Приморја, Далмације, Лике, Босне и Славоније), гдје се скоро читав народ дигао на оружје и гдје су уништене издајничке банде Драже МихаиловиКа.

4. — V црногорска бригада биће оријентисана на правцу Кучи—Пипери—Бјелопавлићи—Никшић. Новоформирана бригада биће постављена на правцу Колашин—Биоче, тако да ћете ви помоћу тих снага моћи да ријешите ситуацију у том дијелу Ц. Горе, јер ћемо ми на нашој страни предузети поновно чишћење Берана и Андријевице.

5. — Приликом слања батаљона послаћете подробне карактеристике читавог војног и политичког кадра тих батаљона. Напомињемо вам, да у батаљоне могу ући само млади и здрави људи, а жена да буде минимум или по могућству уопште да их не буде, већ исте искористите за рад на терену.

Послије ликвидације Васојевића и њемачке офанзиве, где смо ми нанијели непријатељу велике губитке, а где је непријатељ испољио своју окупаторску дрскост палећи срезове Берански и Андријевички, ситуација се је поправила у нашу корист, тако да смо са тог терена попунили IV бригаду, а има изгледа за мобилизацију још 6—700 нових бораца.

Ви морате ^скористити лирвидацију острошких бандита у циљу потпуног разбијања четничких банди и мобилизације новога људства.

Ви морате посветити највећу пажњу учвршћењу одреда да би у скорој будућности одреди могли преузети, како каже друг Тито, обезбијеђење ослобођене територије, јер ће новоформиране јединице наше бригаде поћи ускоро на веће задатке.

Ви морате схватити да пред нама данас стоје највећи задаци и да ми морамо учинити све, да ријешимо те задатке.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар
Митар Бакпћ

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 40

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 29 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ЗА ЧИШЋЕЊЕ МОРАЧЕ, РОВАЦА II ИРЕКОБРЂА ОД ЧЕТНИЧКИХ СНАГА И ЗА САРАДЊУ СА ГЛАВНИМ ШТАБОМ ЦРНЕ ГОРЕ

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 150
29. октобра 1943 год.
у 9.15 час

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

IV гролетерска бригада је 26. ов. мј. ушла у Колашин и јуче је требало да уђе у Матешево. На правцу: Матешево—Лијева Ријека—Кучи немамо тачних података о непријатељу, но знамо да тамо има мањих четничких снага и да оне врше мобилизацију (присилно) на просторији: Лијева Ријека—Братоножићи—Брскут—Кучи.

Јединице II пролетерске дивизије и V крајишке дивизије заузеле су ^удо и Бању, а од нас су добиле задатак да ликвидирају Прибој, кога бране четници и италијански фашисти. Непријатељске снаге у Беранима и Андријевици су мале. Велику тешкоћу нам причињавају муслимани на десној обали Лима, јер се код њих налазе њемачки официри, који их организују противу нас. Ми смо ликвидирали Комаране, но већина људства способног за оружје са Хусеином Ровачанином[1] побјегла је у правцу Сјенице.

V вези општих задатака и ситуације у Ц. Гори НАРЕЂУЈЕМО:

1. — Да очисте Морачу, Ровца и Прекобрђе са Вашим снагама, које су упућене на правцу Мораче, а са батаљонима који се налазе на Боану и једним батаљоном Дурмиторског одреда очистићете катун Потрк—Вратло и Г. Липово гдје се налазе четничке банде Мандића[2] и Лазаревића[3].

2. — Послије завршетка овога задатка, што мора бити врло брзо, предузећете са читавом V бригадом чишћење Лијеве Ри-

[1] Командант муслнманске милиције у Комараннма. Ухваћен, осуђен и стријељан концем 1943 године.

[2] Миљан Мандић, поручник бнвше југословенске војске, четнички командант. Убијен као одметник 1947 год. у Горњој Морачи од органа народне власти.

® Љубо Лазаревнћ, припадник Земљорадничке странке. Емигрирао у данима ослобођења.

јеке, Брскута и Братоножића, а онда са два батаљона рашчистити Куче, а са два кренути у правцу Пипера и Бјелопавлића. У Кучима се не задржавати дуго, већ извршити брзу мобилизацију као и у свим крајевима куда пролазите, а онда пребаците један батаљон из Куча у правцу Пипера и Бјелопавлића и припојити га батаљонима који ће раније тамо поћи, а један батаљон оставити привремено на Биоче до формирања нове црногорске бригаде која ће касније бити упућена на сектор: Колашин—Биоче. Послије пребацивања главнине V бригаде у Бјелопавлиће, један батаљон оријентисати према Никшићу.

3. — Херцеговачку групу која се налази у Бањанима задржите на просторији: Никшић—Билећа, да би иста предузела разбијање четничких банди а у случају евакуације Никшића помогла Вашим снагама да упаднете у Никшић.

4. — Бригаду „Тауринензе" искоришћавајте активније у борби, не ограничавајући се само на то, да она кида комуникапије итд. Према обавјештењима која смо добили из Пљеваља командант те бригаде је добар човјек и са њим као и са читавом бригадом треба политички радити тако, да од те бригаде створимо добру јединицу.

5. — Према италијанским фашистима будите немилосрдни — третирајте их као Њемце, а према четницима оштрији.

6. — Нова црногорска бригада ући ће у састав Ваше Дивизије и биће под Вашом командом. Ми ћемо исту формирати до 15 новембра у Колашину. Зато ћете Ваш Штаб смјестити негдје у Пипере да би могли објединити команду бар над ове двије бригаде и Херцеговачком групом око Никшића. Пошто ћемо IV пролетерску бригаду, послије формирања нове црногорске бригаде пребацити на сектор: Бијело Поље—Беране, то ће она остати под нашом командом (директно). Но, она остаје у саставу Ваше Дивизије.

Изгледа да ће Врх. штаб преузети директно команду над нашим снагама у Херцеговини, јер им је упућена радио станица и наређено им је да се директно повежу са Врх. штабом, но Ви и даље до коначне одлуке Врх. штаба преносите наше директиве херцеговачким снагама.

7. — Херцеговачка бригада са своје три групе остаће на просторији: Никшић—Билећа—Гацко а маневрисаће у правцу сјеверне Херцеговине.

Далматински батаљон и људство за батаљон овога Корпуса најхитније упутити за овај Штаб у мјесто где се сад налази Штаб. Тражићете од Херцеговачке бригаде да нам достави опширан извјештај о ситуацији у Херцеговини, но с тим да не забораве поднијети извјештај о јачини непријатељских снага у Херцеговини.

7.-Херцеговачка бригада са своје три групе остаће на просторији:Никшић-Шекиће-Гацко и маневрисаће у правцу сјеверне Херцеговине .

Далматински батаљон иludство за батаљом овога Корпуса најхитније упутити на Врвај Штаб у мјесто где се сад налази Штаб.Тражићете од Херцеговачке бригаде да нам достави опширан извештај о ситуацији у Херцеговини,но стим да не забораве поднијети извештај о јачини непријатељских снага у Херцеговини.

8.-Ви морате најуже сарађивати са политичким радницима на терену,Позадинским властима,Гл.Штабом за Ц.Гору и Боку и другом Блажом,јер ћете тако избјећи многе грешке,а овакој ствари допринијеће се много више.

9.-Попуњајте V бригаду и подносите нам бројно стање и наоружање те бригаде.

10.- Ми смо наредили Гл.Штабу за Ц.Гору и Боку да преузме рушење моста на Биоче,но и Вама исто наређујемо,јер ћете заједнички тај задатак лакше извршити.Ви морате имати експлозив за рушење тога моста,јер је за нас,у вези наших најновијих задатака,врло важно осигурати се са тог правца.За рушење можете искористити теже авионске бомбе или хаубичке гранате.

Ви морате радити брзо,да би искористили Ваше успјехе код Острога и спријечили поновно дизање главе од стране четничких банди.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,

Начелник Штаба
пуковник,

Командант
Генералмајор,

П.С. Нека Херцеговци повуку батаљон,који је био упућен за прихват другова одозго,јер су они стигли код нас.Њихов долазак морамо држати у тајности.

Шаљемо Вам мјесто пајдаша Херцегата са заглавком Ваше Дивизије.

8. — Ви морате најуже сарађивати са политичким радницима на терену, позадинским властима, Гл. штабом за Ц. Гору и Боку и другом Блажом[4], јер ћете тако избјећи многе грешке, а општој ствари допринијеће се много више.

9. — Попуњујте V бригаду и поднесите нам бројно стање и наоружање те бригаде.

10. — Ми смо наредили Гл. штабу за Ц. Гору и Боку да преузме рушење моста на Биоче, но и вама исто наређујемо, јер ћете заједнички тај задатак лакше извршити. Ви морате наћи експлозив за рушење тога моста, јер је за нас, у вези наших најновијих задатака, врло важно осигурати се са тог правца. За рушење можете искористити теже авионске бомбе или хаубичке гранате.

Ви морате радити брзо, да би искористили Ваше успјехе код Острога и спријечили поновно дизање глава од стране четничких банди.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар	Начелник штаба	Командант
Митар Бакић	пуковник	генералмајор
	Руди Приморац	Пеко Дапчевић

(М. П.)

П. С. Нека Херцеговци повуку батаљон који је био упућен за прихват другова одозго[5], јер су они стигли код нас. Њихов долазак морамо држати у тајности.

Шаљемо Вам нешто папира и коверата са заглављем Ваше Дивизије.

Пеко

[4] Блажо Јовановић

[5] Односи се на групу бугарских руководилаца који су дошли из Москве да се преко Југославије пребаце у Бугарску.

БР. 41

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 29 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ ИРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ДА УПУТИ ИОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ ИНВАЛИДЕ И НЕСПОСОБИЕ БОРЦЕ И ДА ИРЕДЛОЖИ ЧЛАНОВЕ ЗА ПОЛИТОДЈЕЛ ДИВИЗИЈЕ

ШТА Б
II УЛАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. службено
29. октобра 1943 год.
у. . . . . час.

ШТАБУ IV ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

Према нашем усменом споразуму упутићете Покрајинском комитету другове инвалиде и неспособне за борбу, отприлике према оном списку, који је дат политичком комесару ваше бригаде приликом бојева за одбрану Колашина. Тај списак је сачинио друг Мпло Јовићевић. Другове ћете упутити преко Штаба III ударне дивизије.

Као што сам вам у првом писму писао, то вам и овом приликом понављам да би ствар убрзали, предложите другове за Политодјел и то за сва три члана, јер друга Ђуровића[1] мислимо предложити за неку другу функцију. Друг Лалић[2] не може ни у ком случају доћи у комбинацију, јер је Милутин[3] противан томе. Знам да би тамо много користио.

Писма која су упућена: једно на политичког комесара лично, а друго Штабу Ударног корпуса — за политичког комесара такође су примљена.

Новије нема на овамошњим секторима ништа.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб корпуса
(М. П.) политички комесар
Митар Бакић

[1] Јован Ђуровић
[г] Радован Лалић
[5] Иван Милутиновић

БР. 42

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 30 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРНУСА НОВЈ О ЧИШЋЕЊУ ЧЕТНИЧКИХ БАНДИ У ГОРЊОЈ И ДОЊОЈ МОРАЧИ II О РЕЗУЛТАТИМА САВЕЗНИЧКОГ БОМБАРДОВАЊА ПОДГОРИЦЕ

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЈ1АВИЈЕ
Пов. бр. 56
30-X-1943 г.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

1. — Потврђујемо пријем ваших наређења пов. бр. 130[1] и 131.

2. — Ситуација код нас углавном је сљедећа: а). V бригада након борби у Братоножићима и Вјетарнику пребацила се на просторију Горње и Доње Мораче гдје је предузела чишћење од четничких банди. Стављено јој је у задатак да се одмах повеже са IV бригадом која се према обавјештењу налази на просторији Колашин—Матешево. б). До овога момента нијесмо успоставили контакт са IV бригадом уколико то нијесу учинили батаљони V бригаде из Мораче што је врло вјероватно. Претпостављамо да ћемо у току данашњег дана имати везу и са овом бригадом. в). Италијанска бригада „Аоста" налази се једним батаљоном на Бршно а са три батаљона на просторији Луково—Гвозд. 27 ов. мј. четници и жандари из Никшића направили су испад према батаљону у Бршно али су били одбијени уз губитке. г). Обавијештени смо од Главног штаба да Симо Ераковић са једном групом бандита врши мобилизацију у Бањанима. д). Стање непријатељских гарнизона Никшић, Даниловград, Подгорица углавном је непромијењено.

3. — Од Главног штаба обавијештени смо о појединостима бомбардовања Подгорице. У бомбардовању је учествовало 30 савезничких апарата. Резултат бомбардовања: 150—200 мртвих и рањених њемачких војника и око 100 цивила. С друге стране сазнајемо да је један савезнички апарат оборен али да се посада спасла бјекством у непознатом правцу.

27. ов. мј. бомбардовани су Скадар и Бар. Послије овог бомбардовања авиони су надлијетали над Подгорицом али нијесу бомбардовали.

4. — Сазнали смо да је Командант дивизије „Тауринензе" са једним пуковником и једним војником спашен и да се налази

[1] Види док. бр. 28.

у Кити изнад Трубјеле. Сељаци су их опљачкали. Они су на путу за Главни штаб и биће упућени тамо. Са овима и једним пуковником који се код нас налази (шеф обавјештајне канцеларије), а који је био пошао према Колашину па се задржао у Трмање, штаб дивизије „Тауринензе" је у цјелости спашен.

5. — Упућујемо друга доктора Јовановића-, да га снабдијете потребним стварима и инструментима за нашу хируршку екипу. Чим се снабдије треба га одмах овамо повратити.

6. — У вези телефонског разговора са другом Командантом одредите: а). Интенданта дивизије, б). Референта санитета, в) Шефа хируршке екипе, г) Начелника Штаба V бригаде, а у смислу наших већ раније постављених писмених предлога.

7. — Радио станицу, италијанског хирурга, радио апарат и друго што смо тражили што прије упутите са другом Рашком[3].

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб
Командант, пуковник
Радован[1]

БР. 43

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 30 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ КОМСКОГ НОП ОДРЕДА ЗА УПУЋИВАЊЕ СТО БОРАЦА У КОЛАШИН РАДИ ФОРМИРАЊА ШЕСТЕ ЦРНОГОРСКЕ БРИГАДЕ

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 153
30. октобра 1943 год.
у 8.00 час

ШТАБУ КОМСКОГ ОДРЕДА

1. — Ситуација је:

Јединице II пролетерске дивизије, у својој офанзиви према истоку заузеле су Бању код Прибоја и том приликом заробиле 14 четника, а заплијениле: 3 камиона пуна ратне спреме, доста муниције и хране.

Јединице V крајишке дивизије заузеле су мјесто Рудо и у садејству са јединицама II пролетерске дивизије приступиће ликвидирању мјеста Прибоја.

[1] Лр Петар Јовановић-Перо
* Рашко Вукосавовић
[4] Радован Вукановић

V црногорска бригада је имала више бојева са Њемцима у којима је имала великих успјеха. Само у једном боју Њемци су имали око 200 што мртвих што рањених.

Једном ријечју, све наше јединице имају у рукама иницијативу послије одбијања покушаја Њемаца да продру на сектор Беране—Колашин, тако су наше јединице поново ослободиле и Колашин и Матешево.

Засада нема никаквих знакова о поновном непријатељском надирању. Један од највећих наших непријатеља је сада група четника Драже Михаиловића повезаних са недићевцима на простору Доњег Лима и Увца.

2. — Предузели смо све да се формира, још једна црногорска бригада, у чији ће састав ући партизански батаљони: по један батаљон из Дурмиторског, Никшићког, Зетског партизанског одреда. Поред тога у састав ове бригаде Ваш ће Одред упутити 100 (стотину) бораца. Ови борци имају бити у Колашину на дан 12 новембра т. г. гдје ћемо формирати поменуту бригаду.

3. — Настојте формирати један батаљон у области Липова, Мораче и Роваца, мобилишући са те просторије.

4. — Посадну чету у Колашину претворити у један мобилни батаљон са основним задатком: чишћење поменуте просторије и околине Колашина од четничких банди.

5. — Најхитније нас извијестите:

а) О ситуацији код Вас: Вашем распореду, бројном стању и Вашим одлукама.

б) О непријатељу на Вашем сектору: његовој јачини, мјесту гдје се налази и активности. (Овдје укључити и активност непријатељске авијације).

в) О условима мобилизације, предузетим мјерама за успјешну мобилизацију и сам ток мобилизације.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар	Пом. начелника	Командант
Митар Бакић	пуковник Обрадовић[1]	генералмајор Пеко Дапчевић

(М. П.)

[1] Бранко Обрадовић

БР. 44

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 30 ОКТОБРА 1943 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА ДА ДО 15 НОВЕМБРА УПУТЕ СВЕ АВИЈАГИЧАРЕ БИВШЕ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ ВОЈСКЕ У ШТАБ КОРПУСА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 159
30. октобра 1943 год.
у 10.00 час

ШТАБУ

Све авијатичаре бивше југословенске војске (летеће особље) који се сада налазе по Вашим јединицама упутите, без обзира на положај на коме се сада налазе, Штабу корпуса.

Наведени авијатичари да буду у овоме Штабу **неизоставно** 15 новембра т. г.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

ДОСТАВЉЕНО:

1. Штабу II пролетерске дивизије
2. Штабу III ударне дивизије
3. Главном штабу за Ц. Гору и Боку
4. Штабу IV пролетерске бригаде

БР. 45

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 30 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ИТАЛИЈАНСКЕ БРИГАДЕ „АОСТА" ЗА ПРАВИЛНО И РЕДОВНО СНАБДИЈЕВАЊЕ БРИГАДЕ

ШТА Б
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 57
30-X-1943 г.

ШТАБУ ИТАЛИЈАНСКЕ БРИГАДЕ „АОСТА"

1. — Упућују се другови Војо Ђуровић, Ђуро Јаковић, Андрија Кунбуровић и Јосип Папић и то први двојица за интенданте ваших батаљона а други двојица за њихове помоћнике пошто знају италијански језик.

2. — Политички комесар ваше бригаде треба да упути интенданте на правилно и редовно снабдијевање јединица те бригаде, јер према одлуци Врховног штаба оне морају бити снабдијеване исто тако као и остале јединице наше народноослободилачке војске и не смије бити никаквих приговора позадинских команди у погледу снабдијевања без обзира на расположење мјештана. Дакле, исто као што се снабдијевају остале јединице са просторије на којој се налазе мора се снабдијевати и ваша бригада са просторије Среза никшићког док се она на тој просторији налази.

3. — Обавијештени смо о акцији ваших батаљона код Бршна. Ви ћете за сада остати на просторији гдје се налазите но с тим што према ситуацији можете вршити и помјерање појединих батаљона у циљу извођења што успјешнијих акција против непријатеља. Пратите ситуацију у Никшићу и околини и редовно нас обавјештавајте.

4. — Овај штаб ће се налазити у с. Боан.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ

За Штаб
Командант, пуковник
Радован[1]

[1] Радован Вукановић

БР. 46

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВНЗИЈЕ НОВЈ ОД 30 ОКТОБРА 1943 ГОД. ГЈ1АВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЦРНЕ ГОРЕ И БОКЕ О ПОНОВНОМ ОСЛОБОЂЕЊУ КОЛАШИНА И МАТЕШЕВА И О ЧИШЋЕЊУ МОРАЧЕ И ЛИПОВА ОД ЧЕТНИКА

ШТА Б
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 58
30-X-1943 г.

ГЛАВНОМ ШТАБУ ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

1. — Примили смо ваше писмо бр. 67 од 28 октобра т. г.[1]

2. — У споразуму са Штабом корпуса тешки рањеници на носилима и један дио најтежих на коњима треба да се пребаце у Централну болницу у Пљевља, гдје ће се предузети њихово даље лијечење. Наредили смо доктору Савићевићу[2] да ово пребацивање организује.

3. — Исхрана италијанских батаљона мора бити регулисана на просторији подручја гдје се ови батаљони налазе. Према наређењу Врховнога штаба италијанске јединице које се налазе под нашом командом морају се исхрањивати исто тако као и наше јединице. Са овим треба да буде упозната Команда подручја, односно позадинске власти. Према томе док се бригада ,.Аоста" налази на том сектору она се мора исхрањивати са подручја Никшићкога. Но, ми ћемо настати да је ускоро пребацимо на сектор који је мање економски исцрпљен.

4. — IV пролетерска бригада поново је заузела Колашин и Матешево.

V црногорска бригада вршиће чишћење просторије Доња и Горња Морача—Липово од четничких банди. Ми ћемо се на овој просторији задржати још кратко вријеме а онда ћемо један дио наших снага опет повратити доље.

5. — Пошто ће иначе Зетски батаљон прићи у састав нове бригаде то сматрамо да ове чете истога батаљона не треба враћати доље, тим прије што ћемо ми у најскорије вријеме упутити тамо наше јаче снаге.

6. — Наше покварене радио апарате, заплијењене у Острогу, као и радио станицу оставили смо код штаба Зетског одреда на Гостиље.

[1] Редакција не располаже пис.мом.
* Лр Миомнр Савићевић-Мита

Ми још нијесмо добили нову радио станицу према томе враћамо вам оног Италијана јер вам може бити потребан око радио апарата. Када добијемо радио станицу ми ћемо са вама уговорити вријеме и кључ за везу.

7. — Овај штаб ће се задржати још у Боану гдје очекује нове најављене директиве за рад Врховног штаба односно Штаба корпуса.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб
командант, пуковник
Радован*

БР. 47

НЗВЈЕШТАЈ ШТАБА НЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 31 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ О УСПЈЕЛИМ БОЈЕВИМА ПРВОГ БАТАЉОНА НА СИЊАЈЕВИНИ И ПОТПУНОМ РАЗБИЈАЊУ ЧЕТНИКА НА ТОМ ПРАВЦУ

ШТАБ
V ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
Бр. 24
31 октобра 1943 године
у 10.40 часова
Струг

ШТАБУ III ДИВИЗИЈЕ

Малопријe добили смо извјештај нашег Првог батаљона са Катуна Потрк.

Овај батаљон је у току 29 и 30 ов. мј. очистио Сињајевину до катуна Ружица, Росовата. Муњике, Савине Греде и у правцу Мораче до Ђедова Дола. Јуче су са једним водом силазили у Липово ради везе са IV бригадом, али је мало прије тога вода отишао из села један вод Првог батаљона IV бригаде, који је у Липово долазио [за] конфискацију.

На свим правцима напредовања нашег Првог батаљона примијећене су мање четничке банде које су бјежале не дајући никаквог отпора. Банде су се разбјегле на све стране, изгледа свака за себе, према својим мјестима.

Из горњега се види да је Липово под контролом IV бригаде Наш батаљон је стјерао четничке банде са терена Сињајевине

[8] Радован Вукановић

и, што је најважније, Липово за њих не претставља више никакво уточиште.

На основу тога сматрамо да је наш батаљон извршио задатак тамо и да његово задржавање тамо није више потребно. Због тога смо му наредили да сјутра зором изврши покрет према Боану. На ово нас је навело још и то што тамо немају хране, нити в'оде.

Штаб батаљона нам пише да су јуче слали курире ка нама, али да сте их ви вратили назад. Због тога смо морали јутрос да шаљемо наше курире да виде шта је са батаљоном. Поред тога батаљону сте издали задатак који нама до доласка овог извјештаја није био познат, а то је хватање везе са дијеловима наше бригаде у Д. Морачи, што претставља дуг пут и, мислимо излишан, када смо се ми већ раније повезали са Д. Морачом и обавијестили наше батаљоне гдје се остали налазе. Молимо да нас извјештавате у случајевима када издајете директне задатке неком нашем батаљону, како се не би десило да се разликују наша наређења од ваших и обратно.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб
замјеник команданта
мајор
Н. Јовићевић

БР. 48

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 31 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ БРИГАДЕ „АОСТА" ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ ДВА БАТАЉОНА НА ПРОСТОРИЈУ БЈЕЛОПАВЛИЋА У ЦИЉУ САДЕЈСТВА СА ПЕТОМ ЦРНОГОРСКОМ НОУ БРИГАДОМ

ШТАБ
III УЛАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
О. бр. 23
31-X-1943 год.
у 15.30 час.

ШТАБУ ИТАЛИЈАНСКЕ БРИГАДЕ „АОСТА"

1. — Непријатељска офанзива у правцу Санџака разбијена је, и Њемци су након великих губитака у мртвим и рањеним повукли своје трупе у правцу Подгорице и Пећи. Наше јединице поново су заузеле Колашин, Матешево, Беране, и прошириле своје успјехе заузећем Нове Вароши, Прибоја, Бање, Рудог и Вишеграда.

2. — V црногорска бригада након чишћења просторије Горња и Доња Морача и Прекобрђа од четничких разбијених банди кренуће у правцу Лијеве Ријеке и Биоча у циљу разбијања непријатеља на овом сектору и рушења комуникација Подгорица—Лијева Ријека. Након извршења овог задатка ова бригада ће се оријентисати преко Пипера и Бјелопавлића ка Даниловграду и Никшићу.

Један батаљон ове бригаде упутићемо у току 2-X1 о. г. у правцу Бјелопавлића у циљу онемогућавања прибирања издајничких елемената у овом крају.

3. — Ви ћете, уколико то ситуација на вашем сектору дозвољава, о чему ћете се споразумјети са Главним штабом пребацити два батаљона ваше бригаде на просторију Бјелопавлића и смјестити их у с. Сретња—с. Бријестово, одакле ће се повезати са батаљоном V бригаде када овај тамо стигне а у заједници са овим батаљоном садејствовати против непријатељских елемената, а по потреби предузимати партизанске акције на најпогоднијим мјестима на друму Даниловград—Никшић и Даниловград—Подгорица.

У Бјелопавлићима се негдје крије са извјесном групом бандита марински капетан Јаков Јововић, њемачки шпијун и сарадник. По извјесним обавјештењима он се налази око манастира Ждребаоника. Потребно је предузети све да се овај разбојник ухвати или убије.

Са два батаљона затворити правац од Никшића према Лукову, према Жупи и према Бршну. Ова два батаљона морају тијесно сарађивати са Никшићким одредом. Батаљон са Бршна у заједници са дијеловима овога Одреда треба стално да угрожава комуникацију Никшић—Богетићи постављајући на њој засједе из којих вршити нападе на непријатељске камионе и колоне.

4. — Везу са овим штабом одржавати преко Штаба Зетског одреда који се налази у Гостиље Мартиниће или негдје у Пипере.

5. — Препоручују се нарочита будност код ваших јединица нарочито у односу према четничким елементима који су пљачкашки расположени према вашој војсци. Сваки покушај разоружања или пљачке ваших војника треба немилосрдно сузбити.

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
командант, пуковник
Радован[1]

(М. П.)

[1] Радован Вукановић

БР. 49

ИЗВЈЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЦРНЕ ГОРЕ И БОКЕ ОД 1 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА О СПРОВОЂЕЊУ МОБИЛИЗАЦИЈЕ ЗА ШЕСТУ ЦРНОГОРСКУ НОУ БРИГАДУ

ГЛАВНИ ШТАБ Н. О. В и П. О.
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Бр. 83
1-Х1-1943 г.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Примли смо ваше писмо од 29 октобра о. г.[1]

Већ данас послали смо наређење свима одредима да приступе одмах формирању батаљона за нову црногорску бригаду[2]. Назначили смо да број бораца у тим батаљонима буде најмање 120, без обзира колико ће борачког људства остати на терену. Такође смо назначили да читаво људство, као и командни кадар за нову бригаду буде одабрано. Истовремено дали смо директиву за даље мобилисање људства на терену.

Ситуација на овом подручју, послије ликвидације четничких вођа у Острогу[3], видно се поправља. Услови за даљу мобилизацију повољни су. Тако у Пиперима наши другови спроводе општу мобилизацију. Настојаћемо да мобилишемо што је могуће више људства, да учврстимо одреде, да створимо услове за формирање још једне црногорске бригаде[4], како је то у вашем писму назначено. Питање мобилизације ми смо пред штабове одреда поставили као главни задатак. Треба имати на уму да су извјесна подручја код наших одреда исцрпљена, те да на тим подручјима има веома мали број људства који се може мобилисати.

Упућујемо вам италијанског генерала[5], команданта дивизије „Тауринензе"', који је ових дана са малом пратњом стигао код нас.

Такође вам упућујемо друга капетана Нововића®, који је досада вршио дужност начелника у овоме Штабу. Друг Нововић од почетка народно-ослободилачке борбе припада нашем по-

[1] Види док. бр. 39.
[2] Шеста црногорска НОУ бригада формирана је 14 новембра 1943 год. у Колашнну.
[1] О ликвндацији четничких вођа у Манастиру Острогу види том III, књ. 5, док. број 131.
[4] Двадесетосмог децембра 1943 год формирана је Седма црногорска НОУ бригада.
[5] Лоренцо Вивалда
[6] Војислав Нововнћ

крету. Активно је учествовао у борбама, био је дуго у интернацији, и свуда имао врло добро држање. Од стране окупатора био је кажњен на дванаест година робије, а од стране четничког суда Драже Михаиловића у Колашину био лишен чина. Он је прилично слабог здравља и не знамо да ли ће моћи бити улотребљен за службу у регуларној војсци. Ми смо мишљења. с обзиром на његово држање у Народно-ослободилачкој војсци и н.егове личне квалитете, да му треба пружити све могућности за даљи развитак. Напомињемо још и то да је он члан Иницијативног одбора за сазив конференције.

Потребно је одмах именовати команданта Комског одреда, пошто је друг Крџић[7] одређен за начелника овога Штаба. Зато би било најбоље да нам ви пошаљете предлог.

Напомињемо да овај Штаб нема обавјештајног официра нити референта санитета.

Достављамо вам списак предложених за унапређење поводом дана Револуције.

Међу унапређенима нашли смо извјестан број погинулих другова. Од нас многи траже објашњење да ли ће се унапређивати и остали погинули другови који су били у нашој војсци као руководиоци.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Помоћник комесара,
М. Јовићевић'*

Замјеник команданта
пуковник,
Ђоко Мирашевић

БР. 50

НАРЕДБА НАЧЕЛНИКА ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 1 НОВЕМБРА 1943 ГОД. О ПОСТАВЉАЊУ РУКОВОДЕЋЕГ КАДРА У ПРАТЕЋЕМ БАТАЉОНУ ШТАБА **КОРПУСА**

НАРЕДБА ПОВ. БР. 167
НАЧЕЛНИКА ШТАБА II УДАРНОГ КОРПУСА, за 1 новембар 1943 год.

Рјешењем овога Штаба стр. пов. бр 104 од 18 окт. т. г.[1] формиран је ПРАТЕЋИ БАТАЉОН ШТАБА II УДАРНОГ КОРПУСА.

I. Именовано је војно руководство и то:

1. — Командант батаљона друг СТЕВО ДРАГОВИЋ, поручник.

2. — Зам. команданта батаљона друг потпоручник МИЛАН ВУЈОШЕВИЋ.

[7] Мирко Крџић
[8] Мило Јовићевић
[1] Види Зборник, том III, књ. 5, док. бр. 121.

3. — За командира 1. чете друг РАСПОПОВИЋ РАДИСАВ, поручник.

4. — Зам. командира 1. чете друг заставник ЈОВАНОВИЋ ЦВЕТКО.

5. — Командир 2. чете друг п.поручник ПОПОВИЋ БОЖО.

6. — Зам. командира 2. чете друг заставник СТАШИЋ БЛАГОЈЕ.

7. — Командир 3. чете друг заставник ЈОВИЋЕВИЋ ФИЛИП.

8. — Зам. командира 3. чете друг старији водник КЕКОВИЋ САВО.

9. — Командир 4. чете друг старији водник ТАТАР ЈОВАН.

10. — Зам. командира 4. чете водник ВУКИЋЕВИЋ ЈОСИП.

11. — Распоред подофицира по четама извршиће Штаб батаљона.

II. Именовано је политичко руководство и то:

1. — За политичког комесара батаљона друг БРАЈУШКОВИЋ ДУШАН.

2. — За политкомесара 1. чете друг БАРБАРИЋ МАТЕ.

3. — За политкомесара 2. чете друг МОМЧИЛО ВУЈИСИЋ.

4. — За политкомесара 3. чете друг РАДИНОВР1Ћ ЛУКА.

5. — За политкомесара 4. чете друг ИВАНОВИЋ СРЕЋКО.

6. — За зам. политкома 1. чете друг ПОЉАКОВИЋ ХАМИД.

7. — За зам. политкома 2. чете друг ТОДОРОВИЋ ДИМИТРИЈЕ.

8. — За зам. политкома 3. чете друг НОВАКОВИЋ ПРВОСЛАВ.

9. — За зам. политкома 4. чете друг ВУКАСОВИЋ МИЛАН.

III. Смјештај и исхрана батаљона:

Батаљон ће бити смјештен у непосредној близини, а према усменим упутствима која су дата Штабу батаљона.

Снабдијевање ће батаљон вршити преко Команде мјеста, а по правилу снабдијевања наших батаљона оперативних јединица. Дужност интенданта батаљона вршиће друг МИЛИВОЈЕ РАНКОВИЋ.

Штаб батаљона ће предузети да се за спавање израде душеме од дасака, те да другови не леже по земљи, односно по патосу. За собе предвидјети потребан број пећи.

IV. Администрација: Штаб батаљона ће водити сљедеће књиге:

а) Јединични списак батаљона са рубрикама: редни броЈ, презиме и име (са очевим именом), чин и звање, од када је у нашој војсци, на којим је дужностима све био и примједба. У рубрици „примједба" стављају се сви подаци о смрти, рањавању, казнама и вршењу службе.

Овај списак треба сачинити одмах и мора бити у тврдим корицама.

б) Операцијски дневник у који уписивати дневни рад батаљона.

в) Дјеловодни протокол: у који уводити сва важнија наређења и акта упућена батаљону, са рубрикама: редни број, датум и број примљеног (послатог) акта, од кога писмо долази, садржај, ранија и посљедња веза, шта је са актом урађено. — Штаб батаљона и чете воде КЊИГУ ЗАПОВИЈЕСТИ, по досадашњем.

г) При слању патрола из батаљона, било за обилазак града или иначе, издати патроли „патролни записник" са рубрикама: датум, име вође патроле, задатак патроле, час поласка и час повратка патроле, подаци — извјештај патроле. Овај записник потписује вођа патроле.

д) Штаб батаљона ће, по потреби, образовати своју библиотеку и исту као архиву чувати.

V. Служоа, ред и дисциплина: У батаљону постоји дежурни сфицир, у четама дежурни и његов замјеник. Све се ово регулише заповијешћу Штаба батаљона, односно команде чете за чету.

Ред и дисциплина имају бити у **сваком погледу примјерни.**

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Пом. начелника, пук.
Обрадовић[2]

БР. 51

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 3 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О СИТУАЦИЈИ У ВАСОЈЕВИЋИМА И БОМБАРДОВАЊУ ПОДГОРИЦЕ ОД СТРАНЕ НАШИХ САВЕЗШ1КА

ШТАБ
IV ПРОЛ. БРИГАДЕ
3-Х1-1943 г.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Примили смо наредбу тога штаба пов. бр. 162 од 1 XI ов. г.[1] По овим куририма нијесмо добили никакво друго наређење.

Ситуација на терену Васојевића и даље је углавном иста. Четници су се свели само на мање групице и налазе се само по планинама. Уопште до сада није се десио ниједан случај да су

« Бранко Обрадовић

[1] Редакција не располаже наредбом.

напали иједну нашу јединицу нити курире. Ми смо већ издали упутства да наши батаљони чим сазнају за присуство ових бандица одмах предузимају потјеру.

Распоред наше бригаде и даље је исти тј. два батаљона у Беранима а по један у Андријевици, Матешеву и Колашину.

Дјелови V бригаде налазе се на територији Г. и Д. Мораче и Роваца, и са њима одржавамо Еезу. Такође одржавамо везу са штабом дивизије-. Политком дивизије долазио је ових дана код нас.

Према изјавама неких сељака који су долазили ових дана из Подгорице, у Подгорици и даље има приличан број Њемаца, но никакав покрет до сада није примијећен у правцу Вјетарника. Енглези су у току дана бомбардовали Подгорицу и уништили око 10 авиона који су били на аеродрому. Становништво је такође прилично страдало (око 150 мртвих и рањених).

IV бригаду дивизије „Венеција" данас упућујемо у Беране и Андријевицу, пошто су тамо и војнички потребнији ради затварања правца од Пећи и Рожаја, као и ради исхране саме бригаде, пошто је овај срез много сиромашнији.

Из нашег 4 батаљона, на тражење ОК Беране, дали смо 28 другова и другарица за теренски рад, организације, команде мјеста итд. Међу њима се налази и досадашњи комесар батаљона друг Голубовић. Накнадно ћемо доставити предлог за новог комесара овог батаљона.

Интересује нас ситуација према Србији. Из једног приватног писма сазнајемо да су наше јединице заузеле Прибој, Нову Варош и Вишеград, док од вас нијесмо ништа службено добили у том погледу.

Никаквих других новости на нашем сектору нема.

С другарским поздравом,

С.МРТ ФАШИЗ.МУ СЛОБОДА НАРОДУ!

Зам. политкома, (М. П.) Командант,
Рад. Радовић п.пуковник,
ЈБубо Вучковић

[8] Трећа дивизија

БР. 52

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 4 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ПРЕМА САНЏАКУ И ОСЛОБОЂЕЊУ БЕРАНА И АНДРИЈЕВИЦЕ[1]

Пов. 178
4 новембра
21.00

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА Ц. ГОРУ И БОКУ

1. — Примили смо Ваш извјештај од 1 новембра т.г[2].

2. — Ситуација код нас:

Јединице II Пролетерске дивизије воде посљедњих дана акције у циљу чишћења просторије на десној обали р. Увца од преосталих четничких банди. 2 новембра о. г. II Пролетерска бригада разбила је четнике на лијевој обали Увца и избила на Борову Главу. Разбијени четници отступили су у разним правцима, а већим дијелом према Штиткову.

Јединице V Кратишке дивизије ослободиле су последњих дана: Рудо, Прибој и Вишеград. У Прибоју је нађена велика количина хране и осталог ратног материјала.

Јединице IV Пролетерске бригаде ушле су у Беране и Андријевицу. Приликом напуштања ових вароши Њемци су запалили већи дио јавних зграда и по улицама и на улазима зграда поставили нагазне мине, које ми сада чистимо.

3. — За VI Црногорску бригаду, која треба да се формира 12 ов. мј. у Колашину, Врховни штаб је именовао:

— За команданта бригаде друга мајора ВЕЈБКА ЖИЖИЋА, досадашњег команданта V батаљона IV Пролетерске бригаде.

— За замјеника команданта бригаде друга ВОЈА ТОДОРОВИЋА, мајора, досадашњег команданта Зетског одреда.

— За политичког комесара друга ЈОВАНА ЂУРОВИЋА, досадашњег члана Политодјела IV Пролетерске бригаде.

Замјеник политичког комесара именоваће се накнадно.

У вези предњег, друга Воја Тодоровића упутите одмах у Колашин, гдје ће сачекати формирање бригаде.

За команданта Зетског одреда именујте друга мајора ФИЛИПОВИЋА ДУШАНА, досадашњег начелника Штаба Зетског одреда.

[1] Писмо исте садржине упућено је и штабу Четврте пролетерске бригаде.

[2] Види док. бр. 49.

4. — Обавјештајног официра и референта санитета тога Штаба именујте сами и обавијестите о истоме овај Штаб.

5. — У предлоге за унапређење уводити и погинуле другове.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,	Начелник	Командант
Митар Бакић	пуковник,	генералмајор,
	Руд. **Приморац**	**Пеко Дапчевић**

(М. П.)

БР. 53

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 4 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О БОРБАМА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ПРОТИВ ЧЕТНИКА У ГОР1БОЈ И ДОЊОЈ МОРАЧИ

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 69
4 новембра 1943 год.
у 14 час.

Подноси извјештај
о раду од 1 до 4 новембра
1943 године.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

1. Према непровјереним подацима њемачке снаге у Подгорици нијесу велике. Усљед бомбардовања извукли су се и логорују на територији Доњих Пипера (с. Рогами) и Доњих Куча (Златица, Маслине) Такође и у Никшићу су мале снаге. Саобраћају камионима друмом: Подгорица—Даниловград—Никшић Према Биочу и даље према Лијевој Ријеци не врше никакве испаде.

31 октобра 1943 године савезнички авиони, у јачини од неколико ескадрила, извршили су бомбардовање Подгорице и околних села, гдје логорују Њемци. Резултати бомбардовања нијесу нам познати.

2. Четничке банде, на челу са бандитом мајором Лашићем[1], са територије Васојевића, Брскута, Братоножића и Куча скон-

[1] Ђорђија Лашнћ

центрисане су на територији Горњих Куча. Њихова снага рачуна се на око 400—500 људи. Долази им храна и муниција од Њемаца из Подгорице.

3. 1 о. мј. извршили смо упад у Горњу Морачу са цјелокупном снагом V Црногорске бригаде, у циљу опкољавања и уништавања четничких банди. Том приликом убили смо претсједника горњоморачке општине, познатог бандита Јована Бијелића, и још једног четника. Остали бандити успјели су да побјегну. Истога дана четничке банде из Прекобрђа, Роваца и Доње Мораче напале су једну чету Зетског одреда у Доњој Морачи, која је ту била остављена ради одржавања рада када су батаљони V бригаде чистили Горњу Морачу, и успјеле су да ову чету потисну у правцу с. Црквине.

У току овога дана ми нијесмо имали жртава.

Ноћу 1/2 октобра 1943 г. упутили смо два батаљона V бригаде у Доњу Морачу, са задатком чишћења исте од четничких банди. Ови батаљони нијесу наишли на отпор непријатеља.

2 о.мј. извршили смо покрет са осталим дјеловима V бри1аде у правцу Доње Мораче. Када је командант Дивизије био близу Манастира Мораче, једна четничка засједа у јачини од десет људи, наоружана тешким митраљезом, отворила је ватру и том приликом убила једног друга из пратеће чете Дивизије, а командира пратеће чете тешко ранила. Послије овога извршили смо репресалије са паљењем куће сељака Милете Радојевића и конфискацијом покретне имовине неких бандита из Доње Мораче.

3 о. мј. два батаљона V Црногорске бригаде упали су у Прекобрђе. Нијесу наишли на отпор непријатеља и нијесу успјели да убију или ухвате ниједног четника. Становништво из Прекобрђа, са стоком и покретном имовином, склонило се у планине.

4. Наредили смо V Црногорској бригади да купи податке о непријатељу на правцу: Лијеве Ријеке, Брскута, Братоножића и Куча, да би располагали са више података о снагама непријатељским на тим секторима, а нарочито у Кучима. Послије прикупљеких података и консолидовања прилика у Доњој и Горњој Морачи и Прекобрђу, предузећемо изненадни напад на Куче, у циљу уништавања или протјеривања четничких банди које су сконцентрисане тамо.

5. Одржани су зборови 2 о. мј. у Горњој Морачи и Ровцима, 3 о. мј. у Доњој Морачи. Зборови у Горњој Морачи и Ровцима успјели су, јер се народ одазивао и дошао масовно на збор; а у Доњој Морачи био је слабо посјећен. На зборовима се објашњавала политичка ситуација и упућиван позив у Народно-ослободилачку војску.

6. Дивизијска болница (лакши рањеници) остављена је у Боану. О њој ће се старати Команда мјеста у Боану.

7. Обавијештени смо од Штаба IV Пролетерске бригаде да је добила од Вас наређење, у којему позивате све официре и подофицире летаче да се јаве Штабу Корпуса до 15 о. мј. Ми мислимо да ће и нама доћи такво наређење, па би у том случају наш начелник дивизије, друг Божо Лазаревић, морао такође да Вам се јави. Ми би, на тај начин, остали без начелника штаба.

Ако би овај позив ваздухопловцима важио и за друга Лазаревића, предлажемо за начелника штаба наше дивизије друга Ника Јовићевића, мајора Народно-ослободилачке војске и замјеника команданта V Црногорске бригаде.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,
Јован Капа

Командант-пуковник,
Радован-

Начелник-п.пуковник,
Божо Лазаревић

БР. 54

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 4 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА БРИГАДЕ НА СЕКТОРУ БЕРАНЕ—АНДРИЈЕВИЦА—КОЛАШИН

ШТАБ
IV ПРОЈ1. БРИГАДЕ
4-Х1-1943 г.

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Упућујемо вам 15 другова за пратећу чету тога штаба као и 3 другарице за Хируршку екипу.

Ситуација на терену Васојевића и даље је углавном иста. Четници су се свели на мале групице и налазе се по планинама. До сада се није десио ни један случај да су напали иједну нашу јединицу, па чак ни курира. Издали смо наређење нашим батаљонима, чим сазнаду за ма какву бандицу, да одмах предузму потјеру.

Распоред бригаде је сљедећи: два батаљона у Беранима а по један у Андријевици, Матешеву и Колашину.

IV бригаду дивизије „Венеција" упутили смо 3 ов. мј. у Беране и у Андријевицу, пошто су тамо војнички потребнији, ради затварања праваца од Пећи и Рожаја, као и ради исхране саме бригаде, пошто је овај срез много сиромашнији.

' Радован Вукановић

У с. Баре, које [је] према нама од почетка устанка непријатељски расположено, и исти су убили од устанка до данас више од 40 наших људи, наши батаљони су већ два пута ишли ради кажњавања тога села. Конфисковали смо приличан број стоке и других намирница. Јуче су се нашима предали 5 четника из с. Бара са оружјем. Пошто их у шуми има око 50, то смо ове пустили својим кућама, одузимајући им оружје.

Сваког другог или трећег дана по један батаљон ће одлазити у с. Баре и вршити конфискацију свим оним који не буду код кућа већ у шуми. У случају да и један метак буде опаљен на наше приликом пролаза или конфискације, запалићемо неколико кућа најистакнутијих зликоваца. Изгледа да ћемо их оваквим радом натјерати на предају, бар један већи дио.

Синоћ је стигао код нас друг Милутин[1]. Наши су заузели Прибој, Вишеград и Сребреницу и налазе се код Вардишта[2].

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Зам политкома,
Рад. Радовић[1]

Командант
п.пуковник,
Љуб. Вучковић'

(М. П.)

БР. 55

НАРЕБЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 5 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ И ЗЕТСКОМ НОП ОДРЕДУ ЗА ПОКРЕТ ПРАВЦЕМ ПРЕКОБРЂЕ—ЛИЈЕВА РИЈЕКА—КУЧИ

ШТАБ
III УДАРНН ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЈ1АВИЈЕ
О. бр. 24
5-Х1-1943 год.
у ... час.

ШТАБУ

Њемачке снаге у гарнизону Подгорица, по свим подацима које смо добили, нијесу велике. Усљед бојазни од Савезничке авијације, која је Подгорицу и околна села бомбардовала двапута, Њемци логорују на територији Доњих Пипера (с. Рогами), Доњих Куча и у Крушевцу. Савезничка авијација 31 октобра 1943

[1] Иван Милутиновић
[=] То су биле јединице Пете крајишке дивизије
['] Радован Радовић
[4] Љубо Вучковнћ

год. бомбардовала је територију Доњих Пипера и Доњих Куча и то баш она мјеста гдје логорују њемачке снаге.

Према најновијим подацима, Њемци су почели напуштати околна села, а уколико су их потпуно испразнили није нам познато.

Друм Подгорица—Никшић држе и саобраћају њиме. Према Биочу и даље према Лијевој Ријеци, Њемци не врше никакве испаде нити покрете.

Четничке банде на челу са мајором Лашићем, Арсом Петровићем, Заријом Вуксановићем, Милетом Поповићем, скупљене из Васојевића, Брскута, Братоножића и Куча, у јачини око 400 људи, сконцентрисане су у Кучима. Штаб им се налази у с. Доњане (за кучке четнике) и у с. Убли (за васојевићке четнике).

Како смо обавијештени, четници добивају храну од Њемаца из Подгорице. Такође смо обавијештени да су Кучи држали неки збор, на којем је расправљано да се јабана[1] истјера са територије Куча.

Јединице Зетског одреда држе Биоче.

Да би се што успјешније извело уништење и протјеривање четничких банди на територији Куча и Братоножића

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — V црногорска бригада извршиће покрет, 6 ов. мј. тачно у 5 сати, са досадашњих просторија и то:

а) Са три батаљона правцем: Прекобрђе—Лијева Ријека—Кучи, са задатком чишћења поменутих мјеста и њихове околине од четничких банди и мобилизације новог људства.

б) Са једним батаљоном правцем: Међуријечје—Сретешка Гора—Птич—Душке—Ножица—Јаблан—Вјетарник—Бољесестра—Пелев Бријег—Биоче, са задатком чишћења ових села од четничких банди и мобилисања новог људства.

в) И једна и друга колона, на свом правцу наступања, стараће се да прикупља што детаљније податке о непријатељу, како би се доносиле правилније одлуке о извршењу задатака. Међусебно одржавати сталну везу и потпомагати се у раду. Батаљон који се креће за Братоножиће, треба одмах да ухвати везу са јединицама Зетског одреда, које се налазе на Биочу. Овај батаљон ће се задржати на територији Братоножића, све дотле док три батаљона лијеве колоне заврше свој задатак у Кучима. За вријеме боравка у Братоножићима, поред задатака под тачком „б" рушиће друм Подгорица—Колашин на дијелу Пелев Бријег—Биоче.

2. — Зетски одред са двије чете које се налазе у Доњој Морачи кренуће 6 ов. мј. тачно у 5 часова правцем: Манастир Мо-

[1] Туђина, туђинци

рача—Међуријечје—Купина—Ријека Пиперска—Биоче. По доласку на Биоче повезати се са осталим јединицама одреда и садејствовати на најпогоднији и највјештији начин јединицама V Цногорске бригаде, које оперишу на територији Куча и Братоножића. Напомињемо да у одреду има највише бораца са територије Куча, који ће најбоље помоћи акцији V бригаде на том терену. Своје акције тако подесити, да батаљон који је одређен у састав VI Црногорске бригаде буде сакупљен на Биоче 9 ов. мј. најкасније до 17 часова. У заједници са батаљоном V бригаде, који се налази у Братоножићима, а који треба да носи са собом експлозив, порушити мост на Смоковцу, а уколико се овај не би могао срушити, порушити мост на Биочу.

3. — Послије извршених задатака на горе наведеној просторији цјелокупну V бригаду оријентисати према Пиперима и Бјелопавлићима, с тим што ће један батаљон ове бригаде остати на Биочу до доласка новоформиране VI Црногорске бригаде.

4. — Цјелокупни експлозив којим располаже V бригада дати батаљону који врши акцију у Братоножићима, а који ће у заједници са јединицама Зетског одреда срушити мост на Смоковцу или Биочу.

5. — Знаке распознавања имате. Борбени знаци биће: за 6-X1-1943 г. МИТАР—ПЕКО; за 7-X1-1943 г. СТАЉИН—СНАГА; за 8-X1-1943 г. ДРАГИША—СВЈЕТЛОСТ; за 9-X1-1943 г. РАДОВАН—РАТ; за 10-X1-1943 г. ВОЈИН—БРЗИНА.

6. — Теже рањенике слати у правцу Биоча.

7. — Везу са нама одржавати редовно, а извјештаје нам слати тако да будемо сваког момента обавијештени о ситуацији. Батаљон који ће се налазити у Братоножићима слаће извјештаје овоме штабу непосредно, а истовремено одржаваће везу са штабом бригаде.

8. — Ми ћемо се налазити на правцу Ријека Пиперска—Биоче.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,

Командант, пуковник
Радован

Начелник, потпуковник

БР. 56

ЗАВЈЕТ БОРАЦА И РУКОВОДИЛАЦА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 7 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ЦЕНТРАЛНОМ КОМИТЕТУ КП ЈУГОСЛАВИЈЕ ИОВОДОМ ПРОСЛАВЕ 26-ТЕ ГОДИШЊИЦЕ ОКТОБАРСКЕ РЕВОЛУЦИЈЕ

ЦЕНТРАЛНОМ КОМИТЕТУ КПЈ

26-ту годишњицу Великог Октобра војници наших јединица славе по селима и градовима Херцеговине, по селима и градовима Црне Горе и Санџака и на границама Србије.

Славимо Велики Октобар увјерени у побједу правилне ствари за коју се боримо, увјерени да ће наша тешка и крвава борба донијети пуне националне и демократске слободе нашим јуначким народима.

Нашем омиљеном Централном комитету завјетујемо се на овај велики дан да ћемо уложити све силе и снаге, да нећемо штедјети своје партизанске крви док не уништимо и посљедњег окупаторског војника на тлу наше домовине и посљедњег изрода наших народа.

Ми се завјетујемо нашим старијим друговима да ћемо слиједити увијек за њима ношени великом и људском паролом:

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ!

У име бораца, подофицира, официра и политкомесара II Ударног корпуса

Политички комесар
II Ударног корпуса,
Митар Бакић

Командант
II Ударног корпуса
генералмајор,
Пско Дапчевић

7. новембра 1943 г

Број 32

№ Централном Комитету КПЈ

26-ту годишњицу Великог Октобра војници наших јединица славе по селима и градовима Херцеговине, по селима и градовима Црне Горе и Санџака и на границама Србије.

Славимо Велики Октобар уверени у победу праведне ствари за коју се боримо, уверени да ће наша тешка и крвава борба донијети пуне националне и демократске слободе нашим јуначким народима.

Нашем омиљеном Централном Комитету завјетујемо се на овај велики дан, да ћемо уложити све силе и снаге, да нећемо штедети своје партизанске крви док не уништимо и последњег окупаторског војника на тлу наше домовине и последњег изрода наших народа.

Ми се завјетујемо нашим старијим друговима да ћемо слиједити увијек за њима ношени великом и људском паролом:"

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ!

У име бораца, подофицира, официра и политкомесара II Ударног Корпуса

Политички комесар
II Ударног Корпуса,
Мијовић
7. новембра 1943 г.

Командант
II Ударног Корпуса
Генералмајор,
Пеко Дапчевић

Фотокопија документа бр. 56

БР. 57

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 7 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ БРСКУТА И ЛИЈЕВЕ РИЈЕКЕ

ШТАБ
V ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
К. О. Бр. 25
7 новембра 1943 године
у 13 часова
Брскут

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Према наређењу тога штаба извршили смо покрет са свим снагама бригаде са простора Прекобрђа и јуче послије подне, заправо пред сами мрак, избили на линију Јаблан—Лијева Ријека—Веруша.

У току покрета јуче нијесмо имали нигдје сукоба са непријатељем...

Лијева Ријека била је такорећи празна. Уочи нашега доласка у Лијеву Ријеку је долазило око 40 четника. Вјероватно ради провјеравања стања на томе сектору и ради прикупљања података о нашим снагама. Знали су много прије нашега покрета за овамо да нам је циљ даљег рада Кучи. Према томе су се и управљали.

У Лијевој Ријеци нашли смо неку врсту наше команде мјеста, која је била формирана на неколико сати прије нашега доласка. Није нам дала неке нарочите податке. Углавном обавијестили су нас о ономе што смо ми већ знали прије покрета. Једини нови моменат у тим обавјештењима био је тај да је у Куче дошао и Јаков Јововић, са неколико (изгледа доста мало) својих сабораца из Бјелопавлића. Прије неколико дана држао је неки говор у Кучима и у том говору нагласио да, стицајем околности, морају да прибјегавају Недићевом методу ,,спашавања народа" у Србији. Ово је прилично карактеристично, ако не то, онда бар ново. Иначе о Брскуту добили смо податке који су углавном говорили да у Брскуту нећемо наићи на отпор. Новица Лазовић је јуче био у Брскуту и то изјавио.

За даљи задатак ми смо се одлучили да одмах јутрос извршимо напад.на Брскут. План напада ћете видјети из наше заповијести, коју прилажемо. Рад се развијао тачно како је у заповијести придвиђено. У Брскуту нијесмо имали отпора. Наши дјелови су брзо избили на линију Орлино Брдо—Дубаје.

Расположење Брскућана је овако: Секуловићи и Милачићи, изузев по двојице-тројице, добри. Остали добрим дијелом одбјегли у правцу Трескавца и Куча.

Обавјештења којима располажемо говоре да је Лашићу[1] дошло још четника из Васојевића и сада се заједно са кучким четницима налазе на Ублима. Све њине снаге крећу се од 5—800. Изгледа да не добијају храну од Подгорице. Пали су на терет једнога села и село их не воли баш најбоље. Иначе један добар дио, бар што се Куча тиче, није расположен за борбу противу нас, већ нешто из бојазни од нас, а нешто од страха од четника, прикључили су се четницима.

Уосталом видећемо сјутра шта мисле.

Ми мислимо да одмах сјутра ујутру, ако не и прије свануће, продужимо даље са напредовањем преко нове територије, која је Петој бригади пала у дио. Надамо се да ћемо кучке четнике добро поткастрити.

Друг Рашко[2] је са материјалом јутрос пошао из Лијеве Ријеке за нашим Другим батаљоном, одакле ће наставити ка вама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком Драг. Ивановић[3]	(М. П.)	Замјеник команданта мајор Н. Јовићевић[1]

[1] Ђорђија Лашић
* Рашко Вукосавовић
® Драгиша Ивановић
[4] Нико Јовићевић

БР. 58

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 7 НОВЕМБРА 1943 ГОД. СВОЈИМ БАТАЉОНИМА ЗА ЧИШЋЕЊЕ ТЕРЕНА БРСКУТА И КУЧА ОД ЧЕТНИЧКИХ БАНДИ

ШТАБ
V ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
К. О. Бр. 25
7 новембра 1943 године
у 15.30 часова
Брскут

ЗАПОВИЈЕСТ

за наставак рада по нашој заповијести О. бр. 25 од јуче[1]
Секција Колашин — 1 : 100.000

При извршењу задатака по нашој јучерашњој заповијести ГЈрви и Трећи батаљон нијесу имали неког нарочитог отпора од стране четника из Брскута. Мање четничке групице побјегле су испред наших првих дијелова дијелом у шуме у близини села, а дијелом ка Кучима. Први батаљон је избио на линију: Шкуљка (к. 1504)—Горње Стравче—Дубаје. Трећи батаљон је очистио Присоја и сјевероисточни дио Брскута. Четврти батаљон наступа наређеним правцем. Изгледа нема отпора. Други батаљон је у наступању преко Братоножића.

0 непријатељу, четничким бандама, немамо нарочитих података што је недостатак наше обавјештајне службе.

Овоме штабу се пријавио претсједник општине Видо Јанковић, који се био склонио. Трећи батаљон је разоружао десетак сељака. Нешто је мобилисао.

За даљи рад

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — Други батаљон ће наставити рад по јучерашњој заповијести.

2. — Четврти батаљон ће радити даље. по нашој заповијести од јуче.

3. — Први батаљон

У наставку рада напашће непријатеља правцем који се рачуна као основни: Шкуљка—Круоса—Церовац—Кржања—Цвилин. Десно крило батаљона кретаће се источним правцем Тврдих Стијена (к. 1202—к. 1190—

[1] Документат није сачуван

колиба сјевероисточно од Бијелоње — Бијелоње и даље на југ у висини Цвилина). На тој линији задржати батаљон до даљег наређења прикупљајући податке о бандама у Ублима и околини. Чишћење терена вршити најсавјесније.

4. — Трећи батаљон

Једну чету ће ставити на расположење овоме штабу онако како смо данас наредили. Са остале двије чете и четом пратећих оруђа напашће непријатеља правцем: Шкуљка—Горње Стравче—Брезовица—Веоча—Птикаљ. Овај батаљон шириће се лијево до крајњих граница могућности пролаза терена тако, да лијеви наш бок буде потпуно чист.

По изласку на линију Птикаља истурити јака обезбјеђења према Орахову и старати се да се што прије дође до тачнијих података о четничким бандама на томе сектору.

5. — Батаљон који први ухвати везу са нашим 4 батаљоном пренијеће усмено наше наређење штабу батаљона да се батаљон задржи на положајима на којима се задеси, као и да се повеже преко курира са нама хитно.

6. — На правцу Вашег сјутрашњег наступања четнички су расположена оба Стравча, сем неколико кућа. Кржања пријатељски расположена према нама, осим неколико жандарма. Момче, Загреда и Убалац скоро потпуно наши. Птикаљ наш.

7. — Почетак напада 8 ов. мј. тачно у 1 час.

8. — Штаб бригаде ће се кретати правцем М. Стравче—Д. Стравче—Г. Стравче—Кржања, па нам на томе правцу извјештаје слати.

9. — Први батаљон ће очистити све засеоке Стравча.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Драг. Ивановић

(М. П.)

Замјеник команданта
мајор,
Нико Јовићевић

БР. 59

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРИУСА НОВЈ ОД 8 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ О БОРБАМА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ СА ЧЕТНИЦИМА И БУГАРИМА У РЕЈОНУ ШТИТКОВА

сл.
8 новембра
9.00

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

1. Примили смо Ваш извјештај од 4 ов. мј[1].

2. Ситуација код нас:

Посљедњих дана није било битних промјена. Јединице II Пролетерске дивизије разбиле су 4 ов. мј. чгтничке банде на просторији око Штиткова. Четници су се разбјежали у правцу Моравице. Овом приликом четници су имали осјетних губитака.

7 ов. мј. II Пролетерска бригада водила је код Љубиша борбе са Бугарима. Бугарима су задати већи губици у мртвим, рањеним и заробљеним. Наши су имали 20 рањених. Заплијењено је 2 т. митраљеза, а заробљено око 20 Бугара.

Муслиманска милиција на просторији Комарана напала је II италијанску бригаду дивизије ,,Венеција", и нанијела им неколико губитака. Предузели смо мјере да се ова просторија потпуно очисти од ових банди.

3. Овамо је стигао замјеник команданта III Дивизије друг Владо Шегрт, п.пуковник.

О ситуацији у Херцеговини обавијестио Вас је Штаб X Херцеговачке бригаде чији су курири ^јероватно већ стигли тамо.

4. Наређење за ваздухопловце[2] односи се и на друга Божу Лазаревића, па га према томе упутите овамо.

У прилогу достављамо вам постављење за в. д. начелника тога Штаба друга мајора Јовићевића Ника. За његово постављење за начелника тражићемо сагласност Врх. штаба.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб Корпуса,
начелник
пуковник,
Руди Приморац

[1] Види док. бр. 53.
[2] Види док. бр. 44.

БР. 60

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 8 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ О ТОКУ БОРБЕ С ЧЕТНИЦИМА НА ТЕРИТОРИЈИ КУЧА

ШТАБ
V ЦРНОГОРСКЕ У. БРИГАДЕ
К. О. бр. 25
8 новембра 1943 год.
у 19.30 час.
Кржања

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Јуче смо Вам из Брскута послали извјештај[1] о нашем раду до момента писања извјештаја.

. Требало је да вам и данас раније пошаљемо извјештај, али смо чекали исход данашњег рада. Данас се поновило исто оно што је било и јуче. Четничке банде покушале су данас са доста млитавим отпором да зауставе наше јединице, но то им није пошло за руком. Ипак батаљони су били принуђени да се веру по кучком стијењу, али четнике нијесу могли стизати.

У току борби имали смо једног мртвог друга.

О губицима код непријатеља не можемо Вам тачно рећи.

У току данашњих операција стигли смо на линију: Птикаљ (сјеверно од Безијова)—Цвилин—кота 715 (југоисточно од с. Рађи).

План за данашњи рад видјећете из наше заповијести за исти. Сјутра ћемо наставити рад по плану из заповијести коју такође прилажемо.

Четничке банде око мајора Лашића збиле су се у с. Убли и Косор. Просто нас чуди како нас могу тамо чекати кад смо већ овладали свима доминантним положајима изнад села. Истина, отуда су нас гађали са бацачем. Не можемо да утврдимо тачно њихову јачину, али можемо сигурно рећи да су врло ниског морала и да међу њима нешто шкрипи, јер само [се] тиме може унеколико оправдати њихово стално измицање и напуштање одличних положаја за одбрану. Јуче им је окупатор из Подгорице довукао у с. Убли три камиона неких сандука (храна и муниција) и нешто пушака. Обавијештени смо да четници облаче њемачке и италијанске униформе — да би на тај начин обманули свијет који насилно мобилишу и нас да се ту ради о окупаторским јединицама.

[1] Види док. бр. 57.

Два грађанина који су јуче дошли из Подгорице причају да у Подгорици има врло мало Њемаца. Поред тога да их према Кучима уопште нема.

О мобилизацији не можемо Вам још ништа позитивно рећи иако и на томе пољу радимо и имамо извјесних успјеха, који не треба да одушевљавају јер могу бити кратковјечни.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб
замјеник команданта, мајор,
Н. Јовићевић

БР. 61

ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 8 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ БАТАЉОНИМА ЗА РАЗБИЈАЊЕ ЧЕТНИКА НА ТЕРИТОРИЈИ КУЧА

ШТАБ
V ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
К. О. бр. 25
8 новембра 1943 године
у 19.30 часова
Горња Кржања

ЗАПОВИЈЕСТ

за наставак гоњења и разбијања четничких банди
на територији Куча

Секција Колашин и Скадар 1 : 100.000

У току данашњег дана јединице нашег Првог батаљона изашле су на линију: Баба (до села Загреде)—Цвилин. У своме данашњем напредовању овај батаљон је имао јачи отпор непријатеља на простору од Горње Кржање до Цвилина. У тој борби Први батаљон је имао једног мртвог друга.

Трећи батаљон нам се још данас никако није јавио и то је велики пропуст. Он је свакако избио на линију, која му је стављена као циљ у нашој јучерашњој заповијести.

Од Другог батаљона немамо извјештај са Биоча.

Четврти батаљон је јутрос прије зоре избио са Бљуштирних Катуна у Стравче и вечерас дошао у Горњу Кржању.

За све вријеме наших операција кроз Брскут и низ Куче четничке банде су се показале потпуно неорганизоване, демо-{^лисане и изгледа да чекају помоћ од окупатора, која ће им

свакако бити ускраћена. Ако се узме чисто невојнички рад четника и њихово збијање у Убле, то се може посматрати само као њихова слабост. Ми ту слабост морамо да искористимо у циљу што бржег ликвидирања и са овом бандом црногорских издајника-четника. Досадања помоћ окупатора овим бандама овдје је мала.

У циљу довршавања нашег задатка у Кучима

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — Први батаљон

Напашће непријатеља правцем: садашњи положаји—Косор, избијајући својим десним крилом на линију Шума Драгина—Рет (гребен између Косора и Биоча—Купусца). Тежња десног крила .јесте да обухвати Косор, чистећи Шуму Драгину, испод Убалаца. Села Загреда и Убалац су наша, а из села Рађеси поубијали су Италијани све мушкарце сем једнога. па с те стране треба бити опрезан само од провлачења четничких група и пазити само да тамо не буду случајно њихови положаји.

Овај батаљон ће својим десним крилом, сдносно једном патролом са тога крила ухватити везу са нашим Другим батаљоном, обавијестити га о нашем раду и наредити му да у случају потребе садејствује са вама, ако за то буде имао могућности.

2. — Четврти батаљон

Напашће непријатеља правцем: Цвилин—Убли—Г. Медун, наслањајући своје десно крило на лијево крило 1 батаљона тако, да не смије између ова два батаљона бити простора без наших дјелова. Своје лијево крило набацити на с. Безијово, тако, да ово његово крило садејствује у ликвидацији овога села са десним крилом 3 батаљона. Најјачи и најодлучнији ударац сконцентрисати на с. Убли—Лијешта и даље своје напредовање брзо и одлучно устријемити на Медун, тежећи да овлада котама 803 и 605, гдје учврстити положаје, иза којих направити на друму сигурне барикаде. Ако непријатељ буде и даље расположен да бјежи, односно ако га наши борци буду јурили тако, да се нема времена задржавати за отпор, напредовати са батаљоном до више с. Врбице и код мјеста званог Звијезда (с оне стране хана Глига Руса). На овоме мјесту потпорни зид друма је висок и лако се руши.

3. — Трећи батаљон
без једне чете

Напашће непријатеља правцем: Птикаљ—Безијово—Дучићи, обухватајући својим лијевим крилом с. Лазорци—Берова—Подград (Орахово). Десним крилом директно се везати у ликвидацији с. Безијово са Четвртим батаљоном и даље са овим батаљоном држати тијесну везу. По доласку у с. Дучиће истурити јача извиђачка одјељења у правцу с. Кочи (арнаутско село) и није" искључено да би четничке банде могле да се извлаче и на том правцу. Поред тога треба имати на уму и то, да би се банде у току ове ноћи могле прокрасти у правцу Орахова. Задатак овог батаљона у току сјутрашњих операција био би и обезбјеђивање лијевог крила и бока наших снага.

4. — Почетак напада 9 ов. мјесеца тачно у 4 часа, што значи да у ово вријеме и 4 батаљон буде у борбеном распореду на Цвилину. Напомињемо да би овај батаљон са мјеста преноћишта требао да крене најкасније у 1 сат.

5. — Главни циљ наших сјутрашњих операција јесте ликвидирати села Косор и Убли као четничка упоришта, као и овладати линијом Сјенице—Врбица.

6. — Док ово пишемо, дође извјештај штаба 3 батаљона у коме стоји: да је у селима Убле и Косор у току данашњег дана било 4—500 четника скупљених око мајора Лашића. Даље у извјештају се каже да су четници једним дијелом обукли њемачке и италијанске униформе.

7. — Два грађанина из Подгорице који су из града изашли јуче причају да у Подгорици има врло мали број Нијемаца, а да су јуче у Куче дотјерали три камиона хране, муниције и нешто пушака.

8. — Овај штаб сјутра од свануће кретаће се правцем: Кржања—Цвилин—Убли.

9. — Рањенике слати у правцу Биоча.

10. — Борбени знаци за 9 новембар: Радован—Рат.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком	Начелник	Замјеник команданта
Драг. Ивановић	Нов. Иеруђица	мајор Н. Јовићевић

(М. П.)

БР. 62

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 9 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О БОРБАМА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ У ПРАВЦУ БРАТОНОЖИЋА И КУЧА

ШТАБ
II! УДАРНЕ БРИГАДЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 77
9 нов. 1943 год.
у 13.30 час.

ГЛАВНОМ ШТАБУ ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

1. — Достављамо вам: два писма Штаба II Ударног корпуса, два писма за италијанску бригаду „Аоста" (мајора Раонића) и девет приватних писама.

2. — Послије извршеног чишћења Горње и Доње Мораче, V бригада предузела је наступни покрет у правцу Братоножића, Брскута и Куча. У Брскуту и Братоножићима јединице ове бригаде нијесу наишле на отпор, док се у Кучима од јуче ујутро воде жестоке борбе о чијим резултатима до овог момента нијесмо обавијештени. До свршетка ове акције ми смо обуставили покрет једног батаљона у правцу Бјелопавлића, како смо вас то ранијим нашим извјештајем били обавијестили, а одмах након свршетка, односно чишћења овамошње просторије од четничких банди, ми ћемо упутити хитно на сектор Бјелопавлића дјелове V бригаде.

3. — Обавијестите нас о садашњем распореду јединица бригаде „Аоста" и одржавајте тијесни контакт са Штабом ове бригаде, обзиром да смо ми прилично удаљени од ње.

4. — Обавијестите нас о ситуацији у правцу Бјелопавлића и Никшића, као и другим мјестима. Интересује нас стање непријатељског гарнизона у Никшићу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
Командант, пуковник
Радован[1]

[1] Радован Вукановић

БР. 63

УПУТСТВО ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 9 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ШЕСТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ О ПРИПРЕМИ ЗА ФОРМИРАЊЕ ОВЕ БРИГАДЕ

ШТАБ
II УЛАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 193
9 новембра 1943 год.
у 18.00 час.

ШТАБУ VI ЦРНОГОРСКЕ БРИГАДЕ

Сходно наређењу овога Штаба пов. бр. 149 од 29 окт. о. г., упућеном Главном штабу НОВ и ПО за Црну Гору и Боку[1], формирање ваше бригаде извршиће се у времену од 12 до 15 новембра о. г.

У циљу да се формирање бригаде изврши што правилније и уредније поступите по сљедећем:

1. Још сада извршите све припреме за пријем, исхрану и смјештај долазећег људства.

2. Јединице бригаде размјестити на просторији: Бабљак—Плана—Војковићи, водећи рачуна да батаљони буду смјештени засебно, како би се рад при формирању јединица олакшао.

3. При расподјели људства руководити се принципом да се сво људство и кадрови измјешају, тако да у сва четири батаљона буде људство из свих крајева.

4. Да би се штабу бригаде олакшао рад по питању попуне кадрова и војничке организације бригаде, у Колашин ће доћи политички комесар овога штаба друг Митар Бакић. Са политичким комесаром доћи ће и помоћник начелника овога штаба пуковник Обрадовић, ради помагања штабу бригаде у решавању разних питања техничке природе.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар,	Начелник	Командант
Митар Бакнћ	пуковник,	генералмајор
	Руди Приморац	**Пеко Дапчевић**

(М. П.)

[1] Види док. бр. 39.

БР. 64

ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 9 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ БАТАЉОНИМА ЗА РАЗБИЈАЊЕ ЧЕТНИКА У КУЧИМА

ШТАБ
V ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
К. О. бр. 25
9-Х1-1943 г.
у 21.30 часова
Убли

ЗАПОВИЈЕСТ

за наставак гоњења разбијених четничких банди у Кучима
Секција Скадар 1:100.000

У току данашњег дана четничке банде биле су организованије и упорније у одбрани него ранијих дана. Са њихових положаја испољио се добар број аутоматских оруђа. Окупатор их је помагао са два топа који су дејствовали са Медуна. Четници су имали два тешка и неколико лака бацача.

У своме напредовању батаљони су вечерас до мрака доспјели на линију: с. Дучићи—Лијешта—Виње Брдо. Дјелови Зетског батаљона и наш II батаљон, чија је једна чета (према извјештају штаба I батаљона) у директном додиру са нашим десним крилом, дејствовали су у лијеви бок и крило непријатеља и на тај начин олакшали напредовање наших осталих батаљона.

Поред све упорности и одважне борбе, наши батаљони нијесу успјели да напредују до линије предвиђене у нашој јучерашњој заповијести. Непријатељ је остао на положајима на којима не смије осванути.

Да би четничке банде потпуно разбили и овладали што бољим положајима

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — I батаљон

Одмах по пријему ове заповијести организоваће батаљон за напад, на непријатеља напасти основним правцем: Виње Брдо—Болек—Сјеничке чуке—Сјенице. Овладати Вијетрошом и Завором. Ако је чета Другог батаљона у близини вас, узети је под команду и ангажовати је најзгоднијим правцем за удар у лијеви бок непријатеља. Иначе одржавати везу са

Другим батаљоном, од кога тражити садејство уколико непријатељ не би покушао да нападне на правац Биоче. На дјелове Зетског одреда изгледа да за сјутра не можемо рачунати, јер ће они вечерас свакако поћи на нови задатак.

2. — II батаљои

Ваш главни задатак је одбити сваки непријатељски напад на Биоче. Због тога организујте добро положај за одбрану, порушите пут и по могућности мост. Пут порушити у Мазаници. Рушење пута мора бити тако, да га непријатељ не може оправити тако брзо.

Пошту коју шаљемо преко вас отправљајте редовно и хитно. Тако исто учините све да се што прије преносе, односно упућују наши рањеници у правцу Пипера.

3. — III батаљон

Напашће непријатеља основним правцем с. Дучићи—с. Рашовићи. Својим лијевим крилом чистити правцем Крсник (*. 625)—Кодра Гијат (к. 962)—Хум Премићски (к. 966). У састав батаљона добивате чету која је била под нашом командом. Ако је потребно, оставите једну пушкомитраљеску десетину на Личнику. Десно одржавајте везу са IV батаљоном.

4. — IV батаљон без једне чете

Напашће непријатеља основпим правцем друм Убли—Врбица, постављајући једну чету лијево а једну чету десно од пута. Задатак обје чете јесте да потпомажу напредовање Првог и Трећег батаљона, на чијим правцима непријатељ има више могућности за упорност. Одржавати везу са оба ова батаљона.

У погледу онеспособљавања комуникације Подгорица—Убли обавезно поступите у духу наше јучерашње заповијести. Најбоље би било да се друм детаљно поруши иза куће Глига Руса, кад се до те тачке доспије. Поред тога, на свој дужини друма који прођете направити солидне барикаде. Испред чете која иде лијево од друма налази се град Медун који су четници свакако посјели. Ваша чета има заДатак да њиме овлада. Моменат напада на тај град подесити према напредовању нашег Првог и нашег Трећег батаљона.

Одмах по пријему ове заповијести упутите једну чету да се јави овоме штабу.

5. — Почетак напада биће тачно у 1 сат, 10 ов. мјесеца. Имати на уму да се са нападом не смије закаснити због тога да би искористили ноћ.
6. — Борбени знаци: Војин—Брзина. Уговорени знаци за ноћ: Рако—Перов.
7. — Овај штаб налазиће се у с. Убли.
8. — Рањенике слати за Биоче.
9 — Трећи батаљон нека буде опрезан на своме лијевом боку и крилу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком	Начелник	Замјеник команданта,
Драг. Ивановић	Н. Перућица	мајор
		Н. Јовићевлћ

БР. 65

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 9 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО МАКЕДОНИЈЕ О СИТУАЦИЈИ НА ТЕРИТОРИЈИ ЦРНЕ ГОРЕ, БОКЕ, САНЏАКА И ХЕРЦЕГОВИНЕ И О СТЕЧЕНИМ ИСКУСТВИМА У СТВАРАЊУ НО ВОЈСКЕ

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЈ1АВИЈЕ
Пов. бр. 194
9 новембра 1943 год.
у. . . . . час.

ГЛАВНОМ ШТАБУ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА МАКЕДОНИЈУ

Драги другови,

Сматрамо за дужност да вас обавијестимо како о ситуацији код нас, тако и о ситуацији у осталим крајевима Југославије, те да вам пренесемо извјесна наша искуства, која ће вам, ми ВЈЕРУЈемо, користити у вашем даљем раду.

1. Наш корпус и партизански одреди: Црне Горе, Боке, Санџака и Херцеговине, који се налазе под нашом командом, држе територију од 13.000 кв. километара са градовима: Пљевља, Рудо, Пријепоље, Прибој, Нова Варош, Бијело Поље, Беране, Андријевица, Колашин, Гацко, Шавник, Жабљак, Мојковац и Билећа. На овој територији сада вршимо мобилизацију, стварајући нове бригаде, попуњујући наше старе бригаде. Расположење народа је доста добро. Четнике смо разбили, но их још

нијесмо потпуно дотукли. Наши одреди ван ове територије и на овој територији, уз припомоћ наших бригада и дивизија, које изводе крупне акције, чисте терен око њемачких гарнизона од четничких банди, нападају њемачке колоне и пресијецају им комуникације. Јединице II пролетерске дивизије су прешле Увац и угазиле на тло Србије.

2. У Словеначкој, Хрватском Приморју, Лики, Банији, Кордуну, Далмацији, Босни, Славонији, Сријему и дијелу Хрватске ситуација је врло добра. У извјесним од ових крајева изведена је стопостотна мобилизација. У Херцеговини формирамо нову дивизију[1], но наш утицај и поред тога тамо још није сасвим јак, али он се јача из дана у дан. На границама Србије народ нас прима добро.

О свему овоме усмено ће вам још подробније говорити другови који долазе од нас.

3. Досад је формирано, без Србије и Вас, 30 дивизија Народноослободилачке војске.

Друг Тито нам је јавио да се формира привремена влада у земљи, на чијем челу се налази сам друг Тито.

Наша војска је нарасла у модерну армију, о чему ће вам опет говорити другови који долазе од нас.

4. Ми постављамо ствари по питању организације наше војске овако:

а) У свим срезовима организујемо партизанске одреде, с тим што при сваком одреду организујемо по један ударни покретни батаљон, који живи касарнским животом, но тамо гдје има услова тих батаљона у одреду може бити и неколико, а остало људство које припада одреду, а због старости или других разлога не можемо одвојити од терена, ми држимо мобилисаним и употребљавамо с времена на вријеме у акције. Ову форму смо узели, а иста се показала врло правилном, да би мобилисали што више људства и да би то људство, пролазећи кроз одред, ударни батаљон, а што је најважније, кроз акције, формирали у бригаде. Тако смо досад формирали двије бригаде, а припремамо формирање још двије бригаде на територији коју ми држимо. Наша тежња је формирати што више бригада и то радимо, но увијек остављајући на терену мање партизанске одреде и извјесне ударне батаљоне, чији је задатак: борба противу четника, прекидање комуникација итд. Један од разлога је био и тај што људство теже иде у бригаде, и што га је потребно провући кроз акције, војнички и политички обрадити, а онда формирати у бригаду. Истина, код нас су прилике мало друкчије него код вас, јер ми имамо овдје 10 бригада, од којих 6 старих, но ми вам предлажемо да ви овај процес скратите тиме што ћете, ако имате људства, формирати одмах једну

[1] Олноси се на Двадесет девету ударну дивизију.

ударну македонску бригаду у јачини од 7 до 800 бораца. Тиме ћете постићи то, да ће остало људство лакше ићи у нове бригаде. Ваша тежња треба да буде да формирате што више чврстих јединица — бригада, јер се показало да више вреди једна чврста бригада од 800 до 1000 бораца него два пут толико бораца у одредима. Наш је циљ створити што више Народноослободилачке војске а партизанске одреде учинити више помоћним и диверзантским јединицама. Бригадама је много лакше командовати, у њима се много лакше подижу полигички и војнички кадрови и оне претстављају много већи ауторитет за народ. Необично је важно да ви у Македонији створите Народноослободилачку војску.

б) Формираним бригадама треба командовати Главни штаб за Македонију, а командни кадар тих бригада мора бити врло енергичан. Другови, ми не знамо како је код вас, но вам можемо рећи да само енергични командни кадар може бити на челу јединица наше Народноослободилачке војске и зато у првом реду ви, као Главни штаб за Македонију, морате бити енергични. Искуство је показало у нашој војсци, да су највише страдале оне јединице, иако су то ријетки случајеви, гдје командни кадар није био довољно енергичан.

ц) Дисциплина у нашим јединицама је данас на завидној висини, но ми и поред тога уводимо сваки дан све чвршћу дисциплину, логично уз живи политички рад. Не смије се дозволити никаква лабавост у том погледу нашим јединицама, јер се та лабавост скупо плаћа. Данас када у нашу војску ступају људи који су до јуче или из убјеђења или као заведени били противу нас, мора се појачати политички рад, но једновремено мора се уложити максимум труда у циљу војничког подизања, како командног кадра тако и бораца.

д) Јединице треба направити што покретнијим, послије сваког и најмањег пораза тражити мјесто гдје ће се постићи нови успјеси, а мобилизацију за попуну јединица не базирати само на добровољној бази, већ дјеломично и принудно мобилисати, нарочито омладину; јер се је показало да и. принудно мобилисана омладина у већини остаје у нашим јединицама, захваљујући политичком раду, другарском односу и чврстини саме јединице, па се чак дешава да често пута извјесни од принудно мобилисаних бораца долазе у нашој војсци и до командних мјеста. Једном ријечју, треба тежити — увући што више народа у војску, а нарочито омладину.

е) Наш је принцип: водити борбу свугдје тамо гдје стигнемо окупатора без обзира на стихијско расположење маса, које је често пута противно томе. Показало се да су се често извјесна села, која су била против борбе, мобилисала кад им је запуцало око кућа.

ф) Ауторитет командног кадра треба подизати до највеће висине, но тај ауторитет мора командни кадар стицати и сам у борби, јер ауторитет стечен у борби је најбољи ауторитет.

г) Наше бригаде броје по четири батаљона — углавном, батаљони броје 200 до 250 бораца, а свака бригада има пратећу чету од неколико бацача, два до три тешка митраљеза и један противколски топ. Врло је важно одмах у почетку чврсто имати у рукама новоформиране бригаде и не допустити колебања. Показало се је као штетно такозвано мирно политичко учвршћивање бригада. Случај VI и Мајевичке бригаде. Бригаде се најбоље учвршћују кроз тешке бојеве и успјехе, случај са пролетерским, крајишким, личким итд. бригадама. Бригаде морају бити одгајиване нарочито у духу велике мржње према четницима и Њемцима, а за сваког борца мора бити част припадност бригади. Ми, на примјер, у боју уништавамо сваког непријатеља беспоштедно. Њемце не признајемо заробљеницима све донде док они не признаду нашу војску, те према томе и наше заробљенике. Бугаре ћемо у почетку пуштати разоружане натраг, а касније ћемо од њих формирати јединице.

Ето то би били, другови, наши другарски савјети вама. Ми знамо да ово није доста, но ми вјерујемо да ће наш друг Тито и вама пружити војничку помоћ и да ће и Македонијом проћи наше славне бригаде и помоћи вам као и осталим покрајинама да створите дивизије наше Народноослободилачке војске. Што се нас лично тиче, ми би врло радо ратовали у Македонији, али наши покрети ће зависити како од међународне тако и од ситуације у нашој земљи.

Пренесите другу Темпу[2] да шаље краће депеше јер је наша радио-служба веома оптерећена. Одржавајте и даље везу са нама послије успостављања везе са Врховним[3].

Другарски вас и топло поздрављамо са

СМРТ ФАШИЗМУ СЈ10Б0ДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар,

Командант
генералмајор,
Пеко Дапчевић

[2] Светозар Вукмановић
[5] Врховни штаб НОВ и ПО Југославије

БР. 66

НАРЕДБА ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ЗА 10 НОВЕМБАР 1943 ГОД. О ПОСТАВЉАЊУ КОМАНДНОГ КАДРА У ШЕСТОЈ ЦРНОГОРСКОЈ НОУ БРИГАДИ

НАРЕДБА ПОВ. БР. 206

Штаба II Ударног корпуса НОВ Југославије за 10 новембар 1943 год.

Ца основу наређења Врховног штаба НОВ и ПОЈ, а у вези рјешења овога штаба, за руководство новоформиране VI Црногорске ударне бригаде

ИМЕНУЈЕМО:

1. Штаб бригаде:

а) за команданта бригаде мајор ВЕЉКО ЖИЖИЋ,
б) за политичког комесара бригаде друг ЈОВАН ЂУРОВИЋ,
в) за замјеника команданта бригаде мајор ВОЈИН ТОДОРОВИЋ,
г) за интенданта бригаде п. поручник Ј1АЗАР МИРАНОВИЋ,
д) за референта санитета бригаде друг др НИКО Ј1АБОВИЋ'.

Остали чланови штаба биће именовани накнадно.

2. Штаб 1. батаљона:

а) за команданта батаљона друг ЈАНКО ТАДИЋ,
б) за политичког комесара друг ДУШАН ВЈ1АХОВИЋ,
р) за замјеника команданта батаљона друг поручник БАЈ1ЕТИЋ МИЉАН,
г) за замјеника политичког комесара батаљона друг ДРАГО МИЈАТОВИЋ,
д) за интенданта батаљона друг ВАСИЈ1ИЈЕ ЖИЖИЋ.

Референт санитета биће одређен накнадно.

3. Штаб 2. батаљона:

а) за команданта батаљона друг НОВАК КНЕЖЕВИЋ,
б) за политичког комесара друг СТЕВО КОВАЧЕВИЋ,
в) за замјеника команданта батаљона друг МИЈ1АН ПАВЛОВИЋ.
г) за замјеника политичког комесара друг ВАСИЈШЈЕ АСАНОВИЋ,
д) за интенданта батаљона друг МИРО МИКОВИЋ.

Референт санитета биће накнадно одређен.

4. Штаб 3. батаљона:

а) за команданта батаљона поручник ДРАГУТИН ФИЈ1ИПОВИЋ,
б) за политичког комесара батаљона друг ЂОКО КРАЉЕВИЋ,

[1] Није дошао у бригаду и није био војни љекар.

в) за замјеника команданта батаљона друг АНАНИЈА ПЕТРОВИЋ,

г) за замјеника политичког комесара друг МИХАИЛО ЖАРИЋ,

д) за интенданта батаљона друг ОБРАД ЂУРЂИЋ.

Референт санитета биће накнадно одређен.

5. Штаб 4. батаљона:

а) за команданта батаљона поручник НИКОЛА ЖИВКОВИЋ.

б) за политичког комесара батаљона друг ЈОВО МИХАЉЕВИЋ,

в) за замјеника команданта батаљона ВЛАДИМИР ДРАГОВИЋ,

г) за замјеника политичког комесара батаљона друг ИЛИЈА ИВАНОВИЋ[2],

д) за интенданта батаљона друг ВУКО ШОЋ.

Референт санитета бпће накнадно одређен.

6. Руководство команди чета одредиће штаб бригаде својом наредбом.

7. Смјештај и исхрана бригаде биће према усменим упутствима добијеним од овога штаба.

8. Смотра и преглед бригаде биће извршен на дан 14 новембра у 15 час.

СМРТ ФАШИЗМУ СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,
Митар Бакић

Командант
генералмајор,
Пеко Дапчевић

БР. 67

ИЗВЈЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 10 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ О НАМЈЕРАМА НЕИРИЈАТЕЉА НА СЕКТОРУ ГОСТИЉЕ—НОЉИЦЕ

ГЛАВНИ ШТАБ Н. О. В. И П. О.
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Бр —
1943 г.

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Доставља вам се извјештај другова с терена из Долова[1].

Овакав исти извјештај добивен је од команде мјеста Гостиље, као и од наших патрола које су се кретале у правцу Стубице. Према изгледу непријатељ намјерава да овлада тереном изнад Гостиља и Пољица. Вјероватно да олакша четничким

[2] Погинуо 1944 год. у Загарачу
[1] Редакција није успјела да пронађе овај извјештај.

бандама које се налазе у Кучима. Четници и Нијемци заједно оперишу уз помоћ тенкова. У правцу Гостиља нема се довољно снага да им се онемогући овлађивање терена у правцу Гостиља. Док на њиховом лијевом крилу батаљони бригаде „Аоста" с њима воде огорчену борбу. Непријатељска артиљерија већ туче у правцу Гостиља. Наше је мишљење да би требало још у току ноћи оријентисати један батаљон од ваших снага на овом правцу (као и по могућству дјелове који треба да уђу у састав VI новоформиране бригадеј.

И ви би требали такође да будете обазривији да непријатељ не успије да вас отсјече од наших главних снага.

Извијестите какова је ситуација код вас.

Ако би дошло до нашег повлачења накнадно ћемо вас извијестити гдје смо се смјестили.

СМРТ ФАШИЗМУ СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Главни штаб
10-X1-943. Замјеник команданта
Ђоко Мирашевић

БР. 68

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА НЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 10 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ О РАЗБИЈАЊУ ЧЕТНИКА НА ТЕРИТОРИЈИ КУЧА

ШТАБ
V ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
К. О. бр. 25
10 новембра 1943 године
у 14.30 часова
Убли

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Синоћ смо вам послали извјештај по нашем раду у току јучерашњег дана[1]. Данас тај извјештај немамо у чему да допунимо.

Послије јучерашњег разбијања четничких банди на сектору Косор—Убли—Личник, банде су се повукле у правцу Медуна. Ми смо, као што смо вас синоћ извијестили, одлучили да их у наставку дневне борбе нападнемо у току ноћи и прођерамо у правцу њиховог уточишта — Подгорице. Напад смо били организовали за један час послије пола ноћи. Но, батаљони су

[1] Редакција не располаже извјештајем.

били у покрету и борба се није прекидала. Тако је наша заповијест дошла само као директива за продужење борбе. Међутим, негдје око пола ноћи, окупатор из Подгорице направио је испад са једном моторизованом колоном у правцу нас. Вјероватно да је његова намјера била да нас изненади и одбаци. Благодарећи присебности наших бораца непријатељ је осујећен. Био је врло дрзак. Два пута је вршио јуриш. Ми смо на њих одговарали контра-јуришима и успјели да њемачке тенкове, камионе и војску вратимо ка Подгорици. Ово је четничке банде још више декуражирало и оне су се разбјегле на разне стране. Дио четника из Васојевића са мајором Лашићем побјегао је за Подгорицу. Кучки четници побјегли су за Фундину. Између првих и других замало да није дошло до туче.

У ноћашњим и тутрошњим борбама ми смо заплијенили, у граду Медуну[2], један тешки бацач исправан, један митраљез Бреда и, како сада добисмо извјештај, једну радио-станицу.

Овога момент.а наши батаљони налазе се на линији: косе изнад Врбице—Врбице— Рашовићи. Пошто је људство више него заморено, наредили смо да се на тој линији задржи. Наредили смо још и то да се брзо и што дубље онеспособи друм Подгорица—Убли. Са рушењем иде доста тешко ^ли зато направљен је велики број барикада.

Разбили смо четничке банде у Кучима Данас они потсјећају на четнике у Бјелопавлићима, послије Острога, на четнике у Морачи или рецимо на четнике у Трепчима. Четници из Куча којима нема повратка збили су се према Фундини, док они који су били принудно мобилисани и противу своје вољe или из бојазни за личну сигурност одбјегли од својих кућа, данас се налазе у групицама растурени даље или ближе од својих села. Овакви су почели већ да се враћају или да из заклона траже милост од наше војске. Ово је стара и већ позната појава која нам и овога пута свједочи о деморализацији и разбијању четника ,,као војске" и на овој територији. С друге стране то открива и слабост окупатора под чијом су заштитом четничке банде.

Ми ћемо наставити са разбијањем и прогањањем ових банди налазећи се у њиховим базама. С главнином бригаде нећемо прелазити линију на којој се овога момента налазе наши батаљони. С те линије наша ће мања одјељења ићи дубље према Подгорици. Наша је намјера да се овдје мало одморимо, организујемо народну власт, казнимо истакнуте зликовце и да спроведемо мобилизацију, на коју већ има изгледа. Ако у том премену окупатор не покуша ништа противу нас, вјероватно да ћемо један батаљон вратити поново преко Брскута како би још једном прешли тај терен ради учвршћивања угледа војске на

- Старо утирђење из доба ратовања са Турцима.

томе терену и ради евентуалног хватања појединих одметника. Овај би се батаљон преко Братоножића прикључио бригади Повратком овога батаљона у Брскут створили би бољи терен новој црногорској бригади[3].

Међу мртвиМ четницима, којих има преко 20, налази се и Ђоко Лашић, мајоров рођак, и зликовац Дујовић.

До овога момента подлегли су ранама и још три наша рањена друга. Тако број наших мртвих износи 6.

ИЈ Брскута смо вам послали курире, који нам се још нијесу вратили. Бринемо за њихов живот па вас молимо да нас извијестите да ли су код вас долазили и када сте их отуда послали.

Добро би било кад би нас извијестили о новостима и о ситуацији уопште. Поред тога нама би добро дошле и ваше директиве о нашем даљем раду овдје. Не би згорега било да нам речете до када се можемо овдје задржати, јер би према томе могли лакше да искористимо вријеме.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком Драг. Ивановић	(М. П.)	Замјеник команданта мајор Н. Јовићевић

П. с. Арбанаси из граничних села данас су преко свога мајора, са којим држе граничне положаје, изјавили да неће потпомагати четнике, нити пак да ће им дозволити да отступају у њихову територију. Они не признају да су у дослуху са Њемцима, али кажу да ће четнике, у случају да би покушали прећи у њихову територију, предати Њемцима. Ово је доказ да са Њемцима сарађују.

Јутрос смо за вас добили три писма од штаба II Ударног корпуса и једно писмо од штаба IV Пролетерске бригаде. Иста вам шаљемо по доносиоцу овога.

Приликом уласка нашег III батаљона у с. Рашовиће на наше борце пуцао је само један зликовац, који је изгледа опкољен у некој кући.

(М. П.) Н. Јовићевић

[5] Шеста црногорска НОУ бригада

БР. 69

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИБНЗИЈЕ НОВЈ ОД 10 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА МОБИЛИЗАЦИЈУ КУЧА

11ЈТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСДАВИЈЕ
Пов. бр. 78
10 новембар 1943 год.
у 15.15 час.

ШТАБУ V ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ

1. — Примили смо ваш јучерашњи извјештај о акцијама у Кучима[1]. Још нам нијесте послали извјештај о раду за данашњи дан. Пошто данас у том правцу нијесмо чули никаквих борби, претпостављамо да је борба у Кучима окончана. Нас нарочито интересује резултат те борбе.

2. — Одмах приступите мобилизацији Куча и све мобилисане укључивати у батаљоне, а никако не стварати посебне формације, јер је потребно да се ово људство у старим батаљонима очврсне и изгради.

Ми смо мишљења да је ради успјешне мобилизације по-' требно још извјесно вријеме задржати батаљоне на просторијама Куча, па ће ради тога сјутра до вас доћи и друг политички комесар Дивизије. Ви треба у Кучима пуном паром да радите не само на мобилизацији него и на организацији народне власти и обавјештавању народа о нашој борби и нашој војсци преко конференција, зборова, забава итд. јер су ти крајеви били дуго времена под угицајем лажне четничке пропаганде. О развоју догађаја у Кучима свакодневно обавјештавајте овај штаб.

3. — Пошто је начелник овога штаба, потпуковник друг Лазаревић-, као ваздухопловни официр, пошао по позиву Врховног штаба на нову дужност, то ће друг замјеник команданта ваше бригаде[3] доћи одмах у овај штаб да преузме дужност начелника штаба до одређивања начелника за наш штаб. Ради тога, команду над V бригадом нека преузме друг Вујадин Поповић, командант IV батаљона ваше бригаде.

4. — Ви сте упутили овамо рањенике, а нијесте са њима послали потребно санитетско особље. Потребно је да одмах референт бригадног санитета организује бригадну болницу за

[1] Редакцмја не располаже извјештајем.
[3] Божо Лазаревић
[5] Нико Јовићевић

смјештај и лијечење ваших рањеника. Ови рањеници се сада налазе у с. Потоци.

5. — Хируршка екипа наше Дивизије налази се у с. Потоци гдје ћете слати у будуће оне рањенике којима је потребна хируршка интервенција.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,
Јован Капа

Командант, пуковник,
Радован[4]

БР. 70

ЈЈЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ ЦРПОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 10 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ О УСПЈЕСИМА БРНГАДЕ У БОРБИ С ЧЕТНИЦИМА НА ТЕРИТОРИЈИ КУЧА

111 ТАБ
V ЦРН. УДАРНЕ БРИГАДЕ
К. О. бр. 25
10 новембра 1943 г.
у 19 часова
Убли

ЗА ШТАБ III ДИВИЗИЈЕ

Положај

Задатак који је пред нас прије неколико дана поставио Штаб III ударне дивизије приведен је крају. Послије пет дана непрестаног покрета и борбе, наши батаљони налазе се на домаку Подгорице. Издајничке банде четника из Васојевића, Куча, Бјелопавлића и осталих племена из Црне Горе разбијене су у Кучима, гдје је мајор Лашић мислио да створи четничко упориште. Под енергичним и жилавим ударцима храбрих бораца и руководилаца наших батаљона разбиле су се банде издајника и њихове главешине побјегле су у окриље њемачких паса, у Подгорицу. Наше најновије акције, наши скорашњи успјеси све више увјеравају да нова V Црногорска ударна бригада све више одише еланом, замахом, продорношћу и војништвом V Црногорске бригаде из времена прије Сутјеске. Овакав узраст борбене моћи наше бригаде морамо да подвучемо зато што данас наше борачке јединице сачињавају добрим дијелом нови борци и нови руководиоци. Ову чињеницу морамо да подвучемо да би је што јасније уочили, ради тога да одржимо, унаприједимо и оплеменимо све позитивне квалитете нове V Црногорске бригаде. За нас није никаква новост кад тучемо и разби-

* Радован Вукановић

јамо четничке банде. Наш успјех посљедњих дана у Кучима дошао је као логична посљедица истрајности, одлучности и оданости наших храбрих батаљона [у] двадесетосмомјесечној борби

Четници у Кучима су разбијени. Велики дио сељака заведених и силом избачених на положај противу нас налази се по мањим или већим групицама око својих села. Они се већ враћају, јављају нашим штабовима, предају оружје. Напуштају своје срамотне вође.

Окупатор није имао снага да их одлучније и обилније потпомогне ових дана у борби противу нас. Гранична арнаутска села спријечила су четницима бјежање на њихову територију.

Послије разбијања четничких банди, као војске у Кучима, наш задатак је да на овоме терену организујемо и учврстимо народну власт, да казнимо истакнуте непријатеље наше борбе и да спроведемо мобилизацију. Поред тога морамо ову територију да бранимо од евентуалних покушаја окупатора да нас одавде одбаци. Ово све због тога да би што лакше и што потпуније извршили повјерепи нам задатак.

Сви наши батаљони још у току ове ноћи морају да овладају најпогоднијим положајима за одбрану од евентуалног непријатељског притиска од Подгорице.

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — I батаљон одмах по пријему овог наређења овладаће линијом Куњ код Цварина—Вијетроша—Завор. То значи очистити села Сјенице и Цварин, уколико то није већ урадио. ГЈредњом линијом мора се овладати у току ноћи, консолидовати на њој положаје за одбрану и упорно их бранити. На тој линији постоје три пута, којима би непријатељ највјероватније могао да приђе, а то су: уз Куњ уз Ћафу коначку и уз Шкаље. Ових назива нема на карти, због тога се обраћајте сељацима за обавјештења.

Постављена линија претставља доста' широки фронт и за посиједање истог требало би ангажовати све људство батаљона, али то се не смије у интересу одмора самог људства. Положаје држати тако да се на њима налазе мање групе бораца са аутоматским оруђима. Да не би држање ових положаја изгледало сувише дефанзивно, батаљон ће слати што дубље (у Златицу и Мосор) своја извиђачка одјељења. Ова два села не изгледа да би на наше борце пуцала. Села Сјенице и Цварин су овако расположена: горњи дио села Сјенице је четнички, изузев двије три куће. У том селу је кућа познатог бандита Филипа Рашкова Ивановића, вишеструког уоице и оившег гхретсједника

општине,... Доњи дио села Сјенице махом је пријатељски распо-

ложсн према нама, изузев Влада и Петра Радованова Ивановића и донекле Радисава Рашова Ивановића. У Цварину поштени, сем Нова Рамова Ивановића, жанд. наредника, који је први издао нашу борбу у Кучима. Приликом чишћења села Сјенице, ако се то већ није урадило, треба се чувати засједа, које могу да поставе поменути бандити.

Лијево одржавати везу са IV батаљоном. Комору не држати у близини положаја.

2. — IV батаљон поставиће се на линији Стубица—Врбица. Задатак овога батаљона је исти као и Првог батаљона, додајући још и то да неизоставно и најтемељитије онеспособите комуникацију Подгорица—Убли на терену који контролишете и дубљо испод њега. Извиђачким одјељењима контролишите Пеуту, село потпуно наше, а у селу Скоче постављати ноћне засједе код куће Милете Пера Поповића, учитеља, Митра Радојева Поповића, Шћепана Рашкова и Велише Тодорова Поповића,... Свима именованим извршити конфискацију, као и Ђоку Маркову Ивановићу из Врбице, чији је син командир четничке чете.

Са I батаљоном одржавати везу преко Завора на Сјеницу.

3. — III батаљон држаће положаје око и испред села Рашовића, с тим што ће на Хуму држати и један тешки митраљез. Пошто сте ту изложени артиљериској ватри, људство не држати згомилано, већ га растресито држати по положају и у близини истог. Не смијете бити сасвим сигурни од стране Арнаута. Село Премићи у Фундини је расположено за нас. Вашу комору можете упутити у Горњи Медун.

4. — Људство хранити што боље. Конфискационе признанице не давати као народним непријатељима, већ као четницима одбјеглим у шуму, који су се борили противу Народно-ослободилачке војске. Ово из разлога што многи израз ,,народни непријатељ" идентификују са оним којега треба ликвидирати, а наша војска не може ликвидирати све четнике, ма да су они сви највећи народни непријатељи. Све конфисковане ствари, као и стоку и жито, интенданти батаљона ће предавати Интендантури ове бригаде, која се креће са овим штабом. Настојати да се извуче што више стоке, при чему треба пазити на правилан поступак.

Штабови батаљона ће издавати дозволе са реверсима свима одбјеглим који се враћају својим кућама. У реверс унијети тачно број оружја одузетог и количину муниције и бомби, као и врсту истог.

5. — Осматрачнице свих батаљона осматраће све комуникације које се могу видјети. О иокретима на тим комуникацијама извјештавати овај штаб.

6. — Штабови батаљона приступиће одмах изради релација од 1 овог мјесеца, како би им било лакше да нам их на вријеме доставе. Рок за достављање ових релација јесте 15 ов. мј. у 12 часова. До тога рока доставити нам и бројна стања. Листу губитака доставити уз релације.

7. — Ново људство које долази у батаљоне одмах шишати. Проблем обуће настојати да се што прије и боље ријеши.

8. — Везу између батаљона одржавати чврсто. I батаљон одржаваће везу са II батаљоном, како би на вријеме могли да будемо обавијештени о евентуалном испаду непријатеља према Биочу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком	Начелник	Замјеник к-та
Драг. Ивановић	**Н. Перућица**	мајор **Н. Јовићевић**

БР. 71

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 10 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОР-11УСА О РАЗБИЈАЊУ ЧЕТНИЧКИХ ГРУПА У КУЧИМА И ОЖИВЉАВАЊУ ЧЕТНИЧКИХ БАНДИ У БЈЕЛОПАВЛИЋИМА

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 79
10-X1-1943 год.
у 22 час.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

1. — У току 6 и 7 ов. мј. батаљони V бригаде очистили су просторију: Лијева Ријека—Брскут—Братоножићи од четничких банди, које су се без отпора повукле у правцу Куча.

На просторији Куча била се искупила једна група четника из Васојевића, Лијеве Ријеке, Брскута, Братоножића и Куча, око мајора Лашића. Јачина четника искупљених на овој просторији била је око 800. Храну и муницију добивали су из Подгорице од Њемаца. Са Њемцима су одржавали свакодневну везу. Из Подгорице ове четнике чешће је обилазио Арсо Пе-

тровић[1]. У Кучима су се налазили и Лазовић-, Вуксановић', Миљан Радоњић[4] и још неколико чеаничких главешина. Исто тако овдје је био стигао и Јаков Јововић са 30 људи из Бјелопавлића. Прича се да је било четничких групица и из других крајева Црне Горе. Ово је била нека њихова база гдје су сматрали наћи уточиште, пошто је ово близу окупаторског гарнизона од којега су добијали потребе у храни и наоружању, као и у војничкој помоћи.

У току 8, 9 и 10 ов мј. јединице V Црногорске бригаде (3 батаљона) напале су четнике на горе означеној просторији, и након упорних борби, нарочито у току 9 ов. мј. и 9/10 ов. мј., успјеле да потпуно непријатеља разбију и овладају просторијом коју су ове банде држале. Њемци су 9 ов. мј. потпомогли борбу четника са два топа који су били пласирани на Медуну, али са којима је окупатор побјегао ка Подгорици када су се наши батаљони приближавали Медуну. У току ноћи 9/10 ов. мј. Њемци су направили испад од Подгорице према Медуну са једном моторизованом колоном тенкова, камиона и војске и два пута су вршили јуриш на положаје наших јединица, али су контра-јуришима били оба пута одбијени и најзад принуђени да се врате за Подгорицу[5].

Послије разбијања Њемаца четници су се још више деморалисали и мајор Лашић је побјегао са својом групом за Подгорицу а кучки четници су се разбили у мање групе и крију се по околним брдима. Једна група ових четника је побјегла за Фундину. Брскутски четници су се вратили у свој крај, изјавили да неће да се боре и крију се негдје око Брскута. Углавном ова скупина разбијена је и сада се налази у потпуном расулу. Поједини сељаци, који нијесу вољни да се боре и не осјећају се кривима, прпјављују се нашим јединицама и враћају се кућама.

У овим борбама V бригада је имала 6 мртвих и 8 рањених. Непријатељ је имао око 20 мртвих. Међу убијеним четницима налази се Ђоко Лашић, рођа^; мајора Лашића, и зликовац Дујовић[0] из Лијеве Ријеке. Заплијењено је: 1 тешки исправни бацач, 1 митрељез „бреда", 1 радио-станица и други разни мате-

[1] Подбан у бившој Југославији, познати сараднк окупатора. Осуђен и стријељан као народни непријатељ.

[2] Новица Лазовнћ. Заједно са осталим црногорским четницима, повукао се из Црне Горе н у данима ослобођења нестао

[3] Заријс Вуксановнћ, пуковник бивше југословенске војске, један од организатора четничког покрета у Подгоричком срезу. Нестао у повлачењу с Њемцима.

[4] Мнљан Радоњић, бивши посланик ЈРЗ. Изразити организатор четничке издаје. Осуђен и стријељан 1945 год. као народни непријатељ.

[5] О овим борбама види док. бр. 68.

• Алекса Дујовић, официр бивше југословенске војске. Један од органнзатора четника у Лијевој Рнјецн. Погинуо 1944 године.

ријал. Распоред јединица V бригаде сада: Врбица—Рашовићи (3 батаљона)—Братоножићи—Биоче (један батаљон).

На овим положајима бригада ће се задржати још неколико дана у циљу мобилизације, организовања народне власти и даљег прогоњења разбијених четничких групица.

Мостове на Смоковцу и Биочу не можемо порушити јер зато немамо материјала.

2. — Италијанска бригада „Аоста" налази се са два батаљона у Бјелопавлићима, а са два батаљона: Бршно—Луково.

• Обзиром на морално стање људства ове бригаде, и чињеницу да су честе појаве дезертерства, крађа, трговине са сељацима за одијело, обућу итд., немогућност нормалне исхране, будући да су њихови војници на то навикли као регуларна војска, сматрамо да би ову бригаду требало повући са ове просторије и пребацити је негдје у Санџак гдје би питање њихове исхране, обуће и одјеће било повољније ријешено самом могућношћу добацивања потребе за њихове јединице од Савезника.

3. — У прилогу достављамо: а) Списак војних руководилаца X Херцеговачке бригаде"; б) Списак руководилаца и бораца ове бригаде који се предлажу за одликовање[8].

Ми ове спискове достављамо онакве како су примљени од бригаде, без икаквих измјена и допуна, а Ви ћете према подацима и карактеристикама и Вашој оцјени дати предлог за унапређење.

4. — Извјештај о раду и акцијама X бригаде достављен Вам је по замјенику команданта III Дивизије.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар, **Јован Капа**

Командант, пуковник, **Радован**[9]

П. С. Према обавјештењу које смо примили сада од Гл. штаба, четници у Бјелопавлићима поново дижу главу. Јуче су почели да чисте поједина села уз припомоћ Њемаца. На том правцу налази се само једна чета Зет[ског] одреда и два батаљона Италијана. Батаљон V бригаде задржавамо на садашњој просторији све до доласка VI бригаде на овај правац. По доласку VI бригаде ми мислимо заузети сљедећи распоред:

1) V бригада са три батаљона у Бјелопавлиће а са једним батаљоном Биоче—Пипери.
2) VI бригада са једним батаљоном у Л. Ријеци и Брскуту а са осталим дјеловима у Кучима и Братоножићима.

Сматрамо да је овакав распоред потребан због масовне базе Куча и Бјелопавлића, гдје се може извршити мобилизација само ду-

[7] Списак није сачуван.
[8] Списак није сачуван.
[в] Радован Вукановић

жим присуством наших снага а никако повременим прелазом наших јединица преко ових територија.

У овом случају потребно би било да дјелови IV бригаде држе Колашин—Матешево.

Треба се позабавити питањем одашиљања извјесних батаљона IV бригаде у Катунску Нахију у циљу мобилизације.

Ми се сада налазимо у с. Свиба, а по доласку VI бригаде узећемо сједиште нашег штаба у рејону Братоножића.

С. Ф. — С. Н.
(М. П.) **Радован**

БР. 72

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ИТАЛИЈАНСКЕ БРИГАДЕ „АОСТА" ОД 11 НОВЕМБРА 1843 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ИО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О СИТУАЦИЈИ У БЈЕЛОПАВЛИЋИМА

ШТАБ ИТАЛИЈАНСКЕ БРИГАДЕ
„АОСТА"
11-X1-1943

ГЛАВНОМ ШТАБУ ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Шаљемо рањенике из јучерашње борбе[1] с молбом да их упутите даље. Са њима шаљемо такође и оне војнике који су радили овдје по кућама, који би требали ићи за Пљевља. Овдје нема за њих оружја, због тога немамо потребе да их држимо. Још уз то нарушавају и онако нарушени морал ове бригаде, иду по кућама, понешто краду итд.

До овога момента нема никаквих новости на овом сектору. Јутрос смо вам упутили извјештај о јучерашњој борби и о садашњем распореду ова два батаљона[2]. Наша два батаљона се налазе на положају: Бршно—Луково. Они су остали тамо на расположење Никшићком одреду. Терен који држимо треба да се контролише и са леђа и напријед. Одбјегли сељаци, бандити из Горњих Рсојевића и осталих села налазе се нама за леђима. Јуче су пуцали на наше војнике иза леђа. Направљена је овдје једна велика грешка у погледу преговора са четницима. Другови из Команде мјеста који су ове преговоре водили дозволили су да их изиграју ови бандити. Резултат сваког појединог преговора

[1] Види док. **бр. 67.**
[2] Извјештај није сачуван. Односи се на два батаљона који су били на просторији Бјелопавлића.

са њима била је њихова жеља: да се причека „још до сјутра". Ми смо се стално интересовали о току ових преговора и чим смо ово видјели предложили смо друговима да се с њпма на војнички начин ликвидира, али другови су се стално заваравали надом да ће се они предати. Јуче се остварило оно што смо и очекивали[3].

Уколико је могуће, потребно је да се пребаци на овај терен иза наших леђа нека јединица и да се тако претресо овај терен. Ако је могуће, нека дође неки од оних наших батаљона, а ако не, треба послати, ако је икако могуће, другу јединицу. Један од врло важних задатака је да се уништи ово разбојничко гнијездо.

Ми шаљемо сада вама ове извјештаје с молбом да их ви упутите у штаб III Н. О. Дивизије, да бисмо на тај начин обавијестили и вас и њих о ситуацији.

Политком: **М. Вуковић**[4]

Командант **Равнић"'**

БР. 73

НАРЕЂЕ1БЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 11 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ ПРОЛЕГЕРСКЕ И ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ У ВЕЗИ СА ЗАМЈЕНОМ СТРУЧНОГ ЖЕНСКОГ САНИТЕТСКОГ КАДРА У БАТАЉОНИМА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 197
11 новембра 1943 год.
у_____час.

ШТАБУ II ПРОЛЕТЕРСКЕ И III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

У циљу замјењивања женског стручног санитетског особља у батаљонима, мушким, штабови II Пролетерске и III Ударне дивизије поступиће по сљедећем:

1. — Послаће одмах на виши болничарски курс у Сталну војну болницу II Ударног корпуса из сваке бригаде под њихо-

[3] Овдје се ради о сељацима који су били под утицајем четника Баја Станишнћа. У својој политицн били су колебљиви н без перспективе; нспред НО војске склањали су се по шумама, а на ослобођену територију нијесу хтјели, тим прије што је послије Бајове погибње у .Манастиру Острогу, 18 октобра 15Ш год., у четннчкој организацији у Црној Гори настала паннка и расуло. С њима су вршени преговори зато што су то били углавном заведени сељаци.

[4] Милан Вуковић

[5] Карло Равнић

вом командом по 6 (шест) здравих, снажних и окретних младића. **Ови** морају бити писмени (Италијани се од овога изузимају).

2. — У дивизијске болнице послаће одмах на болничарски курс онолики број способних мушкараца, колико је по мишљењу референата санитета дивизија потребно за четни санитет и хигијенску службу у батаљонима и бригадама.

3. — У вези наредбе овога Штаба пов. бр. 144 од 28 октобра т. г[1]. штабови дивизија послаће за болничарску чету II Ударног корпуса одмах по 15 другова и одговориће зашто није досада по тој наредби поступљено.

4. — У вези наредбе пов. бр. 144 од 28 октобра 1943 год. овога Штаба. Штаб Санџачке бригаде послаће одмах 15 другова за обезбјеђење Сталне војне болнице овога Корпуса и одговориће зашто није до сада поступљено по наређењу.

5. — Штабови II Пролетерске и III Ударне дивизије извијестиће одмах овај Штаб да ли су по наређењу бр. 157 од 30 октобра о. г.[2]:

а) формиране болничарске чете дивизија и

б) да ли су хируршке екипе тих дивизија добиле сталну оружану пратњу, а ако нису, зашто то до данас није учињено.

С.МРТ ФАШИЗ.МУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Референт санитета санитет. п.пуковник, **Др Вој. Т. Дулић**[3]	(М. П.)	Командант генералмајор, **Пеко Дапчевић**

[1] Види док. бр. 38.

[!] Наредба се одиоси на постављање санитетског кадра у Другој пролетерској и Трећој ударној дивизији и на формирање болничкнх чета при штабовима дивизија (Архива ВИИ, к. 399-29/1).

* Војислав Дулић

БР. 74

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 11 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ИОЛИТИЧКОМ КОМЕСАРУ ДЕСЕТЕ ХЕРЦЕГОВАЧКЕ БРИГАДЕ О ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ У ЦРНОЈ ГОРИ

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЈ1АВИЈЕ
Бр. /
11-X1-1943 год.
У час.

ПОЛИТИЧКОМ КОМЕСАРУ X ХЕРЦЕГОВАЧКЕ БРИГАДЕ

1. — Извјештај о стању у вашој бригади, као и извјештај о вашем новчаном стању примио сам.

2. — Ситуација у читавој Црној Гори углавном је добра. Наш утицај из дана у дан расте. У крајевима које контролишу непосредно јединице наше Дивизије, ми смо стварни господари ситуације. У срезовима Шавничком, Никшићком, Колашинском постављена је свуда народна власт, врши се прилично успјешна мобилизација, симпатије народа све су веће према нама а четничке банде сведене су на минимум. У осталим срезовима, иако наш утицај расте, могло би бити и боље кад би тамо било присуства наших јачих јединица. Код народа још постоји страх од окупатора, мада је свако свјестан да су ово посљедњи дани његове владавине у Црној Гори. То долази отуда што ми још не располажемо јачим војничким формацијама у којима би народ видио силу, кадру да их одбрани од могућих непријатељских репресалија. С друге стране, четничке групице, у отсуству наших јединица, врше врло оштар терор и притисак на поједине крајеве, што успорава мобилизацију читавог народа. Посљедице притиска окупатора и четничких групица огледају се у непрекидном колебању главних масовних база код нас, које су до данас успјеле да се у приличној мјери сачувају од непријатељских репресалија. Но, то у исто вријеме свједочи о чињеници да је огромна маса народа оријентисана ка нама и да је потребна наша још већа снага да покрене народ из става колебања у борбу против окупатора, четника и сепаратиста. Перспектива је добра. У очима народа, ми једини претстављамо правог, досљедног и довољно моћног борца против окупатора, који има све услове да нобиједи, коме припада будућност. Поред јединица ове Дивизије, на црногорској територији дјелује низ одреда, нарочито у мобилизационом смислу. У крајевима гдје бригаде нијесу долазиле, одреди имају највећу важност. Најближа будућност омо-

гућиће велику мобилизацију за попуну постојећих бригада и стварања нових.

3. — Четници су данас разбијена и деморалисана војска. Неких њихових јачих скупина нема. Расути су у мале мјештанске групице по својим општинама. Погибија њиховог руководства у Острогу на њих се врло поразно одразила. Истјеривање четника из Васојевића и држање Колашина, Берана и Андријевице у нашим рукама, натјерало је најокорелије елементе да се сабију у Кучима, гдје наша V бригада ових дана врши њихово разбијање и уништавање[1]. Њихова слабост натјерала их је да у свему сарађују са окупаторским гарнизонима, и то јавно чувајући њихове објекте около вароши, што је условило њихову потпуну компромитацију и изазвало општу мржњу и презир читавог народа. Једине њихове могуће акције против нас су засједе куририма или нашим мањим дјеловима. Иначе, гдје се појави наша јача јединица, четничког отпора нема. Присуство наших јединица на извјесној просторији изазове пуно цијепање међу четничким групицама и обично се најокорјелији задрже у шуми а остали се јављају нашим властима. Од овога донекле отстуиају крајеви око Грахова, Среза цетињског и барског усљед неприсуства наших бригада. УкОлико се нека наша јединица оријентише на тим правцима, ситуација ће се поправити и изравнати са осталим областима.

4. — Боље не изгледа ни сепаратистичка војска. Слабост окупатора разлабавила је њихове основне масе Среза цетињског Јачи наш притисак на њихове базе завршио би се потпуним распадом њихове организације. Са територије Среза цетињскога ми смо извукли прилично бораца, и то баш из крајева који су били под сепаратистичким утицајем. Очито је да ће се распадањем сепаратиста стварати наша масовна база.

5. — IV и V Црногорска бригада налазе се на територији срезова: Колашинског, Беранског, Андријевичког и Подгоричког. Обје бригаде су попуњене борцима из ослобођених области. Ових дана формира се и VI Црногорска бригада[2]. У њу ће ући углавном људство из одреда. Стварањем ове бригаде омогућиће се контрола још већег терена.

6. — Ваш рад и војнички и политички може се оцијенити као врло добар. Главни успјех: мобилизација великог броја бораца створио је од ваше бригаде најглавнијег војничког фактора у Херцеговини. Правилан распоред који дајете вашим јединицама осигурава утицај на све крајеве вашег подручја. Недостатак политичких кадрова претставља сметњу, но, до максимума појачајте ваше напоре да кроз курсеве подижете политички кадар. Оскудица таквог кадра је општа, она се осјећа и код нас.

[1] О борбама у Кучнма внди док. бр. 68 и 70.
[2] О формирању Шесте бригаде види док бр. 39 и 66.

Тим прије, ово питање треба са највећим старањем рјешавати из властитих снага. Уколико се могне још нешто другова послати, то ћемо одмах учинити.

7. — Прије 15 дана упутили смо вам нешто пропагандног материјала преко Дурмиторског одреда. Сада вам упућујемо писмо Централног одбора А. Ф. Ж. које треба прорадити по вашим јединицама ради бољег схватања овог врло важног питања. Уз ово писмо упућујемо вам попратно писмо комесара II Ударног корпуса. Обавијештени смо да вам је упућен посљедњи Проглас Ц. К. К. П. Ј. али, пошто у то нијесам најсигурнији, упућујем вам један примјерак, да га у случају потребе умножите.

С другарским поздравом,

СМРТ ФАШИЗМУ СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар,
Јован Капа

БР. 75

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРНУСА НОВЈ ОД 11 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА ЗА ПОСТУПАК ПРЕМА САВЕЗНИЧКИМ ОФИЦИРИМА И ВОЈНИЦНМА У ВЕЗИ С НРИЛОЖЕНИМ УПУТСТВОМ ВРХОВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ

ШТАБ
II УЛАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 199
11 новембра 1943 год.
у 19.00 час.

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Од Врховног штаба добили смо сљедеће:

„Ако у борби са четницима заробите којег енглеског војника или официра, који припадају енглеској мисији, добро са њима поступајте и држите код ваших штабова, док их не упутите нама ради одашиљања из земље. Имамо у томе обавезе према савезницима и пазите да се не догоди каква погрешка".

Предње доставите одмах на знање свима вашим јединицама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.) За Штаб корпуса
начелник-пуковник,
Руди Приморац

ДОСТАВЉЕНО:

1. Штабу II Пролетерске дивизије
2. Штабу III Ударне дивизије
3. Штабу X Херцеговачке бригаде
4. Штабу IV Пролетерске бригаде
5. Главном штабу НОВ и ПО за Ц. Гору и Боку
6. Главном штабу НОВ и ПО за Санџак
7. Штабу VI Црногорске бригаде

БР. 76

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА НЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 12 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ О СИТУАЦИЈИ У КУЧИМА ПОСЛИЈЕ РАЗБИЈАЊА ЧЕТНИКА

ШТАБ
V ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
К. О. бр. 25
12 новембра 1943 године
у 15 часова
Убли

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Послије разбијања четника у Кучима наши батаљони задржали су се на положајима предвиђеним приложеном заповијешћу са задатком извиђања у правцу Подгорице.

Ноћу између 10 и 11 ов. мјесеца једна засједа Зетског одреда на мјесту званом Кокарицка Гора напала је на један њемачки аутомобил и том приликом убила: 1 њемачког пуковника, 2 капетана, шофера, сестру чувеног зликовца учитеља Станоја Поповића и Момчила Беговића, познатог бандита и разбојника и личног секретара мајора Ђорђа Лашића. Овом приликом нађена су код Момчила Беговића важна документа — писма, која се достављају у препису. док су оригинали ових писама задржани код политкома ове бригаде.

У Кучима је формирана Команда мјеста са сједиштем у с. Ублима. Такође се приступило образовању народне власти, тј. постављању општинских и сеоских одбора.

Мобилизација људства се врши ужурбано и са мобилисаним људством се врши попуна јединица ове бригаде. Велики број кучких мјештана је било одбјегло, али се постепено враћају својим кућама тако, да ће се у кратко вријеме вратити сви сем оних зликоваца којима мјеста нема нигдје. Сви старији и физички неспособнији људи задржавају се за мјештанску чету која се такође формира.

У току 11 ов. мјесеца наше извиђачке патроле примјетиле су: од Тузи је дошло у Подгорицу око 30 камиона, који су се камиони послије извјесног времена вратили за Тузи. Примијећена је паљевина на више мјеста у Подгорици (Стара варош) као и уз сам град. Овога дана послије подне гађала је једна батерија испред наших положаја и у правцу албанских положаја. Истовремено када су топови гађали упутила су се 4 тенка друмом ка нашим положајима (као неко извиђање) и чим су дошли до наше прве препреке вратили су се ови тенкови назад.

Друг политком наше дивизије[1] са другом капетаном Рашком[2] и куририма стигли су код нас синоћ.

У току данашњег дана није било нарочитих промјена. Данас је бомбардована Подгорица, резултат бомбардовања није познат. Такође су и данас гађали топови из Подгорице положаје испред нашег 1 батаљона. Нијемци са мањим — слабијим снагама држе Кокарицку Гору, изгледа као неко осигурање аеродрома.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник
Нов. Р. Перућица

Командант, мајор
В. Поповић[3]

(М. П.)

БР. 77

УПОЗОРЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 12 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ИТАЛИЈАНСКЕ БРИГАДЕ „АОСТА" НА ВЕЋУ БУДНОСТ ПРЕМА ЧЕТНИЧКИМ ГРУПИЦАМА

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 84
12-X1-1943 год.
у 11 час.

ШТАБУ ИТАЛИЈАНСКЕ БРИГАДЕ „АОСТА"

1. — Примили смо ваш јучерашњи извјештај Главноме штабу за Црку Гору и Боку[1].

Ви треба да сте јако опрезни од четничких бандита који се, вјероватно по мањим групицама, налазе у камењарима изнад Винића, Рсојевића и других села. Број тих бандита свакако није велики, али може да вам узбуђује јединице својим дрским нападом. Те групице долазе до изражаја нарочито онда када Њемци пли четници из Спужа или Даниловграда праве испаде према вама. Градац морате држати увијек чврсто јер је то кључ свих тих положаја.

2. — V Црногорска бригада налази се још увијек у Кучима Она је извршила свој задатак, разбила је четничке банде и по-

[1] Јован Капичић
[2] Рашко Вукосавовић
[3] Вујадин Поповић

[1] Види док. бр. 72.

вратила једну њемачку моторизовану колону, која је ноћу између 9 и 10 ов. мј. покушала да помогне четницима. Ова бригада задржаће се још извјесно вријеме у Кучима.

3. — Данас вам шаљемо нешто санитетског материјала, па се надамо да ћемо вам кроз кратко вријеме моћи да пошаљемо још нешто.

4. — Извијестите нас како стојите са исхраном.

СМРТ ФАШИЗМУ СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
(М. П.) Командант, пуковник
Радован[2]

БР. 78

ОБАБЈЕШТЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 13 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ О СИТУАЦИЈИ КОД ЗЕТСКОГ И ЛОВЋЕНСКОГ НОИ ОДРЕДА

ГЛАВНИ ШТАБ Н. О. В. и П. О.
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Бр. Н0
13-Х1-1943 г.
у 9.30 ч.

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Положај

Прилажемо вам извјештај бригаде „Аоста"[1].

Из извјештаја ћете видјети слабости и опортунистичко држање другова из Команде мјеста. Ми смо наредили Штабу Зетског одреда да одмах пође један члан Штаба на терен и да узме на одговорност другове из Команде мјеста, који су дозволили са њиховим опортунизмом да доведу бригаду „Аоста" у такав положај, јер је иста тражила да рашчисти војнички с тим бандама.

Наредили смо Штабу одреда[2] да још одмах упути 40 бораца са једним чланом Штаба и да се повежу са бригадом „Аоста" и теренским четама које су доста несигурне.

[2] Радован Вукановпћ

[1] Види док. бр. 72.
[2] Штаб Зетског НОП одреда

Ситуација на територији Ловћенског одреДа добро се развија. Непријатељске снаге у Цетињу су веома мале. Према извјештају из Штаба Ловћенског одреда сазнали смо да су до сада двије дивизије Нијемаца прошле за Боку. У извјештају су нагласили: да имају један батаљон из бригаде, Цетиње би ослободили.

Прилажемо вам извјештај од обавјештајне службе Зетског одреда.

За нашу пратећу чету потребно би било ако имате да нам упутите 5 пушака.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Главни штаб
(М. П.) замјеник политкома
Андрија[3]

БР. 79

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 13 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ О НАПАДУ НИЈЕМАЦА НА ПОЛОЖАЈЕ БРИГАДЕ

ШТАБ
V ЦРНОГОРСКЕ У. БРИГАДЕ
О. бр. 25
13 новембра 1943 године
11 часова
Положај

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Као што се из наше заповијести види, отпочесмо борбу са непријатељем испред наших положаја. До сада непријатељ туче артиљеријом наш^ положаје, док су њихове моторизоване снаге дошле до првих наших препрека испод Фундине. Једна колона иде и уз Дољане, а ако имају озбиљне намјере, послаће снаге и према Кињу и Биочу, што смо заповијешћу предвидјели. Како се у свим нашим батаљонима налази извјестан број мјештана, у заповијестима смо навели извјесне коте и мјеста која се не налазе у секцији, ради што бољег посиједања положаја.

О току борбе и свим важнијим промјенама извјештаваћемо вас благовремено.

СМРТ ФАШИЗМУ СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политком	Начелник	Командант
Драг. Ивановић	**Нов. Перућица**	**Вујадин Поповић**

' Андрија Мугоша

БР. 80

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 13 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА II УДАРНОЈ ГРУПИ БАТАЉОНА ЗА ЛИКВИДИРАЊЕ ЧЕТНИЧКИХ БАНДИ У СТАРОЈ ЦРНОЈ ГОРИ И МОБИЛИЗАЦИЈУ ЉУДСТВА

ШТАБ
II УЛАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГ001АВИЈЕ
Стр. пов. бр. 207
13 новембра 1943 год.
у 18.15 час.

ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ ОДРЕДА

У вези ситуације у старој Црној Гори организујемо Ударну групу од 3 (три) батаљона и то: 1 и 2 батаљона IV Пролетерске бригаде и једног батаљона V Црногорске ударне бригаде.

У Штаб ове групе улазе:

—> Командант друг мајор Нико Стругар, замјеник команданта IV Пролетерске бригаде.

— Политички комесар друг Војо Николић, политички комесар IV Пролетерске бригаде.

Ударној групи садејствоваће Ловћенски ордед, који ће се за вријеме операција налазити под командом Штаба Ударне групе.

Задатак Ударне групе:

1). Чишћење Љешког Поља, Рваша, Бокова, Косијера и Угања од четничких банди и разбијање четничког упоришта у Црмници.

2). Мобилизација људства на терену Ловћенског одреда **и** Зетског одреда.

3). Учвршћење Ловћенског одреда, мобилизација новог људства за Одред и успостава народне власти.

4). Пресијецање непријатељских комуникација и напад на њемачке колоне на комуникацији: Подгорица—Цетиње и Будва—Цетиње.

У циљу извршења горе наведених задатака, даје се сљедећа директива за рад:

1. — Ударна група (1 и 2 батаљон IV Пролетерске и један батаљон V Црногорске бригаде) прикупиће се у Пиперима, а одатле ће се пребацити поред Вељег Брда, преко Љешког Поља, у Љешанску Нахију, са задатком чишћења Љешанске Нахије и Рваша и пресијецања комуникације: Цетиње—Подгорица. Од с. Рваша кренути у с. Жупу Добрску, а затим преко Улића или преко Ријеке Црнојевића (ако су слабе њемачке снаге) на с. Цеклин, с. Трново, с. Комарно, с. Дупило, с. Сотонићи у циљу **чи-**

шћења Црмнице, уз садејство Ловћенског одреда са правца: Љуботин—Г. Црмница, коме ће бити придодата једна чета 1. батаљона IV Пролетерске бригаде.

2. — Ловћенски одред ће се прикупити у Горњој Љешанској Нахији у времену чишћења Рваша од стране Групе батаљона, а онда се пребацити на Улиће, гдје ће му бити дат задатак и придодата чета 1. батаљона IV Пролетерске бригаде и одакле ће кренути преко Цеклина, Љуботина, Прекорнице, Грађана за Г. Црмницу, са задатком чишћења наведених просторија и садејства Ударној групи. Послије чишћења Црмнице 2. батаљон IV Пролетерске бригаде пребацити у Паштровиће. Затим читав Одред пребацити преко Угања и Љуботина, са задатком чишћења Угања и у циљу опсједања Бокова и Косијера и чишћења истих од непријатељских банди.

По извршењу ових задатака продужити покрет правцем: с. Штитари—с. Загарач—с Косови Луг (ноћном акцијом очистити Косови Луг) и избити у Мартиниће, одакле ће батаљони IV Пролетерске бригаде и новомобилисано људство преко Пипера. Братоножића и Лијеве Ријеке бити враћено у Колашин.

3. — За извршење наводених задатака Група ће употребити максимум мјесец дана, но у сваком случају тачно 30 дана од дана примања овог наређења; јединице IV Пролетерске бригаде и новомобилисано људство вратиће се у Колашин, а батаљон V Црногорске ударне бригаде у састав своје бригаде.

4. — Батаљон Ловћенског одреда остаће на терену и спро-1?ести интензивну мобилизацију и учвршћење народне власти, а тако исто створити нове чете и батаљоне на својој територији.

5. — Група ће узети са собом само 2 (два) тешка бацача и 4 тешка митраљеза.

6. — Мобилизацију људства вршити на тај начин што ће се попуњавати 1 и 2 батаљон IV Пролетерске бригаде, са циљем укључивања у та два батаљона још по 100 нових бораца, ради лакшег извлачења људства, а уз то формирати још један Ловћенски батаљон, који ће ући у Групу и којег ће Штаб Групе довести у Колашин.

Послије доласка батаљона IV Пролетерске бригаде и мобилисаног људства у Колашин, извршиће се расподјела мобилисаног људства између IV Пролетерске и VI Црногорске ударне бригаде.

Напомињемо Штабу Групе да је ово општа директива које се углавном треба придржавати, саображавајући дејство своје Групе према политичким приликама на терену старе Црне Горе. Задатак ове Групе, као што се види из наређења, јесте ликвидирати у одређеном року сва четничка упоришта у старој Црној Гори. Штаб Групе се неће круто држати мјеста, преласка преко Бјелопавлићке равнице итд., већ ће своје покрете подесити тако,

да то буде изведено са најмањим напорима и најмање жртава. Напомињемо и то да смо ми предвидјели да се Група задржи у Црмници 4—5 дана, као и то да се свугдје успут задржава у циљу мобилизације и успоставе народне власти, те смо зато дали тако велики рок.

Још једном напомињемо да Група не смије остати на овом задатку више од 30 дана, тј. да тачно 30-ог дана од дана поласка мора бити на горе означеним мјестима.

С другарским поздравом

СМРТ ФАПЈИЗМУ СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар,	Начелник штаба	Командант
Митар Баки11	пуковник,	генералмајор,
	Руди Нриморац	**Пеко Дапчеви!!**

БР. 81

НЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 14 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ О СУКОБУ СА АЛБАНЦИМА И ЧЕТНИЦИМА У КУЧИМА

ШТАБ
V ЦРНОГОРСКЕ У. БРИГАДЕ
14 новембра 1943 г.
Положај

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Положај

Непријатељ, који се јуче ујутро упутио ка нашим положајима од правца Подгорице, јутрос не прави још никакав при1исак. Синоћ се повукао моторизацијом и артиљеријом у правцу Подгорице а пјешадија је занoћила негдје ближе. Наши осматрачи нијесу могли осмотрити гдје су се задржали.

Први батаљон је остао на истим положајима.

Наш 3 батаљон, који је јуче издржао највећи терет у борби, дошао је у сукоб са Албанезима, који су га напали бочно и са леђа. Из извјештаја тога батаљона се види да су четници заједно са Арнаутима напали на њега у јачини око 300 бораца, са слабим аутоматским наоружањем. Да би поправио своје положаје и узео доминантне чуке према њима, Штаб 3 батаљона је преузео контранапад и синоћ уз садејство једне чете 4 батаљона прогнао непријатеља до с. Коћа, ушавши у ово село. Ту су дошли у везу са Арнаутима, који су изјавили да не желе да се боре

противу нас, да неће дозволити улаз четника и да ће исте предати нама као и њихову имовину. Сходно ранијим директивама о односу према Албанезима а и по наређењу овога штаба, 3 батаљон се повукао на положаје који су ван албанске територије. Непријатељ је ово искористио и почео да напада на 3 бат. који се тада повлачио, успјевши да јутрос до 9 часова овлада чукама источно од града Медуна, којег држи наш 3 батаљон.

Лијево од 3 батаљона налази се наш 4 батаљон, који је јуче пред ноћ и током ноћи дјеловима рокиран сав на лијево крило фронта, а у вези новостворене ситуације. Једна његова чета потпомогла је синоћ акцију 3 бат. а двије остале су биле ван борбе. Дјелови овог батаљона држе једном десетином и нешто више, са 2 п. митраљеза, врх Личника, који доминира положајима које држе Албанези изнад с. Дучића (косе, одмах изнад села). Положаји овог батаљона према Албанезима су сјеверозападно од Дучића, повезани са дјеловима на Личнику, па до лијевог крила 3 батаљона.

Пошто је непријатељ приморао наш 3 батаљон да се ограничи на град Медун, а ти су положаји незгодни због неподесности за одбрану цесте, то је Штаб бригаде ријешен да предузме контранапад, како би одбацио непријатеља и тим га онемогућио у намјери да обезбиједи непријатељу од правца Подгорице оправљање цесте, коју сад може само донекле да брани 1 батаљон, који се и онако много растегао.

По досадањим извјештајима ми смо имали само једног мртвог и то друга Влада Милачића, командира 3 чете 3 батаљона, који је према извјештају непажњом погинуо Може се рећи да се срећно прошло, јер су се неколико пута мијешали и тукли се пиштољима и бомбама. Остале детаље борбе не знамо.

Све наше коморе налазе се и даље у с. Д. Косор.

Овај Штаб се налази у с. Лијеште.

СМРТ ФАШИЗМУ СЛОБОДА НАРОДУ!

По наређењу к-та,
капетан
Момо Головић

П. С. Арнаути су запалили неколике куће у с. Дучићи. Можда су и партизанске, па да би на тај начин прикрили присуство четника. Ми смо им упутили писмо као што треба, па чекамо одговор.

(М. П.)

БР. 82

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 14 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ О РЕЗУЛТАТИМА БОРБЕ ПРОТИВ НИЈЕМАЦА, ЧЕТНИКА И АРНАУТА НА ПРОСТОРИЈИ КУЧА И О НОВОМ РАСПОРЕДУ БАТАЉОНА

ШТАБ
V ЦРНОГОРСКЕ У. БРИГАДЕ
14 новембра 1943 г.
у 20.30 часова
Лијеште

ЗА ШТАБ III ДИВИЗИЈЕ

Положај

Њемци су у току јучерашњег дана помоћу четничких банди и Арнаута напали нашу Бригаду са фронта, бока и леђа, и био је на све стране потиснут и разбијен[1]. С обзиром да су Арнаути иступили подло, истичући да нас неће нападати преко своје границе, а у ствари су нас са четницима нападали у току јучерашњег дана са своје територије, иако смо их далеко одбацили и на сектору 3 и на сектору 4 батаљона, очистивши читаву територију од доминантних чука са оне стране с. Кући па до Суке лопарске, због њиховог мољакања и давања „бесе"[2] у току прошле ноћи напустили смо њихову територију. Ово су условили и политички и војнички разлози на овом сектору. Послије тога четници и Арнаути су у жестоком окршају успјели да потисну наш 3 батаљон са положаја Фундина—Медун (јужно од цесте) уз осјетне губитке са обје стране. На сектору 4 батаљона неопажено се непријатељ увукао у с. Дучићи. 4 батаљон их је у току данашњег дана, без жртава, одбацио и разбио, очистивши с. Кући и околину. Снаге окупатора нијесу у току дана направиле никакав испад према положајима које су наше снаге држале.

Ми смо у Кучима разбили четничке банде, потпомагане од Њемаца и Арнаута, и извршили смо дјелимичну мобилизацију. Даље задржавање на територији Куча нема ни војничких ни политичких разлога. Задатак који нам је поставио Штаб дивизије извршили смо.

У току свих борби које смо на овом терену водили, наши батаљони су се показали херојски. Без обзира на огромне тешкоће

[1] Односи се на непријатеља
[2] То је арнаутска заклетва, тј. тврда вјера или часна ријеч. По старим обичајима, дати „бесу" значнло је: одржати ријеч и по цијену живота. Али се у посљедње вријеме ова заклетва профанисала: и поред дате „бесе", Арнаути су мучки и подло нападали, кршећи дату обавезу.

времена, терена, надмоћност непријатеља у броју и наоружању, наши борци су блистали високим нивоом свога морала и мржње према непријатељу. Овај Штаб се поноси таквим батаљонима, који су у овим заиста тешким борбама високо одржали име прослављене V бригаде.

У вези наших нових задатака, за које треба да се свестрано припремимо,

НАРЕЂУЈЕМО:

1 батаљон

Оставиће на терену Куча своје двије чете са задатком контроле терена. Једна чета ће се поставити на доминантним положајима око с. Лијешта и контролирати правце од Арбаније. Друга чета поставиће се на Болек—Медун у циљу контролисања правца од Подгорице и Арбаније.

Обје чете ће поћи у састав Батаљона до мрака. Остатак Батаљона пребациће се у с. Горње Мрке, гдје ће се смјестити.

2 батаљон

Остаће на истим положајима са досадашњим задацима.

3 батаљбн

Пребациће се и смјестити у с. Ожези.

4 батаљон

Пребациће се и смјестити у с. Сеоца.

Бригадна болница премјестиће се у с. Копиље, гдје ће јој Штаб 4 батаљона дати обезбјеђење.

Штаб бригаде премјестиће се у с. Ожези.

Интендантура и бојна комора остаће и даље у с. Копиље.

Штабови батаљона ће се одмах послије смјештаја људетва, [постарати] да се исто што боље одмори, нахрани, опере и очисти. Парење одијела по могућству извршити.

Интендант бригаде ће благовремено наредити свим коморама да буду спремне за покрет, узимајући са собом од Интендантуре бригаде потребну количину меса за два дана.

Штабови батаљона ће у току сјутрашњег дана поднијети детаљан извјештај о операцијама на сектору Куча. Нарочито брижљиво треба израдити и доставити листу губитака. Штабови батаљона ће обавезно у току сјутрашњег дана, а најдаље прекосјутра до 12 часова, [доставити] детаљан преглед промјене бројног стања од нашег покрета из Мораче до данас. У прегледу ће се назначити број мобилисаних, како су распоређени, као и број дезертера, ако их је било, са назначењем из које је чете дезертирао.

ШТАБ
V ЦРНОГОРСКЕ У.БРИГАДЕ
Пов.Бр.38

15 новембра 1943 године

У 9 часова

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

У току јучерашњег дана, поред је подношења извјештаја томе Штабу, водили смо борбу на сектору Дичник-Бундина. У току дана успјели смо да протјерамо непријатеље преко доминантних положаја јужно од с. Кони и очистимо околину од арнаутских и четничких банда. Непријатељу смо задали осјетне губитке, а и ми смо у току последња два дана имали 5 мртвих и 14 рањених, од којих два теже.

Услед новонастале ситуације, у којој изгледи за даљу мобилизацију у Кучима нијесу задовољавајући због сталних мањих или већих борби на широком сектору, услед чињенице да су Немци успјели фузирати Арбанасе са четницима, те би свака борба била неефикасна и у њој бисмо имали жртава, а и осипање новога људства, баш у овој ситуацији када смо их све разбили и протјерали преко арбанашке границе и према Подгорици, одлучили смо да без борбе и као побједиоци напустимо територију Куча, без Вашег наређења. Сматрали смо да би свако закашњење могло изазвати и војнички и политички нежељене последице: боље је напуштати с пјесмом него под ватром, а то се је последње могло догодити данас. И да би могли одољети свестраној интервенцији, морали бисмо трпјети губитке.

Ми долазимо у тај Штаб сада, па ћемо Вам поднијети усмјени извјештај. Прилажемо Вам синоћњу заповијест.

У вези Вашег питања одговарамо Вам, да је оног њемачког пуковника и два капетана убило једно одељење Зетског одреда /једна група Кучког батаљона/.

СМРТ ФАШИЗМУ-СЛОБОДА НАРОДУ.

Политком — Drag Ivanović

Начелник

Командант-мајор

Фотокопија документа бр. 83

Бригада ће извршити покрет сјутра 15 **т.** м. у 3 часа. Батаљони ће поћи у одређеним правцима са својих зборних мјеста (3 батаљон са Медуна, 4 батаљон из Дучића—Лијешта, 1 батаљон из Лијешта).

Батаљонске коморе прикључиће се својим батаљонима у с. Доњи Косор, гдје их при пролазу потражити и обавијестити.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком	Начелник	Командант, мајор
Драг. Ивановић	**Нов. Перућица**	**В. Поповић**

4 батаљон ће сву конфисковану стоку из с. Дучића потјерати и предати је интенданту бригаде при пролазу кроз с. Ожези.

БР. 83

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 15 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ О НАПУШТАЊУ ТЕРИТОРИЈЕ КУЧА

ШТАБ
V ЦРНОГОРСКЕ У. БРИГАДЕ
Пов. бр. 32
15 новембра 1943 године
у 9 часова

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

У току јучерашњег дана, послије подношења извјештаја томе Штабу, водили смо борбу на сектору Личник—Фундина. У току дана успјели смо да протјерамо непријатеље преко доминантних положаја јужно од с. Кући и очистимо околину од арнаутских и четничких банди. Непријатељу смо задали осјетне губитке, а и ми смо у току последња два дана имали 5 мртвих и 14 рањених, од којих два теже.

Услед новонастале ситуације у којој изгледи за даљу мобилизацију у Кучима нијесу задовољавајући због сталних мањих или већих борби на широком сектору, услијед чињенице да су Њемци успијели фузирати Арбанасе са четницима, те би свака борба била неефикасна и у њој бисмо имали жртава, а и осипање новога људства, баш у овој ситуацији кад смо их све разбили и протјерали преко арбанашке границе и према Подгорици, одлучили смо да без борбе и као побједиоци напустимо територију Куча, без вашег наређења. Сматрали смо да би свако закашњење могло изазвати и војнички и политички нежељене

посљедице: боље је напуштати с пјесмом него под ватром, а то се је посљедње могло догодити данас. И да би могли одољети свестраној интервенцији, морали бисмо трпјети губитке.

Ми долазимо у тај Штаб сада, па ћемо вам поднијети усмени извјештај. Прилажемо вам синоћну заповијест.

У вези вашега питања одговарамо вам да је оног њемачког пуковника и два капетана убило једно одељење Зетског одреда (једна група Кучког батаљона).

СМРТ ФАШИЗМУ СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком	Начелник	Командант мајор
Драг. Ивановић	**Нов. Перућица**	**Б. Поповић**

(М. П.)

БР. 84

НАРЕДБА ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 16 НОВЕМБРА 1943 ГОД. О ФОРМИРАЊУ ШЕСТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ И ЊЕНОМ УЛАСКУ У САСТАВ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

НАРЕДБА
ШТАБА II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ЗА 16 НОВЕМБАР 1943 ГОД.

I

На дан 14 ов. мј. у присуству овога штаба формирана је VI ЦРНОГОРСКА УДАРНА БРИГАДА.

Ранијом нашом наредбом именован је штаб бригаде и штабови батаљона[1].

II

Новоформирана VI Црногорска ударна бригада улази у састав III Ударне дивизије. Штаб VI бригаде повезаће се одмах са штабом III дивизије и ставити се под њихову команду.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,	Командант, генералмајор
Митар Бакић	**Пеко Дапчевић**

ДОСТАВЉЕНО:
Штабу III Ударне дивизије
и Штабу VI Црногорске ударне
бригаде.

[1] Види док. бр. 66.

БР. 85

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСЛ НОВЈ ОД 16 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ НТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ТАУРИНЕНЗЕ" ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ НА ПРОСТОРИЈУ С. ОЏАК—С. КОСАНИЦА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 210
16 новембра 1943 год.
у 7.00 час.

ШТАБУ ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ТАУРИНЕНЗЕ"

У вези опште ситуације и распореда наших јеДиница, поступићете одмах по сљедећем:

1. — База Ваше дивизије биће просторија: с. Оџак—с. Косаница (све на комуникацији: Пљевља—Тара—Жабљак).

2. — На одређену базу одмах сасредити своје јединице, осим оних које је евентуално у борби задржала II Пролетерска дивизија.

Ми смо издали наређење да се и Ваша бригада „Аоста" одмах пребаци у наведену базу.

3. — Ваш комплетан Штаб и Ваше све дјелове, који се налазе у Пљевљима и непосредној околини Пљеваља, пребаците најхитније на поменуту базу, најдаље данас до 18 часова, и Ваш Штаб смјестите у области с. Оџак.

4. — Питање исхране Ваших трупа на терену ријешићемо по досадашњем и биће одређено једно лице са наше стране, које ће посредовати између Вашег Штаба и народно-ослободилачких одбора, односно команди мјеста у Пљевљу и другим мјестима.

5. — Одмах по размјештају Ваших јединица доставите нам скицу размјештаја и потребе Ваших јединица.

6. — Одређена база је чиста од непријатеља, али ипак предузмите мјере осигурања.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Помоћник начелника
пуковник,
Обрадовић

Начелник штаба
пуковник,
Руди Приморац

БР. 86

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 16 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА" ЗА СМЈЕШТАЈ ЈЕДИНИЦА НА СЕКТОРУ ПРИЈЕПОЉЕ—БИЈЕЛО ПОЉЕ—ПЉЕВЉА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 211
16 новембра 1943 год.
у 8.00 час.

ШТАБУ ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА"

У вези опште ситуације и распореда наших јединица поступићете по сљедећем:

1. — Главна база Ваших јединица — одређује Вам се просторија: Матаруге—Вруља—Шаховићи.

На ову базу смјестићете бригаде и Ваше јединице, које се сада налазе на путу: Пријепоље—Пљевља. Ове јединице најхитније пребаците на поменуту базу.

2. — Све Ваше јединице у области Бродарева и Бијелог Поља повући ћете у област Слепач Мост—Влашко Поље.

3. — У Пљевљима задржите Ваш Штаб, болницу и дио Ваших возила, а све остале људе и јединице (артиљерију, ненаоружано људство итд.) смјестићете у области: Бољанићи (ХР — ВН) — Готовуша (ХТ — ВГ).

4. — Ваше јединице које се налазе уз нашу IV бригаду и у области: Беране—Андријевица—Колашин остаће до даљег наређења на тој просторији.

5. — Дивизија „Тауринензе" добила је јутрос од нас наређење да се смјести у своју базу коју смо јој јутрос одредили и то: на комуникацији Пљевље—Жабљак, у област с. Оџак—Косаница.

6. — Покрете Ваших јединица на одређене базе почните данас у 13 часова, а нарочито хитно иселите све Ваше људство у области Бољанића и Готовуше из града Пљевља, тако да у граду данас у 18 часова буде само Ваш Штаб, болница и возила.

7. — На одређеним базама нема непријатеља, али ипак предузети мјере опрезе против појединих пљачкашких четничких банди.

8. — На одређеним базама извршити прикупљање Ваших јединица и настати да се са војницима врши вјежбање и егзерцир у духу вођења борбе по типу герилског ратовања.

9. — Питање исхране Ваших трупа на терену ријешићемо на тај начин што ће бити одређено једно лице са наше стране, које ће посредовати између Вашег Штаба и народно-ослободилачких одбора, односно Команде мјеста Пљевља.

10. — Покрет извршити најхитније, јер то диктује ситуа-. ција и у покрету бити брз. При покрету имати потребно осигурање.

11. — На дан 17 ов. мј. до 18 часова извијестите нас о извршеном покрету на одређене базе. За покрет трупа са комуникације: Пријелоље—Пљевља користити колонске путеве, тј. путеве који преко планинског терена изводе тачно и најкраће на комуникацију Пљевља—Шаховићи.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Помоћник начелника,
пуковник,
Обрадовић[1]

Начелник штаба
пуковник,
Руди Приморац

БР. 87

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВНЗИЈЕ НОВЈ ОД 16 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ИТАЛИЈАНСКЕ БРИГАДЕ „АОСТА" ЗА ИРЕБАЦИВАЊЕ НА ТЕРЕН САНЏАКА

Стр. пов. **9**
16 новембра ...3
11

ШТАБУ ИТАЛИЈАНСКЕ БРИГАДЕ „АОСТА"

На основу радиограмског наређења Штаба II Ударног корпуса од 16 овога мјесеца

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — Одмах по пријему овога наређења прикупите све батаљоне ваше бригаде и извршите покрет правцем: Жупа—Шавник—Буковица—Ђурђевића Тара—с. Косаница (Санџак).

По доласку у с. Косаница одмах се повезати са Штабом II Ударног корпуса, од којега ћете добити директиве за даљи рад.

2. — Прикупљање свих батаљона бригаде извршите на правцу покрета, а маршруту одредите према увиђавности, али са тежњом да се овај покрет што прије изврши до одређене просторије.

[1] Бранко Обрадовић

3. — Бригада ће се снабдјети храном за пет дана, односно за цијелу маршруту, јер села на правцу вашега покрета су сиромашна и исцрпљеца.

4. — Успутно постоје команде мјеста у с. Жупа, Шавнику и Жабљаку и на њих се у случају потребе обраћајте. У Шавнику и Жабљаку постоји и телефонска веза са Пљевљима, коју можете у случају потребе да користите.

5. — О свом одласку са садашње просторије обавијестите штабове Зетског и Никшићког партизанског одреда, како би ови благовремено могли да преузму контролу праваца, коју су вршиле јединице ваше бригаде. Но, ваши батаљони неће чекати смјену јединица на положају; али ће штаб бригаде настојати да благовремено обавијести штабове одреда.

6. — Знаци распознавања:

за 16	новембар	1943	године	ПИВА—ПИШТОЉ
„ 17	„	„	„	СЕДЛО—САРАЈЕВО
„ 1 8	„	„	„	ЧИЗМА—ЧАЧАК
„ 19	„~	„	„	ТОП—ТРАВНИК
„ 20	„	„	„	САБЉА—СРП
„ 2 1	„	„	„	БОРБА—БАЦАЧ
„ 22	„	„	„	ШАБАЦ—ШАВНИК

7. — Овај штаб ће обавијестити о вашем покрету Главни штаб, Штаб Зетског и Штаб Никшићког партизанског одреда, но ово не искључује ваш поступак по тач. 5 овога наређења. О вашем покрету ми ћемо благовремено обавијестити Штаб Корпуса у циљу припремања терена за ваш долазак у Санџак.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политком
Јован Капа

Командант, пуковник
Радован Вукановић

Прилог: једно писмо.

БР. 88

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДНВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 16 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ИРЕБАЦИВАЊЕ ДВА БАТАЉОНА У БЈЕЛОПАВЛИЋЕ РАДИ ЧИШЋЕЊА ТЕРЕНА ОД ЧЕТНИЧКИХ БАНДИ И РАДИ МОБИЛИЗАЦИЈЕ ЉУДСТВА

ШТА Б
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
О. бр. 34
16-X1-1943 год.
у 12 час.

V БРИГ., ГЛ. ШТАБУ, НИК. ОДРЕДУ И ЗЕТ. ОДРЕДУ

V Црногорска ударна бригада, након чишћења Горње и Доње Мораче, Лијеве Ријеке, Брскута, Братоножића и упорних борби са четницима, Њемцима и Албанезима у Кучима, у којима су непријатељу задати осјетни губици, пребацила се на просторију Пипера у циљу одмора и припреме за даље акције.

VI Црногорска бригада формирана је 12 ов. мј.[1] у Колашину и укључена у састав наше дивизије, али јој још није одређен сектор операције.

IV Пролетерска бригада налази се на просторији Колашин—Андријевица—Беране и још под директном командом Штаба Корпуса.

Италијанска бригада ,,Аоста" добила је наређење да се пребаци у Санџак и она у току данашњег дана врши припреме за покрет.

Обзиром на садашњи распоред непријатеља на нашем сектору и одлазак бригаде ,,Аоста" са досадашње просторије,

НАРЕЂУЈЕМО:

1 — V Црногорска бригада у току сјутрашњег дана пребациће своја два батаљона који се сада налазе на просторији с. Сеоца—с. Ожези у Бјелопавлиће, размјестити их на најпогоднијој просторији на сектору Мартинићи—Сретња, са задатком да разбију остатке четничких банди на овој просторији и изврше мобилизацију. Батаљони треба да крстаре у предњу сврху по свим селима. У циљу уништења четничких групица организовати нарочита добро наоружана потјерна одјељења.

[1] Шеста црногорска НОУ бригада формирана је 14 новембра 1943 год. у Колашину. Види док. бр. 84.

Два батаљона ове бригаде који се налазе сада на просторији Биоче—Братоножићи остаће и даље на истој просторији до доласка дијелова VI Црногорске бригаде, са задатком да затварају правац од Подгорице према Биочу и контролишу просторију Братоножића ка Вјетарнику. По доласку VI бригаде ови ће се батаљони упутити у правцу Бјелопавлића да потпомогну рад првих батаљона. Но ови батаљони ће извршити покрет по сазнању и наређењу овога Штаба.

• 2. — Штаб Зетског партизанског одреда поставиће своје дјелове на просторији с. Радећа—Ђурковићи, са задатком затварања правца од с. Рогама и одржавања везе са јединицама у Биочу и у Бјелопавлићима.

3. — Штаб Никшићког партизанског одреда издаће наређење својим јединицама да предузму контролу праваца које су до сада контролисали батаљони италиЈанске бригаде „Аоста" и одржаваће везу са јединицама V бригаде у Бјелопавлићима.

4. — Све јединице ће на своме правцу извиђања прикупити детаљне податке о снагама окупатора, његовом распореду, наоружању и покретима и најхитније обавјештавати овај Штаб.

5. — Један примјерак овога наређења доставити Главном штабу за Црну Гору и Боку да се са истим упозна.

6. — Овај штаб ће се налазити у с. Свиба (Пипери).

СМРТ ФАШИЗМУ — СПОБОДА НАРОДУ!

Политком,	Начелник, мајор,	Командант, пуковник.
Јован Капа	Нико Јовићевић	Радован Вукановић

БР. 89

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ НОБЈ ОД 16 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ЗА ЗАУЗИМАЊЕ ПОЛОЖАЈА НА СЕКТОРУ ПИПЕРА И БЈЕЛОПАВЛИЋА

ШТАБ
V ЦРНОГОРСКЕ У. БРИГАДЕ
Бр. сл
16 новембра 1943 год.
у 24 час.

ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ОВЕ БРИГАДЕ

Ситуација:

V Црногорска бригада након чишћења Горње и Доње Мораче, Лијеве Ријеке, Братоножића, Брскута и упорних борби са четницима, Њемцима и Албанезима на територији Куча, у којима су непријатељу задати осјетни губици, пребацила се на територију Пипера, ради одмора људства и припреме за нове акције.

VI Црногорска бригада формирана је и укључена у састав наше дивизије, али није још добила сектор за операције.

IV Црногорска пролетерска бригада налази се на територији Колашин—Андријевица—Беране.

Италијанска бригада „Аоста" добила је наређење да се пребаци за Санџак.

Обзиром на горе изложено, наша бригада добила је задатак да се са два батаљона пребаци на територију Бјелопавлића, док ће се два друга задржати на досадашњим теренима до доласка дјелова VI бригаде, са циљем разбијања тамошњих посљедњих четничких банди, контролисања терена и мобилизације људства.

Ради извршења горе наведеног задатка,

НАРЕЂУЈЕМО:

1. батаљон

Остаће и даље на истом терену, а евентуални задатак добиће од овог штаба.

2. батаљон

Остаје и даље на истом терену са истим задацима.

3. батаљон

Извршиће покрет са досадашњих просторија сјутра тачно у 10 часова правцем Ожези—Копиље—Горњи Мартинићи, гдје ће се батаљон смјестити, с тим што ће једну своју чету упутити у село Колашиновићи. Батаљон ће на свом сектору предузети обезбјеђење.

По потреби поставити засједе на погодним мјестима четничким бандитима, уколико се ови буду евентуално кретали тим тереном. Батаљон ће на своме правцу упућивати извиђачке патроле у циљу испитивања терена и непријатеља. На датом терену приступити најактивније мобилизацији људства за Бригаду.

По могућству штаб батаљона ће одржати у селима што већи број конференција.

4. батаљон

Извршиће покрет са досадашње територије сјутра у 10 часова правцем Сеоца—Копиље—Горњи Мартинићи—Колашиновићи—Лаће—Слатина—Сретња, с тим што ће једну чету задржати у с. Слатина. Батаљон има исти задатак као и 3 батаљон.

Батаљони ће одржавати међусобну везу, а 1 батаљон и везу са Зетским одредом, који ће затварати правац од Подгорице, а поставиће се на просторију села Радећа—Ђурковићи.

Два члана Штаба бригаде ићи ће са батаљонима у Бјелопавлиће а два ће се задржати са батаљонима на територији Пипера.

Болница и интендантура налазиће се и даље у с. Копиље.

Интенданти батаљона 3 и 4 организоваће на терену исхрану људства. Интендант бригаде са једним замјеником поћи ће са батаљонима у Бјелопавлиће.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком, Драг. Ивановић	Начелник, Новак Перућица	В. д. команданта, мајор Вујадин Поповић

БР. 90

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА КОМСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 17 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О ФОРМИРАЊУ ПРВОГ УДАРНОГ БАТАЉОНА И НЕДОСТАТКУ ОРУЖЈА И МУНИЦИЈЕ У ОДРЕДУ

ШТАБ КОМСКОГ ОДРЕДА
НАР.-ОСЛ. В. И П. ОДРЕДА
Бр. сл.
17 новембра 1943 год.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА Н. О. В. Ј.

Положај

Наш 1 ударни батаљон, формиран ових дана, броји 103 борца, од којих је наоружаних само 24, и то претежно са југословенским пушкама, за чију муницију влада велика оскудица.

Међутим, односни батаљон, да би могао вршити постављене му војничке задатке, као напр.: чишћење четничких банди, разоружавање четника, добровољну мобилизацију на терену итд., као што се из предњег види, не располаже ни најпотребнијим бројем оружја, па Вас стога молимо да нам, за пом[енути] батаљон, одобрите пријем 30 комада пушака, са одг[оварајућим] бројем мун[иције].

Ово нам је неопходно и хитно потребно, да би батаљон могао одговорити свом задатку и у исто вријеме наоружати себе и људство које се има мобилисати.

С борбеним поздравом:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Вој. Зечевић[1]

(М. П.)

Командант-мајор,[2]
на терену

[1] Војин Зечевић. Умро од туберкулозе у Београду 1945 године.
[!] Душан Драговић

БР. 91

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 17 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ О РЛСПОРЕДУ БРИГЛДЕ ПРЕМА НАРЕЂЕЊУ ШТАБА ДИВИЗИЈЕ

ШТАБ
V ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
Пов. бр. 34
17 новембра 1943 године
у 10 часова

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Поступили смо по вашем наређењу Бр. О. 34 од 16 о. мј[1].

Распоред батаљона и њихов задатак види се из приложене заповијести.

Молимо вас да од Главног штаба захтијевате око 200 бораца из Зетског одреда за ову Бригаду, која је још увијек релативно малобројна, а Зетски одред има око 300 бораца.

Молимо да нам, ако дозвољава војничка и политичка ситуапија, омогућите збор Бригаде, који би нашим борцима дао још више елана за будуће борбе.

У току ноћашње ноћи из нашег 4 батаљона дезертирало је 5 Морачана, оставивши оружје. Карактеристично је напоменути да су се у посљедњим борбама добро показали, па су можда дезертирали највише због правца нашег покрета. Дезертерство је организовано. Тражићемо од батаљона њихова имена и доставићемо их Команди мјеста Колашин.

СЛІРТ ФАШИЗМУ - СПОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политком	Начелник	В. д. команданта-мајор
Драг. Ивановић	**Нов. Перућица**	**В. Поповић**

[1] Видн док. бр. 88.

БР. 92

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 18 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О ЗАМЈЕНИ И РАСПОРЕДУ БАТАЉОНА И О СИТУАЦИЈИ ОКО ПЛАВА И ГУСИЊА

ШТАБ
IV ПРОЛ. БРИГАДЕ
18-Х1-1943 г.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Подносимо Вам извјештај о раду наше бригаде од 15 ов. мј. до данас:

1. Према Вашем наређењу 16 ов. мј. ми смо наредили покрет нашег 2 батаљона из Колашина рано ујутру, тако да је оваЈ батаљон истог дана стигао у Андријевицу и смијенио 5 батаљон који је још истога дана хтигао у Беране и одатле у току ноћи пошао на одређени задатак заједно са 3 батаљоном[1]. Са ова два батаљона пошао је начелник ове бригаде мајор Блажо Марковић. Од друга начелника још нијесмо добили никакав извјештај.

2. Ситуација према Плаву и Гусињу је непромијењена. у Плаву и Гусињу организована је жандармерија која сада броји око 2000 људи. Реакција покушава са новом мобилизацијом али се народ не одазива на позив.

Стање у Пећи и Ђаковици је непромијењено, тј. њемачке војске тамо нема.

3. У Срезу беранском и андријевичком нема неких знатниЈих промјена. Са бјекством у шуме изгледа да су прекинули из разлога што се још ниЈе појавила војска коју су очекивали. Повремено ми упућуЈемо мања потјерна одјељења и скоро свако од њих успије да ухвати или убије по неколико четника. Четници се за сада налазе око својих кућа у мањим групицама коЈе су неактивне.

Распоред наше бригаде је овакав: 1. батаљон је на Матешеву, 2. батаљон у Андријевици, 4. батаљон у Беранима. Штаб бригаде налазио се у Беранима.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЈ10Б0ДА НАРОДУ!

(М. П.) Политички комесар
Војин Николић

[1] Трећи н Пети батаљон добили су задатак да очисте територнју између Бијелог Поља, Бродарева и Пријепоља од четника који су се тада појавнли на том терену.

БР. 93

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 18 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О СТАЊУ У ПЕТОЈ ЦРНОГОРСКОЈ НОУ БРИГАДИ И НОТРЕБИ ЊЕНОГ ПОПУЊАВАЊА

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
К. пов. бр. 87
18 новембра 1943 год.
у 9 час.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

У прилогу достављамо вам бројно стање људства и оружја V Црногорске ударне бригаде, на дан 16 новембра 1943 године[1].

Из приложеног бројног стања види се да је јачина батаљона ове бригаде, односно бројно стање батаљона, а поготову кад се узме у обзир да у тај састав улази и новомобилисано људство из Куча и Братоножића, врло мало.

Ради предњих стања десило се да велики број погинулих и рањених другова ове бригаде буду: командири, замјеници команданата, политички комесари, замјеници политичких комесара, водници, десетари, пушкомитраљесци и стари борци. Но то је и разумљиво у овако малим јединицама.

Ова бригада је у вези са својим задацима вршила брзе покрете, пребацивала се са једнога сектора на други и није имала прилике, због тога што се на терену није задржавала, да непосредно врши мобилизацију. Она је и ову мобилизацију углавном припремала одредима, а људство из одреда, по налогу Штаба Корпуса, упућивано је за попуну IV и VI бригаде.

Овај штаб имао је намјеру да попуни ову бригаду са територије Никшићког и Зетског одреда, али пошто су ови одреди од људства које су имали мобилисано упутили по један батаљон у састав VI бригаде, то је морало да буде одложено попуњавање V бригаде. Тек сада мало дужим задржавањем на просторији Братоножићи—Кучи батаљони су успјели да изврше извјесну мању попуну људством, које је доста несигурно, нарочито када се бригада покрене на други терен.

Мишљења смо да је Штаб Корпуса направио пропуст у томе што није, приликом попуне јединица, узео у обзир и сразмјерно попуњавање ове бригаде, јер овај штаб није имао прегледност

[1] Редакција не располаже документом.

попуњавања јединица наше дивизије усљед тога што су ове јединице изван наше команде, изузев V Црногорске бригаде. Осим тога, у погледу попуне из одреда, одреди раде по наређењу тога штаба, односно по наређењу Главног штаба, те су и у том погледу наше могућности скучене.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Јован Капа

(М. П.)

Командант, пуковник
Радован[J]

БР. 94

ПАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 19 НОВЕМБРА 1943 ГОД КОМАНДИ МЈЕСТА ПИВСКИ МАНАСТИР О ЗАБРАНИ КРЕТАЊА СТАНОВНИШТВА НА ТЕРИТОРИЈИ КОЈУ НЕПРИЈАТЕЉ КОНТРОЛИШЕ И О ВРШЕЊУ МОБИЛИЗАЦИЈЕ

ШТАБ
ДУРМИТОРСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Пов. бр. 53
19 новембра 1943 год.
у час.

КОМАНДИ МЈЕСТА
Манастир Пива[1]

1. — Одмах издати наређење преко сеоских НОО да се забрањује сваки одлазак у правцу Никшића—Жупе—Брда—Роваца и Мораче. Навести у наредби да ће свако лице најстрожије бити кажњено материјално које се огријеши о ову наредбу и да ће бити изведено пред војни суд. У вези овога контролисати терен и све оне који се огријеше о наредбу привести, саслушати и спровести овом штабу.

2. — Преносимо вам депешу Главног штаба НОВ и ПОЈ за Црну Гору и Боку која гласи: „Наши авиони имаће одоздо првену петокраку звијезду а на крилима југословенску заставу са петокраком звијездом на бијелом пољу." Над ослобођеном територијом летјеће ниско. Ово саопштите грађанству на подручју ваше команде.

3. — Одржавајте сталну и редовну везу са Гацком и на вријеме нас обавјештавајте.

4. — Пошто ће се 1 децембра формирати IV батаљон овог одреда, то ће та команда до 1 дец. упутити овом штабу 60 до-

[1] Радован Вукановић
[1] Пивски Манастир

брих бораца. Ово људство има бити добро и то од 16 до 40 година. У овом броју људства послаћете један већи дио најбољих другова из ваше посадне чете, а њихова мјеста попунићете са старијим људима преко 40 година уколико вам то буде нужда. Ово мобилисање људства извршити у сагласности са штабом територијалног батаљона. Скреће се пажња да вршење ове мобилизације буде потпуно правилно, тако да се не би десило неких неправилности у односу на задружно и материјално стање. Напомињемо да послије овог одашиљања људства мобилизација ће за једно извјесно вријеме застати. Са овим људством упутите другове Андрију Пејовића и Гаврила Блечића. Такође приликом одашиљања људства у спроводном акту доставити за сваког борца појединачно детаљну карактеристику, првенствено наводећи његову политичку припадност и оданост нашој борби.

5. — У будуће, приликом подношења петнаестодневних извјештаја, наводићете и стање магацина на дан подношења извјештаја. Исто тако у извјештају нагласити детаљнији политички и војнички рад са посадном четом (колико је одржано војно-политичких часова и шта је рађено).

6. — Шаљемо вам пресуду војног суда при штабу овог одреда која је изречена и извршена над бандитима са Црне Горе, а у вези убиства поч. друга Крста Шарца и друга Луке Дакића који је касније умро од задобивених рана. Исту пресуду умножити и на конференцијама прочита.ти.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком,
Мићун Јауковић

Командант,
Стојан Жугић

БР. 95

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 20 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА ЗА ПРИМЈЕНУ НАРЕЂЕЊА ВРХОВНОГ ШТАБА О ИСХРАНИ ШТАБОВА, ЈАХАЊУ КОЊА, ДИСЦИПЛИНИ И ПОЗДРАВЉАЊУ

ШТАБ
II УЛАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 217
20 новембра 1943 год.
у. . . . час.

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА Ц. ГОРУ И БОКУ[1]

Од Врховног штаба НОВ и ПО Југославије добили смо сљедеће:

„1. — Исхрана штаба батаљона:

Штабови батаљона налазе се увијек уз своје ниже јединице. То налаже штабу да буде примјер свима осталим у батаљону, не само у борбеном погледу, него и у погледу становања и исхране. Међутим, примијећено је да се штабови батаљона издвајају од својих нижих јединица, нарочито што се тиче исхране. То веома лоше утиче на морал бораца, нарочито у приликама кад су мање могућности за набавку хране. У таквим моментима сасвим је јасно да квалитет хране штаба батаљона отскаче од квалитета хране осталих. Самим тим штаб батаљона је изложен оправданој критици другова, нарочито мање свјесних, а тиме наравно и ауторитет штаба батаљона пада. С обзиром на предње разлоге, НАРЕЂУЈЕМ да штабови батаљона укину своје посебне кухиње, људство које је спадало око тих кухиња распореде по четама, а чланови штаба батаљона да се хране код својих чета како буде ситуација налагала. То опет не значи да чланови штаба батаљона иду са порцијом на казан, већ да за њих одређено лице у једном суду доноси храну — но исту из четног казана. Тиме ће се избјећи оправдана критика бораца, штабови ће се приближити борцима и постаће покретнији.

2. — Исхрана штабова бригада, дивизија и корпуса:

Исто што је примијећено у погледу исхране код штабова појединих батаљона, може се примијенити и за штабове бригада, дивизија и корпуса, само још у појачаном степену. Коморе тих штабова носе не само неопходне артикле хране, већ и оне артикле који се могу сматрати луксузним. Све ово иде на уштрб

[1] Прнмјерак достављен Главном штабу за Црну Гору и Боку налази се у архивн Војноисториског инсгитута.

ауторитета тих штабова, а саме су коморе много гломазне како у погледу људства тако и терета. Поред тога дешавају се случајеви да штапски економи, који су вјешти за набавку специјалних артикала хране, уживају подршку појединих чланова штаба. То све умањује углед штабова код бораца, а у многим случајевима и код народа, гдје ти штапски економи приликом набавке и политички гријеше.

С обзиром на те разлоге

НАРЕЂУЈЕМ:

а) да се храна за штабове бригада, дивизија и корпуса кува у засебном казану, ангажујући за ово најнужније људство,

б) квалитет хране тих штабова сувише да не отскаче од квалитета хране која се дијели борцима.

3. — Ношење прибора за спавање:

Примијећено је да поједини штабови у коморама носе веома гломазан прибор за спавање: већи број ћебади, па чак и јастуке и душеке. Јасно мора бити овдје, да у погледу услова за спавање штабови не треба да отскачу од услова под којима се налазе остали борци. Према томе, н а р е ђ у ј е м: да сав прибор за спавање носе штабови на својим јахаћим коњима.

4. — Заштитнице код штабова бригада, дивизмја и корпуса:

Према досадашњој пракси, за обезбјеђење појединих штабова бригада, дивизија и корпуса формиране су јединице — водови и чете — баш за то предвиђеног прописа Врховног штаба. Те јединице стално су у покрету са својим штабовима и може се слободно рећи да ти борци веома ријетко или уопште не учествују у борби. Ти борци много губе од своје борбености, а борбена вјештина појединаца не уздиже се, већ чак и опада. Може се због тога и очекивати да такве заштитнице у појединим моментима, тј. када би дошао штаб у опасност, не би одговориле свом задатку за који су постављене. Поред тога, стварају се нездрави односи између заштитнице и осталих бораца у јединицама, јер се ове заштитнице сматрају повлашћеним, а појединци тих заштитница заузимају супериорни став, не само према осталим борцима, него чак и према нижим штабовима. Ово је исто примијећено и код курира, који се дуже задржавају на тој дужности. Н а р е ђ у ј е м:

а) да се свака два мјесеца заштитница мијења новим борцима, а пријашњи борци заштитнице да се врате у јединицу. Досадашње заштитнице одмах замијенити новим. Ова одредба односи се и на курире. Да штабови, особито. нижи, употребљавају као заштитницу пионирске водове, уколико такви постоје.

5. — Јахање коња:

Примијећено је да поједине јединице имају у своме саставу велики број јахаћих коња. Додјељивање коња људству при шта-

бовима којима исти нису неопходни, из службених разлога или здравствених, неповољно утиче на саме борце, тим прије што су баш наши борци изложени највећим физичким напорима, што можда није случај са појединцима при штабовима. Да би се ове штетне посљедице уклониле, н а р е ђ у ј е м да право на јахаћег коња имају сљедећи политички и војни руководиоци:

а. — код штаба батаљона: командант, политком и два курирска коња,

б. — код штаба бригаде: штаб бригаде[2], љекари, интендант и 6 курирских коња,

в. — код штаба дивизије: штаб дивизије, љекари, интендант и 6 курирских коња,

г. — код штаба корпуса: исти руководиоци као и код штаба дивизије.

Сем тога јашу коње и другови који су болесни а за које љекар то предложи.

Примијећено је да је почела права утакмица између појединаца у погледу квалитета тих коња. Због тога се дешава да појединци често мијењају коње, бирајући најбоље коње код народа. што свакако штети интересима војске и народа. Дешава се такође да поједини руководиоци јуре коње кроз насељена мјеста, као и тврдим путевима и великим нагибима. Све то умањује углед руководиоца код војске и народа и исцрпљује и онако слабо најмљене и његоване коње. Ове штетне навике морају се отклонити.

6. — Коморе:

Примијећено је да су трупне (профијантске) коморе појединих бригада, дивизија и корпуса многобројне и натрпане различитим непотребним стварима. Оне су натоварене великим бројем предмета, па комора изгледа неуредна. Н а р е ђ у Ј"е м:

а. — да се трупна (профијантска) комора сведе на најмањи број коња,

б. — да се у трупној (профијантској) комори носе само артикли хране,

в. — да се грла правилно товаре, тј. да свако товарно грло са сваке стране има по товар у џаку.

7. — Поздрављање:

Примијећено је да се поједини борци међусобно не поздрављају, па чак се дешава да не поздрављају ни војне и политичке руководиоце. То веома лоше утиче на дисциплину у војсци, а даје и неповољну слику грађанству. Убудуће н а р е ђ у ј е м:

а- — да се борци у сусрету међусобно обавезно поздрављају,

б- — да борци поздрављају војне и политичке руководиоце, а ови обавезно да отпоздрављају борце,

[1] Мисли се на ужи штаб брнгаде.

в. — да војни руководиоци обавезно при сваком постројавању јединице приме строј и да поздраве са „Смрт фашизму". на шта јединица одговори — „Слобода народу".

8. — Кретање кроз градове и села:

Поједини борци, па ,чак и војни и политички руководиоци ириликом проласка кроз градове и села невојнички изгледају. Тако: носе неправилно оружје, једу, врло гласно разговарају, па чак воде дискусије и о повјерљивим војничким стварима. Н а р е ђ у ј е м: да се оваквих неправилних поступака борци, војни и политички руководиоци клоне, те да својим војничким држањем и понашањем документују дисциплину и ред наше војске.

9. — Чинови:

Свима војним и политичким руководиоцима којима је додијељен чин н а р е ђ у ј е м: да исти одмах ставе на начин како је то регулисано у Билтену Врховног штаба НОВ и ПОЈ. Ословљавање се врши са чином: друже водниче, друже мајоре, друже генерале итд.

Политички комесари до даљег наређења задржаће своје раније знаке.

10. — Подаци:

а. — Десетари, водници, командири чета и команданти батаљона морају имати код себе практичне ручне спискове свих бораца и старјешина своје јединице. По тим списковима људство ће се свакодневно прозивати. Спискови треба да садрже све податке о дотичним борцима и старјешинама. Штабови батаљона водиће поред тога и спискове рањених и погинулих бораца и старјешина. При смјењивању спискови се предају новом старјешини.

б. — Штабови бригада, дивизија и корпуса морају имати одвојено по јединицама спискове евиденције својих официра и подофицира. У ове спискове уносити све податке за подофицире и официре: датум производства, унапређења, одликовања, положај који заузима, казне, карактерне особине.

Претпостављене старјешине дужне су да прате развој својих подофицира и официра. Према разно стеченим заслугама и држању у борби подофицире и официре треба предлагати за унапређења, одликовања, похвале итд. Смрт сваког официра НОВ треба јавити Врховном штабу. Да се води евиденција за све официре.

в. — Унапређење официра је важно питање које се не може ријешити једним потезом. То тим прије што нисмо имали исцрпних и потпуних података за све официре. А макар и један неправилно ријешен случај може нам шкодити. Зато н а р е ђ у ј е м: штабовима и политичким руководиоцима да овом пи-

тању посвете велику и сталну пажњу и да нам редовно достављају образложене податке за правилно рјешење свих случајева по питању производства официра.

Питању производства подофицира такође посветити велику пажњу. Тај ће кадар прерасти у официрски. Храбри, одважни и способни другови могу и као борци добити подофицирски чин. Наша формација није још достигла такав развој да би сви они могли од самог производства заузети такав положај који заслужују према својим способностима.

Ову наредбу' детаљно разрадити по свим штабовима и јединицама. За правилно спровођење ове наредбе одговорни су не само штабови јединица, него и сви политички радници и руководиоци. Неизвршење ове наредбе узимаћу најстрожије у поступак."

Достављајући предње наређење Врховног команданта НАГЕЂУЈЕМО:

а.) По тачци 1. — поступити одмах.

б.) По тачци 2. — штабови дивизија ће предузети све потребно да се у кухињама одмах смањи број људства и да квалитет хране не отскаче сувише од квалитета хране предвиђене за борце.

Према болесним друговима и другарицама, нарочито ако се љекарски предвиђа дијетална храна, предвидјети највећу пажњу за њихову исхрану.

в.) По тачци 3. — сваком другу сљедује само једно ћебе. Јастуке и душеке уопште не носити собом.

г.) По тачци 4. — пошто су заштитнице штабова дивизија и овога Штаба релативно скоро формиране, то смјењивање сада не вршити, већ на дан 1 јануара 1944 г.

Штабови бригада ће одмах смијенити своје заштитнице уколико ове нијесу скоро смијењене.

д.) По тачци 5. — како стоји у наређењу В. штаба. Одређене коње не смије нико мијењати ни отуђивати без писменог рјешења и одобрења овога Штаба.

ђ.) По тачци 6. — начелник штаба и помоћник начелника штаба свешће комору штаба и пратећег батаљона на најмању мјеру.

е.) По тачци 7. — одмах по пријему овога наређења одржати, по питању поздрављања, часове по јединицама, на којима указати на правилност и оштрину поздрава. Нарочито објаснити да војник кад има пушку не поздравља руком, да се не застаје кад се у кретању врши поздрав и да се у затвореној просторији поздравља само ставом „мирно".

ж.) По тачци 8. — скренути нарочито пажњу на ношење пушке. Пушка се носи „о десно раме".

з.) По тачци 9. — официрске и подофицирске знаке метнути у року од пет дана по саопштењу овога наређења. Знаци морају бити прописни.

и.) По тачци 10. — штабови дивизија ће доставити спискове одвојено за официре, а одвојено за подофицире. Ови спискови имају бити у овоме Штабу најдаље до 10 децембра т. г. Спискови треба да имају ове рубрике: редни број, име и презиме са очевим именом, мјесто и година рођења, датум производства, унапређења, одликовања, положај који заузима, казне, карактерне особине и примједба.

Промјене за овај списак достављати најхитније редовним путем овоме Штабу.

Од стране овога Штаба дато је да се штампају формулари списка официра и подофицира, који ће формулари бити достављени штабовима дивизија за све штабове бригада и штаб дивизије, односно за спискове официра и подофицира дотичних јединица.

До добијања ових формулара прикупити податке од свих својих јединица за официре и подофицире према рубрикама под и).

Ови формулари морају бити читко испуњени.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,
Митар Бакић

Начелник штаба,
пуковник
Руди Приморац

Командант,
генералмајор
Пеко Дапчевић

*(М. П.)

ГЛАВНИ ШТАБ Н. О. В. И П. О.
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Бр. 153
27-X1-1943 г.

Под горњим бројем од 15 децембра тек. год. достављено свима штабовима одреда, односно под бројем 206.
Под истим бројем тражен је извјештај по акту овога Штаба бр. 73/43, бр. 61/43, као и општи извјештај о војно политичкој ситуацији.
Сачекати ове извјештаје и онда на основу њих поднијети извјештај Штабу II Ударног корпуса.
Ово наређење када стигну извјештаји ставити у архиву.

За Штаб,
начелник
Мирко Крџић

БР. 96

НАРЕДБА ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ЗА 20 НОВЕМБАР 1943 ГОД. О ФОРМИРАЊУ ОДЈЕЉЕЊА И ОТСЈЕКА У ШТАБУ КОРПУСА

НАРЕДБА СТР. ПОВ. БР. 215

Штаба II ударног корпуса НОВ Југославије, за дан 20 новембар 1943 год.

Пошто су послови у Штабу Корпуса повећани и проширени, то ради лакшег руководства и обављања свих послова, као и подјеле рада појединих сектора НАРЕЂУЈЕМО:

У Штабу Корпуса формирају се сљедећа одјељења:

I одјељење (Оперативно):

Ово одјељење сачињавају чланови Штаба Корпуса.

Одјељење има задатак: вођење и организацију операција.

Одјељење нема отсјека.

II одјељење:

Ово одјељење има: шефа одјељења, помоћника шефа, исљедника, вођу радио-групе и два шифратора.

Задатак одјељења: а) Обавјештајна служба и б) Пропагандна служба.

Према томе одјељење има два отсјека:

1. — Обавјештајни отсјек, у чији састав улази радио-група и исљедник.

2. — Пропагандни отсјек.

За в. д. шефа II одјељења ИМЕНУЈЕМО друга капетана Бранка Спасића.

За помоћника шефа II одјељења ИМЕНУЈЕМО другарицу Даницу Мариновић.

За в. д. шефа Обавјештајног отсјека ИМЕНУЈЕМО друга капетана Бранка Спасића.

За шефа Пропагандног отсјека ИМЕНУЈЕМО другарицу Даницу Мариновић.

За шефа радио-групе ИМЕНУЈЕМО друга поручника Павла Бојчевића.

III одјељење:

Ово одјељење има: три шефа отсјека, руковаоца слагалишта и потребан број другова за рад (магационера, стручњака итд.).

Задатак одјељења:

а) Снабдијевање храном, одјећом и обућом, као и осталом ратном спремом.

б) Снабдијевање оружјем и муницијом.

в) Служба саобраћаја: евиденција свих возила и употреба истих.

Према томе ово одјељење има три отсјека:

1. — Први отсјек: Економски

2. — Други отсјек: Отсјек за наоружање

3. — Трећи отсјек: Команда саобраћаја

За шефа Првог отсјека III одјељења ИМЕНУЈЕМО друга п. поручника Душана Ломпара.

Шефа Другог отсјека III одјељења именоваћемо накнадно.

За шефа Трећег отсјека III одјељења ИМЕНУЈЕМО друга Лазу Лазића.

За руковаоце и магационере Првог отсјека предложиће шеф овоме Штабу погодне другове.

За руковаоца Другог отсјека одређујемо старијег водника друга Јова Мирчету[1].

Ово одјељење нема шефа, већ отсјеци одјељења раде под непосредним руководством I (Оперативног) одјељења овога Штаба.

IV одјељење (Санитетско):

Ово одјељење има: шефа одјељења, секретара и два курира.

Задатак одјељења: санитетска служба у оперативним јединицама и на сектору Корпуса.

За шефа IV одјељења ИМЕНУЈЕМО друга п. пуковника др Дулића[2].

Секретара и два курира предложиће овоме Штабу друг п. пуковник Дулић.

V одјељење (Административно):

Ово одјељење има: шефа одјељења, помоћника шефа и потребан број писара-дактилографа и курирску групу са командиром курира.

Задатак одјељења: вођење администрације, пријем и експедиција поште, унутрашња телефонска веза Штаба и курирска служба

За шефа одјељења ИМЕНУЈЕМО друга Милутина Кусовца.

За помоћника шефа одјељења ИМЕНУЈЕМО другарицу Слободу Селић.

За командира курира ИМЕНУЈЕМО друга заставника Петра Војводића.

Шеф одјељења ће предложити потребан број писара и курира.

[1] Погинуо код Пљеваља децембра 1943 године.

[г] Др Војнслав Дулић

Организацију одјељења и отсјека у појединим одјељењима извршити у вези предњег и одмах отпочети рад по одјељењима. Потребне просторије и смјештај одјељења регулисаће начелник овога Штаба и његов помоћник.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар, Митар Бакић	Начелник штаба, пуковник Руди Приморац	Командант, генералмајор

(М. П.)

ПРИМИЛИ К ЗНАЊУ:
1. Шеф II одјељења: кап. Бр. Спасић
2. Шеф Првог отсјека III одјељења:- Душан Ломпар
3. Шеф Другог отсјека III одјељења:
4. Шеф Трећег отсјека III одјељења: Лазар Лазић
5. Шеф IV одјељења:
6. Шеф V одјељења: Милутин Кусовац

БР. 97

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 20 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ДИВИЗИЈЕ

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
20 новембра 1943 год.
у 5 час.
Доставља извјештај о ситуацији на сектору дивизије и јачинк непријатељских гарнизона.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

1. — Од нашег прошлог извјештаја стање код нас није се измијенило. Кучи, као терен који нас је до скоро највише интересовао, не претстављају више оно што су претстављали прије уласка V бригаде у њихову територију. Сада су потпуно замрли. Наше патроле контролишу добар дио Куча. Тамо влада мир и ред. Они зликовци — четници који се нијесу смјели вратити својим кућама, прокрадају се ноћу до својих кућа па ујутру бјеже према Подгорици; немају мира јер их Њемци не трпе у граду. Четници су сада за своју базу изабрали Љешанску На-

хију и изгледа да ће се тамо пребацити. Тамо је глава свега Васо Вукчевић[1], који проповиједа неку племенску слогу и борбу противу партизана — комуниста.

2. — 14 овога мјесеца одржали су тајну сједницу југословенски официри у Подгорици. На тој конференцији још једном подвукли су свој непријатељски став према нашој борби. На једном мјесту кажу: „Пошто свако има право на самоодбрану, то и ми то право имамо, као национални експоненти у народу који исто тако страда као и ми." Због тога треба да се ради „противу свакога странца, па и Драже и Тита". Иначе постављају као директиву: „Нарочиту пажњу поклонити Катунској Нахији гдје је народ неопредијељен. Оперисати и са федералистима задовољавајући их нижим положајима. Ударити на гранична арбанашка племена, по њиховим најосетљивијим осјећајима: вјери, обичајима, породици, а њихове вође поткупити тако да их имамо као противнике партизана на граници. У овај циљ употријебити кредит добивен од окупатора. Сви послови око овога повјеравају се Јакову Јововићу".

3. — Међу четницима из Васојевића стално је неко гложење.

4. — У Подгорици је обустављено свако даље издавање пропусница за Србију свим мушкарцима од 18 до 50 година.

5. — 16 овог мјесеца долазио је у Спуж Јаков Јововић са 4 њемачка официра и 20 четника. Рекао је да ће срез Даниловград бити у најскорије вријеме очишћен од комуниста и да он неће водити контрареволуцију као што је водио Бајо Станишић, него много оштрију по комунизам и његове симпатизере.

6. — О јачини непријатељских гарнизона јавили смо вам радиотелеграфски. Цифре бројне јачине окупатора у појединим наведеним мјестима су релативне, јер изгледа да непријатељ маневрише са једним те истим снагама.

Иначе један виши њемачки официр је причао у Подгорици како су били добили наређење да напусте Подгорицу 10 овог мјесеца, али им је дошло ново наређење да Подгорицу не напуштају без борбе. У исто вријеме добили су обавјештење да ће им доћи пола дивизије из Скадра, наиме од Косовске Митровице, а друга војска, потпомогнута од недићеваца, има да заузме Пљевља, Бијело Поље и преко Берана да избије на Подгорицу. По његовом тврђењу, ова војска је требала да дође прије 4 дана.

7. — У Подгорици влада велика забринутост. Наши највећи непријатељи сада нас хвале. Кроз варош патролирају љотићевци и недићевци.

[1] Официр бивше југословенске војске, командант четничког батаљона. Ухваћен код Трста приликом отступања Њемаца, осуђен је и стријељан 1945 године.

Изгледа да рођаци Љуба Новаковића оптужују Дражу да је он виновник Љубова уморства.

8. — Сви муслимани из Никшића распродали су своје ствари и имовину и бјеже у правцу Скадра. Кажу да се плаше партизана.

9. — На комуникацији' Никшић—Подгорица саобраћај је врло слаб.

10. — Распоред V Црногорске бригаде је сљедећи: два батаљона у Бјелопавлићима, а два батаљона на просторији Братоножићи—Биоче, са задатком контроле Куча.

11. — Добили смо писмо од Штаба IV бригаде[2], којим нас обавјештавају да су распоређени на просторији: Лијева Ријека--Колашин—Бабљак—Дријенак и то према Вашем наређењу од 16 овог мјесеца.

12. — Данас нас је обавијестио Главни штаб да нам шаље 74 борца као попуну VI Бригаде.

13. — Обавијештени смо од управе наше болнице из Боача да стална болница из Пљеваља упућује лакше рањенике у очу болницу. Није нам познато по каквој потреби се ово врши.

Ми ћемо нашу болницу из Боана пребацити вјероватно у Д. Морачу, ради тога што ће ускоро сњегови отежати пребацивање рањеника.

14. — За политичког комесара V Црногорске бригаде предлажемо друга Светозара Радојевића, политичког комесара 1 батаљона исте бригаде. Друг Радојевић је на дужности политкома батаљона већ више од годину дана, довољно је угледан међу борцима и располаже приличним искуством. Недостатак му је недовољна политичка изграђеност, но, он има све услове да се у том смислу подиже. Ми смо мишљења да ће на том положају задовољити с обзиром да остали дио штаба, са политодјелом, претставља добро руководство.

СМРТ ФАШИЗМУ СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком	Начелник, мајор	Командант, пуковник
Јован Капа	**Н. Јовићевић**	**Радован**[3]

(М. П.)

[5] Односи се на Шесту црногорску НОУ бригаду
' Радован Вукановић

БР. 98

ОБАБЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 20 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ О ОДЛАГАЊУ ЗАДАТКА УДАРНЕ ГРУПЕ И О ПОПУНИ БРИГАДЕ ИЗ ЗЕТСКОГ НОН ОДРЕДА

Пов. бр. 93/20-X1-43

ШТАБУ V БРИГАДЕ

1. — Због непријатељског испада у правцу Бродарева, батаљони IV Пролетерске бригаде, који су били одређени на специјални задатак, одложили су привремено овај покрет. Према томе и батаљону ваше бригаде, којега сте одредили за састав Ударне групе ради извршења постављеног задатка, можете дати задатке у оквиру ваше бригаде до новога наређења, јер [ће] покрет ове групе услиједити касније[1].

2. — Штаб VI Црногорске бригаде обавијестцо нас је да се њихова бригада налази на простору: Бабљак—Колашин—Лијева Ријека. Ради тога, ваши батаљони који се налазе на просторији Братоножићи—Биоче остаће и даље на овој просторији са већ одређеним задатком.

3. — Данас смо разговарали са Главним штабом о попуни ваше бригаде из Зетског одреда. Они ће одмах наредити Штабу одреда да упути за вашу бригаду ради попуне око 200 бораца. Ви треба на терену да попуњавате батаљоне.

4. — Редовно нас обавјештавајте о развоју ситуације у Бјелопавлићима и о непријатељским покретима комуникацијом Подгорица—Никшић и обратно.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Јован Капа

Командант, пуковник
Радован[2]

[1] Види док. бр. 80 и бр. 113.
[5] Радован Вукановић

БР. 99

ОБАБЈЕШТЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 21 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ О НАПАДУ НИЈЕМАЦА И ЧЕТНИКА НА ПРАВЦУ СЛАТИНА—ЈОВАНОВИЋИ

ГЛАВНИ ШТАБ Н. О. В. И П. О.
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Бр. 134
21-X1-1943 г.
14 часова

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Положај

Овога часа примили смо извјештај из Команде мјеста Слатина да је непријатељ, Нијемци, жандарми и четници, извршио испад у правцу села Слатине и мањим дијелом у правцу села Јовановића. Испаду је претходила јака артиљериска ватра са правца Даниловграда. Непријатељске трупе праћене су тенковима. Ударни батаљон Зетског одреда и теренске чете заузели су положај и дали отпор. Команда мјеста не обавјештава нас да ли је V бригада ступила у контакт с непријатељем. Према јачини борбе, ми претпостављамо да јесте. Борба је трајала око три сата и сада се више не чује. Ми претпостављамо да се је непријатељ повукао. Ви ћете свакако од јединица V бригаде добити детаљнији извјештај. Мислимо да је ово само испад у циљу ометања операција V бригаде за коју је, вјероватно, непријатељ сазнао да је стигла на овај терен. Иначе, непријатељ би свакако изашао са већим снагама.

Чим смо стигли овамо, позвали смо једнога члана штаба одреда ради прикупљања података о јачини одреда и могућностима попуне V бригаде у смислу разговора који смо водили у вашем штабу. Ударни батаљон Зетског одреда броји сада 120 бораца. Поред тога, под командом тог одреда налази се неколико и бројно и квалитативно слабих чета. Ми смо ставили у задатак Одреду да мобилише људство за попуну бригаде најдаље до 1 идућег мјесаца. Ми ћемо покушати да од теренских чета формирамо II ударни батаљон одмах. Затим, у току два наредна дана I ударни батаљон ће се пребацити на територију Комана и Загарача гдје постоје могућности шире мобилизације. Одмах по повратку батаљона послаћемо попуну бригади без обзира на резултате мобилизације у Команима и Загарачу. Оваква комбинација даје нам више изгледа на успјех него да одмах пошаљемо бригади 50 бораца.

Обавијештени смо од позадинских радника да су јединице V бригаде учиниле извјесне неправилности на терену прили-

ком мобилизације људства и конфискације имовине. Тако се десило да буде мобилисано неколико позадинских радника чија је дужност везана за терен. Такође се догодило да је потјерана стока и заплијењене друге ствари нашим симпатизерима, људима који се налазе по непријатељским затворима и т. сл. Извјештај говори да јединице V бригаде нијесу водиле довољно рачуна о томе да се исхрањују првенствено од имовине народних непријатеља. Колико је овај извјештај тачан, ми не можемо тврдити, јер знамо из искуства да позадински радници у највише случајева гледају на ове ствари из друге перспективе. Свакако било би добро кад би политички комесар дивизије проконтролисао тачност овог извјештаја. Извјештај се односи највише на поступак V бригаде у Кучима.

Јуче су упућена 74 Ловћенца за VI бригаду. С њима је пошао и командант батаљона, друг Милутин Милић[1], кога ћете нам вратити, а такође и његову пратњу са два пушкомитраљеза, јер VI бригади нијесу потребни, пошто ће они добити довољну количину од Корпуса.

Молимо Штаб дивизије да нам за интенданта Г. Штаба за Ц. Г. и Боку пошаље друга Радоша Љумовића садашњег интенданта V бригаде. Ово у случају ако за V бригаду ви имате другог интенданта. Молимо да нам по овој тачки одговорите што прије.

Упућујемо вам нашег кројача. Он код нас само кроји одијела, али не шије, зато што има веома слаб вид. Мислимо да ће и за вас бити довољно то да вам скроји неколико пари одијела а да га не ангажујете за шивење. Пошто обави посао у Штабу, нека се врати, јер га овамо чека доста посла.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Помоћник комесара,
М. Јовићевић[2]

Замјеник команданта

[1] Погинуо 1945 год. на Космету као командат батаљона у борби против балиста

Мило Јовнћевић

БР. 100

ОБАВЈЕШТАЈНИ ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 22 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ОБАВЈЕШТАЈНОМ ЦЕНТРУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О ЈАЧИНИ НЕПРИЈАТЕЈБСКИХ СНАГА ПО ГАРНИЗОНИМА ЦРНЕ ГОРЕ И БОКЕ

ОБ. ЦЕНТАР
ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. служ.
22 новембар 1943 год.
у — час.

Извјештај
Об. центра III У. Дивизије
о ситуацији на терену
Црне Горе.

ОБ. ЦЕНТРУ II УДАРНОГ КОРПУСА Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

1. Општа ситуација

а) Окупатор. Одмах послије капитулације Италије на територији Црне Горе налазила се је 181 њемачка дивизија. Ова је дивизија упућена за Италију а замијенила је једна дивизија која је била у Норвешкој као резерва, а сачињава је велики дио Јермена, Пољака и Шваба. Мали је број Њемаца са командним особљем. Као додатак овој дивизији налази се по неким гарнизонима особље за контраавионску одбрану. Поред ове њемачке дивизије на нашој територији налази се један италијански пук фашиста. Њемци располажу са бројем око 110 италијанских малих тенкова за уличне борбе а који су распоређени од Скадра до Херцег Новог.

Окупаторске снаге на овом сектору су очито недовољне за одбрану, тако да су неке њемачке јединице у сталном покрету Скадар—Бока Которска.

Њемци настоје да увјере себи наклоњене елементе да ће на нашу територију да дођу још двије дивизије. Прије два дана заиста је дошло нешто Њемаца из Албаније, али њихов број не превазилази један батаљон са потребном моторизацијом.

Савезничка авијација често узнемирава Подгорицу али не наноси озбиљнију штету.

б) Домаћи издајници. Послије Острога и Колашина четници су се били углавном концентрисали у Кучима. Пошто су овдје разбијени, своју сарадњу са Њемцима не крију нигде, па се чак

ограђују од Драже. Њемци покушавају да понегдје наоружају сељаке.

Ситуација у читавој Црној Гори се поправља.

2. Ситуација по гарнизонима и мјестима

а) Подгорица. Гарнизонску службу у Подгорици врши један њемачки батаљон са једним дијелом италијанских фашиста. Логори нијесу у самом граду. Преко дана читава је војска далеко од града. Повремено у Подгорици логорује још један н>емачки батаљон. Аеродром су премјестили са старог мјеста на обалу Рибнице, више према извору. На старом аеродрому налази се распоређено неколико неупотребљивих апарата. За аеродром употребљавају и мјесто код Дајбаба, па и код Туза. На аеродромима стално им се налазе 5 до 6 исправних апарата и десет и више неисправних. Често ту стартирају по један, два и највише три „Јункерса" за транспорт.

Контраавионска одбрана је прилично јака. На Љубовићу, Горици и Кокарицкој Гори налази се по једна батерија. Даље по једна батерија на мосту од Цијевне за Тузи, на брду код Дајбаба и на Крушевцу. Укупно имају до тридесет к. а[1]. топова разних калибара. Поред овога имају и неколико к. а. митраљеза. Слагалиште авионских бомби и остале муниције налази се у Рибничким пећинама испод Кокарицке Горе. Ту у исто вријеме пребива извјестан број војника. Главно биваковање је према Рибничким Врелима, затим иза Љубовића и поред Горице.

Слагалиште погонског горива (нафте и бензина) налази се у авлији подгоричке гимназије, позади, и на Крушевцу, као и под Рибничким пећинама.

Енглески апарати у ниском лету успијевају да готово увијек изненаде одбрану. Посљедњих дана надлијетали су Подгорицу врло често али су мало бомбардовали. Запалили су неколико апарата на аеродрому. 15 и 18 ов. мј. надлијетали су Подгорицу по два пута дневно.

Четницима се не дозвољава улазак и стални останак у самом граду и тако натјерују да се поставе као спољна одбрана града испред Њемаца на разним положајима. Давали су им и нешто муниције и пушака али врло мало.

Расположење народа у Подгорици је већином за нас. Врше се стална хапшења. Веза са селима је редовна.

б) Никшић. У граду се налази један непотпун батаљон са малим бројем фашиста. Укупан број до сада није прешао до 1200 војника и официра. Посљедњих дана држе једну малу за-ᶜJᶜДУ јужно и извише Царева Моста. Држе све околне положаје града а најважнија им је и најутврђенија Требјеса. Имају једну батерију брдских топова и двије хаубице. Поред овога имају и

[1] Контраавионских

неколика мала италијанска тенка. У Никшићу се осјећају врло несигурни. Никшићки трговци продају своју робу а неки трговци муслимани су одселили за Скадар.

Контраавионске одбране града немају. Четничких снага у граду нема нити у непосредној близини Никшића, сем што се налази неколико Никшићана љотићеваца са Јевремом Шаулићем који углавном обавља полицијску службу. Прије два дана у Никшић је стигло нешто појачања али врло мали број. Ово не мора да буде неко појачање него пратња за неки транспорт, јер они сваки транспорт за Никшић прате са јачим осигурањем. Даље, пребацивањем наших јединица из Куча за Бјелопавлиће, Њемци су појачали фашистички и четнички гарнизон у Даниловграду а могућно је да ће појачати и гарнизон у Никшићу, али све је то од ионако малих снага из Подгорице.

г) Цетиње. Гарнизонску службу обавља један њемачки батаљон са једним батаљоном фашиста. И ту се повремено налази један резервни батаљон. Никаквих нових утврда немају. Контраавионску одбрану јачу немају. Досада нијесу имали ниједан к. а." топ, али посљедњих дана, по несигурним извјештајима, намјестили су једну батерију. Имају хаубичку и брдску батерију топова. На Ријеци Црнојевића један батаљон фашиста и повремено Њемци. На путу Цетиње—Његуши Њемци су минирали на неколико мјеста цесту. Има већ неколико случајева да су сељаци страдали. Ову цесту несигурно држе и, по свему, на мало јачи притисак наших јединица овај би пут Њемци напустили јер су га на неколико мјеста темељито минирали.

Расположење народа је углавном за нас. Од 50 до 60 омладиница је прије двадесет дана изишло из Цетиња. Овдје Њемци немају неке више резерве погонског горива. Од издајника политички су најјачи четници, откако је Италија капитулирала.

д) Приморје. Улцињ. Врло мали број Њемаца. Понекад само Арнаути без Њемаца. Нарочите одбране нема. Прије неколико дана у Улцињу је била највише једна њемачка чета од 120 војника. Бар. Никаквих нових утврда. Једна батерија дугачких топова на брду код Пристана. Сј[еверо]источно од Тополице још једна батерија. Посада Бара врло мала. По досадашњим сигурним извјештајима највише до 300 војника. Петровац држе црмнички националисти, Њемаца нема. У Будви врло мали гарнизон без нарочите одбране. По досадашњим извјештајима највише до 300 војника.

Стање у Боки Которској ми није сасвим познато, али по свим досадашњим извјештајима посада Боке је врло мала и у Боки нема никакве значајније резерве. Суторман, Вир Пазар држе црмнички националисти. У Брчелу у Црмници налази се једна мала јединица италијанских фашиста.

Покрети и пребацивање снага је врло могућно, тако да се не може на овом сектору говорити о неком сигурном броју непријатељских војника и с обзиром на то што је ово врло важна саобраћајница из Албаније за Боку и Далмацију.

Активност непријатељске авијације је врло мала.

Издајници:

а) Четници, разбијени у Кучима, држали су неколико данв положај на Кокарицкој Гори. Одатле су покушали да изврше напад на наше јединице у Кучима. За овај напад су се послужили територијом арбанашком, па и самим Арбанасима. Пета бригада је том приликом „повриједила државне границе" и одбила напад. Њемци им нијесу дали задржавање у Подгорици а стање на Кокарицкој Гори четницима је било незгодно за маневрисање, па и ради активности британске авијације, те су се преселили за Служ и Даниловград, за Бјелопавлиће.

Своју највећу пажњу у посљедње вријеме придају Љешанској Нахији. Лашић[2] је одредио за замјеника Бајовог мајора Блажа Гојнића. Међутим, Јаков Јововић не признаје именовање Блажово и сам је себе прогласио командантом. У Подгорици су одржане конференције и саветовања у којима су главног учешћа имали Зарије Вуксановић и Јововић.

шизму[3]

БР. 101

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ ЦРПОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 22 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ О РЕЗУЈ1ТАТИМА БОРБЕ НА СЕКТОРУ БЈЕЛОПАВЛИЋА

ШТАБ
V ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
Бр. службено
22 новембра 1943 г. у 14 ч.

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Положај

У току јучерашњег дана непријатељ је покушао да са три колоне напане наше положаје у Бјелопавлићима, као и положаје које држе јединице Зетског одреда.

Укупна снага непријатеља могла је бити око 800 на свим правцима, већином четника. Са њима је било Њемаца и Италијана фашиста, праћених артиљеријом и са 6 тенкова.

[г] Ђорђија Лашић
• Недостаје завршетак документа.

Колона која је наступала од правца Спужа ка с. Црнцима—Мијовићи, у јачини од око 50 људи, дочекана од јединица Зетског одреда, брзо је разбијена и приморана на повлачење. Непријатељ је према извјештају Зетског одреда претрпио на том сектору губитке од око 12 мртвих и рањених. Плијена није било. Успио је да своје мртве и рањене извуче тенковима, који су се налазили у непосредној близини Спужа.

На сектору 3 батаљона непријатељ није испољио јаче дејство, па је 3 батаљон своје двије чете рокирао у десно, потпомажући 4 батаљон, од којих је једна била ангажована у току читаве борбе, тукући непријатеља бочно. Она је придонијела доста успјеху јединица.

Код Трећег батаљона има једна другарица теже рањена и један друг позадинац, који се борио са 3 батаљоном, и то лакше. Плијена нема.

На сектору 4 батаљона, Слатина, Лаће, Осојник, Крива Плоча—Љубово, непријатељ је наступао најјачом колоном од око 600—700 људи, Њемаца, Италијана фашиста и четника, са Селимом Јововићем[1], праћени са 6 тенкова и артиљеријом. Непријатељ је успио искористити међупростор између 3 и 4 батаљона и провући се скоро иза леђа 4 батаљону, тако да се он морао ради нових положаја повући. Батаљон се брзо снашао, сконцентрисао своје снаге и прешао у противнапад, успјевши да послије тешке борбе непријатеља потисне и нагна у панично бјекство, који је отступио у правцу Даниловграда. Непријатељ је при отступању запалио једну кућу у Павковићима а једну у Слатини, покварио шест млинова.

На овом сектору непријатељ је имао 40 мртвих и више рањених, одвучених у 4 камиона у правцу Даниловграда, док је на положајима нађено 17 мртвих, међу којима и један њемачки официр.

Ми смо ту имали 4 мртва и једног рањеног.

Заплијењен је један мотоцикл, један митраљез „Шарац", један италијански п. митраљез са 4 сандука муниције, један машингевер са 180 метака, један итал. пиштољ, неколико пушака.

Терен се претражује.

Са нашим друговима из 4 батаљона заједно су учествовали и неколико мјештана, сељака из дотичних села, који су се врло храбро показали у борби.

За вријеме борбе, у једном тешком моменту, борци 4 батаљона су се показали необично спретни и храбри, тако да су непријатеља одмах одбацили, премда је он био у далеко повољнијем положају, дајући жесток отпор.

[1] Јаков Јововић

Борац чете пратећих оруђа 4 батаљона Вујошевић Рашко, са откинутом ногом, продужујући и даље борбу са митраљезом, показао је херојство какво се ријетко срета, пјевајући све до издахнућа.

Друг Мићо Кадовић, дјечак од 13 година, иначе наш стари борац, једном бомбом убио је три италијанска фашиста и заробио пушкомитраљез.

Новомобилисани борац Калезић Алекса, увиђајући да не може једном Њемцу ништа да учини јер се био сакрио за један камен у води, оставио је пушкомитраљез и скочио у воду, заробивши живог Њемца.

Ова неколика случаја наводимо као врло карактеристична и ријетка, вриједна похвале.

СМРТ ФАШИЗМУ — СПОБОДА НАРОДУ!

За Штаб,
в. д. команданта мајор
(М. П.) **В. Поповић**

БР. 102

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 22 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЖУНОПИВСКОГ ТЕРИТОРИЈАЛНОГ БАТАЉОНА ЗА МОБИЛИЗАЦИЈУ БАТАЉОНА И ЊЕГОВО ПРЕБАЦИВАЊЕ НА ГОРЊУ БРЕЗНУ[1]

(М. П.) **Депеша**

ШТАБ ДУРМ. Н. О. П.
ОДРЕДА
бр. сл.
22-Х1-43 г. Жабљак
у 20 ч.

ШТАБУ ЖУПОПИВСКОГ ТЕРИТОРИЈАЛНОГ БАТАЉОНА[2]
Манастир Пива

Усљед новонастале ситуације одмах ћете извршити мобилизацију вашег батаљона у који ћете прикључити један већи дио посадне чете, узимајући са собом тешки митраљез и пушкомитраљез са потребном количином муниције од Команде мјеста Манастир Пива. Трудите се да вам јачина батаљона буде око 150 бораца добрих и сигурних, по могућству млађи људи, до 40 година.

[1] Препис депеше налази се у В. И. И.
[2] Ради обезбјеђења терена и прнпреме за мобилизацију, на терену су постојали т. зв. „теренски батаљони". Њихови борци били су код својих кућа, па би их мобилисали према потреби. Команде мјеста имале су посадне чете, које су биле на окупу.

Са батаљоном крените за Горња Брезна, гдје ћете га смјестити, а одатле ћете слати јаче патроле и одјељења у правцу Јасенова Поља. Строго ћете контролисати правац према Никшићу.

Забраните сваки долазак и одлазак на вашем терену — правцу.

Са собом поведите људство само са оружјем. Храну нека батаљон понесе за два дана, а уколико се задржите на овом положају, нека вам Команда мјеста шаље храну, за што ће добити наређење. Чим будете дошли на положај, извјестите нас депешом преко Шавника а ови ће нас.

Знаке распознавања узмите од Команде мјеста.

С. Ф. — С. Н.

Политком
Мићун Јауковић

Командант
Стојан Жугић

БР. 103

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 22 НОВЕМБРА 1943 ГОД. КОМАНДИ МЈЕСТА ПИВСКИ МАНАСТИР ЗА СТАВЉАЊЕ ПОСАДНЕ ЧЕТЕ ПОД КОМАНДУ ЖУПОПИВСКОГ БАТАЉОНА И ЗА СНАБДИЈЕВАЊЕ ТОГ БАТАЉОНА ПОТРЕБНОМ КОЛИЧИНОМ ХРАНЕ

(М. П.) **Депеша**

ШТАБ ДУРМ. Н. О. П.
ОДРЕДА
бр. сл.
22-Х1-43 г. Жабљак
у 20 ч.

КОМАНДИ МЈЕСТА

Манастир Пива

Услијед новонастале ситуације, штаб територијалног батал.она извршиће мобилизацију. Ви ћете штабу батаљона дати већи дио посадне чете са тешким и лаким митраљезом[1].

Храну ћете дати батаљону да понесе са собом за два дана из магацина Команде мјеста по таблици и редовно му слати храну док буде на положају.

У мобилизацији и свему осталом помозите их енергично.

С. Ф. — С. Н.

Политком
Мићун Јауковић

Командант
Стојан Жугић

[1] Њемци су контролисали територију Гацка и Автовца и преко Лебршника и Равнога вршили упаде на територију Дурмиторског одреда. Мобилизација батаљона извршена је ради затварања тога правца.

БР. 104

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ШЕСТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 23 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ О РАСПОРЕДУ БАТАЉОНА НА ЛИНИЈИ КОЛАШИН—ЛИЈЕВА РИЈЕКА—БРАТОНОЖИЋИ

ШТАБ
VI ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 19
23.XI.1943 год.
У 23.15 час.

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Положај

1.) Према Вашем наређењу од 20 ов. мј. наша бригада требала је да изврши покрет на просторији: један батаљон Лијева Ријека, два батаљона Стравче—Кржања, један батаљон Братоножићи. У том духу били смо издали наређење за покрет, с тим што смо један наш батаљон намјеравали и даље задржати у Колашину, али у међувремену добили смо од Штаба II Уд. корпуса препис радиограма, који је требао да буде вама упућен 22-ог овог прије подне. Препис овог радиограма, који Вам шаљемо, донијела је код нас, у Колашин, другарица Боба Селић, уз објашњење да дана 22-ог овог, док је она била у Штабу II Ударног корпуса, овај радиограм није могао бити упућен, због тога што са Вама нијесу могли ухватити везу. Пошто је она ишла у овом правцу, Штаб II Ударног корпуса дао јој је препис радиограма с тим да га Вама упути.

У духу преписа радиограма који Вам шаљемо, ми смо са бригадом узели сљедећи распоред: 1 батаљон у Колашину; 3-ћи батаљон у Бабљаку, с тим да замијени 1 бат. IV пролет. бригаде у Матешеву чим овај добије покрет; 4 батаљон у Лијевој Ријеци и 2-ги батаљон Пелев Бријег—Кисјелица.

2.) У вези Ваше наредбе бр. 3 од 20 новембра 943 год. упућујемо Вам за болничарску чету дивизије 10 (десет) бораца и за оружану пратњу хируршке екипе дивизије 2 (два) борца. За болничку чету сталне војне болнице II Ударног корпуса упутићемо одмах 3 (три) борца. Такође ћемо одмах формирати болнички вод за обезбјеђење наше болнице.

3.) У вези Вашег наређења бр. 80 од 20 новембра т. год. другове за слушаоце официрског курса, који ће се одржати при Штабу II Ударног корпуса у Пљевљима, послаћемо благовремено.

4.) Људство Ловћенског одреда нијесмо још добили, а уколико дође код Вас упутите га у Лијеву Ријеку.

5.) Мишљења смо да ћете се Ви према приложеном препису радиограма смјестити у Матешево, те ћемо приликом Вашег пролаза кроз.Лијеву Ријеку моћи примити потребне инструкције.

6.) Достављамо преглед бројног стања људства и наоружања ове бригаде на дан 23.IX.943 грд[1].

Пошто наша бригада оскудијева у тешком и аутоматском наоружању, као и у пушкама и муницији, што се види из приложеног прегледа, то молимо тај штаб да нам стави, у границама могућности, на расположење што више оружја а нарочито тешког. Напомињем да уколико би нам додијелили од V Црногорске ударне бригаде неки тешки бацач, да нам се са истим додијели и послуга, јер ми у бригади још немамо обученог људства за тешки бацач.

7.) Пошто су у овом штабу упражњена мјеста начелника, обавјештајног официра и полит. одјела, то молимо тај штаб да предузме све, како би се упражњена мјеста што прије попунила.

Уколико имате код Вас, или у V Црцогорској бригади, некога дактилографа, добро би било да нам га пошаљете, јер у нашој бригади нема никога ко зна куцати на писаћој машини.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,
Јов. Ђуровић[2]

Замј. команданта, мајор
Вој. Тодоровић[3]

П. С. Политком и замј. команд. се налазе сада у Лијевој Ријеци.

[1] Документ ннје сачуван
[2] Јован Ђуровић
[3] Војин Тодоровнћ

БР. 105

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 24 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ О НЕПРИЈАТЕЉСКИМ СНАГАМА У НИКШИЋУ И АКЦИЈАМА НА ТОМ СЕКТОРУ

ГЛАВНИ ШТАБ Н О. В. И П. О.
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Бр. 141
24-Х1-1943 г.

ШТАБУ III УД. ДИВИЗИЈЕ

Достављамо вам податке о непријатељским снагама у Никшићу, према посљедњем извјештају Штаба Никшићког одреда од 23 о. мј. Јачина непријатељских гарнизона у Никшићу износи: око 900 талијанских фашиста, око 500 војника у њемачким униформама и око 300—400 жандарма и четника. Ове податке потребно је доставити Штабу II Уд. корпуса.

Према истом извјештају, четничке групе од Грахова, Бањана и Трепче добиле су задатак да осигуравају пут Никшић—Требиње. Није познато у ком се циљу врши то осигуравање. На просторији Бањана појавиле су се неке јединице Херцеговачке бригаде. Четници су направили један испад у правцу Горњег Поља код Никшића, али су поново најурени у град. Наше снаге на том сектору веома су мале, јер Никшићки одред још није успио да формира свој ударни батаљон. Постоји неколико слабих теренских чета. Четници покушавају да изврше присилну мобилизацију у Трепчи, Бањанима, Грахову и читавом томе терену. Како на овом терену до сада нема наших јединица, може им то привремено и поћи за руком.

Чим добијете извјештај о покрету ударне групе од три батаљона у овоме правцу, потребно је да нас хитно обавијестите, јер ми треба да припремимо за координацију с њом јединице Ловћенског одреда које се налазе у Катунској Нахији, у Паштровићима и у околини Бара. Ово не заборавите јер је то веома важно за што успјешније ликвидирање четничких упоришта на подручју Љешанске Нахије и Ловћенског одреда.

Потребно је такође да нас обавијестите када ће се болница пребацити на већ одређено мјесто. Јуче су код нас овдје донесена два рањеника V бригаде, а поред њих још има три или четири лакше рањених. Ми бисмо све ово прикључили вашој болници, а такође и потребан дио овог особља које се брине сада за рањенике. Доктора Лаковића[1] такође би вам могли ста-

[1] Михаило Лаковић

вити на расположење, ако би био потребан. Иначе, могао би остати код нас.

Један већи дио намирница намијењених за овај Штаб ми смо већ пребацили овдје. Болници у Боану оставили смо један дио намирница. Они се жале да немају. Ако вама није стигла већ намијењена пошиљка, можете се обратити нама да вам пошаљемо, док вам стигне. Ми имамо макарона, пиринча, брашна и соли. У случају ако вам затреба, пошаљите коње.

22 о. мј. четници су напали Слатину с јачим снагама. Према извјештају команде мјеста из Слатине, они су имали на томе сектору 40 мртвих и рањених. Наши губици су 4 мртва и 4 рањена. Од становништва једна жена је погинула, три рањене и двије одведене. Непријатељ је запалио неколико кућа. Непријатељском војском командовао је Јаков Јововић.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Помоћник комесара,
М. Јовићевић[3]

(М. П.)

Замјеник команданта
пуковник,
Ђоко Мирашевић

БР. 106

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 24 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О РАСПОРЕДУ БРИГАДЕ И СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ САНЏАКА

ШТАБ
IV ПРОЛ. БРИГАДЕ
Пов. бр. 46
24 новембра 1943 г.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Достављамо Вам извјештај о раду и распореду наше бригаде:

1. — У акту бр. 47 доставља Вам се релација из операциског дневника наше бригаде[1]. Из ове релације сазнаћете укратко рад наше бригаде у времену од 1 новембра до данас. Резултат борбе са Њемцима на просторији између Бијелог Поља и Сјенице, као и мање акције против четничких групица на овој територији такође је изнесено у овој релацији.

[4] Мило Јовићевић

[1] Види док. бр. 110.

Распоред наше бригаде је сљедећи:

Један батаљон у Бијелом Пољу, други у Беранима и трећи у Андријевици.

2. — Према Вашем телефонском наређењу које је пренио друг начелник, наш Први и Други батаљон извршили су покрет 23 ов. мј. ујутро, тако да ће 24 ов. мј. кренути на одређени задатак из Матешева. Са овом групом отишао је замјеник команданта, политички комесар и начелник. Успут ће узети батаљон V бригаде и даље поступити према Вашем ранијем наређењу које се односило на ову групу[2].

3. — На територији среза Андријевичког и Беранског стање се унеколико поправља. Извјестан број четника који су се налазили по шумама око села већ се је вратио, док је било случајева да су неки побјегли у шуму плашећи се мобилизације. Против ових смо предузели оштре мјере. Но још увијек има прилично велики број у шуми, нарочито из Среза беранског. Четничка пропаганда (о доласку Њемаца, недићеваца итд.) као и страх од нас задржава их још у шуми. Изгледа да ће овако остати до снијега, када ће се вјероватно почети предавати. Нијесмо у могућности да предузмемо неке јаче и чешће потјере у овом срезу из разлога што овдје имамо свега један батаљон а терен је прилично велик. Ипак ми стално предузимамо акције тј. потјере, мада резултати нијесу баш најбољи, баш из тог разлога што није могуће са малом јединицом извршити шире опкољавање. Ових дана у Андријевици смо ухватили четничког вођу Војина Фатића, бившег подофицира и финанса, са још три четника. Предали смо их суду при штабу Комског одреда. У Срезу беранском приликом једног чишћења убијен је један четник.

4. — Прије два дана долазили су код нас партизани Скадарског батаљона са којима су отпутовали „они другови" из Андријевице[3]. Од ових арбанашких партизана добили смо сљедеће податке:

У Плаву и Гусињу има око 200 војника (жандара и финанца), док ако би мобилисали околину могли би имати највише 1500 наоружаних људи. Од наоружања имају приличан број тешких митраљеза и пушкомитраљеза. Стално траже од Њемаца да дођу у Плав и Гусиње, међутим Њемаца нема ни у Пећи. Стално мобилишу Арнауте са паролом да бране границе и већ их је дошло око 200 на Мурину и у Плав. Полубатаљон скадарских партизана налазио се неколико дана око Гусиња, одакле су се повукли у с. Драгобиље. Јачина овог полубатаљона је 120 пар-

[2] Односи се на Ударну групу која је формирана од батаљона Четврте и Пете црногорске бригаде. О задацима и саставу групе види док. бр. 80.

* Руска војна мисија која је отишла за Албанију

Упућујемо га тек сада из разлога што је до сада био са батаљоном у акцији према Сјеници и што му, раније нијесмо могли јавити.

8.-Према вашем усменом наређењу упућујемо вам друга Милана Требјешанина досадашњег замјеника политкома 5.батаљона за замјеника политкома вашег пратећег батаљона.На мјесто његово одредили смо друга Владету Селића досадашњег политкома чете пратећих ерића.

9.-За сада немножемо пронаћи такв човјека који би био погодан за дешифратера код радио службе,баш због тога што смо свесни тога колико је то поверљив и важан посао.Имамо приличан број интелектуалаца(нових),који још нису ни чланови партије и као такви немогу бити употребљени за такав одговоран посао.Немамо ни једног интелектуалца(старог борца) који није на некој функцији,нити пак имамо таквих у болници као инвалиде.Настојаћемо да овакво лице пронађемо у колико то буде могуће што прије.

Друг Бујановић из 2.батаљона кога ви тражите као типографа већ је отишао са другим батаљоном и чим се врати упутићемо вам га.

Нејасно нам је какво то требовање за наоружање наше бригаде тражите?

10.-У нашој болници има сада око 30 рањеника и 16 болесника од трбушног тифуса.Из батаљона који су се до сада налазили на терену Берана и Андријевице јавило се 10 нових обољења трбушног тифуса,док су 6 већ прездравили,мада се још налазе у болници.У Бијелом Пољу налазе се 10 врло лаких рањеника код нашег трећег батаљона,док су сви остали теже пребачени у Пљевља. Чим се вријеме пролепша пребацићемо и ове рањенике из Бијелог Поља у Беране. Напомињемо да код ових рањеника у Бијелом Пољу има и један лекар(Покревски).

11.-Молимо Вас да нам јавите да ли ће доктор Мемир Алексић и даље остати у нашој бригади,или ће према оном вашем ранијем плану иће за Корпусну болницу која би се налазила око Жабљака.Изгледа да би др.Алексић желио да иде тамо.У колико се неће фермирати та болница онда га ми предлажемо за референта санитета наше бригаде с тим да и даље остане у болници.Овде у Беранама налази се један млад лекар муслиман,кога смо ми већ мобилисали за нашу бригаду,у колико би др.Алексић отишао.Др.Лабовић и даље се налази у Беранама,болестан је има температуру,те га до сада нисмо могли упутити VI-тој бригади.Изгледа да он и нема воље да иде у нашу војску,но и поред тога ми ћемо га упутили само да је здрав.Данас ће га прегледати др.Алексић и према његовом ћемо мишљењу и поступити.

12.-У колико те ситуација према Сјеници дозвољава молимо Вас да наш трећи батаљон који се сада налази у Бијелом Пољу пребацимо на територију среза беранског,из раније наведених разлога.

13.-Ових дана стигао је у Беране један сељак који је био као заробљеник у Италији у Бергамуцци код Милана.Он је у моменту капитулације Италије кренуо са још неколико другова и преко сјверне Италије,Истре,Словеније,Хрватске,Босне стигао у Беране.Са овим сељаком дошао је до Истре 16 ових југословенских активних официра међу којима и брат друга команданта Милутин Дапчевић.У Истри су наишли на Прве партизане тј.на једну истранску бригаду гдје су се задржали ради одмера тако сиро сви ови официри.Милутин је такође остао са овима код Сочанске бригаде.Још док је овај сељак био у Јајцу стигла су 2 од ових официра гдје су тражили распоред.

14.Заједно са арбанашким партизанима стигао је један бивши српски партизан Андрија Перуничић који је родом из Чачка и припадао је одреду Јакшића.Био је рањен и као такав пао у руке Немаца.Лијечио се је у Београду а затим у Солуну одакле је побегао,прикључио се грчким партизанима, затим арбанашким партизанима одакле је са њима стигао овдје.Изјавио је међу да иде у II Пролетерску(Српску)бригаду,те вам га упућујемо.

СМРТ ФАШИЗМУ-СЛОБОДА НАРОДУ

Зам.политкомесара,

Командант,
к.пуковник,

Фотокопија друге странице документа бр. 106

тизана. У Малесији ђаковичкој (Метохија) има око 80 партизана са којима се налази једна енглеска делегација. План је за сада да се у Малесији ђаковичкој мобилише један батаљон, пошто је народ расположен према партизанима, што није случај у околини Плава и Гусиња. У Малесији ће се задржати дуже времена а за то ће вријеме стално одржавати везу са нама. Чим стигну послаће нам курире, који ће се налазити у Андријевици, како би ми могли обавијестити их о нашим акцијама, намјерама итд. Тражили су да им Ви дате задатак, тј. одредите вријеме њиховог боравка на просторији гдје се сада налазе.

5. — Примили смо Ваше наређење пов. бр. 217 и по истом ћемо поступити[4].

6. — Слушаоце за војнички курс који се одржава у Пљевљима упутићемо тако да на вријеме стигну тамо. Одабрали смо баш оне другове којима једино недостаје теорног знања а могу да се развију у добре више војничке руководиоце. Њихова имена доставићемо Вам засебним актом.

Заједно са овим слушаоцима упутићемо Вам тражених 8 другова за болничку чету Корпусне болнице.

7. — Друга Ђока Новосела упутићемо преко Колашина—Жабљака итд. тако да се повеже са Херцеговачком дивизијом[5]. Сматрамо да није потребно да га шаљемо тамо, пошто би то био само дужи пут. Упућујемо га тек сада из разлога што је до сада био са батаљоном у акцији према Сјеници и што му раније нијесмо могли јавити.

8. —• Према Вашем усменом наређењу упућујемо Вам друга Милана Требјешанина[8], досадашњег замјеника политкома 5 батаљона, за замјеника политкома вашег пратећег батаљона. На мјесто његово одредили смо друга Владету Селића, досадашњег политкома чете пратећих оруђа.

9. — За сада ие можемо пронаћи таквог човјека који би био погодан за дешифратора код радио-службе, баш због тога што смо свјесни тога колико је то повјерљив и важан посао. Имамо приличан број интелектуалаца (нових), који још нијесу ни чланови партије и као такви не могу бити употребљени за такав одговоран посао. Немамо ни једног интелектуалца (старог борца) који није на некој функцији, нити пак имамо таквих у болници као инвалиде. Настојаћемо да овакво лице пронађемо, уколико то буде могуће, што прије.

Друг Вујановић[7] из 2 батаљона, кога Ви тражите као типографа, већ је отишао са Другим батаљоном и чим се врати упутићемо Вам га.

[4] Види док бр. 95.
[5] Двадесет девета херцеговачка дивизија
[8] Умро 1952 год. као потпуковник ЈНА
[7] Душан Вујановић

Нејасно нам је какво то требовање за наоружање наше бригаде тражите.

10. — У **нашој болници има сада око** 30 **рањеника и** 16 **болесника од трбушног тифуса. Из батаљона који су се до сада налазили на терену Берана и Андријевице јавило се** 10 **нових обољења трбушног тифуса, док су 6 већ прездравили, мада се** још налазе у болници. У Бијелом Пољу налазе се 10 врло лаких рањеника код нашег Трећег батаљона, док су сви остали тежи пребачени у Пљевља. Чим се вријеме прољепша пребацићемо и ове рањенике из Бијелог Поља у Беране. Напомињемо да код ових рањеника у Бијелом Пољу има један љекар (Покровски).

11. — Молимо Вас да нам јавите да ли ће доктор Момир Алексић и даље остати у нашој бригади или ће према оном вашем ранијем плану ићи за Корпусну болницу која би се налазила око Жабљака. Изгледа да би др Алексић желио да иде тамо. Уколико се неће формирати та болница, онда га ми предлажемо за референта санитета наше бригаде, с тим да и даље остане у болници. Овдје у Беранима налази се један млад љекар муслиман, кога смо ми већ мобилисали за нашу бригаду, уколико би др Алексић отишао. Др Лабовић[8] и даље се налази у Беранима, болестан је, има температуру, те га до сада нијесмо могли упутити У1-ој бригади. Изгледа да он и нема воље да иде у нашу војску, но и поред тога ми би га упутили само да је здрав. Данас ће га прегледати др Алексић и према његовом ћемо мишљењу и поступити.

12. — Уколико то ситуација према Сјеници дозвољава, молимо Вас да наш Трећи батаљон који се сада налази у Бијелом Пољу пребацимо на територију Среза беранског из раније наведених разлога.

13. — Ових дана стигао је у Беране један сељак који је био као заробљеник у Италији, у Бергаму код Милана. Он је у моменту капитулације Италије кренуо са још неколико другова и преко сјеверне Италије, Истре, Словеније, Хрватске, Босне стигао у Беране. Са овим сељаком дошло је до Истре 16 бивших југословенских активних официра, међу којима и брат друга команданта, Милутин Дапчевић. У Истри су наишли на прве партизане, тј. на једну истранску бригаду, гдје су се задржали ради одмора скоро сви ови официри. Милутин је такође остао са овима код Сочанске бригаде. Још док је овај сељак био у Јајцу, стигла су 2 од ових официра, гдје су тражили распоред.

14. — Заједно са арбанашким партизанима стигао је један бивши србијански партизан, Андрија Перуничић, који је родом из Чачка и припадао је одреду Јакшића.[9] Био је рањен и као

[8] Др Нико Лабовнћ

* Краљевачкн НОП одред чији је командант био Павле Јакшић.

такав пао у руке Њемаца. Лијечио се је у Београду а затим у Солуну, одакле је побјегао, прикључио се грчким партизанима, затим арбанашким партизанима, одакле је са њима стигао овдје. Изјавио је жељу да иде у II Пролетерску (србијанску) бригаду, те вам га упућујемо.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Зам. политкомесара,
Рад. Радовић

(М. П.)

Командант,
п. пуковник
Љуб. М. Вучковић

БР. 107

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 24 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О ДОЛАСКУ ЛОВЋЕНАЦА У ШЕСТУ ЦРНОГОРСКУ НОУ БРИГАДУ

Бр. 10
24 новембра 3
10

ГЛАВНОМ ШТАБУ ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

У вези вашег писма од 21 овога мјесеца[1] обавјештавамо вас сљедеће:

1. — Примили смо 74 из Ловћенског одреда и упутили их за нашу VI бригаду. Друга Милића[2] са пратњом вратили смо натраг. Вјероватно да је свратио код вас.

2. — Пошто за V бригаду не можемо да нађемо погодно лице за интенданта, то је потребно да друг Радош Љумовић и даље остане интендант ове бригаде. Вјероватно да ћете ви на терену моћи да пронађете лице које ће моћи да задовољи вашим потребама за интендантску службу.

3. — У погледу неправилности које је учинила V бригада на терену, ми ћемо предузети потребне кораке да провјеримо поједине случајеве и предузмемо потребно да се овакви случајеви не понављају, уколико је извјештај који сте ви добили са терена истинит.[3]

4. — У току јучерашњега дана Њемци и четници Лспадали су до села Дољана и Златице и принудно евакуисали станов-

[1] Види док. бр. 99.
[2] Милутин Милић
[3] Внди док. бр. 99.

ништво које су затекли код кућа и одвели га у Подгорицу. Четници су запалили неке партизанске куће.

5. — Овај штаб ће, у вези наређења Штаба Корпуса, узети ново мјесто за сједиште штаба. Ми ћемо вас приликом нашега одласка о том новом мјесту обавијестити.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Печат: III Ударна дивизија
Н. О. Војске Југославије

За Штаб,
командант, пуковник
Рад. Вукановић

П. С. 6. — У околини Пријепоља јединице II Корпуса и V Дивизије воде тешке бојеве са Њемцима и Арнаутима. О резултатима нијесмо још обавијештени.

БР. 108

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДНВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 24 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ПОДРЕЂЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА ЗА РАСПОРЕД И ПРАВЦЕНАПАДА

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр
24 новембра 1943 год.
у 14 час.

Према подацима са којима располаже овај штаб, снаге окупатора у појединим гарнизонима око нас нијесу тако велике да би у овоме моменту изазвале неку сумњу да би могле да изврше какав подухват према нашој Дивизији.

Четничке банде, послије њиховог разбијања у Кучима, остале су и даље досљедне својој служби окупатору, са којим раде. Тако су 21 овог мјесеца Њемци, италијански фашисти и четници извршили напад на батаљоне V Црногорске бригаде у Бјелопавлићима.[1] Непријатељ је био јак око 800 војника са неколико тенкова, а потпомагани од артиљерије. Послије жилаве борбе непријатељ је разбијен уз губитке по њега, преко 40 мртвих и много више рањених. На бојишту је нађено 18 мртвих Хитлерових бандита. Наши борци заплијенили су: 1 мотоцикл, 1 „шарац", 1 п. митраљез са доста муниције и други ратни мате-

[1] Види док. бр. 101.

ријал. Батољони V Бригаде у овој борби показали су примјерно јунаштво и сналажљивост. Поједини борци правили су херојске потезе.

22 овог мјесеца четници са Њемцима направили су један испад у Дољане. Том приликом присилно су одвели сав живаљ за Подгорицу и запалили неколико кућа партизанских фамилија.

Око Пријепоља јединице II Ударног корпуса и V Дивизије воде крваве борбе са Њемцима и Арнаутима.

На основу наређења штаба II Ударног корпуса преузимамо команду над IV Пролетерском бригадом.

Према ситуацији, а на основу постављених задатака пред нашу Дивизију:

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — IV Пролетерска и V Црногорска ударна бригада даће батаљоне, и то: V Бригада један, а IV Пролетерска бригада два, за формирање једне ударне групе, која ће изводити специјалне задатке, са којима је штаб ове групе упознат.[2] Штаб групе сачињавају: командант-мајор друг Нико Стругар, замјеник команданта IV Пролетерске бригаде, и политички комесар друг Војо Николић, политички комесар IV Пролетерске бригаде. Послије извршења задатка Групе, батаљони ће се вратити у састав својих бригада.

2. — IV Пролетерска бригада, без два батаљона, остаће и даље на садашњој просторији са већ одређеним задацима. О детаљном распореду својих јединица штаб бригаде извијестиће нас одмах по пријему овога наређења.

3. — V Црногорска ударна бригада оставиће један батаљон у Биоче са задатком затварања правца од Подгорице. Овај батаљон ће систематски, помоћу мобилисаног људства из околних села, рушити комуникацију Подгорица—Биоче. На том послу не престајати. Поред тога батаљон ће контролисати Куче и одржавати везу са јединицама VI Црногорске бригаде у Братоножићима, као и са јединицама Зетског одреда. Батаљон треба да се ангажује за рушење моста Смоковац.

Два батаљона пребацити у Бјелопавлиће са задатком контролисања Бјелопавлића и уни(птавања четничких банди, уколико би се на томе терену појављивале. Ови батаљони поставиће засједе на комуникапији Подгорица—Никшић, због чега треба да се и та комуникација онеспособи за саобраћај. Распоред ова два батаљона штаб бригаде ће дати према својој увиђавности, али тежити да батаљони не буду стално на једном мјесту, већ да се крећу по одређеној територији.

[2] Види док. бр. 80.

Батаљон одређен за Групу штаб бригаде ће оставити на мјесту гдје се тај налази до доласка штаба групе са осталим батаљонима, а чим овај стигне, батаљон му ставити под команду.

Бригада ће одржавати везу са Никшићким и Зетским одредом, као и са Главним штабом.

4. — VI Црногорска ударна бригада поставиће два батаљона на просторију Колашин—Матешево, са задатком контролисања околног терена, као и одржавања везе са јединицама IV Пролетерске бригаде.

Друга два батаљона поставити на просторију Лијева Ријека — Братоножићи—Биоче. Задатак батаљона из Лијеве Ријеке јесте да контролише просторију око своје базе и да држи под својом контролом Брскут—Горњи Кучи у циљу онемогућавања повезивања каквих четничких банди на томе терену. На овој просторији батаљон ће вршити мобилизацију. Сличан задатак је и батаљона у Братоножићима, с тим што ће овај одржавати тијесну везу са батаљоном V бригаде у Биочу, са којим садејствовати у случају потребе.

Штаб бригаде нека се смјести у области Лијеве Ријеке.

5. — **Зетски одред** контролисаће просторију Пипера и затварати правац од Рогама. Везу одржавати са батаљоном V Бригаде у Биочу и Бјелопавлићима.

6. — Све јединице ће до максимума развити службу извиђања и обезбјеђивања, као и обавјештајну службу, како се не би десила изненађења, већ намјере непријатеља на вријеме откриле и осујетиле.

7. — Нарочиту пажњу скренути на сталну и тијесну везу међу јединицама, вишу будност и обазривост на својим правцима.

8. — Бригаде ће вршити мобилизацију на терену на којему се налазе батаљони.

9. — **Хируршка екипа** налазиће се код V Црногорске бригаде.

10. — **Дивизијска болница** налази се у Манастиру Морачи

11. — Штаб **дивизије** налазиће се у Матешеву и ту нам редовно слати извјештаје.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком	Начелник, мајор	Командант, пуковник
Јован Капа	**П., Јовићевић**	**Радован**[3]

(М. П.)

[3] Радован Вукановић

БР. 109

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 25 НОВЕМБРА 1943 ГОД. КОМАНДИ МЈЕСТА ПИВСКИ МАНАСТИР ДА ПОЈАЧА ПОЛИТИЧКИ РАД НА ТЕРЕНУ РАДИ УСПЈЕШНИЈЕ МОБИЛИЗАЦИЈЕ НОВИХ БОРАЦА

-ШТАБ
ДУРМИТОРСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Бр. 63
25-X1-1943 год.
у — час

КОМАНДИ МЈЕСТА

М. Пива

1) Појачајте политички рад. Сад кад вршите мобилизацију, настојте да се у свима селима, а нарочито у оним гдје слабо политички стојимо — одрже конференције. Настојте да се мобилизација спроводи правилно и да она потпуно успије.

Одређени број који смо тражили за први децембар — пошаљите.

2) Поставићете одмах једну стражу из посадне зоне у јачини од 10 другова на Брезна која ће будно пратити и контролисати прелаз преко Јаворка — не дозвољавајући прелаз ма коме, ни са објавом ни без објаве. Стражу храните из Команде мјеста — дајући јој храну за неколико дана. Стража мора бити од сигурних људи и она мора слати редовне извјештаје К.[оманди] мјеста.

За посебни батаљон добићете наређење од друга Команданта из Шавника.

3) Настојте да се одбјегли четници поврате својим кућама, бар они заведени... У томе циљу позовите њихове породице и са њима поразговарајте и позовите их преко њих да се поврате кућама — ту не смијете бити крути.

4) Рад са посадном четом појачајте.

5) Пошаљите нам извјештај колико сте соли пређерали, како је подијељена и шта сте урадили са сном соли коју сте давали као кирију — ако нијесте поступили према наређењу, одмах поступите.

6) Пошаљите до првога децембра извјештај о економском стању вашег магацина:

Колико је добијено путем конфискације, колико је потрошено и по чијем наређењу, а колико је послато на Жабљак и колико се налази у магацину — ту имовину добро чувајте као

резврву и не трошите је без одобрења; колико је размијењено за со.

Исто тако пошаљите извјецггај колико сте прикупили хране од реквизиција, колико је потрошено, а колико на дан шиљања извјештаја имате хране у магацину.

Ово да буде прегледно, да би се из извјештаја могло видјети право економско стање на вашем терену.

Исто тако пошаљите извјештај колико је до сада прикупљено брашна из млина.

7) Људство које треба да буде овамо 1 децембра опремите, да овдје буде на вријеме.

За штаб одреда,
полком
М. Јауковић[1]

П. С. Жица се подиже од Шавника, брзо ће доћи до вас, па ћемо се усмено поразговорити о свему. Извјестите нас колико још одбјеглих није конфисковано.

БР. 110

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 25 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О ПОКРЕТИМА II АКЦИЈАМА БРИГАДЕ ОД 1 ДО 25 НОВЕМБРА

ШТАБ
IV ПРОЛЕТ. БРИГАДЕ
Бр. 47
25 новембра 1943 г.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Положај

Достављамо томе Штабу релације из операциског дневника IV Пролет. бригаде од 1—15 и од 15—25 новембра тек. године.

У времену од првог до петнаестог новембра јединице наше Бригаде налазиле су се на логоровању у Колашину, Андријевици и Беранима. Штаб бригаде је био у Колашину, док су се дјелови истога налазили у Беранима. За ово вријеме Бригада није имала борби са непријатељем, ма да су наше јединице предузеле чишћење терена од четничких група и групица које су махом бјежале и сакривале се испред наших јединица. Два батаљона који су били у Беранима и Андријевици вршили су сталне

[1] Мићун Јауковић

покрете по околним селима одржавајући конференције са сељацима. Резултат тога рада као и предузетих чишћења села и шума био је да су наши борци заплијенили преко 60 пушака, два пушкомитраљеза, већи број бомби и неколико хиљада метака, као и то да је један велики број сељака који се је сакривао по шумама дошао кућама и предао оружје. Јединице у Колашину и околини постигле су сличне резултате. Оне су заробиле три четничка крволока, који су стријељани. Вријеме кад наше јединице нијесу биле у покрету или акцији проведено је на васпитању и подизању војничком и политичком. Врло интензивно се је радило по јединицама.

Седмог новембра јединице Бригаде свечано су прославиле 26 годишњицу Велике октобарске револуције у Колашину, Андријевици и Беранима гдје се је било искупило много свијета. Прво је извршена војничка смотра јединица. Кад је прослава била у јеку, изненада су се над Колашином појавили непријатељски авиони и бацили бомбе и нанијели нам губитке. Имали смо једног мртвог и десет рањених другова. Било је жртава и међу цивилима. У Беранима и Андријевици нијесу се појавили авиони, те је и прослава врло успјела.

Петнаестога новембра један батаљон заједно са Штабом бригаде и новоформираном VI Црногорском ударном бригадом присуствовао је свечаном помену погинулих и стријељаних Колашинаца од окупаторске и четничке руке, послије чега је батаљону наређено да изврши покрет ка Матешеву.

Шеснаестог новембра Бригада је добила задатак да изврши покрет са два батаљона у правцу Сјенице и изврши притисак на непријатеља који је са тог правца угрожавао јединице наше војске на том сектору. Трећи и Пети батаљон су стигли 17-ог у ноћи и напали нспријатеља и заузели село Тријебине. Борба са непријатељем вођена је ноћу између 17 и 18, па онда дању и ноћу 18, 19 и 20-ог новембра до шест часова. Непријатељ је ту поред снага које су биле бројчано јаке довукао појачања, 37 камиона људства и материјала, као и тенкове, те смо морали напустити село и повући се на околне косе.

У тим борбама непријатељ је имао преко 60 мртвих и преко 100 рањених војника и официра, док су наши губици 6 мртвих и 26 рањених. Заплијенили смо 10 пушака, 4 пиштоља и око 2.000 метака. Морал и борбеност код јединица били су на висини.

По извршеном задатку један батаљон је враћен у Беране, док је други остао у Бијелом Пољу. Остали дјелови Бригаде за ово вријеме били су распоређени на простору Матешево—Андријевица—Беране. Није било борбе са непријатељем. Пријавио се је већи број сељака који су се крили по шумама. 22-ог новембра

један четнички бандит дошао је у Беране и кад је хтио напустити град ухваћен је. Из Петог батаљона били су дезертирали два мобилисана борца, али су ухваћени у Бијелом Пољу.

23-ег новембра, према ранијем наређењу Штаба корпуса, ударна група, у коју улазе Први и Други батаљон са штабом групе који је одређен истим наређењем, извршила је покрет у правцу старе **Ц.** Горе на извршење постављеног JOJ задатка.[1] Други батаљон са штабом групе пошао је правцем Беране, односно Андријевица—Матешево, гдје ће се спојити са Првим батаљоном и 24-ог извршити покрет у смислу извршења постављеног задатка.

Батаљони Трећи, Четврти и Пети, као и остали дјелови Бригаде, налазе се на простору Андријевица—Беране—Бијело Поље. Штаб бригаде је у Беранима. Јединице су за ово вријеме одржале неколико приредби за грађанство и војску. По јединицама је рад на војничком и политичком уздизању врло интензиван и постигнути су до сада добри резултати.

24 и 25 новембра није се десило ништа нарочитога. Јединице су водиле акције чишћења а остатак времена провеле у раду и вјежби.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замјеник политкома (М. П.) Командант
п. пуковник,
ЈБубо Вучковић

БР. 111

ИЗВЈЕШТАЈ ГЛАВПОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 26 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРИУСА НОВЈ О СПТУАЦИЈИ НА СВОМ ПОДРУЧЈУ

ГЛАВНИ ШТАБ Н О. В. И П. О.
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Бр. 148
26-Х1-1943 г.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Ситуација на овоме подручју је слиједећа:

Штаб Ловћенског одреда успио је да још повећа број бораца у свом ударном батаљону, извлачећи нешто људства из непосредне околине Цетиња и из Боке. Тако се сада на територији Ловћенског одреда налазе два батаљона: један који броји око 200 бораца на територији Катунске Нахије, а други који броји око 60 бораца у околини Бара. Ми смо послали наређење Штабу Лов[ћенског] одреда да форсира оснивање и трећег батаљона

[1] Внди док. бр. 80.

на подручју Ријечке и Љешанске.Нахије, али мислимо да ће то моћи учинити тек по доласку Ударне групе на ту просторију. Другови из Штаба одреда извјештавају да је ситуација, нарочито у Катунској Нахији, веома повољна, те да ће доласком Ударне групе моћи да се мобилише један већи број бораца. Ми ћемо настојати да онај мали батаљон на просторији Бара ојачамо до 120—150 људи и да његов рејон кретања буде околина Бара, Црмница, Паштровићи. Поред ове двије ударне јединице, налази се неколико теренских, а између њих најјача је и најбројнија она у Грбљу.

На просторији Зетског одреда ситуација је углавном непромијењена. Ударни батаљон броји до 140 људи. Има и неколико теренских чета. Ми смо наредили да се од људства овог батаљона, које је по квалитету добро, формирају два ударна батаљона и да се одмах попуне најбољим људством из теренских чета. Ово се наређење баш сада спроводи у живот.

22 о. мј. четници и Нијемци извршили су испад у правцу села Слатине, гдје је била једна наша команда мјеста. Уз јединице V Црногорске бригаде бориле су се и јединице Зетског одреда и то веома успјешно, нанијевши непријатељу неколико губитака (тачан број се не зна) и заплијенивши нешто ратног материјала. Ми смо имали 4 мртва и 4 рањена. Непријатељ се повукао у паничном бјекству. Напад непријатеља био је потпомогнут тенковима и артиљеријом.

Мобилизација на територији овога одреда не иде сасвим глатко. Доста чести непријатељски испади и стални страх од њих ометају и мобилизацију и учвршћење народне власти, иако се у овом погледу већ доста учинило.

За команданта Зетског одреда поставили смо друга Влада Раичевића, досадашњег политичког комесара тога одреда, а дужност политичког комесара, поред своје редовне дужности, вршиће друг Спасо Дракић.

Стање је за сада најслабије на подручју Никшићког одреда. Они нијесу успјели да изврше попуну свога Ударног батаљона. Располажу са свега 25 бораца. У нашем посљедњем наређењу ми смо им конкретно указали на мјере које треба да предузму у циљу што успјешније мобилизације. Непосредна околина града Никшића је прилично исцрпљена, а другови нијесу у могућности да изврше мобилизацију у Голији и Бањанима, јер немају за то довољно јаких јединица које би послали на терен, а ометају их у томе и четничке банде које крстаре кроз Трепчу и Бањане, пошто су осјетиле да наших јединица на томе терену нема. Ове банде покушале су такође да изврше присилну мобилизацију на поменутом терену. Четници са подручја Грахова,

Бањана и Трепче добили су наређење да осигуравају пут Никшић—Требиње, који* је досада био без саобраћаја. Не знамо какав је циљ овога осигурања. Обавијештени смо такође да су јединице једне херцеговачке бригаде већ стигле на просторију Бањана. Њихова појава свакако ће поправити ситуацију на томе терену.

И поред тешкоћа које стоје пред нама, ми сматрамо да ћемо моћи извршити организацију одреда онако како смо разговарали у Колашину и послати људство за формирање VII бригаде.

Напомињемо још и то да нам је Штаб III дивизије тражио 200 бораца са територије Зетског одреда за попуну V бригаде, која није успјела да се попуни на територији Куча и Пипера. Ми настојимо да им упутимо нешто људства, али сада за први мах то је немогуће учинити.

Јуче смо добили извјештај од Штаба III уд. дивизије да су већ они дали наређење предвиђеној Ударној групи да крене на свој задатак. Ми је очекујемо наредних дана. Ступићемо с њом одмах у везу и настојати да координирамо рад јединица Ловћенског одреда са јединицама Ударне групе у циљу што бржег и ефикаснијег извршења постављених задатака. Вјероватно је да ће један члан овога штаба отићи на терен са Ударном групом, нарочито ради питања мобилизације.

У исто вријеме када ова Ударна група буде на територији Љешанске и Ријечке Нахије, ми ћемо послати једну мању јединицу Зетског одреда, веома лаку, а по квалитету врло добру, са једним чланом Штаба Зетског одреда и неколико политичких радника, на терен Љешког Поља и Зете у циљу мобилизације и извлачења људства са тога подручја.

Према подацима с којима ми располажемо јачина непријатељских гарнизона слиједећа је: Никшић — око 900 италијанских фашиста, око 500 војника у њемачким униформама, око 100 жандарма и 3—400 четника. Морал војске је врло слаб, нарочито код жандарма и четника. Подгорица: број окупаторских војника веома промјенљив, јер је Подгорица пролазно мјесто. Јачина гарнизона 3—4000 војника у њемачким униформама, око 4—500 четника и нешто жандарма. Даниловград: 30—50 војника у њемачким униформама, мањи број талијанских фашиста и нешто бјелопавлићких четника. Цетиње: немамо сигурних података. У Вир Пазару и Ријеци Црнојевића нема окупаторских војника.

Упућене намирнице смо примили.

Тамо је упућен друг Андро[1]. Молимо да му испоручите

[1] Андрија Мугоша

нешто оружја, нарочито пушака, да би наоружали људство пратећег батаљона Г. штаба.

Упућујемо вам друга Илију Каљевића, који је био заробљен од Њемаца и бјекством се спасао из непријатељског логора.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Помоћник комесара,
М. Јовићевић

Замјеник команданта
пуковник,
Ђоко Мирашевић

П. С. Према вјеродостојним подацима које смо добили овога момента, непријатељске снаге у Подгорици су слиједеће: 1260 Нијемаца, већином прездрављелих рањеника са руског фронта, 340 италијанских фашиста на Враницким Њивама, 3 чете тенкиста у граду, свака чета по 80 људи. Штаб фашистичког пука, јачине 120 људи, једна италијанска разоружана чета, јачине 120 људи, један батаљон руских заробљеника са босанским радницима на Крушевцу, јачине 380 људи. Укупно у Подгориии војника на које се издаје храна има тачно 2460. Четници кучки, братоножићки и васојевићки, свега 230. Командант Зарија Вуксановић, замјеник мајора Лашића који се такође налази у Подгорици код Нијемаца. Напомена: правих Нијемаца има свега 7—800, а остало су већином Чеси и нешто Пољака.

Наоружање: у граду 6 покретних мотомеханизованих топова. На Горици изнад Везирова Моста 3 тешка топа и 8 италијанских бацача М. 81. На Љубовићу 4 тешка топа. Противавионска одбрана: за Горицом 4 противавионска топа. У Љешком Пољу 4 противавионска топа. Кокарицка Гора: око 10 противавионских митраљеза. На Крушевцу одјељење противколске батерије, 5—6 топова. Велико слагалиште муниције и бензина код цркве у Момишићима. 27 малих уличних тенкова. 4 лозца „Штуке" и два бомбардера код изворног дијела ријеке Рибнице при врбама, тешко уочљиви.

У првом бомбардовању Подгорице уништено 5 авиона и 95 мртвих и рањених њемачких војника. Запаљен поштански авион и у њему изгорјело 17 пилота ловаца који су се у току самога напада ту склонили, јер нијесу имали другог склоништа. У другом нападу запаљен магацин бензина и муниције. У трећем нападу запаљене двије „Штуке".

Четници су положили заклетву да ће служити као њемачки војници. Када су у борби, носе униформе, иначе не. Жигосани су. Живе у двијема баракама под црквом крај Горице. Не смију у варош без њемачке дозволе, нити смију ма шта предузети без

наређења њемачке команде. Ноћу држе положаје на Горици, а дању страже и осматрачнице.

Морал њемачке војске слаб. Са храном стоје слабо. За 4 дана добијају 2 хљеба од по један кг. и 400 грама, пети дан обично не добију ништа. Меса не сљедују. Италијански фашисти захтијевају да иду за Италију.

Посљедњих десет дана нема скоро никаквог саобраћаја с Албанијом.

У Даниловграду су двије чете фашиста, свега до 320 људи, и вод Њемаца до 60 људи. У Никшићу 72 фашистички батаљон, јачине 320 људи. И батаљон Њемаца јачине 4—500 људи.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Помоћник комесара,
М. Јовићевић

БР. 112

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 27 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О ТОКУ МОБИЛИЗАЦИЈЕ НА СВОМ ПОДРУЧЈУ

ШТАБ
ДУРМИТОРСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Бр. 65
27 новембра 1943 год.
у. . . . час.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Положај

У вези нашег телефонског разговора са другом командантом Пеком[1], шаљемо друга Јока Војиновића[2] да прими од тога Штаба додијељено нам оружје за јединице овог одреда.

Напомињемо да нам је потребно најмање 300 пушака и 3 пушкомитраљеза са одговарајућом количином муниције, јер и *у* нашим формираним батаљонима II и III имамо око 60 ненаоружаних бораца, а у нашем III батаљону немамо ни једног пушкомитраљеза.

Око 1 децембра формирећемо два батаљона у јачини од по 130—150 бораца. ЈБудство које улази у рве батаљоне је без оружја. Исто тако послије 1 децембра формирамо од посадних

[1] Пеко Дапчевнћ
[8] Умро 1951 године

чета посадни батаљон у јачини 200 бораца и ово људство је већином без оружја.

Подносимо вам број мобилисаног људства са територије овог одреда које је дијелом упућено у бригаде, а дијелом се налази у нашим батаљонима на територији нашег одреда:

VI црногорска бригада .	127	
IV .	62	
IV[3] .	31	
Штаб корпуса .	10	
Главни штаб .	12	
II бат. овог одреда	140	(овај бат. упутиће се у V црногорску бригаду)
III	171	
	553	

ЈБудство у бриг. и бат. . . 553

1 децембра формираће се два батаљона у јачини до 300 бораца.

Посадне чете при командама мјеста које ће бити формиране у посадни батаљон. 200

Закључно са 1 децембром биће мобилисано људства свега 1053

Са овим је на територији нашег одреда извршена мобилизација 80% људства од 16 до 40 година — напомињемо да је људство у батаљонима младо, здраво и способно за борбу.

За једно дуже вријеме нећемо вршити мобилизацију изузев ако услиједи наређење, а доцније, док се народна власт учврсти, мобилисаћемо још један батаљон и са тим би на територији овог одреда била извршена потпуна мобилизација.

Молимо тај Штаб да нам додијељено оружје пребаци камиснима до Таре и да да наређење да се пошаље нафта и бензин за камионе који се налазе са ову страну Таре, како бисмо оружје пребацили за Жабљак, јер ћемо тешко имати могућности да га на други начин пренесемо, пошто је овај крај послије Пете њемачке офанзиве остао без теглеће стоке и коња — а то је и томе Штабу познато.

Молимо Штаб корпуса да нам пошаље неколико револвера јер су сви другови у Штабу без њих.

[5] Вјероватно се односи на Пету црногорску НОУ бригаду

Наша војска у батаљонима је боса и необучена, зато молимо да тај Штаб изда наређење интенданту Корпуса да за јединицеовог одреда пошаље што више обуће, веша и одијела. Уколико у магацинима нема обуће, молимо да даднете налог Херцеговачкој дивизији како би нам додијелила извјесну количину стоке, пошто са истом располаже послије заузећа Фазлагића Куле.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб одреда
политком,
Мићун Јауковић

БР. 113

НАРЕЂЕ1БЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 27 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ УДАРНОГ БАТАЉОНА НА ПРОСТОРИЈУ С. ПРОГОНОВИЋИ И СТАВЉАЊЕ ПОД КОМАНДУ УДАРНЕ ГРУПЕ

ГЛАВНИ ШТАБ Н. О. В. И П. О.
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Бр. сл.
27-Х1-1943 г.
10 часова

ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА

Ударна група од 2 батаљона 1У-е Пролетерске бригаде и једног батаљона У-е ударне бригаде већ је стигла на просторију Бјелопавлића[1]. Она ће још вечерас пребацити се преко ријеке Зете и кренути даље у правцу Загарача.

Потребно је да ви одмах упутите ваш Ударни батаљон, тако да најдаље у току 29 овог мј. буде на просторији села Прогоновића. Овај батаљон ставите одмах под команду Штаба групе који ће се налазити у Загарачу. Штаб батаљона нека ту пошаље своје курире. Такође би било добро да један члан Штаба одреда, а првенствено друг Никола Поповић, дође код Штаба групе ради што успјешнијег координирања снага у претстојећој акцији.

Први задатак Ударне групе на овоме подручју је чишћење Љешанске Нахије. Село Прогоновићи биће полазни положај за ваш Ударни батаљон. Батаљони из бригада кретаће се са јужне

[1] Види док. бр. 80.

стране, а њихов детаљан распоред добићете од Штаба групе са просторије Загарача.

За све вријеме бављења Групе на територији Ловћенског одреда потребно је развити до максимума обавјештајну службу, нарочито на комуникацијама. Потребно је да Штаб групе буде тачно и на вријеме обавијештен о сваком покрету непријатељских снага.

Штабу групе у Загарачу доставите све податке о непријатељу којима сада располажете, као и детаљан извјештај о политичкој ситуацији на терену Љешанске, Ријечке и Црмничке Нахије.

Упозорите Ударни батаљон да се од њега у овој веома важној акцији тражи највећа дисциплина, нарочито у погледу тачног извршавања свих наређења, а такође и у погледу његовог војничког држања и поступка на терену.

Потребно је у највећој тајности држати долазак Ударне групе на овај терен. Уколико се за њу зна или се дознаде, треба рећи да је она на пролазу за Херцеговину.

Одмах ухватите везу са нашим снагама у Барском срезу и Паштровићима, да се те јединице такође припреме за координацију са јединицама ове Групе. На тај терен нека пође један члан Штаба одреда. Са тим јединицама осигурати редовну и брзу везу. Ваше обавјештење треба нарочито да садржи јачину непријатељских снага и њихово наоружање у Цетињу, Вир Пазару, Бару и Ријеци Црнојевића. По могућству јавити и састав непријатељске војске.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Помоћник комесара,
М. Јовићевић

Замјеник команданта,
пуковник,
Ђоко Ј. Мирашевић

Ваш Ударни батаљон нека буде у Прогоновићима неизоставно 29 ов. мј. у.6 часова изјутра.

Исти

БР. 114

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 27 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА ИТАЛИЈАНСКИХ ДИВИЗИЈА „ВЕНЕЦИЈА" И „ТАУРИНЕНЗЕ" ЗА ФОРМИРАЊЕ ДИВИЗИЈЕ „ГАРИБАЛДИ" ОД ЉУДСТВА ОВИХ ДИВИЗИЈА

ШТАБ
II УЛАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 231
27 новембра 1943 год.
у 11.00 час.

ШТАБУ ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ
„ВЕНЕЦИЈА" И „ТАУРИНЕНЗЕ"

Обзиром на све досадашње податке о моралу и држању у борби италијанских војника ваше дивизије, као и обзиром на то да желпмо ваше јединице прилагодити нашем начину борбе и нашој војно-политичкој организацији, а све у интересу самих италијанских војника и официра у искреној борби против њемачких окупатора и њихових слугу,

НАРЕЂУЈЕМО;

1. Да се од јединица дивизије „Венеција" и „Тауринензе" формира једна нова италијанска партизанска дивизија под именом: Талијанска партизанска дивизија „Гарибалди", а по инструкцијама члана овога штаба пуковника Обрадовића.

2. Формацијски састав Талијанске партизанске дивизије „Гарибалди" биће:

а) **Штаб дивизије:** Командант дивизије генерал г. Оксилија, замјеник команданта генерал г. Вивалда,
начелник штаба дивизије: досадашњи начелник штаба див. „Тауринензе",
шеф обавјештајног центра дивизије: п. пуковник Керубино Пист<?не,
интендант: п. пуковник Ракић, досадањи интендант II бригаде дивизије „Тауринензе",
политички комесар дивизије биће накнадно одређен,
референт санитета: досадашњи референт дивизије „Венеција".

Пратећа чета (заштитница штаба дивизије): јачине 80 бораца узетих равномјерно из свих јединица обију дивизија. (Карабињере распоредити по бригадама.)

б) **I** бригада дивизије „Гарибалди": од борбеног људства **и** старјешинског кадра јединица дивизије „Тауринензе".

II бригада дивизије „Гарибалди": од борбеног људства и старјешинског кадра дивизије „Венеција".

III бригада дивизије „Гарибалди": од борбеног људства и старјешинског кадра јединица дивизија „Венеција".

в) Артиљерија: пратећа батерија дивизије „Гарибалди", састава: 4 брдска топа 75 мм, која ће артиљерија бити употребљавана као дивизиска пратећа артиљерија.

г) Болница див. „Гарибалди": биће састава болница партизанских дивизија и то: од људства и материјала див. „Венеција" и „Тауринензе".

3. Састав бригада и унутрашња формација штабова бригада и батаљона у бригадама биће по форми наших бригада.

Прва, друга и трећа бригада див. „Гарибалди" имаће јачину: укупно по 1300 људи.

Број коња и возила за поједине бригаде одрсдиће се усмено на конференцији.

4. Наоружање бригада див. „Гарибалди" тешким оруђима одредиће се такође усмено.

5. Сва возила бив. див. „Венеција" и „Тауринензе" прикључиће се са свим стручним особљем Команди саобраћаја Штаба II ударног корпуса и биће формиране:

а) тенковска група,

б) артиљериска група (противавионска артиљерија и муниција на камионима),

ц) ауто група, са одговарајућим бројем секција према тонажи аутомобила и камиона.

Све ове групе биће под непосредном командом Штаба корпуса и биће употребљаване, према стварној потреби, за све јединице Корпуса.

6. Сва артиљерија бив. див. „Венеција" бпће формирана у пратеће батерије осталих дивизија овога Корпуса, као и један дивизион Штаба корпуса, у чији састав улази: противавионска батерија са митраљезима и једна комплетна батерија брдских топова 75 мм.

7. Све људство које не уђе у састав ШтаГа дивизије „Гарибалди", пратеће чете, прве. друге и треће бригаде, пратеће 5атерије див. „Гарибалди" и наведених група у тач. 5) овога наређења — има бити смјеста разоружано од стране штабова див. „Венеција" и „Тауринензе", и од овога људства ће се формирати радни батаљони јачипе: 200—300 људи, са старјешинским кадром, и употријебљени било при оперативним јединицама, било при територијалним командама ослобођене територије.

Овом људству ће бити осигурано: жнвот, смјештај и сигурна исхрана.

8. Све претекло наоружање и муниција, послије потпуног наоружања див. „Гарибалди", биће смјештено у магацине и сла-

галишта Штаба корпуса и употријебљено по потреби за све јединице Корпуса.

9. Пионирски батаљон Штаба корпуса биће састављен од свих пионира див. „Венеција" и „Тауринензе" и овај батаљон ће бити под непосредном командом Штаба корпуса.

10. Политичког комесара Штаба дивизије „Гарибалди", као и остале политичке руководиоце по бригадама и у осталим групама, одредиће овај штаб најхитније.

Интендантско руководство такође ће одредити Штаб корпуса и организовати ову службу по примјеру организације код наших јединица.

11. Формирање по овом наређењу и све у вези формирања предузеће штабови дивизија „Венеција" и „Тауринензе" одмах и без икаквог одлагања, тако да се формирање дивизије заврши неизоставно до **2 децембра 1943 г.,** када ће овај штаб извршити смотру и пријем ове дивизије.

Послије овога дивизија ће бити употријебљена по задатку нашег општег плана, а према стварној војној ситуацији на сектору нашег Корпуса.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит.комесар,
Отсутан

(М. **П.)**

Командант
генералмајор,
Пеко Дапчевић

БР. 115

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 28 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ЗА РЕОРГАНИЗАЦИЈУ ИТАЛИЈАНСКИХ ЈЕДИНИЦА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 236
28 новембра 1943 год.
у 6.30 час.

ШТАБУ И ЈЕДИНИЦИ ПО ЗАДАТКУ[1]

Одмах по пријему овог наређења поступити по сљедећем:

1. — Наредити најхитније сакупљање јединице италијанске на вашем мјесту и то свих војника, подофицира и официра (одвојено по групама).

Сакупљеним војницима, подофицирима и официрима одржати један кратак говор у коме изнијети сљедеће: да нама

[1] Наређење је достављено штабовима Друге пролетерске и Треће ударне дивнзње и Друге далматинске бригаде.

претстоје јако тешке борбе, у којим су борбама дужни да учествују и итглијански војници, да је на овај начин организације италијанских јединица ефикасна употреба у борби немогућа[2], ...да међу италијанским војницима и официрима има оних који желе и хоће да се боре против њемачких окупатора и њихових слугу, а да нажалост има и оних који то не желе, — поред тога, и скоро највећи број, има оних који су дугом борбом италијанског народа, по наређењу Мусолинија, бачени на бојно поље почев од абисинског рата па до данас, па је њихов морал пао на ниво морала неборца. Све ово је диктовало Штабу II Ударног корпуса, да у интересу италијанских војника у нашој земљи приступи реорганизацији италијанских јединица, одређујући потпуну интендантску службу по јединицама и политичке руководиоце за политички рад у јединицама.

2. — Послије оваквог говора, почети прво са војницима и категорички тражити да се на једну страну издвоје они који желе даље да се боре у редовима наше војске и под условима наше војске, а на другу страну да се издвоје они који не желе да се боре, а којима ће бити осигуран: живот, смјештај и исхрана. Овако исто урадити са подофицирима и официрима.

Овако одвојене групе одмах примити под команду и извршити провизорно формирање једне јединице нашег типа, што ће зависити од броја људи, а оне који изјаве да се не желе борити, одмах разоружати, сложити оружје по врсти на једно или више мјеста и то ставити под своју стражу. Ненаоружане формирати одмах у групе од 200—300 људи и казати им да они формирају радне батаљоне. Ове радне батаљоне ставити под команду њихових подофицира и одредити потребан број наших војника за споровођење на мјесто које накнадно одреди овај Штаб.

3. — Разоружање обухвата: узимање цјелокупног личног л колективног наоружања. Официрско оружје са опасачима, двогледима, ситометрима, курвиметрима итд. одвојено слагати и то ће бити упућено са дотичном групом разоружаних официра одмах у Пљевља, гдје ће се формирати привремени логор ових официра и даље поступити са њима и њиховим наоружањем по одлуци овога Штаба.

Узимање личне спреме: новца, сатова, прстења, личне постељне спреме, резервног одијела, обуће забрањује се најстрожије и кривац и присутни старјешина биће за овакав случај стављени одмах под ратни суд.

4. — Све разоружане официре упутити у Пљевља камионима.

Поступак са разоружаним треба да буде енергичан, али тежити да се ово изврши без и најмањег инцидента, јер би нам свако комплицирање овога рада отежавало извршење задатка.

[E] Мисли се на дотадању оргаиизацију италијанских јединица.

5. — Рад мора бити брз и сваки отпор угушити оружјем на лицу мјеста, са претходним позивом на послушност. У овом циљу израдити план распореда својих јединица са којима се приступа овом задатку, водећи рачуна о свима евентуалностима.

6. — Извијестити најхитније и кратко: која је јединица разоружана, колико је јака група која је остала под оружјем, а колико она без оружја, кратак преглед прикупљеног оружја и спреме и мјесто (назначити тачно село) гдје се налази дотична јединица.

7. — На исхрану свих група обратити нарочиту пажњу и одредити из своје јединице потребан број другова за ово, који ће предузети све да исхрана буде нормална.

8. — Овај је задатак од велике важности, обзиром на појединe фашистичке елементе у њиховим јединицама, те га као таквог и схватити и не пропустити ни најмању планску приирему да би се ово извршило што прије, и да би се оформиране италијанске бригаде послале на одређена мјеста а радни батаљони у одређене рејоне.

9. — Даљи поступак по разоружању наредиће се усмено или писмено.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб корпуса,
пуковник
Обрадовић[3]

(М. П.)

' Бранко Обрадовић

БР. 116

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 28 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О ФОРМИРАЊУ СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕБРИГАДЕ

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 239
28 новембра 1943 год.
У час.

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА Ц. ГОРУ И БОКУ

1. — На дан 25 децембра 1943 године формирамо VII Црногорску ударну бригаду.[1]

2. — Формирање ове бригаде извршиће се од људства:

— Омладинског батаљона, који је формиран за вријеме Омладинског конгреса у Колашину,
— Дурмиторског батаљона у јачини од 170 бораца,
— Зетског батаљона у јачини од 130 бораца,
— Ловћенског одреда, који ће у ову сврху дати 100 бораца,
— Никшићког одреда, који ће дати 50 бораца, и
— Комског одреда, који ће дати 180 бораца.

3. — Главни штаб за Ц. Гору и Боку издаће потребна наређења одредима за прикупљање горе наведеног људства.

4. — Све горе наведено људство има да буде 20 децембра т. г. у Пљевљима, гдје ће се формирати бригада.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,	Начелник Штаба пуковник, Руди Приморац	Командант генералмајор, Пеко Дапчевић

(М. П.)

[1] Седма црногорска НОУ брнгада формнрана је 28 децембра 1943 године.

БР. 117

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 28 ИОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ О РАСПОРЕДУ БАТАЉОНА НА СЕКТОРУ БИЈЕЛО ПОЉЕ, БРОДАРЕВО, БЕРАНЕ, АНДРИЈЕВИЦА И СИТУАЦИЈИ У ОВИМ СРЕЗОВИМА

ШТАБ
IV ПРОЛ. БРИГАДЕ
Пов. бр. 52
28 новембар 1943 год.
Беране

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Ваше наређење О. бр. 35 примили смо, као и остала наређења која смо већ непосредно били примили од Штаба корпуса.

По свим овим наређењима већ смо поступили.

Наша бригада без два батаљона има сљедећи распоред:

Један батаљон у Андријевици са задатком затварања правца од Плава и Гусиња и чишћења среза од преосталих четничких групица. Други батаљон у Беране са задатком затварања правца од Рожаја и чишћења среза. Трећи батаљон се већ дуже времена налази на просторији Бијело Поље—Бродарево, више под командом Штаба корпуса. Овај батаљон је ангажован у сталним борбама са Њемцима и Арнаутима. Тражили смо од Штаба корпуса да нам се овај батаљон врати уколико то ситуација према Пријепољу и Сјеници дозвољава.

Ситуација у овим срезовима није баш најбоља обзиром да још има приличан број четничких група по планинама, па чак има и нових који су одбјегли плашећи се мобилизације. Предузели смо строге економске казне, као и сталне потјере. До сада смо ухватили и убили неколико бандита. Све заробљене четнике, према наређењу Штаба корпуса, предајемо Штабу комског сдреда на суђење.

Дио чете пратећих оруђа, интендантура и болница налазе се у Беранима.

У нашој болници сада се налази око 40 рањеника и 18 тифусара. Нови случајеви тифуса појавили су се приликом нашег првог доласка у Беране и Андријевицу, пошто овде влада зараза трбушног тифуса. Међу овим рањеницима и болесницима имамо 5 тешких за носила, па би вас молили, уколико се успостави саобраћај, тј. поправе мостови на путу Матешево—Колашин, да нас обавијестите како би ове рањенике могли пребацити за Пљевља. Преко Бијелог Поља их не можемо упутити зато што је мост преко Лима срушен и због велике воде не може се уоп-

ште поправити. Пут Беране—Андријевица—Матешево сада је исправан.

Исхрана наше бригаде тече правилно и доста добро.

Наредићемо Команди мјеста у Андријевици да одмах отпочне са оправком телефонске линије Андријевица—Трешњевик, а ви наредите то исто Команди мјеста у Матешеву, тј. оправку линије Матешево—Трешњевик, како би имали телефонску везу.

Других новости на нашем сектору нема.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант,

(М. **П.)** п.пуковник

Љуб. Вучковић

БР. 118

ПРЕСУДА ВОЈНОГ СУДА ПРИ ШТАБУ ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ НОВЈ ОД 29 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ДВОЈИЦИ ДЕЗЕРТЕРА

ВОЈНИ СУД ПРИ
ШТАБУ IV ПРОЈ1ЕТ. БРИГАДЕ
29-Х1-1943 год.

Војни суд при Штабу IV пролетерске бригаде састао се и испитао Тихомира Вуковића, борца IV пролетерске бригаде, и Вукосава Ј. Поповића, борца VI црногорске ударне бригаде, који су дезертирали из својих јединица и покушали побјећи четничким бандама, те је истима за почињене кривице изрекао сљедећу

ПРЕСУДУ

Вуковић Тихомир, борац Првог батаљона IV пролетерске бригаде, и Поповић Вукосав, борац Трећег батаљона VI црногорске ударне бригаде, дезертирали су из својих јединица и собом повели још једног друга из VI ударне бригаде, 27-ог новембра, са Матешева. Дошли истог дана у Беране, гдје су се растали са овим, и крили се два дана у Беранима, за које су вријеме пронашли једнога сељака који их је за плату требао повезати са четничким разбојницима. Кад су нашли водича и упутили се у правцу Будимља гдје су требали наћи некога четника, наишли су на партизанску патролу која их је ухапсила и разоружала. Потом их привела овом суду који их је свестрано испитао и установио да су криви за дј&ло издаје народно-ослободилачке борбе, те је за исте изрекао казну смрти стријељањем.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

У свим војскама дезертерство је сматрано као једна најтежа војничка кривица и као таква је врло строго кажњавана не само у рату него и у миру. У нашој војсци, која је формирана на добровољној основи, без принуде, из свијести бораца да је часно и да је дужност сваког поштеног човјека да се бори за своју и свога народа слободу, такве кривице војника су ријетке и најстрожије се кажњавају. Но случај ове двојице дезертера је тежи, јер није у питању само избјегавање од војничке службе и борбо него и бјежање, односно покушај бјекства непријатељу и окретање оружја на нашу народно-ослободилачку војску за рачун њемачких фашистичких крволока и њихових измећара-четничких бандита. Да би остварили свој издајнички план крили су се два дана код својих кућа у Беранима, а преко својих укућана су за то вријеме пронашли неког сељака који је у служби четничким изродима и са њим се погодили да их повеже са четницима а да му они за то плате хиљаду лира. Када су 29-ог новембра у ноћи са тим сељаком пошли у правцу Будимља гдје су требали наћи некога четника, пресрела их је партизанска патрола коју су покушали преварити. Иста их је разоружала и ухапсила. На саслушању су покушали обманути Суд и тек збуњени унакрсним питањима почели су признавати и оптуживати један другога, да би тек на суочењу признали какве су имали намјере, као и открили своје помагаче.

Узевши у обзир њихове кривице, као и њихово дрско и преварантско држање и то колико такви поступци штете угледу наше војске и служе као рђав примјер младим борцима наших јединица, овај Суд је стао на становиште да су именовани заиста криви и за њих изрекао казну смрти — стријељањем.

Смртну казну ће извршити Пети батаљон ове бригаде пред стројем гдје ће се прочитати ова пресуда.

Грађани неће присуствовати извршењу казне.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ВОЈНИ СУД ПРИ
ШТАБУ IV ПРОЛЕТ. БРИГАДЕ

БР. 119

ПРЕДЛОГ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 29 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ЗА УПУЋИВАЊЕ ЈЕДНОГ БАТАЉОНА НА ТЕРЕН КУЧА У ЦИЉУ СПРИЈЕЧАВАЊА ЧЕТНИЧКОГ РЕОРГАНИЗОВАЊА И ЈАЧАЊА

ГЛАВНИ ШТАБ Н. О. В. И П. О.
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Пов. бр. 157
29-X1-1943 год.
Положај

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Положај

Према подацима са којима располаже овај штаб, четничке банде из Подгорице постепено оперишу у правцу Куча, заузимајући село по село, палећи и пљачкајући куће наших другова који се сада налазе у бригадама.

Терен Куча остао је без строге контроле, те је омогућена веза четничким бандама, да се преко терена Куча повезују са четничким бандама које су остале у позадини.

Наше је мишљење да би најхитније требало пребацити батаљон VI бригаде из Братоножића на терен Куча, запосједајући положаје око Медуна и затварајући пут Подгорица—Кржања, који четници присилним радом сељака оправљају. Вјероватно је да са окупатором уз припомоћ тенкова изврше напад уз Куче. У овом случају, ако би окупатор успио да овлада Кучима, природно је да одбрана Биоча не би се могла одржати овако како је данас организована, јер би била изложена опасности са бока и принуђена да се повуче и без борбе.

Ако би батаљон који је на Биочу посјео западне падине Вежешника, а батаљон из Братоножића Орљево и Сјеничке стијене, непријатељ без великих жртава не би се могао пробити у правцу Биоча, прекинула би се четницима веза са одбјеглим четничким бандама растуреним по планинама, успоставила би се народна власт у Кучима, организовале команде мјеста и теренске чете, што у сваком другом случају неће се моћи постићи.

Ударна група и једна наша чета пребациле се без сметње на предвиђени правац. Јутрос се чула **Ерло** мала борба у правцу Љешанске Нахије, што значи да се није давао јачи отпор.

Потребно би било обавијестити Штаб зетског одреда или овај штаб, да ли би се могао упутити један ауто теретни за пребацивање жена које иду на конференцију у Колашин, те како би се раније знало.

Извијестите нас о вашем мишљењу по предњем предлогу, као и о ситуацији уопште.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Главни штаб,
Замјеник пуковник
Ђорђе Ј. Мирашевић

БР. 120

НАРЕДБА ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 30 НОВЕМБРА 1943 ГОД. О ФОРМАЦИСКОМ САСТАВУ БРИГАДЕ И БАТАЉОНА У ИТАЛИЈАНСКОЈ ДИВИЗИЈИ **„ГАРИБАЛДИ"**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Стр. пов. бр. 243
30 новембра 1943 год.
у 6.00 час.

ФОРМАЦИЈСКИ САСТАВ

Штаба бригаде дивизије „Гарибалди", батаљона такве једне бригаде и радних батаљона, који се дислоцирају по слободној територији:

I. ШТАБ БРИГАДЕ

1. — Људство:

— командант бригаде	1
— замјеник команданта	1
— политички комесар	1
— шеф об. центра	1
— референт санитета	1
— интендант	1
— курирска група	10
— борни дио пратећег вода	30

— комора Штаба и пратећег вода (урачунато: кувари, економ Штаба и вода, коњоводци и кухињско ' особље) **20**

Свега 66 (шездесетшест)

2. — Стоке:

— јахаћих коња **6**
— товарних коња (мазги) 10

Свега 16

II. БАТАЉОН

Свака бригада има у свом саставу:

а) четири (4) батаљона по три (3) чете,

б) чету пратећих оруђа и то: вод минобацача од 2 тешка бацача и вод тешких митраљеза од 3 митраљеза.

1. — Људство штаба батаљона:

— командант 1
— замјеник команданта 1
— политички комесар 1
— референт санитета 1
— интендант 1
— курирска група 4
— болничара 2

2. — Стока:

јахаћих коња 3
товарних коња (мазги) 5

НАПОМЕНА: Јачина једне бригаде, скупа са свима штабовима и пратећим дјеловима, износи највише: 1300 људи.

Штаб бригаде се храни одвојено, а штабови батаљона са једном од најближих чета.

III. РАДНИ БАТАЉОН:

— командант 1
— замјеник команданта 1
— политички комесар 1

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб корпуса,
пуковник
Обрадовић[1]

[1] Бранко Обрадовић

БР. 121

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗНЈЕ НОВЈ ОД 30 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ШЕСТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА НАПАД НА ЧЕТНИКЕ У КУЧИМА И ИРЕКОБРЂУ УЗ САДЕЈСТВО БАТАЈБОНА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ И КОМСКОГ НОП ОДРЕДА

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
О. бр. 36
30 новембра 1943 године
у 12 часова
Јабука

ЗАПОВИЈЕСТ

за разбијање и уништење четничких банди на терену Куча и Прекобрђа—Морача

Секција Колашин: 1:100.000

Немамо података о неким промјенама у јачини окупаторских гарнизона према сектору ове дивизије.

Окупаторов покушај продора према Бродареву одбијен је.

Ударна група батаљона IV Пролетерске и V Црногорске ударне бригаде отишла је на извршење задатка у Старој Црној Гори.

Четничке банде, у виду жандармерије, формиране у Подгорици по плану нове „владе" на Цетињу[1] и окупатора, напраЕиле су прије 3 дана покрет из Подгорице у правпу Куча. Пошто на томе терену нијесмо имали стално наших јединица, четничке банде су успјеле да продру дубље у Куче и да евојом пропагандом и лажним причама заплаше становништво, говорећи да су они претходница Лашића и Њемаца. Ове банде- врше разна насиља, присилно мобилишу, пале куће партизанских симпатизера или партизанских породица и присиљавају народ да се опредијели или за партизане или за четнике. У своме прљавом послу отворено говоре да су они са Њемцима и да ће Њемци да изврше офанзиву на партизанску територију. Јачина ових банди јесте око 200 војника.

У Прекобрђу налази се такође једна група четничких бандита од око 150—200. Прекобрђе је познато као четничко упориште. Присуство ових банди у њему омета рад позадинских власти и отежава војничке радње на овоме терену.

[1] Односи се на „Црногорску народну управу" коју су, под заштитом Њемаца, оформили претставници црногорске федералистичке странке.

У околини Берана и Андријевице исто има неких бандитеких групица, које јуре и убијају дјелови наше IV Пролетерске бригаде.

Да би се разбили и уништили четници у Кучима и Прекобрђу и тако онемогућило свако њихово масовније груписање и успостављање њихове власти

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — Шеста црногорска ударна бригада предузеће напад на четничке банде у Кучима и Прекобрђу и то овако:

а) Са двије чете батаљона у Колашину напасти непријатеља правцем: Колашин — Равни — Виноградине — Прекобрђе, са тежњом обухвата четничких банди са сјевера и сјевероистока. Једну чету овога батаљона оставити у Колашину као посадну јединицу.

б) Са двије чете батаљона из Матешева напасти непријатеља правцем: Пајков Вир— Селиште, са тежњом једновременог напада на Марковића Лаз и Кос, па онда гоњење продужити правцем за Прекобрђе. При организацији овога напада узети као важно да штаб бригаде на вријеме обавијести штаб Комског сдреда, који са своје стране треба да садејствује јединицама бригаде.

Једну чету батаљона у Матешеву оставити у Матешеву као посаду.

в) Са батаљонима из Братоножића и Лијеве Ријеке предузети напад на четничке банде у Кучима и то правцем: Брскут — Стравче — Кржања — Цвилин.

Настојати да се овај напад изведе ноћу.

Избјегавати јаче фронталне борбе.

У Лијевој Ријеци оставити јачу посаду.

2. — Батаљон V црногорске ударне бригаде који се налази у Биочу потпомагаће рад батаљона VI бригаде у Кучима на тај начин што ће бочно и у леђа непријатеља убацити једну своју чету са једним т. митраљезом. Иначе за вријеме извршавања задатка у Кучима будно пазити на правац Подгорица—Биоче.

3. — Напад по предњем и сав рад по томе задатку треба да буде готов у току 1, 2 и 3 децембра ове године тако, да батаљони VI бригаде буду на својим старим положајима већ у току 4 децембра.

4. — Према зликовцима примјењивати најоштрије казне.

5. — Хируршка екипа налази се код V бригаде.

6. — Дивизијска болница је у Манастиру Морачи.

7. — Овај штаб ће се налазити у селу Јабука.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком	Начелник, мајор	Командант, пуковник
Јован Капа	Н. Јовићевић	Рад. Вукановић

(М. П.)

БР. 122

НАРЕДБА ШТАБА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ НОВЈ ОД 30 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА ЗА ПОСЈЕДАЊЕ ПОЛОЖАЈА И ИЗВОЂЕЊЕ АКЦИЈА НА СЕКТОРУ КУЧА И БЈЕЛОПАВЛИЋА

ШТАБ
V ЦРНОГОРСКЕ БРИГАДЕ
III У. ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
О. бр. сл.
30-X1-1943 г. у 14 час.
Положај

ШТАБУ БАТАЉОНА

Јачина непријатељских снага у околним гарнизонима у посљедње вријеме је углавном приближно непромијењена. Према обавјештењима, непријатељ је у Спуж довукао два топа, а четничке банде, изгледа, добиле су задатак да сруше мост на Сушици. Изгледа да је све ово у вези са прелазом наших снага на десну обалу р. Зете и да непријатељ на тај начин врши самоодбрану.

Непријатељ врши повремени саобраћај комуникацијом Подгорица—Даниловград—Никшић и обратно са врло малим или уопште никаквим обезбјеђењем. По свему изгледа да су непријатељске снаге на овоме сектору врло мале и да немају офанзивних намјера. Читава њихова активност састоји се у артиљеријском потпомагању испада четничких банди, што им користи ради непосредне одбране градова и обезбјеђивања саобраћаја међу гарнизонима.

Да би олакшали операције групи батаљона са оне стране р. Зете скрећући унеколико непријатељску пажњу на себе, као и ометали и узнемиравали саобраћај непријатеља на комуникацији Даниловград—Никшић,

НАРЕЂУЈЕМО:

1 батаљон

У току сјутрашњега дана извршиће припрему и са двије чете кренуће се правцем: Сретња—Винићи—Подвраће—Купиново—Манастир Острог и на простору Стубица—Богетићи срушити комуникацију на најпогоднијем мјесту гдје се могу поставити добре засједе, тј. одакле ће се добро бранити срушени дио друма.

Рушење пута и постављање засједе ће се извести између 2 и 3 децембра тек. године, а вријеме поласка са садање просторије одредиће штаб батаљона, тако да се благовремено стигне на одређено мјесто.

У Пјешивцима се налази једна доста јака мјештанска чета, па је треба што боље искористити за извршење овога задатка, тако да би добро било да у току сјутрашњега дана упутите патролу за везу са овом четом, као и са теренским радницима, да би приликом вашег доласка чета била на окупу, припремила потребан алат за рушење, као и сељаке, и била на одређеном мјесту у одређено вријеме које ви са њом уговорите. Водити рачуна при томе да се ова акција не открије, а то треба скренути пажњу патроли која буде ишла за везу.

Послије извршења рушења поставити засједе, које морају остати у тајности и извести акцију на непријатељска возила или колону која буде прва саобраћала.

Послије извршене акције повући чете на садање положаје, а о резултату извијестити овај штаб.

Са остале двије чете остати на садањим положајима, с тим што ће ове двије чете држати цио сектор који је држао до сада тај батаљон, наиме распоредити их тако како војнички најбоље одговара, држећи чврсту везу са 3 батаљоном.

2 батаљон — Остаће и даље на својим досадашњим положајима, с тим што ће, уколико постоје какве четничке банде у Кучима, ухватити везу са штабом батаљона VI бригаде у Братоножићима и дати им сугестије за заједничко садејство и чишћење тога терена, као и успостављање наше власти.

Продужити детаљно рушење комуникације Подгорица—Биоче како је то наређено и у прошлој заповијести.

3 батаљон — Остаће и даље на својим досадашњим положајима, с тим што ће водити строго рачуна о задатку 1 батаљона, па истог активно потпомагати у контролисању његовог терена и бити увијек спреман да енергично интервенише у бок непријатеља, који би направио евентуално испад на његовом правцу.

Батаљони ће развити обавјештајну службу до максимума, како би на вријеме открили непријатељске намјере, и на гај начин отклонили свако изненађење. Ово нарочито важи за 1 и 3 батаљон, обзиром да моментално су наше снаге на том сектору доста развучене.

Болница ће се налазити и даље на истом мјесту. а хируршка екипа код овога штаба.

Интендантура и Чета пратећих оруђа такође ће се налазити на истом мјесту гдје су и до сада биле.

Штаб бригаде налазиће се и даље на истом мјесту.

Борбени знаци у времену извођења акције за 1 батаљон биће: Миливоје—Свето.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Начелник
Нов. Перућица

Командант, мајор
В. Поповић

БР. 123

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 30 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О УПУЋИВАЊУ ЧЕТВРТЕ ИТАЛИЈАНСКЕ БРИГАДЕ У САСТАВ ДИВИЗИЈЕ „ГАРИБАЛДИ"

ШТАБ
IV ПРОЛ. БРИГАДЕ
Пов. бр. 55
30 новембар 1943 г.
Беране

V

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Ваша наређења оп. бр. 231[1], 238[2] и 236[3] примили смо јуче у 15 час.

По овим наређењима поступили смо, тј. издали наређење да се читава IV бригада „Венеција" прикупи у Беране данас у 10 часова. Пред постројеном бригадом говорио је командант бригаде у духу ваших наређења, одвојено са официрима, подофицирима и војницима. Послије овога официри су сви јавили да желе и даље водити борбу и борити се против Њемаца. Од подофицира један серђенте[4] је изјавио да се не жели борити, а од војника јавило се око 60. Вјероватно да ће се овај број у току данашњег дана и повећати, тако да ће број разоружаних Талијана бити око 100. Тачан број и преглед оружја доставићемо вам накнадно. Све ове војнике предаћемо Команди мјеста у Беране, а мањи дио Команди мјеста Андријевица.

Официри и подофицири нијесу могли уопште утицати на војнике пошто су били потпуно издвојени. Но иако се није јавио већи број да остају, сматрамо да ће то учинити по доласку тамо. Изгледа да су чули о доласку савезничких авиона јуче над Пљевљима, па се вјероватно неки надају бољем животу тамо, добијању боље хране, одјеће итд.

Од аутоматског оруђа, као ни од тешког наоружања ове бригаде нијесмо оставили ништа за нас, пошто се мали број војника јавио да остаје на раду.

Нашој бригади није баш неопходно сада ништа од тешког наоружања али би могли примити још извјестан број пушкомитраљеза. Уколико преостане пушкомитраљеза послије фор-

[1] Види док. бр. 114.
[8] Документ се налазн у архнви Војноисториског института и по садржају је сличан док. бр. 114 и 115.
[' Види док. бр. 115.
[4] У нашој војсци одговара чину водника.

мирања дивизије „Гарибалл'J , молимо вас да и нама КОЈИ пошаљете.

У току сутрашњег дана пречистићемо и батерију капетана Мањаниа. Капетан Мањани жели да његова ранија батерија и сада сачињава једну батерију, тј. да се његова два топа и људство које се тамо налази врате у састав његове батерије.

Ми сматрамо да ово не би лоше било, пошто је он заиста добар а и његово људство није лоше. На топовима су заиста мајстори.

Артиљериског капетана Секулића[5] према вашем тражењу упутили смо тамо.

Сутра тј. 1 децембра кренуће талијанска бригада на пут за тамо, гдје ће се формирати дивизија. Са бригадом ће поћи и талијанска пионирска чета која се до сада овамо налазила.

Немамо уопште људи у овим батаљонима који су овдје (5. и 4.) који знају талијански и које би могли послати са њима као комесаре.

Упућујемо са овом бригадом друга Воја Радуловића као интенданта и једног серђента италијанског, који је са групом Ловћенаца дошао овамо. Зна да говори и нашки, а у 5. батаљону као борац показао се врло добро. Храбар је и могао би се добро искористити као неки руководилац у њиховој дивизији. И политички је прилично свјестан. Овај серђенте-мађоре се зове Оливиери Аралдо. Припадао је раније дивизији „Ферара" и из Бара је побјегао 20 дана прије капитулације код партизана. Од тога времена стално је у јединици као борац.

У прилогу вам достављамо бројно стање и наоружање ове бригаде, као и пионирске чете.

II

У задњем нашем извјештају извијестили смо вас о ситуацији на сектору наше бригаде. Стање је и даље скоро исто. Четничких групица и даље има, нарочито у Беранском срезу прилично. Стално вршимо потјере али, из разлога што у овом срезу имамо свега један батаљон, не можемо их уништити. Добро би било, уколико то ситуација дозвољава према Сјеници, да за једну недјељу дана пребацимо и наш Трећи батаљон овдје, јер би на тај начин могли потпуно очистити овај срез и завести власт, која се у неким општинама и сада врло слабо осјећа.

[5] Душан Секулић. Погннуо несрећним случајем на друму Београд—Авала 1946 године, као ппуковник ЈНА.

Наш Четврти батаљон извршио је чишћење Шекулара и том приликом заплијенио: један тешки митраљез, један југословенски пушкомитраљез „брно", један пушкомитраљез „шоша", 30 пушака (разних) и нешто муниције. Том приликом ухваћена су и неколика четничка бандита, која су предана на суђење војном суду при штабу Комског одреда.

Војни суд при штабу ове бригаде осудио је на смрт три дезертера и то два из наше бригаде и једног из VI бригаде, који су не само дезертирали већ и покушали да се повежу са четницима, плаћајући у ову сврху 1000 лира једноме сељаку".

Смртна казна је извршена пред батаљонима.

Напомињемо да су сва три бјегунца из Среза беранског, од којих два интелектуалца.

Из још непровјерених извора сазнајемо да је наша Ударна група заузела Спуж и Даниловград. Питали смо Штаб дивизије да ли је ово тачно.

На правцу Плава и Гусиња као и Рожаја стање је онако како смо вам изнијели у првом писму.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Замјеник политкома,
Рад. Радовић

Командант,
Љубо Вучковић

[4] Види док. бр. 118.

БР. 124

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 1 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ДИВИЗИЈЕ

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 101
1-XИ-1943 год.
у 12 час.

Ч

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

1. — На основу Вашег наређења, овај штаб се смјестио у области Матешева, у с. Јабука. Повезали смо се са штабовима IV и VI бригаде.

2. — На основу добијених података од бригада, ситуација на просторијама које контролишу наше јединице је сљедећа: а) сектор Биоче—Пипери—Бјелопавлићи: непромијењено; б) у Кучима, користећи отсуство наших снага, четничка жандармерија, у јачини до 200 људи, покушава да се учврсти: в) у Прекобрђу налази се једна четничка скупина од око 150—200 четника; г) у срезовима Беранском и Андријевичком налазе се мање четничке групице. У посљедње вријеме запажено је у овим срезовима и ново одметање, наводно из бојазни од наше мобилизације.

Вође четничке жандармерије у Кучима одржавали су сеоске скупове и на истим позвали мјештане да се упишу у њихову жандармерију. На овим скуповима говорили су о томе да ће Њемци потпомоћи успостављање њихове власти и да ће Лашић са Њемцима поћи из Подгорице да чисти територију од партизана.

Стање у непријатељским гарнизонима, према досадашњим подацима, је непромијењено.

3. — Наредили смо VI бригади да напане четничке банде у Прекобрђу, као и четничку жандармерију у Кучима. О резултатима ове акције накнадно ћемо вас обавијестити.

4. — Ударна група друга Стругара[1] уредно се пребацила на десну обалу ријеке Зете и продужила покрет по предвиђеном плану. 29 прошлог мјесеца чула се мања борба на правцу покрета ове групе (негдје ка Љешанској Нахији).

[1] О ударној групи којом су командовали другови Нико Стругар и Војо Николић види док. бр. 80.

5. — Наша радио-веза са Вама је слаба усљед тога што су акумулатори и динамомашина неисправни. Ради тога шаљемо друга Маровића за набавку потреба за нашу станицу.

6. — Ауто који сте нам ставили на расположење налази се у Колашину, али он мало може да служи за нашу употребу, с обзиром да је ауто отворен а вријеме зимско.

7. — VI бригада је великим дијелом ненаоружана па, уколико дођете до неког оружја, добро би било да нам га упутите за ову бригаду.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар
Јован Капа

Командант, пуковник
Радован Вукановић

БР. 125

НЗВЈЕШТАЈ ОБАВЈЕШТАЈНОГ ЦЕНТРА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 2 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. О ВОЈНОЈ И ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ НА ТЕРИТОРИЈИ ЦРНЕ ГОРЕ, БОКЕ, САНЏАКА II ХЕРЦЕГОВИНЕ

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Об. бр. 50
2 децембар 1943 год.
у 8.00 час.

ШТАБУ ЗА ОБ-ЦЕНТАР[1]

Према подацима које смо добили од наших об-органа и об-повјереника са терена, на територији Црне Горе, Боке и Санџака налазе се двије њемачке дивизије и један пук талијанских фашиста, који су остали са Њемцима послије капитулације Италије. Поред окупаторских снага налазе се на поменутој територији и незнатне четничке групе и муслиманска милиција у области Сјенице.

1. **Црна Гора и Бока:** У Црној Гори налази се једна њемачка дивизија[2], која је у задње вријеме нешто попуњена. Састав ове дивизије: Јермени, Пољаци и Њемци, а командно особље су све

[1] Обавјештајни центар
[2] 181 пјешадиска дивнзија

Њемци. Ова дивизија распоређена је дуж Јадранске обале, тј. од р. Бојане до Боке, онда у Цетињу, Подгорици, Даниловграду и Никшићу, као и појединим мјестима између ових градова, као Вир Пазар, Ријека Црнојевића и др. Јачина ове дивизије није нам позната, али знамо то да није велика, јер је прије доласка водила борбе у Албанији, а вјероватно и на Источном фронту. Распоред те дивизије изгледа овако:

Улцињ: двије чете Њемаца и нешто Арнаута. Нарочите одбране немају.

Бар и Печурице: двије чете Њемаца и око 400 тал. фашиста.

Петровац: једна чета Њемаца и нешто црмничких четника.

Будва: једна до двије чете Њемаца.

Котор и Херцег Нови имају њемачке гарнизоне, али нам нијесу познати.

Цетиње: 600—700 Њемаца са једним батаљоном талијанских фашиста. Понекад дође још Њемаца од правца Подгорице, али се враћају натраг.

Ријека Црнојевића: око 300 талијанских фашиста.

Вир Пазар: око 20 Њемаца и око 50 талијанских фашиста.

Између ових мјеста на разним истакнутим положајима има 10—15 Њемаца, који служе као осматрачи.

Подгорица: гарнизонску службу у Подгорици врши један њемачки батаљон, са једним дијелом талијанских фашиста. У граду у задње вријеме било је и нешто четника, који су сада добили њемачке униформе. Логор ових јединица је око града из бојазни од савезничког бомбардовања.

НиКшић: око 500 Њемаца, 820 талијанских фашиста и око 100—200 четника.

Даниловград: нешто талијанских фашиста и четника.

Наоружање: дуж Јадранске обале од Бојане до Херцег Новог постављени су топови на свим истакнутим мјестима и утврђењима која су раније држали Талијани, а која су прављена још за вријеме Југославије. Неких нарочитих утврђења нијесу правили.

Подгорица: има око 30 противавионских топова који су распоређени овако: на Љубовићу, Горици, Кокарицкој Гори, на мосту код Цијевне (пут Подгорица—Тузи), на брду код Дајбаба и на Крушевцу. Ово су топови разних калибара. Поред њих имају нешто контраавионских митраљеза, чији број није нам познат. Друго наоружање није нам такође познато.

У Подгорици има око 5—6 авиона, и то 2—3 Јункерса за транспорт. Ови авиони налазе се на Рибничким Врелима, код извора р. Рибнице, а понекада и код Дајбаба или Тузи. На аеродрому налази се неколико неисправних авиона, које држе ту да би заварали савезничку авијацију, ради бомбардовања.

Никшић: има једну батерију брдских топова и двије хаубице. Поред овога има неколико малих талијанских тенкова, контраавионске одбране у граду нема.

Цетиње: једна хаубичка и једна брдска батерија. Према новим подацима који још нијесу провјерени изгледа да имају и једну контраавионску батерију.

Од Скадра до Херцег Новог Њемци располажу са 110 талијанских тенкова мале тонаже.

Утврђења непријатељ није правио нека нова, већ су остала и држи она која су Талијани правили.

Покрети непријатеља: У задње вријеме примјећују се већи покрети њемачких снага од правца Скадра правцем: Подгорица—Цетиње—Котор и Скадар—Улцињ—Котор. Све иде у правцу Далмације. Војска и комора иду по ноћи, док камиони и ратни материјал пребацују се дању.

Намјера непријатеља: за сада је више одбрандбена, не предузима неке офанзивне мјере у правцу наше слободне територије. Понекад врши мање испаде из града, заједно са четницима, и то највише ради пљачке.

Плав и Гусиње: око 200 жандарма и финанса. Тражили су помоћ од Њемаца у материјалу и људству, али је нису добили. Осјећају се несигурни. Наоружање им је слабо.

Пећ: нема њемачких снага. Има нешто талијанских фашиста.

Санџак: Прије мјесец и по дана једна њемачка алпинска дивизија[3], која је раније била на Источном фронту, пребацила се из Албаније правцем: Флорина—Солун—Рашка—Нови Пазар—-Сјеница. Ова дивизија има двије регименте[1] и у своме саставу има око 200 Талијана из дивизије „Ареко"[5], коју су Њемци разоружали у Албанији послије капитулације Италије. Талијани су распоређени као помоћно особље у кухињама, интендантури и комори. Дивизија је састављена од Њемаца. Тачан број ове дивизије није нам познат.

Распоред ове дивизије: област Сјенице и Новог Пазара.

Наоружање: ова дивизија у своме саставу има неколико тенкова мање тонаже, 4 брдска топа и 2 противколска топа. Број бацача није нам познат.

Ова дивизија посједује већи број камиона, на сваку чету долази 10—14 камиона.

У задњим борбама које су вођене од правца Сјенице у правцу Пријепоља и Нове Вароши учествовала је и она заједно са муслиманском милицијом и четницима Драже Михаиловића на челу са Лукачевићем и другим четничким бандитима.

' Прва брдска дивизија
[4] 98 и 99 брдски ловачки пук
[5] Арецо (Агегго)

Према подацима које смо добили, задатак ове офанзиве у правцу Пријепоља био је: заробљавање талијанских дивизија „Венеције" и „Тауринензе" и њино разоружавање. То се могло и видјети из тога: када су видјели да испред себе немају више талијанских јединица, Њемци су престали са нападима, па су чак и евакуисали Нову Варош. Да су имали неких већих офанзивних намјера у правцу наше слободне територије, не би дозволили да им поново узмемо Нову Варош и Бродарево и даље останемо господари Лимске долине. Задњи подаци које смо добили, а који још нису потврђени, говоре да се Њемци концентришу у Сјеници, ради евентуалног напада на нас. Међутим, то би могло бити осигурање пруге која иде преко Рашке у правцу Македоније, што и потврђује стално пребацивање њемачких трупа тим правцем у правцу сјевера.

Херцеговина: Задње вријеме њемачке снаге у Херцеговини су се повећале, и то у Требињу, Билећи и Невесињу. Према подапима које смо добили, а који нису потврђени, у тим гарнизонима има више од 4.000 Њемаца. У правцу слободне територије Њемци заједно са четницима и усташама нападају на наше јединице. Једна колона Њемаца упутила се од Требиња и Билећа у правцу Гацког, а друга од Невесиња и Кифина Села у правпу Калиновика. Послије заузећа Гацког од стране Њемаца ова њемачка колона упутила се у правцу Кифина Села. Да ли је ово извлачење Њемаца из Херцеговине или спремање неке офанзиве у Босни против наше слободне територије није нам познато.

Четници и даље су наставили свој издајнички рад и сарађују са њемачким снагама и у Црној Гори и Херцеговини и Санџаку. Ово је отворена сарадња и у задње вријеме носе њемачке униформе и стоје под њемачком командом. Сами четници нису у стању да предузму неке борбе против нас. Од Њемаца траже помоћ у материјалу и људству, али ови нису у стању да им помогну. Неких већих четничких група не постсји. Они су растурени по цијелој територији, док је један већи дио прешао у Србију и заједно са недићевцима и љотићевцима нападају на наше јединице.

На нашој слободној територији постоје извјесне четничке групе, које се крећу са својим вођама-командантима у јачини од 20—200.

У борби против наших јединица сарађују такође и са муслиманском милицијом у области Сјенице и Берана. Сами нису у стању ништа да предузму.

Из архиве коју смо заплијенили код четника и Њемаца види се њихова сарадња о којој ћемо такође говорити.

Скоро по цијелој слободној територији круже извјесне четничке тројке и петорке које имају за задатак да из засједа

нападају на наше другове и одржавање везе између појединих четничких група.

Црна Гора: Послије ликвидације четничких банди Баја Станишића и Блажа Ђукановића стање у Црној Гори се поправило, као и послије разбијања четничких банди у Васојевићима. Неких већих четничких група не постоји. Мајор Лашић са једном групом својих четника налази се у Подгорици и отворено сарађује са Њемцима.

Распоред и активност четника у Црној Гори изгледа овако:

У Приморју нема неких већих четничких група. Нешто четника налази се у Петровцу.

Највеће четничко упориште је Црмница, гдје су се сакупили четници скоро из свих крајева Црне Горе. Ту су нашли себи базу. Са окупљањем у Црмници мисле да се удаље од наших снага, да су сигурнији јер су ту близу њемачких гарнизона, а и рачунају на искрцавање савезника на Црногорском Приморју, гдје би им одмах пришли, те мисле да се тако спасу и сачувају своје животе. Ту имају наоружаних око 800 људи. Неких офанзивних намјера немају. Од овога броја активно је око 200 четника, док се остали држе више по страни. Унутар њихове организације у задње вријеме дошло је до размирица, те су извјесне четничке вође морале напустити Црмницу.

Ријечка Нахија: У овој нахији има око 300 наоружаних сељака који су под четничком командом. Неких офанзивних намјера немају, нити желе да иду изван својих села.

Љешанска Нахија: Главни организатор четника и сарадник са Њемцима је мајор југ. војске Васо Вукчевић. Број четника у овој нахији није велики, а и то што има је доста деморалисано и не жели ићи нигдје да се бори. Васо Вукчевић одржава сталну везу са Њемцима и четничким бандитом Јаковом Јововићем-Селимом из Бјелопавлића.

Катунска Нахија: Утицај четника врло слаб и тамо немају скоро никога. Оно четника што је било утекло је у Црмницу и на Цетиње.

Бјелопавлићи: Послије убиства Баја Станишића број четника у Бјелопавлићима је много опао. Један дио оних окорјелих четника налази се у Даниловграду са Њемцима, док се други дио налази са Јаковом Јововићем®.

Васојевићи: Овдје су четници потпуно разбијени. Поједине групе око Миљана Мандића, Аџића и Љуба Лазаревића налазе се по Сињајевини и другим крајевима. Са њима се налазе мање групе од око 20 људи, као њихова лична заштита. На тој територији налазе се извјесне четничке тројке и петорке које из засједа нападају на наше другове. Највеће четничко гнијездо у овим крајевима су Краљске Баре.

• Такође са Њемцима

У свим гарнизонима у Црној Гори заједно са Њемцима и талијанским фашистима налазе се и четници. Са њима одржавају конференције и спремају евентуалне нападе на наше положаје.

Прије кратког времена окупатор је успио да на Цетињу формира један „национални управни комитет" под претсједништвом Љуба Вуксановића, познатог четничког бандита. Чланови овога комитета су: Живко Анђелић, Војислав Ненадић, Саво Радоњић, Богдан Ивановић, др Љубомир Барач, др Обр. Новаковић и Митар Поповић, п. пук. бив. југ. војске. У формирању овога комитета највиднију улогу је играо Арсо Петровић из Куча, познати издајник и агент Гестапоа. У овај комитет није ушао нико од зеленаша".

Циљ и задатак овога комитета је, како стоји у њиховом апелу народу Црне Горе и Боке: „Крајња лојалност и исправност према њемачкој оружаној сили, борба до краја противу комуниста, против свих субверзионих елемената, као год и противу сваке спољне пропаганде и покушаја да нас са Њемачком завађа и наш народ истријеби. Због тога ће Народна Управа најбрже и свим силама настати да се предложе за цивилну управу подесни људи, а сарађиваће такође код формирања милиције и жандармерије." У овом прогласу између осталога стоји и ово: „Ми смо се прихватили ове ванредно тешке и одговорне дужности, јер је њемачка оружана снага, као што је то свему народу познато, ушла у Црну Гору и Боку не као завојевач, ни као непријатељ, чак не ни као окупатор, него као пријатељ да уз своје ратне задатке помогне и нама да на уцвијељеној својој груди васпоставимо живот и ред."

Зеленаши са капитулацијом Италије потпуно су пропали. Код Њемаца су изгубили сваки углед. И онамо гдје су некад најбоље стојали, у Катунској Нахији, сада не стоје добро. Крсто Поповић, командант зеленашких трупа у Црној Гори, дао је оставку на свој положај. Зеленаши више не претстављају никога и као нека већа организација више не постоје.

Санџак: Четници и муслиманска милиција нису у стању да предузму неку борбу против наше војске, без помоћи од стране окупатора у људству и материјалу. Четничке снаге су потпуно разбијене и оне као цјелина више не постоје. Постоје поједине групе које се крећу засебно са Јованом Јеловцем, познатим бандитом. Прије неколико дана ова група напала је један наш камион, који је ишао од Пљеваља за Чајниче, код Пољане. Иста ова група доцније се пребацила у Пренћанску општину и тамо пљачкала. Четничке банде Бећира Томовића прије неки дан на-

[7] Присталице Крста Поповића, вође сепаратиста у Црној Гори. Они су хтјели краљевину Црну Гору под покровитељством Италије, а по капитулацији Италије сарађивали су са Њемцима.

лазиле су се у околини Бијелог Поља. Даље, код Бијелог Поља налази се једна група од око 300 четника. Један дио ових бандита раздијељен у тројке и петорке пребацио се на лијеву обалу р. Лима, са задатком напада на наше другове из засједа и хватања везе са четницима у Црној Гори. Све ове групе за сада нису активне. Са падом снијега њихов живот у шуми биће онемогућен и биће присиљени или да иду одавде у Србију, или пак да долазе у села гдје ће се крити код својих кућа и пријатеља. Ради тога треба добро развити об-службу у свим селима и добро пратити сваки покрет ових банди, те припремити њихово хватање и ликвидирање. Ово данас неће бити тешко извести. Треба много појачати територијалну об-службу и посветити јој већу пажњу.

Муслиманска милиција такође није у стању ништа сама да предузме. Муслимани из Среза бјелопољског, сјеничког и пријепољског приликом ових задњих борби наших јединица са Њемцима имали су, а и још имају непријатељски став према нашој војсци. То су потврдили својим држањем већ неколико пута. Подаци које су наши об-органи прикупљали од муслимана били су скроз нетачни и тенденциозни, те се на њих никада нисмо могли ослонити. Било је случајева да чак нису хтјели да одговарају на питања наших другова, који су од њих тражили извјесне податке.

Приликом прикупљања података од муслиманског живља треба добро водити рачуна какви су то подаци и колико се њима може вјеровати. Ти подаци увијек се морају добро проконтролисати, испитати и тек их онда примити, али не као сигурно.

Херцеговина: Четници у Херцеговини уз присуство окупатора поново су дигли главу и заједно са окупатором нападају на наше јединице Као неке веће војничке јединице не постоје. Успјех њихове мобилизације једино се може приписати присуству окупатора. Од окупатора сљедују оружје, муницију и храну. У задње вријеме код четника се примјећују веће количине новца.

Највеће упориште четника је с. Зубци у Срезу билећком.

Столачки, гатачки, билећки и требињски четници крећу се у области Билеће, гдје и одржавају везу са четничким бандама из Црне Горе.

Приликом борби које су наше јединице водиле са Њемцима и четницима у области Подгорице дошли смо до извјесне њихове архиве и писама између Њемаца и четника. Тако дошли смо до једног писма капетана Шмедига, шефа војне пропагандне службе њемачке дивизије која се налази у Црној Гори, које пише познатом издајнику и агенту Гестапоа Арсу Петровићу и између осталога пише: „да ће њемачка главна команда моћи да повуче извјестан број њемачких дивизија са Источног фронта у

помоћ дивизијама које оперишу на Балкану, али које нису у стању да сломе отпор Народно-ослободилачке војске и партизанских одреда Југославије. Али Њемачка неће имати могућности да те нове дивизије држи на овој територији, она може само једним брзим снажним налетом да прегази извјесну територију, па да се повуче на главнину ратишта. За ово је потребно да је помогну њени пријатељи на територији коју она држи, а наиме: да полако снреми терен куда би наступала њемачка војска, тако да јој се не би супротставио цио народ здружен у НОВ и ПОЈ, него да и у тој војсци има подршке, како је то имала у неколико махова окупаторска војна сила; у том циљу имало би се урадити: увући у НОВ извјесне официрс и подофицире, који би служили као пета колона. Увући и један дио сељака, који ће искрено сарађивати против партизана тајно и вјешто испод земље. Четници Драже Михаиловића би имали да одиграју главну улогу. Они више неће радити на темељу Југославије, него на темељу лозинке: сви националисти заједно у борбу [против] партизана, а националним мањинама свих народности признати равноправност. Нарочито ће чегници сарађивати са арбанашким католичким и муслиманским племенима, са којима нису до сада имали тако јаких додирних тачака."

Према овоме добро пазити ко све улази у нашу војску и сваког појединца добро контролисати. За сваког официра и подофицира који прође у нашу војску морамо бити обавијештени и послати њихове податке. Новомобилисане и добровољце добро контролисати и испитивати шта су радили за вријеме ове двије и по године дана. Не смијемо дозволити да се ико увуче у нашу војску и дати му могућности да тамо ровари и разбија јединство наших јединица. О сваком новом борцу водити рачуна, ко се с киме састаје, шта разговарају, итд. Уколико се уђе у траг некој групи која нешто спрема у јединици, било дезертерство или да некога убије, одмах их ухапсити и повести истрагу, о чему ћете нас одмах обавијестити.

Об-центар II пролетерске дивизије настојаће да што прије прикупи податке о непријатељу, његовој јачини и намјерама на правцу Сјеница, као и податке о Србији.

Об-центар III ударне дивизије настојаће да прикупи податке о непријатељу, његовој јачини и намјерама за све гарнизоне у Црној Гори и Боки, за правац Плав, Гусиње и Рожај, као и распореде четничких банди и податке о четничким вођама и мјестима њихових логора. Обратити већу пажњу, у погледу об-службе, на Боку.

Об-центар Главног штаба за Санџак треба да што прије прикупи податке о четницима са територије Санџака, са кратким подацима, како је тражено у једном задњем писму.

Об-центар Главног штаба за Црну Гору и Боку треба да што прије организује об-службу на цијелој својој територији, прикупља податке о непријатељским гарнизонима, податке о свим четницима, са кратким подацима од када се налазе у четничким организацијама и да ли су направили какви злочин за ово вријеме.

Сви об-центри морају да организују службу контрашпијунаже, пошто иста сада врло слабо функционише. Ово је данас потребно више него икада, када непријатељ гледа да у нашу војску убаци нама непријатељске елементе.

Све горе тражене податке настојати да се што прије прикупе и доставе овоме об-центру.

Об-извјештаје слати редовно овоме об-центру. (Ово се односи на јединице овога корпуса). V и XXVII див. слаће податке који буду интересантни за нас.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За об-центар
капетан,
Б. Ј. Спасић

Достављено:
1. Штабу II пролетерске дивизије за об-центар
2. Штабу III ударне дивизије „
3. Штабу V крајишке дивизије „
4. Штабу херцеговачке дивизије „
5. Штабу XXVII дивизије „
6. Главном штабу за Санџак „
7. Главном штабу за Црну Гору и Боку „

БР. 126

НАРЕЂЕЊЕ КОМАНДАНТА ХЕРЦЕГОВАЧКЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 2 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА ЗА АКТИВНИЈЕ ДЕЈСТВО НА ИРАВЦУ ГРАХОВО—ВИЛУСЕ—ВЕЛИМЈБЕ—НИКШИЋ—БИЛЕЋА

Строго повјерљиво!

КОМАНДАНТ
ХЕРЦЕГОВАЧКЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ
Пов. бр. 6
2 децембар 1943 год.
у 17 сати
Велимље

ЗАПОВИЈЕСТ
(Секција Требиње: 1 : 100.000)

X Бригада у току данашњега дана пречистила је сектор Рудинско-трепачке општине и није наишла нигдје [на] никакав отпор, јер банде чим су осјетиле покрет ове Бригаде разбјежале су се у правцу Никшића. — Према извјештајима Бањско-вучедолског батаљона, херцеговачки четници налазе се у околици Билеће и у самој Билећи, вјероватно да има нешто и Шваба у Билећи. — Према извјештају наших обавјештајаца, црногорски четници почели су да се искупљају ка Петровићима—Бро-ћанцу, а вјероватно да их има и на Вилусима. — Швабе од Никшића не врше никакав покрет и могло би се рећи да је на овим крајевима офанзива њемачка спласнула.— Није нам позната ситуација у Гатачком срезу, да ли Швабе и даље нападају на нашу II Бригаду. Данас сам упутио курире друговима у Штаб Херцеговачке дивизије и тражио од њих, уколико војничка ситуација дозвољава, да хитно упуте „3" батаљон у састав своје III Бригаде, да би ова Бригада могла да предузме офанзивне операције.

У вези горе изложеног

НАРЕЂУЈЕМ:

1.) III Бригада са своја два батаљона ноћас послије пола ноћи претурићe се на Вучи До—Модредоћи са задатком да сјутра извиђа у правцу Пилатовци—Бањци—Врбица. Уколико се појаве неке непријатељске колоне, да их разбије и протјера у правцу Билеће. Уколико би Швабе или четници сјутра покушали да крену у правцу Петровићи, да им се баци на њихов лијеви бок и да им не

дозволи да угрозе јединице X Бригаде које ће сјутра да оперишу у правцу: Вилусе—Грахово.

III Бригада маневрисаће у околици Билеће, а нипошто удаљит се са овог сектора, док не добије поновно моје наређење.

2.) X Бригада предузима офанзивно кретање са задатком да очисти Општину граховску од четничких банди које су се укоријениле на овоме сектору. Два батаљона ове Бригаде 3 дец. у четири сата изјутра крећу из села Мирковићи и Перовићи преко Кленак—Вигњишта—Петровићи, а одатле: Успутница—Броћанац, тако да рано избију на Вилусе водећи рачуна да им банде из Скорча Горе не би нанијеле губитака, које су се сакриле по тим шкриповима. Један батаљон ове Бригаде креће ујутро општим правцем: Велимље—Радојевићи—Крушка—Дрпе—Вјетрено Брдо — Броћанац—Вилусе.

Штаб бригаде креће општим правцем: Велимље—Тупан—Болосаве—Вилусе. На Вилусима ће Бригада коначити, те тако батаљоне смјестити у околици Вилуса; уколико би били одакле нападнути, да те банде могу се са успјехом разбити. Пут: Осјеченица—Вилусе порушити. Исто тако: Вилусе—Билећа и Вилусе—Ластва. Ту ће Бригада добити ново наређење за даљи покрет. Скрените пажњу својим батаљонима да успут врше мобилизацију — нарочито омладине и овоме посветите највећу пажњу.

3.) Штаб III Бригаде под своју команду да узме чету Радована Мирковића и да јој дава задатке. Исто тако да ухвати везу са Сјевернохерцеговачким одредом и уколико буде потреба да привремено узме под своју команду батаљон „Миро Попара".

4.) Знаци распознавања и уговорени знаци по кључу.

5.) Ја ћу се кретати са Штабом X Бригаде гдје III Бригада ће ми слати извјештаје и пошту која дође од Јужнохерцеговачког одреда као и Штаба дивизије.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант,
п. пуковник
Владо Шегрт

ПС. Болница ће се кретати са Штабом III Бригаде све до даљњега наређења, зато Др. Марин[1] са својим болничаром да се у току ноћашње ноћи јави Штабу X Бригаде.

[1] Др Марин Бритвић

БР. 127

ДИРЕКТИВНО ПИСМО ЗАМЈЕНИКА ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 2 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. СВИМ ПАРТИЈЦИМА У НОП ОДРЕДИМА И КОМАНДАМА МЈЕСТА О ПАРТИСКОМ РАДУ У ВОЈСЦИ[1]

ЗАМЈЕНИЦИМА ПОЛИТИЧКИХ КОМЕСАРА И СВИМ ПАРТИЈЦИМА!

Драги другови,

Живот и рад партијских организација и партијаца у војним јединицама ни издалека не задовољава иако постоје сви услови за један плански и свестрани рад. Наши партијци заборавили су на основне ствари, а то је да живе партиЈским животом. Не може бити ниједан партијац а да не живи партијским животом. Иако данас имамо углавном слободну територију и стварамо народну власт, све то не може бити чврсто ако партијске јединице не одржавају редовно своје састанке и на тим састанцима не доносе конкретне одлуке у погледу војничких акција, мобилизације, учвршћивања власти и у погледу политичког рада међу широким народним масама. Садашња ситуација, и поред тога што је повољна за нас. намеће нам крупне задатке које наше партијске јединице и посебно партијци морају и могу успјешно да изврше. Као и увијек, тако и у данашњој ситуацији не може бити и не смије бити задатака које не би наша Партија ријешила.

Код партијских Ј'единица и партијаца, како у одредима, батаљонима и четама, тако и у командама мјеста и позадинским четама, због неживљења редовним партијским животом, осјећз се помањкање потребне будности и одлучности према непријатељима народно-ослободилачке борбе, а тако исто осјећа се по-. мањкање и самоиницијативе у раду. Попустила је и потребна дисциплина и контрола спровођења у живот добијених задатака. Све ове недостатке, као и извјесни опортунизам које носе поједини партијци као тешко насљеђе, наша Партија мора отклонити и направити прелом. Наши партијци морају једном заувијек отклонити сваку немарност, лабавост, аљкавост и јавашлук у послу, јер они служе и морају служити као примјер осталим борцима, како у савјесном вршењу дужности, тако и у сваком другом погледу. Без обзира што други борци у сваком случају и не знају ко је све партијац, они упиру очи у партијце и угледају се на њих. Због тога наши партијци треба да буду

[1] Оригинал се налазн у Историском одјељењу ЦК СК Црне Горе.

свјесни тога да каква нам буде Партија у војсци таква ће нам бити и сама војска.

У вези са предњим потребно је неодложно слиједеће учинити да наша партијска организација у војсци одговара својим задацима, постане здрава и јака и учврсти се:

1. — Морају се редовно одржавати једанпут у недјељи, а по могућности и двапута, партијски састанци. На овим састанцима партијци морају доносити конкретне задатке за сваког партијца. На практичним састанцима морају се продискутовати сва практична питања. Поред овога морају се проучавати и партијска литература и материјали ради теоријског уздизања чланова Партије, како би се могли што прије теоријски уздићи и оспособити за рјешавање свих проблема који се стављају пред њих. Ниједан партијац не може остати, а да не буде радио у некој партијској јединици.

2. -— У рад на партијским састанцима и иначе треба унијети више плана и система. Састанци се морају одржавати по утврђеном дневном реду. Сви сектори партијског рада морају на састанцима бити претресени и по свим секторима донијети колективне одлуке. Због тога у партијским јединицама треба извршити правилну подјелу рада, тако да ниједан сектор не буде занемарен. Ако има више партијаца у партијској јединици, онда може више њих радити по једном сектору. Нарочито је важно истаћи да се мора посветити више пажње политичком раду међу масама куда пролазе и гдје живе наши одреди, батаљони и чете. Оно што до сада није чињено треба у будуће чинити, а то је да наши батаљони и чете одржавају политичке конференције међу сељацима и да им објашњавају политичку ситуацију, значај народно-ослободилачке борбе у погледу њиховог активног учешћа у борби, као и побједу наше Народно-ослободилачке војске. Без овога не могу се народне масе убиједити у праведност народно-ослободилачке борбе и њену блиску побједу, а ни мобилисати за нашу војску. Другарице у војсци то исто треба да раде међу женама, као и одговорни другови по Скоју међу омладином. По мјестима гдје се налази наша војска треба у заједници са партијцима који раде у позадини, као и у заједници са народно-ослободилачким и другим масовним антифашистичким организацијама, давати извјесне примједбе које ће утицати на политичко освјештавање широких народних маса. Исто тако, не треба занемарити, већ напротив појачати политички рад међу војницима, као и културно-просвјетни рад, а то ће се постићи ако буду редовно одржаване политичке конференције чета и батаљона.

3. — У командама мјеста и посадним четама исто тако треба појачати политички рад, како унутар ових установа, тако и са широким народним масама. Команде мјеста морају се саживјети

са својим дужностима и вршити чврсто и правилно исте. Посадне чете морају исто тако у потпуности [вршити] своју улогу одржавања реда, контролисања терена, хватања сумњивих елемената и извођења акција противу четника и других непријатеља. Да би се све ово постигло морају партијци саживјети се са својом улогом у свим установама и васпитати остале будно контролишући њихов рад. Ово је тим прије потребно кад се зна да у посадним четама има и таквих који нису најсигурнији и који се знају лабаво, чак и непријатељски[2] односити према издајницима нашега народа.

4. — Не само да је потребна дисциплина и велика будност у одредима, батаљонима и четама, командама мјеста, него је потребна и у теренским војним јединицама без обзира што оне не живе скупним" војничким животом.

Само ако наши партијци буду дисциплиновани и схвате своју улогу, моћи ће се на ослобођеној територији створити чврста и сигурна позадина, по којој неће моћи вршљати издајнички елементи и проносити којекакове лажне вијести. Осим тога, ако наши партијци буду довољно будни, неће се у редове наше моћи увући непријатељски елементи, какву су изгледа директиву добили. Морамо извући искуство и поучити се на ономе што је било у претпрошлој години када су нам издајнички елементи изнутра разједали наше јединице и позадинску власт и забадали нам нож у леђа.

5. — Из партијских јединица морају се енергично отклонити сви колебљиви, неодлучни, малодушни и паникерски настројени елементи, тс ће и бити један од начина да се партијске јединице оздраве и учврсте. Насупрот овоме треба у Партију увлачити нове. провјерене и сигурне елементе и на тај начин отклониће се секташтво које још постоји у нашим редовима.

6. — Један од великих недостатака је. што наше партизанске јединице чекају да им дође Народно-ослободилачка војска и не изводе у довољној мјери акције противу окупатора и злочиначких четничких издајничких банди. Због тога партизанске јединице, а тако исто и команде мјеста са посадним четама требају и морају изводити што више акција не чекајући на Народно-ослободилачку војску. Извођење ових акција зависи у првом реду и једино од партијаца, јер ако су они за акцију, сигурно су и остали борци. Њихов опортунизам преноси се и на остале борце. Ми још немамо у том погледу неких резултата, као ни у погледу извођења разних диверзионих акција. Међутим постоји готово свуда, негдје мање негдје више, на ослобођеној територији одбјеглих четника који се скривају по шумама и

[2] Хтјело се рећи да у овим четама има елемеиата који су непрнјатељскн расположенн према НОБ и који су спремнн сарађивати са издајницима нашег народа.

код својих кућа, које треба немилосрдно уништавати, јер су они у вези с онима који су се већ униформисали.

Тражим од замјеника политичких комесара одреда, као и од помоћника команданата мјеста да ме извијесте што су по предњем урадили, као и то да ми редовно, сваких 15 дана шаљу извјештаје о стању и раду у партијским јединицама.

Замјеници политичких комесара одреда нека дају ово на проораду у партијске јединице и помоћницима команданата мјеста, као и замјеницима политичких комесара посадних чета.

С другарским поздравом,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

2 децембра 1943 године

Замјеник политкомесара
Главног штаба НОВ и ПО за Црну
Гору и Боку
Андрија Мугоша

БР. 128

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДЕСЕТЕ ХЕРЦЕГОВАЧКЕ НОУ БРИГ. **ГАДЕ ОД 3 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ЗА ЧИШЋЕЊЕ ПРОСТОРИЈЕ ДОЛОВИ—КЛОБУК**

Строго поверљиво!

ШТАБ
X ХЕРЦЕГОВАЧКЕ НОУ БРИГАДЕ
Пов. број: 35
3 децембар 1943 г.
у 20 сати
Вилусе

ЗАПОВИЈЕСТ

(Секција Требиње: 1:100.000)

Батаљони су у току дана достигли циљеве и потпуно извршили задатке чишћења просторије: Велимље—Вилусе. На цијелом овом простору, непријатељ се није појављивао све до уласка у Вилусе. У току овог подухвата, приликом претреса појединих села, задобијен је велики плијен у разном материјалу: оружју, муницији разне врсте и осталој војничкој спреми. Између осталог, нађена су два радиоапарата и двије писаће машине. —

Бањско-вучедолски батаљон у своме наступању кроз село Дрпе наишао је на једну групу од 40 наоружаних четника, који

су им се предали заједно са пушкама и једним пушкомитраљезом, изјавивши жељу да се заједно са цијелим њиховим братством од 120 људи придруже Народно-ослободилачкој војсци. —

При уласку у Вилусе, наши батаљони наишли су на отпор четничких банди са Шкуљевца и са коса изнад Заушје, али су убрзо енергичним налетом наших јединица разбијене и разбјежале су се панично у правцу Требиње и Грахово. —

III бригада налази се на положају: Вучи До—Модредоћи.

Наша Бригада ће у току сјутрашњег дана извршити акцију чишћења просторије: Долови—Клобук. У том циљу

НАРЕЂУЈЕМО:

1.) „1" креће сјутра ујутро у седам часова правцем: Вилусе—Илијино Брдо—Клобук—Застрм (К. 705), гдје ће се јаче обезбиједити од правца Ластва, смјештајући се у најзападније куће села Клобука са двије чете, док ће једну чету упутити у с. Добри Дуб, обезбјеђујући се од правца Петровићи као и од Требишњице. Обратити пажњу да ова чета буде у непрекидној вези са осталим дијеловима батаљона. —

2.) „2" и Бањско-вучедолски батаљон крећу сјутра ујутро у седам часова правцем: Вилусе—Долови, гдје се смјештају, дајући обезбјеђења и то: „2" са правца Зебљак и Граховац, а Бањско-вучедолски на Миротинске Греде.

3.) „3" остаје у Вилусима обезбјеђујући се са правца Велимља и Спила, као и Грахово и Броћанац. Ова обезбјеђења вршити путем патролирања, као и засједама на осјетљивијим мјестима. За случај наиласка каквих слабијих непријатељских снага ма од којег правца, најхитније извијестити нас, разбивши претходно непријатеља, а за случај јачег непријатељског притиска ослоните се на нас преко Илијина Брда. Президати — порушити цесту: Вилусе—Осјеченица на више мјеста на погодним мјестима (Међеђе Пресло). —

4.) „4" креће сјутра ујутро у седам часова и 30 минута правцем: Вилусе—Илијино Брдо—Клобук (К. 990) (један километар западно од Градине на Илијином Брду), гдје се смјешта дајући потребна логорска обезбјеђења.

5.) Штаб бригаде и превијалиште креће са „4", гдје слати све извјештаје и рањенике. —

6.) Сви батаљони у свом наступању вршиће мобилизацију свога људства које је способно за то.

7.) Знаци распознавања и уговорени знаци по кључу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком,	Начелник,	Командант,
Чедо[1]	**Диздаревић**[2]	**ЈБубибратић**[3]

ПС. Одмах по овлађивању Застрмом (К. 705) „1" порушиће друм Вилусе—Требиње на више мјеста. У том циљу мобилисати мјештане да би поменути пут био што боље онеспособљен.

БР. 129

ИЗВЈЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЦРНЕ ГОРЕ И БОКЕ ОД 3 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О БОЈЕВИМА ПРОТИВ НИЈЕМАЦА И ЧЕТНИКА И ЊЕМАЧКОЈ ОФАНЗИВИ У ХЕРЦЕГОВИНИ

ГЛАВНИ ШТАБ Н. О. В. И П. О.
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Пов.бр. 174
3-XH-1943 г.
Положај

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Положај

Ситуација на територији овога штаба слиједећа је:

Непријатељ је 1. овог мјесеца напао наше снаге на просторији Пипера. Напад је упућен у три правца, од Спужа, Церовица и Лопата — сектор Пипери. Ове групе сачињавали су Њемци, Талијани и четници.

Непријатељ је био дрзак и нападао је свом силом да овлада положајима које су држали наши батаљони. Борба је трајала читавог дана. Прављени су напади и контранапади с једне и с друге стране. Јединице нашег Зетског одреда јуначки су се држале и бориле, али су због малих снага моментално напустиле положаје.

Око два часа послије подне, мобилисане су и позадинске јединице, као и пратећи вод Штаба V црногорске бригаде, и са

[1] Чедо Капор
[2] Мустафа Диздаревић
[3] Никола Љубибратић

овим снагама непријатељ је нападнут и прот]еран, а наши су се повратили на своје положаје. У селу Црнци непријатељ је палио куће, и одвео собом неколико породица, као и већу количину намирница, које су наши у протјеривању непријатеља већим дијелом повратили.

Непријатељ је на положају оставио три мртва, а вјероватно да их је било много више, које је непријатељ са собом успио да одвуче. На нашој страни погинули су јуначки друг Павле Вуковић, замјеник команданта мјеста у Пиперима, и друг Милатовић, водник IV батаљона Зетског одреда.

Јединице нашег Зетског одреда исто тако водиле су 27 новембра борбу са једном групом фашиста који су извијали и покушавали прелаз ка селу Шумама. Наше јединице у том сукобу убиле су три фашистичка војника. Са наше стране није било жртава.

У овим борбама заплијењено је: два сандука италијанске муниције, једна „гевер машинка"', двије пушке, неколико мина за бацаче и другог материјала.

Ситуација на територији Ловћенског одреда и Зетског на десној обали Зете, уколико имамо података, слиједећа је:

Наше јединице пребациле су се по плану на предвиђене положаје, без да је било сукоба са непријатељем. У Загарачу погинуо је један наш друг у кући гдје се био сакрио један четник, који је на мјесту убијен. У Загарачу је такође успјело разоружавање четничких банди. Четворица четника из Загарача успјели су да се некако пребаце за Даниловград. Мостови на ријеци Сушици порушили су дијелом наши, а дијелом непријатељ.

Кроз Бандиће и Комане прешле су јединице из Зетског одреда које потпомажу рад Ударне групе[1], као и неки дјелови од Ударне групе. Отпора није било, сем што су се издајници пред нашим снагама повукли у правцу Бусовника, одакле су протјерани и побјегли ка ЈБешанској Нахији. И у овим мјестима наши су са успјехом разоружавали четничке банде.

У току 1. овог мјесеца, као и прошле ноћи, чула се јака митраљеска и пушчана ватра, као и артиљеријска у правцу ЈБешанске Нахије, али детаљи нису нам познати.

Ситуација у Кучима, у вези нашег извјештаја, још више се погоршала с обзиром да нису предузете благовремено потребне мјере у духу наших сугестија, које смо упутили Штабу V бригаде и вама (Штабу дивизије)[2].

Према добијеним подацима стање је слиједеће: У Подгорици прије поласка за Куче формирали су од издајничких банди јединицу, коју су назвали жандармеријска чета (око 113 људи). Чета је добила италијанску униформу са ознаком на лијевом

[1] О Ударној групи и њеним задацима види док. бр. 80
[5] То јест: преко Штаба Треће ударне дивизије

рукаву (на бијелом платну два раширена крила). Чету су требали да снабдијевају и плаћају Нијемци, ма да првог дана нису добили ништа од сљедовања из Подгорице. Остале четничке банде формиране су као милиција, нису добиле ни одијело ни • сљедовање. Прије поласка издато им је слиједеће наређење: „Жандармерија ће ићи напријед, извјесним партизанима палити куће, а на извјесне вршити казне, а милиција ће бити њихова резерва у случају сукоба".

За команданта жандармерије одређен је капетан Никола Дракуловић[3], а за његовог замјеника Станоје Поповић, учитељ[4]. Чим су стигли у Дољане, почели су палити куће, због чега је настало размимоилажење између жандарма и милиције (милиција не жели да пали куће). Како је сукоб ријешен није нам познато. Четничке банде под управом Дракуловића и Поповића ишле су и заузеле све Куче.

Од стране овога штаба дата је благовремено сугестија Штабу V црногорске ударне бригаде да са II батаљоном V бригаде који се налази на Биочу и једним батаљоном VI бригаде који се налази у Братоножићима брзо интервенише и рашчисти ситуацију у Кучима, и на тај начин онемогући четничким бандама заузимање Куча, а нама омогући консолидовање народно-ослободилачке власти. Исто тако овај штаб скренуо је благовремено пажњу и томе штабу да се не дозволи заузимање Куча. (Штабу III дивизије.)

Овај случај има и рђавог политичког дејства међу становништвом и нашим друговима, јер породице наших другова који се боре у Народно-ослободилачкој војсци остале су без крова и хране. а што је најгоре — онемогућена им је и њихова одбрана од злостављања четничких банди. Наше је мишљење да не би требало поједине територије освајати више пута и давати беспотребне жртве, поготово када се има довољно снага на расположењу за њихову одбрану. У том смислу требало је оставити један батаљон у Кучима, док се изврши мобилизација теренских батаљона и учврсти народно-ослободилачка власт.

Дописом овог штаба од 2. овог мјесеца, поново смо дали сугестије Штабу V ударне црногорске бригаде да би ситуацију у Кучима требало најхитније рашчистити, и онемогућити да се наново организују четничке банде. Њихова организација у Кучима омогућила би им повезивање са одбјеглим четничким бандама у Албанији и Васојевићима, што би угрозило и позадину наше ослобођене територије.

Вјерујемо да ће Штаб V бригаде предузети потребно у духу дате сугестије, али до данас овај штаб није добио никакво саопштење са терена.

[3] Маја 1944 год. погинуо од бомбардовања у Подгорицц
[4] Повукао се са Њемцима у даннма ослобођења

Према извјештају Херцеговачке дивизије који смо примили преко Штаба Никшићког одреда, Нијемци су са јаким снагама предузели офанзиву 23 новембра у правцу Стоца—Невесиња и * Гацка. Њемачке снаге су јачине 4—5000, и под своју команду узели су и све херцеговачке четничке банде, које Нијемцима служе као појачање.

Јединице III херцеговачке бригаде сукобиле су се 24 новембра на просторији између Билеће—Плане—Риоца (у правцу Гацка). III бригаду Херцеговачке дивизије потпомогли су батаљони X бригаде. Борба се водила све до 29 новембра. Њемачким снагама нанесени су велики губици како у људству, тако и у материјалу.

У овој петодневној борби убијено је преко 250 Нијемаца и велики број четника. Рањено је неколико стотина. Заробљено је: 4 тешка бацача, 12 „Шараца", доста пиштоља, машинка и велики број пушака. Заплијењена је једна потпуно исправна радио-станица, 65 коња и мазги, као и велика количина санитетског материјала (санитетски материјал цијени се више од два милиона динара). Но и поред великих губитака, њемачке трупе успјеле су да уђу у Гацко. II бригада Херцеговачке дивизије, појачана са два батаљона X и III бригаде, налази се сада сјевероисточно од Гацка, гдје штити дивизијску болницу, која се налази на томе терену.

Херцеговачка дивизија извјештава да се са једним дијелом својих снага повукла на Сомини—Дубочки, са задатком да очисти тај сектор од четничких банди, које су се концентрисале на територији Бањске општине. Уколико ви располажете с неким ударним батаљоном, добро би било да га упутите у правцу Трепача, да би овим бандама нанијели што више губитака.

У извјештају се још наводи: „Јавите Штабу корпуса да њемачке колоне стално врше пребацивање трупа у правцу Столац—Невесиње и Невесиње—Калиновик, као и Билеће—Гацко. Одавде не знамо куда је уперен њихов покрет.

Исто тако тражите од Штаба корпуса да, ако дозвољавају прилике, упути једну црногорску бригаду на територију ове ваше четири општине, и на територију Орјенског — бившег — батаљона, јер су се четници на овом сектору организовали и постало је њихово јако упориште. Ми смо мислили рашчистити овај терен, да није на нас услиједила ова њемачка акција, са једном нашом бригадом".

Штаб Никшићког одреда извијестио нас је да се понова са једним батаљоном Дурмиторског одреда упутио у правцу Трепача, да садјествује раду Херцеговачке дивизије, ради чишћења терена од четничких банди, уколико то [не] буду у стању да ураде и бригаде Херцеговачке дивизије[5].

[5] Види док. бр. 147

Никшићки одред обавијестио је о овоме и Штаб Ловћенског одреда, но усљед ангажовања јединица Ловћенског одреда у саставу Ударне групе, постоји вјероватноћа да неће моћи стићи на вријеме за ову акцију. Четничке банде појачане су насилном мобилизацијом, те постоји вјероватноћа да са овим снагама неће се моћи рашчистити терен на коме се сада налазе четничке банде.

Ако би се имало могућности, сматрамо да би Ударну групу требало прво оријентисати у правцу Катунске Нахије, па тек даље у правцу Црмнице.

Јачина четничких банди на наведеној територији рачуна се око 1000 бораца. Иако борбеност ових банди није на висини, оне својом пропагандом шире свој утицај и ван своје територије, те на тај начин у многоме ометају мобилизацију наших снага на ослобођеној територији.

На осталоме подручју овога штаба нема промјена.

Од стране потписатога упућено је једно писмо главарима сусједних албанских племена, у коме су изнијете нечасне радње њихових сународника, и посљедица на коју требају рачунати за напад на нашу војску и сусједна племена. Вјеровати је да ће имати успјеха и да више неће нападати.

О мање важним догађајима извијештен је обавјештајни официр Штаба III ударне дивизије који се налази на терену.

Овај извјештај у препису доставили смо и Штабу III дивизије.

Прилог: извјештај команданта Херцеговачке дивизије, који смо примили преко Никшићког одреда.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Главни штаб
замјеник команданта, пуковник,
Ђорђе Мирашевић

Н. П. Молимо да се нареди бригадама да за сада, док се не изврши попуна и формирање VII бригаде, не одузимају одредима људство које ми мобилишемо. Наравно, свим средствима радићемо да послије попунимо и бригаде.

Наше је мишљење да би и одреде требало оспособити за самосталан рад и омогућити им да они сами могу рашчистити ситуацију на своме терену, бар противу четничких банди.

С обзиром на бројно стање бораца у појединим батаљонима и по одредима, извијестите нас да ли се може извршити измјена у разрезу људства које одреди имају да упуте за формирање VII бригаде. Јер Никшићки одред не може дати предвиђено људство, док напримјер Ловћенски одред моћи ће дати више него је предвиђено, по рашчишћавању ситуације од стране Ударне групе.

БР. 130

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЖУИОИИВСКОГ ТЕРИТОРИЈАЛНОГ БАТАЉОНА ОД 3 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ НОГ1 ОДРЕДА О ИЗВРШЕНОЈ МОБИЛИЗАЦИЈИ

ШТАБ БАТАЉОНА
ЖУПЕ ПИВСКЕ
Бр. сл. 3-ХИ-43 г.

ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА

Жабљак

Доставља вам се петнаестодневни извјештај штаба Жупопивског терит. бат. На територији овога батаљона потпуно је учвршћена војна власт. У .току прошлога мјесеца батаљон је извршио два покрета — акције. Први у правцу Гацка а други према вашему наређењу у правцу Брезана. У акцији према Гацку батаљон је мобилисан од 100 бораца, док у акцији према Брезнима мобилисано је 200 бораца. Дакле, и прва и друга мобилизација је задовољавајућа. Циљ акције према Гацку био је политички ефекат у томе крају, а према Брезнима затварање пута у правцу Никшића.

У вези вашега наређења од 26-Х1 т. г.[1] постављена је стална стража у Брезнима у јачини једне десетине са задатком контролисања пута у правцу Пива—Никшић.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За штаб батаљона,
Мил. Мићановић[2]

[1] Види док. бр. 109
* Милутин Мићановић

Бр. 131

НАРЕТЈЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД **3** ДЕЦЕМБРА **1943** ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДШШЦАМА ЗА ПРАВИЛАН И ДРУГАРСКИ ОДНОС ПРЕМА ИТАЛИЈАНСКИМ ОФИЦИРИМА И ВОЈНИЦИМА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 248
3 децембра 1943 год.
у. . . . . час.

ШТАБУ

По капитулацији Италије, италијанске дивизије „Тауринензе" и „Венеција", које су се налазиле на територији Црне Горе и Боке, пришле су нашој Народно-ослободилачкој војсци и изјавиле своју спремност да заједно са нама и под нашом командом учествују у борби противу нашег заједничког непријатеља, њемачких окупатора и фашизма уопште.

Ту своју спремност јединице ових дивизија показале су у досадашњим борбама са Њемцима у којима су имале више стотина мртвих и рањених.

У међувремену положај Италије, као земље која је капитулирала, измијенио се је. Италијанска влада објавила је рат Њемачкој и од стране савезника призната је као суратник у борби савезника противу Њемачке и фашизма уопште. Тиме је регулисан и однос италијанске армије, која у овој борби учествује, према савезничким војскама.

Примајући сарадњу горе наведених дивизија и стављајући их под своју команду у циљу што успјешније борбе противу њемачких окупатора, ми смо на себе примили све обавезе које из тога проистичу. Врховни штаб наше Народно-ослободилачке војске дао је и потребне инструкције у том погледу.

Међутим, у досадањим борбама показало се је да гломазни организациони апарат италијанских јединица не може да се прилагоди условима под којима наше јединице воде борбу. Поред тога уочено је да је код многих италијанских војника и официра, усљед дугогодишњег ратовања, политичке дезоријентације као посљедице нагло измијењених политичких прилика у земљи и осталих околности, знатно опао морал и њихова борбена способност, као и да многи италијански војници и официри нијесу у стању да издрже све физичке напоре у тешкој борби коју јединице наше Народно-ослободилачке војске већ пуне двије и по године издржавају у борби противу окупатора.

У циљу подизања борбене способности италијанских војника и официра и прилагођавања њихових јединица условима и потребама наше борбе, овај Штаб, сходно добијеним инетрукцијама Врховног штаба НОВ и ПОЈ, приступио је реорганизацији италијанских дивизија „Тауринензе" и „Венеција".

Ова реорганизација, као што је познато из издатих наређења овога Штаба, спроведена је на тај начин, што је од борачког људства ових дивизија формирана италијанска дивизија „Гарибалди", састављена од три новоформиране италијанске бригаде које су по свом организацијском и формацијском саставу потпуно једнаке бригадама наше Народно-ослободилачке војске. Избор и подјела људства — војника и официра — као што је познато извршен је на принципу добровољног јављања било за борачке било за неборачке јединице.

Као резултат извршене реорганизације, поред подјеле италијанских јединица на дивизију „Гарибалди" и радне батаљоне, извјесне италијанске јединице: артиљерије, инжињерије, противавионске одбране, борних кола, као и специјалне: санитетске, аутомобилске јединице, јединице сточних возила и слично, улазе у непосредни састав наших дивизија, односно бригада.

За нас је врло важно да се правилан однос наше војске према свима наведеним италијанским јединицама стави на чврсту и сигурну базу. Ово захтијевају не само наше обавезе према савезницима, и интерес наше Народно-ослободилачке борбе, већ и међународни углед наше Народно-ослободилачке војске који она у свјетској јавности ужива.

У циљу да се осигура пуна сарадња наших и италијанских јединица, обезбиједи одговарајућа брига за све њихове потребе и омогући развијање што тјешњег борбеног другарства између наших и италијанских војника и официра

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — Све италијанске јединице, било борачке, неборачке или специјалне, које се сходно тактичким потребама буду налазиле у саставу дивизија, односно бригада, или су организацијски већ ушле у састав наших јединица, као и неборачке јединице, радни батаљони и слично, стављени на расположење нашим јединицама — имају се у сваком погледу сматрати као наше јединице. Према томе штабови и команде предузимаће одговарајуће мјере у погледу исхране, смјештаја, одијела и обуће ових јединица. Никакве разлике у том погледу између наших и италијанских јединица не треба и не смије да буде.

2. — Приликом додјељивања борбених задатака у оквиру наших јединица штабови ће водити рачуна да се италијанским јединицама издају тачна и прецизна наређења у којима требају бити унесени сви подаци о непријатељу, нашим и њиховим јединицама. Настојати да се при извршењу додијељених задатака обезбиједи најтјешња веза и потпуна сарадња наших и италијанских јединица. Водити рачуна да се италијанске јединице, које су до сада биле навикле да се боре под условима регуларне војске, постепено привикавају начинима наше борбе Ово се не може постићи одједном, па је стога потребно да им се у свакој прилици дају и детаљна упутства за извршење њихових борбених задатака.

3. — Однос наших војника и официра према италијанским војницима и официрима треба да буде у сваком погледу пажљив и другарски. Италијански војници треба да виде и осјете у нашим борцима истинске ратне другове, који се боре за исте циљеве — слободу њихових земаља.

4. — Увести обавезно међусобно поздрављање између наших и италијанских војника и официра.

5. — Лично наоружање и имовина италијанских војника и официра има остати њихова својина. За свако одузимање било и најмањег дијела ове спреме извршиоци ће бити стављени пред ратни суд и најстрожије кажњени. Италијанским војницима и официрима наређено је да имају право употребе оружја у одбрани своје личне имовине.

6. — Италијански подофицири и официри, који, усљед смањеног броја италијанских јединица, или других разлога, нијесу могли бити употребљени на командне или друге положаје, биће концентрисани у Пљевљима. Од ових официра попуњаваће се упражњена командна мјеста по јединицама, а они који буду потребни италијанској армији у Италији, биће у споразуму са нашим Врховним штабом пребачени у Италију.

Ови официри имају право ношења личног оружја, а за кретање по вароши издаће им овај Штаб потребне објаве.

7. — Штабови дивизија — бригада —, Главни штаб за Ц. Гору и Боку и Главни штаб за Санџак расписаће ово наређење свима јединицама, командама мјеста, посадним четама, партизанским стражама и уопште свим установама које долазе или могу доћи у додир са италијанским јединицама, и стараће се да се ово наређење у потпуности извршава. У ту сврху предузети одговарајуће мјере и настојати да сваки борац наше Народно-ослободилачке војске и партизанских одреда Југославије буде у потпуности обавијештен о правилном односу наших и италијанских војника.

8. — Пријем овог наређења писмено потврдити и извијестити шта је све предузето да се ово наређење код свију јединица у потпуности извршава.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,	Начелник штаба	Командант
Митар Бакић	пуковник,	генералмајор,
	Руди Приморац	Пеко ДапчевиК

ДОСТАВЉЕНО: 1. Штабу II прол. дивизије
2. Штабу III ударне дивизије
3. Штабу Херцеговачке дивизије
4. Штабу италијанске дивизије „Гарибалди"
5. Главном штабу НОВ и ПО за Ц. Гору и Боку
6. Главном штабу НОВ и ПО за Санџак
7. Штабу Лимског одреда
8. Штабу V крајишке дивизије

(М. П.)

БР. 132

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДЕСЕТЕ ХЕРЦЕГОВАЧКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 4 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ НА ПРОСТОРИЈУ ВИЛУСЕ—СПИЛА—БОЛОСАВЕ

Строго поверљиво!

ШТАБ
X ХЕРЦЕГОВАЧКЕ НОУ
БРИГАДЕ
Пов. број: 37
4 децембар 1943 г.
у 19 сати
Г. Клобук

ЗАПОВИЈЕСТ
(Секција Требиње 1:100.000)

Сви батаљони су данас извршили задатак чишћења просторије: Клобук—Долови. Том приликом „1" и „4" имали су борбу са бандама четника, који су успјели навући на нас још и једну чету домобрана из Требиња, као и 30—50 Шваба. Али, снажним нападом наших батаљона непријатељ је разбијен и одбачен ка Требињу.

Непријатељ је изгубио: 6 мртвих и 2 заробљена, а имао је и више рањених, док је наш „1" имао једног мртвог друга. —

Заплијењено: 1 лаки бацач са 26 бомби, 1 пушкомитраљез „ЗБ", 7 пушака, око 700 пушчаних метака, извјесна количина ручних бомби, као и нешто остале спреме. —

III Бригада налази се и даље на досадашњој просторији.

У циљу мобилисања, као и ради спречавања мобилизације бандита и њиховог концентрисања, а и ради извршења прикупљања наших јединица и јаче везе са III Бригадом, извршићемо сјутра рано пребацивање батаљона са овог сектора на просторију: Вилусе—Спила—Болосаве.

У том циљу

НАРЕЂУЈЕМО:

1.) „I" полази сјутра ујутро у 5 сати из садашњег логора правцем: Илијино Брдо—Вилусе—Доња Спила, гдје се смјешта, обезбјеђујући се од правца Трубјела. Јаче обезбјеђење дати на Јасен (К. 979), као и осматрати будно у правцу Грахово.

2.) „2" и „4" полазе сјутра ујутро у пет сати из садашњих логора правцем: Вилусе—Маочићи, гдје се „4" смјешта, обезбјеђујући се од правца Ријечани, са јачим обезбјеђењем на Црно Осоје (К. 905), а „2" овдје добива задатак за даљи рад.

3.) „3" остаје и даље у Вилусима са истим обезбјеђењима као и до сада.

4.) Бањско-вучедолски батаљон полази сјутра ујутро у 5 сати из Долова правцем: Илијино Брдо—Петровићи, гдје се смјешта затварајући правац од Билеће, патролирајући ка Илијином Брду и Дрпама.

5.) Овај Штаб као и Превијалиште полази ујутро у 5 сати са „4" и смјешта се у Маочиће, гдје слати све извјештаје и рањенике.

6.) По доласку у нове логоре батаљони ће извршити мобилизацију свега способног људства.

7.) Извршити претрес свих сумњивих мјеста ради проналажења оружја, муниције и остале спреме.

8.) Развијте најширу обавјештајну службу у циљу прикупљања што више података о бандама, њиховом кретању и намјерама.

9.) Знаци распознавања и уговорни знаци по кључу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком,	Начелник, Диздаревић[1]	Командант, Никола-

[1] Мустафа Диздаревић
[1] Никола Љубибратић

ПС. Сјутра 5 децембра у 2 сата послије подне одржаће се конференција са политичким комесарима батаљона у селу Маочићи, којој треба да присуствују сви политички комесари батаљона. Дневни ред биће: Извјештај о стању и раду; критички и самокритички осврт, задаци и разно. —

Сјутра у 18 часова да буду сви интенданти батаљона код Штаба ове Бригаде ради конференције. —

БР. 133

УПУТСТВО ШТАБА ДРУГОГ УДАРПОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 5 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ЗА РАД У СЛУЧАЈУ ЈАКОГ НЕПРИЈАТЕЉСКОГ ПРОДОРА НА ОСЛОБОЂЕНУ ТЕРИТОРИЈУ

ШТАБ
II УЛАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 253
5 децембра 1943 год.
у 8.00 час.

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Њемачке снаге у јачини од 3000 са 11 тенкова су ушле у Пријепоље 4. ов. мј. и образовале мостобран на лијевој обали Лима заузевши Градину. Наша II Пролетерска бригада је била изненађена и претрпјела осјетне губитке[1]. Друга њемачка колона још непознате јачине заузела је Бродарево и образовала мостобран на том дијелу Лима. Непријатељ довлачи нова појачања са правца Сјенице.

На правцу: Сјеница—Пријепоље—Бродарево непријатељ располаже са једном њемачком дивизијом, око 3000 Арбанаса и куслимана и око 1500 четника.

По свему изгледа намјере су непријатеља овладати долином Лима и напасти нашу базу Пљевља у циљу уништења наше базе

[1] Друга пролетерска бригада имала је задатак да држи мостобран изнад Пријепоља. У исто вријеме у Пријепољу се налазила новоформирана Прва шумаднска брнгада која је чекала на оружје из Пљеваља. Имајући добру обавјештајну службу, Њемци су, помоћу муслиманске милиције, убацили у град снајпере и пушкомитраљесце, заобишли јединице Друге пролетерске бригаде, које су се налазиле на Кошевинама изнад Пријепоља, и опколнли Прву шумадиску бригаду. Ова је водила борбу читав дан, уз помоћ јединица Друге пролетерске бригаде. Детаљније о овоме види Дедијеров Дневник, стр. 730—734, друго издање.

у Пљевљима и овладавања нашом слободном територијом и Санџаком.

Херцеговачка дивизија нам јавља да је непријатељ једном колоном у јачини од 1500 Њемаца ушао у Гацко и Автовац, другом са моторизацијом од Невесиња пошао за Калиновик, а трећом њемачком колоном дејствује од правца Требиња. Двије бригаде Херцеговачке дивизије са командантом Шегртом[2] налазе се у Бањанима а једна са начелником Хамовићем[3]: Стабна—Равно.

У вези овакве ситуације и евентуалног привременог повлачења И Дивизије ваш је задатак:

1. — Очувати слободну територију срезова: беранског, андријевичког, колашинског и шавничког и дејствовати у осталим срезовима Црне Горе.

2. — У случају да вас непријатељ потисне, односно да загосподари извјесним ослобођеним градовима, ви ћете извршити прегрупацију ваших бригада тако да: једна бригада остане на територији Васојевића (IV Пролетерска, јер та бригада најновијим наређењем Врховног штаба поново улази у састав II Пролетерске дивизије); а остале двије на територији: Кучи—Бјелопавлићи—Пипери—Бањани—Грахово. Дивизија ће дејствовати у том случају више на партизански начин.

3. — I италијанску бригаду дивизије „Гарибалди" коју вам упућујемо у Беране употребите за одбрану тога сектора а даље према развоју ситуације. У случају да будете морали прећи на партизански начин ратовања, батаљоне I бригаде дивизије „Гарибалди" додијелите привремено вашим бригадама.

Слободну територију држати уз јаче борбе, а у случају да је морате напустити, искористити најмању слабост непријатеља у циљу поновног успостављања слободне територије коју сада држе ваше јединице.

Регулишите вашу радио-службу, јер од добре радио-службе зависи много. Теренску (курирску) везу одржаваћете са нама, у случају да непријатељ овлада Пљевљима, преко Дурмиторског одреда.

4. — Формирајте VII бригаду у одређеном року[4], јер она улази по наређењу Врховног штаба у вашу дивизију умјесто IV Пролетерске бригаде, која ће још неко вријеме остати у вашој дивизији. Рачунајте и са кадровима који се налазе у официрској школи II ударног корпуса, јер ћемо вам те другове, у случају -да Пљевља изгубимо за дуже вријеме, вратити натраг. За војне кадрове за VII бригаду узмите замјенике команданата

[!] Владо Шегрт

[5] Раде Хамовић

[4] Седма црногорска НОУ бригада формирана је 28 децембра 1943 године.

батаљона и командира чета и дајте им функцију команданата и командира чета, јер ће се укинути замјеници командира и команданата у нашој војсци.

5. — Људство које са собом доведе група друга мајора Стругара подијелите равномјерно између IV, VI и VII бригаде, с тим што ћете задржати код вас 100—120 бораца, који ће бити накнадно упућени I Пролетерској бригади заједно са још 120—150 омладинаца ради попуне 1-ог и 2-ог батаљона те бригаде.

6. — Упутили смо вам ваше рањенике. Прихватите их и смјестите у ваше болнице и дубље базе.

7. — Нас ћете тражити куририма на правцу: Бобово—Мељак—Челебић—Фоча.

Сад добисмо извјештај да је непријатељ кренуо у двије колоне са моторизаиијом према Пљевљима.

Обавјештавајте нас редовно о ситуацији код вас.

Ово је за вас оп^пта директива коју ћете саобразити ситуацији и приликама. Основно је, да се не смије допустити да четничке банде поново дигну главу у Црној Гори, јер би нам то компликовало ситуацију Херцеговине и Санџака. У случају да вас непријатељ потисно из извјесних градова, не смијете му дати мира, већ угрожавајте стално његове комуникације.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Командант
генералмајор,
Пеко Дапчевић

Политички комесар,
Митар Бакић

БР. 134

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 5 ДЕЦЕМБРА 1913 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ЗА ОРГАНИЗОВАЊЕ ЈАЧЕГ ОТПОРА У ЦИЉУ ЕВАКУАЦИЈЕ БОЛШ1ЦЕ II РАТНОГ МАТЕРИЈАЛА ИЗ ПЉЕВАЉА

ШТАБ
II УЛАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Оп. бр. 256
5 децембра 1943 год.
у 11.00 час.

ШТАБУ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

У вези ваших извјештаја од 10.30 часова, из којих се види јасна намјера непријатеља да се брзо пробије до Пљеваља, услијед нашег слабог отпора, НАРЕЂУЈЕМО:

1. — Организујте јачи отпор да би уредно извршили евакуацију болница и ратног материјала из Пљеваља.

2. — У случају да непријатељ уђе у Пљевља ваша Дивизија ће организовати одбрану праваца: Пљевља—Бољанићи—Чајниче и Пљевља—Подпећи—Мељак—Бобово. На правцу: Пљевља—Чајниче поставићете II Далматинску бригаду са II италијанском бригадом дивизије „Гарибалди". Задатак ове групе је одбрана тога правца са рушењем комуникације. Та група ће остати на десној обали Ћеотине и повезаће се са V Крајишком дивизијом на правцу: Рудо и XXVII Дивизијом на правцу: Горажде.

Друга група: III Санцачка бригада, II Пролетерска бригада и I Шумадијска бригада затвараће правац: Пљевља—Глибаћи, Пљевља—Бобово и Пљевља—Мељак, гдје се евакуишу наше болнипе и ратна спрема.

3. — Даље директиве ћете добити према развоју ситуације. У случају пада Пљеваља ваш Штаб ће се пребацити на правац: Хоћевина—Мељак.

4. — Штаб Корпуса ће кренути за Глибаће, а у случају јачег непријатељског притиска — у правцу Бобова. Одржавајте са нама сталну курирску везу. Послије пребацивања наших снага на ову просторију прихватићете ваше рањенике који су били

у Корпусној болници. Замјеник начелника Штаба пуковник Обрадовић[1] ће вас повезати са вашим рањеницима из Корпусне болнице и вашом дивизијском болницом.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар,
Митар Бакић

Командант
генералмајор,
Пеко Дапчевић

БР. 135

ПАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 5 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ЗА ХИТНО ПРЕБАЦИВАЊЕ ЈЕДИНИЦА НА ПРАВАЦ ПОДПЕЋИ У ЦИЉУ ЗАШТИТЕ ТЕШКИХ РАЊЕНИКА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 258
5 децембра 1943 год.
у 18.30 час.

ШТАБУ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

Непријатељ је ушао у Пљевља са тенковима и камионима и ми смо једва успјели да евакуишемо болницу и ратни материјал у правцу Глибаћа. Рањеници ваше болнице су без икакве заштите. Непријатељ је видио наш правац повлачења и он ће врло вјероватно кренути у овом правцу.

Зато НАРЕЂУЈЕМО:

1. — Одмах по пријему овог наређења пребацујте ваше јединице по дјеловима на правац: Подпећи, организујући одбрану западно од Подпећи. Ваше јединице: II Пролетерску и III Санџачку најхитније пребаците заједно са италијанском бригадом, која је код вас, на правац: Подпећи (западно) у циљу одбране комуникације: Пљевља—Ђурђевића Тара и правца: Пљевља—Мељак.

2. — II Далматинску бригаду оријентишите на правац: Бољанићи и нека се иста повеже са V Крајишком дивизијом.

3. — Радите брзо, јер, ако благовремено не заштитите болнице, може вам се десити да дио рањеника падне непријатељу у руке.

[1] Бранко Обрадовић

Напомињемо вам, да ми не смијемо допустити да наши рањени другови буду поубијани, а ситуација је више него тешка за њих.

Данас смо вам упутили наређење у смислу разговора које је са комесаром, а касније са командантом, водио командант Корпуса, те и ви знате ситуацију, макар иако нисте примили наређење.

Јавите шта је са вашим јединицама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар,
Митар БакиК

Командант
генералмајор,
Пеко ДапчевиК

БР. 136

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 5 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ЗА СМЈЕШТАЈ И ОБЕЗБЈЕЂЕЊЕ ТЕШКИХ РАЊЕНИКА[1]

ШТАБ
II УЛАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Стр. пов. бр. 259
5 дец. 1943 год.
у 21.30 час.

ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ ОДРЕДА

Упућујемо вам тешке рањенике, које ћете смјестити у Жабљак, а у случају потребе пребацити у с. Црна Гора. За пребацивање ових рањеника користимо 150 Италијана, које ћете оставити код вас на Жабљаку, да их употребите у случају да будете присиљени да их пребаците преко Дурмитора за с. Црна Гора. Код тих рањеника мора остати стално један ваш батаљон, који ћете исто тако искористити за пребацивање рањеника у случају потреба. Италијане смјестите у Жабљак и дајте им сљедовање као вашој војсци из наших магазина. Будите будни у правцу Шавника, да вас непријатељ не изненади, јер не смијете дозволити да се ма шта деси и једном рањенику. У случају да непријатељ од Никшића пође к вама, одмах пребацујте заједно

[1] Копија орнгинала, без потписа, налази се у архиви Војнонсторисског института.

са рањеницима храну, да би осигурали исхрану наших тешких рањеника. Тих рањеника ће бити на носилима и коњаника око 100 (стотину). У случају да непријатељ угрози наше магацине, позовите народ и раздијелите храну народу.

На Жабљак пребацујемо Земаљско вијеће за Санџак, те ћете и њих смјестити и указати им сваку помоћ, а у случају да рањенике морате пребацивати у с. Црну Гору, исто урадите и са њима. Овим друговима морате указати пуну пажњу и снабдијевати их из наших магацина.

Мобилишите све што се може мобилисати и упутите у правцу: Левер Тара—Подпећи у циљу пребацивања што веће количине муниције и хране за Жабљак.

Јавите нам ситуацију код вас. За сада не упућујте одређени број за V бригаду. Све ненаоружано људство упутите на правац: Левер Тара—Подпећи у циљу наоружања тога људства. То људство треба да узме са собом што веће количине муниције, коју ћете им ви одузети на Жабљаку, остављајући појединцима потребну количину за пушку. Те резерве, у случају евакуације Жабљака, склоните на згодно мјесто.

Одржавајте са нама стално везу на правцу: Бобово.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЈ10Б0ДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб Корпуса
командант-генералмајор,

БР. 183

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ II БОКУ ОД 5 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА ЗА УПУЋИВАЊЕ СТО БОРАЦА РАДИ ПОПУНЕ СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ

ГЛАВНИ ШТАБ Н. О. В. И П. О.
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Бр. 184
5-ХП-1943 г.

ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА

Положај

Ситуација на територији овога Штаба свуда је добра.

Сигурно сте већ у вези са другом Милом Јовићевићем, политичким комесаром овога Штаба који се налази на терену с Ударном групом, па ће и он обавијестити о ситуацији.

Према наређењу Штаба II Ударног корпуса, на дан 25 децембра 1943 године формира се VII Црногорска ударна бригада[1], према томе, Штаб тога одреда за попуну ове бригаде упутиће 100 бораца.

Наведено људство има да буде 20 децембра т. г. у Пљевљима, гдје ће се формирати бригада. Људство да буде боље одјевено.

Да се у будуће сва лица, која потписују било каква акта службене природе, потписују пуним својим именом и презименом. Штаб одреда водиће рачуна о извршењу овог наређења.

Извијестите нас детаљно о ситуацији на вашем терену и доставите нам тачно бројно стање људства којега сте мобилисали, то јест које живи војничким животом.

Приликом капитулације Италије, на територији тога одреда талијанске трупе бациле су веће количине ратног материјала, међу којима има и телефонских апарата. Предузмите потребне мјере да се прикупи што више од тога материјала, а нарочито телефонске апарате, које нам одмах упутите за употребу на ослобођеној територији.

Другу Милићу[2] дали смо директиве за набавку радио-лампи; уколико сте их набавили, најхитније их пошаљите, а ако има и неки радиоапарат, пошаљите нам га.

[1] Бригада је формирана 28 децембра 1943 године.

[8] Милутин Милић, тадашњи командант батаљона у Ловћенском НОП одреду

Људство које упућујете са територије тога Штаба, а које је изјавило жељу да ступи у нашу Народно-ослободилачку војску, нарочито које се упућује на специјалне дужности као нпр. авијатичари, механичари, шофери и бивши југословенски официри, за њих упућивати карактеристике.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Замјеник команданта
пуковник,
Ђорђе Ј. Мирашевић

Замјеник политкомесара,
Андрија Мугоша

П. С. Достављамо вам ознаке распознавања.

БР. 138

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 6 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТЕРИТОРИЈАЛНОГ БАТАЉОНА У ПИВСКОМ МАНАСТИРУ ЗА ИЗВРШЕЊЕ МОБИЛИЗАЦИЈЕ ЉУДСТВА У ЦИЉУ ОБЕЗБЈЕЂЕЊА ПРАВЦА ЈАСЕНОВО ПОЉЕ—НИКШИЋ

ШТАБ
ДУРМИТОРСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Пов. бр.
6-ХП-1943 год.
у 12 час.

ШТАБУ ТЕРИТОРИЈАЛНОГ БАТАЉОНА
М. Пива[1]

Одмах извршите мобилизацију људства свога батаљона — 1/ајмање 130 бораца — и пођите са људством правац Брезна, гдје ћете батаљон смјестити а одатле ћете слати извиђачка одјељења преко Јаворка у правцу Јасенова Поља и извиђати пут према Никшићу. Од Команде мјеста узмите посадну чету и ставите је под своју команду.

Батаљон ће се снабдијевати од Команде мјеста.

0 свему нас одмах извијестите — Од посадне чете узмите пушкомитраљез и тешки митраљез.

За Штаб
Мићун[2]

[1] Пивски Манастир
[!] Мићун Јауковић

БР. 139

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 6 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БАТАЉОНА ШЕСТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ИСПИТИВАЊЕ СИТУАЦИЈЕ У ПРАВЦУ САНЏАКА

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВЈ
Пов. бр. 108
6 децембра 1943 године
у 17 часова
Положај

ШТАБУ 1 БАТАЉОНА VI ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ

Пошто немамо радиограмске везе са Санџаком, то нам ситуација на томе правцу није позната. Извјесни знаци говоре да је непријатељ у Санџаку предузео офанзиву на Пријепољском сектору[1].

Одмах по пријему овога наређења упутите један извиђачки вод у правцу Мојковца, да се распита о ситуацији преко тамошње команде мјеста или, евентуално, преко мјесних јединица, као и о комуникацији Колашин—Мојковац—Шаховићи—Пљевља. Овај вод може се користити једним од теретних аутомобила који се налазе у Колашину, но успут мора да буде врло обазрив.

О прикупљеним подацима одмах, по могућности до зоре, обавијестити овај штаб. Везу са Мојковцем стално јачим одељењима одржавати.

У Бијелом Пољу налази се један батаљон IV Пролетерске бригаде, па би било добро и са њим ухватити везу и обавијестити се о ситуацији на њиховом сектору.

Морате бити врло будни и опрезни према непосредној околини и даље, гдје се крију извјесне четничке банде, да не би били изненађени и да би благовремено могли да обавјештавате о ситуацији ради предузимања потребног дејства. Везу са 3 батаљоном у Матешеву одржавати редовно телефонским и патролним путем.

[1] О ситуацији у Санџаку и око Пљеваља види док. бр. 133.

Да ли сте примили знаке распознавања? — односно провјерите да ли су Вам послати, па уколико су послати а нијесте их примили, хитно нас извијестите да би их ставили ван употребе.

Одржавајте тијесну везу са јединицама Комског одреда и обавијестите нас гдје се оне сада налазе.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Знаци распознавања за вечерас
ПРОЛЕТЕР — ПОБЈЕЂУЈЕ

За Штаб
Командант пуковник,
Радован Вукановић

БР. 140

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 7 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. 1НТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ О ОДРЕЂИВАЊУ БОРАЦА ЗА СЕДМУ ЦРНОГОРСКУ НОУ БРИГАДУ

ГЛАВНИ ШТАБ Н. О. В. И П. О.
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Пов. бр. 189
7-ХИ-1943 г.
Положај
у 13 ч. и 15'

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ Н. О. В. J.

Иоложај

Према наређењу Штаба II Ударног корпуса од 28 новембра 1943 године, формирање VII Црногорске ударне бригаде извршиће се и то:

Од Омладинског батаљона, који се формирао за вријеме Омладинског конгреса у Колашину;

Од Дурмиторског одреда један батаљон у јачини од 170 бораца;

Од Зетског одреда један батаљон у јачини од 130 бораца;

Од Ловћенског одреда један батаљон у јачини од 100 бораца;

Никшићки одред даће 50 бораца и

Комски одред који ће дати 180 бораца.

Горњим наређењем наређено је да се формирање изврши у Пљевљима, но је Штаб II Ударног корпуса актом Оп. бр. 243 од 3-ХН-1943 године ово своје наређење измијенио и формирање ове бригаде наређено је у Колашину, како је то већ предвиђено наређењем које сте ви добили од Корпуса.

Овај Штаб наредиће благовремено да се предвиђено људство за VII бригаду упути на одређено мјесто.

За руководства бригаде обратите се Штабу II Ударног корпуса и другу Блажу Јовановићу, који се налази у Колашину. За команданте и политкомесаре батаљона и замјенике моћи ће дати IV и V бригада, а нешто ће вам кадрова дати и друг Блажо Јовановић. Мишљења смо да би могао доћи за замјеника команданта бригаде друг Новак Кнежевић, командант II батаљона VI бригаде, или за начелника штаба исте бригаде. Именованог 1'ознаје и друг командант Радован Вукановић, јер је исти од формирања бригада био командант батаљона у V Црногорској, X Херцеговачкој и у I Далматинској бригади.

У Никшићу је извршена смјена гарнизона, али према подацима којима располажемо исти није појачан, нити непријатељ саобраћа на комуникацији Никшић—Билећа. То је стање до 5 ов. мј.

Чим добијемо новије податке обавијестићемо вас.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Замјеник команданта,
пуковник,
Ђорђе Ј. Мирашевић

Замјеник политкома
Андрија Мугоша

П. С. Наређено је успостављање телефонске линије команди мјеста Биоче. Ви се постарајте у Матешеву и Ј1. Ријеци.

БР. 141

НАРЕТјЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 7 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА ЗА ХИТНО ПРЕГРУПИСАВАЊЕ СНАГА У ЦИЉУ ОДБРАНЕ ОСЛОБОЂЕНЕ ТЕРИТОРИЈЕ ОД НОВЕ ЊЕМАЧКЕ ОФАНЗИВЕ

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
О. бр. 41
7 децембра 1943 год.
у 20 час.

ШТАБУ

Ситуација

Један њемачки пук са 12 тенкова и око 300 камиона ушао је 5 овога мјесеца у Пљевља од правца Пријепоља. Из Пријепоља је једна њемачка колона — моторизована, непознате јачине, пошла у правцу Бродарева и спојила се са другом њемачком колоном, која је из Сјенице продрла у Бродарево. Непријатељ располаже и скијашким одјељењима у бијелим зимским одијелима. На пријепољском сектору успио је да постигне изненађење и јединицама II Пролетерске дивизије нанесе осјетне губитке.

На сектору Биоче, Пипери, Бјелопавлићи није, до данас, било никаквих промјена. сем једнога непријатељског испада 1 овога мјесеца од Подгорице и Спужа у правцу Пипера, који је одбијен од дјелова Зетског одреда и V бригаде, те се је непријатељ истога дана повукао у своје гарнизоне.

Према подацима којима располажемо, непријатељски гарнизони: Подгорица, Даниловград и Никшић до данас нијесу појачани новим снагама.

Непријатељ се не служи комуникацијом Никшић—Билећа.

У Херцеговини је непријатељ предузео офанзивне операције противу Херцеговачке дивизије са правца Билећа—Гацко и Столац—Невесиње—Калиновик. Јединице ове дивизије непријатељу су нанијеле велике губитке на сектору Билећа—Гацко. Према извјештајима ове дивизије, јачина њемачких снага које учествују у офанзиви противу ње износи 4—5000. Главнина ових снага пребацује се ка Калиновику.

До овога момента непријатељ није предузео покрет у правцу Бијелога Поља (обавјештење штаба 3 батаљона IV бригаде).

Ударна група (два батаљона IV и један батаљон V бригаде), која оперише у Старој Црној Гори, према подацима, доставље-

ним у извјештају штаба Групе, од 3 овога мјесеца, у времену од 28 новембра до 3 децембра, водила је борбе са четничким бандама и Њемцима на просторији JВешанске Нахије и комуникацији Подгорица—Ријека Црнојевића. Непријатељ је у овим борбама имао: Њемаца 80 мртвих и око 50 рањених, четника 110 мртвих и око 40 рањених. Заплијењено је: 2 тешка и 1 лаки бацач, 5 машинки, 5 „Парабелума", већа количина пушака и муниције и друга ратна спрема. Уништена су 4 камиона са разним материјалом. Наши губици: 16 мртвих и 20 рањених другова. Непријатељ је потпуно разбијен и одбачен у правцу Ријеке Црнојевића и Подгорице. Група је узгредно, постижући изненађење и без отпора разоружала села: Богмиловиће, До Пјешивачки, Загарач, Бандиће, Комане. Послије ових операција Група је приступила чишћењу Ријечке Нахије, савлађујући претходно мање отпоре, и очистила села: Рваше, Метеризе и Добрску Жупу па је даље наставила рад према предвиђеном плану.

Ноћу између 2 и 3 овога мјесеца, 1 батаљон V Црногорске бригаде напао је непријатељску колону од 15 камиона на комуникацији Даниловград—Никшић, на простору Крстац—Стубица. Том приликом убијено је и рањено 60 њемачких војника, запаљена су 4 њемачка камиона, а 7 камиона је уништено бомбом и аутоматским оруђима, заплијењен је 1 п. митраљез са муницијом и неколико пушака. Један дио непријатељске колоне, захваљујући интервенцији од Никшића, извукао се. Овдје је ухваћен начелник Среза никшићког Мираш Радоњић. Наши губици 4 **мртЕа** и 6 рањених.

Јединице IV Пролетерске бригаде у области Андријевице—Берана успјешно чисте остатке четничких група и. у времену од 30 новембра до 4 децембра, разоружано је и пуштено кућама 80 заведених сељака, заробљено и предато суду 9 четника, а заплијењено је: 1 тешки митраљез, 2 п. митраљеза и 80 пушака.

С обзиром на непријатељски продор у Санџак и могућност скретања према југу, 1единице наше дивизије су дошле у нову ситуацију те је потребно да се изврши извјесно прегруписавање у циљу што бољег обезбјеђења и затварања праваца евентуалног непријатељског продора ка нама.

За успјешно извршење овога задатка

НАРЕЂУЈЕМО

1. — IV Пролетерска бригада ће сектор: Бијело Поље—Слепач Мост појачати са батаљоном из Берана, а у Беране т>окирати батаљон из Андријевице. Задатак: затварање правца Бијело Поље—Слепач Мост. Са батаљоном у Беранима успостаБИТИ телефонску везу и стојати у сталној вези са истим. Батаљон из Берана одржаваће везу са јединицама Комског одреда у Андријевици.

Везу одржавати са дјеловима VI бригаде: Слепач Мост—Мојковац и са мјештанским јединицама, које се налазе испред Бијелога Поља, односно према Бродареву.

У случају јачег непријатељског продора, батаљони са сектора Бијело Поље—Слепач Мост оријентисаће се према Мојковцу, а батаљон из Берана ка Матешеву.

Италијанске јединице, које су под вашом командом, употријебити према нахођењу.

Напомиње се да је задатак батаљона у Беранима, између осталога, и да контролише правац од Рожаја.

2. — VI Црногорска ударна бригада са два батаљона затвориће правац од Санџака на сектору Мојковац—Слепач Мост, одржавајући везу десно са јединицама IV Пролетерске бригаде, а на правцу Шаховића са мјештанским јединицама. На овом правцу употријебити и Први батаљон Комског одреда, који ставити под вашу команду и дати му задатке у оквиру задатака ваших батаљона. Но, овај батаљон једну чету треба да остави на простору Д. Мораче у циљу заштите наше болнице. Батаљон из Братоножића повући у Лијеву Ријеку, а батаљон из Лијеве Ријеке у Матешево, но с тим што ће овај батаљон из Матешева упутити једну своју чету као посаду у Колашин.

У Колашину се налази једна чета бораца, одређених за VI Црногорску бригаду, који ће данас бити наоружани, па и ову чету етавити под своју команду и оставити је као посадну у Колашину

3. — V Црногорска ударна бригада један од својих батаљона из Бјелопавлића рокираће на Биоче са задатком затварања правца од Подгорице, а батаљон са Биоча пребацити на просторију Братоножићи с тим да буде у тијесној вези са батаљоном у Биочу и, у случају потребе, садејствује са њим. Батаљон који остаје у Бјелопавлићима продужиће рад у смислу добијених директива и служиће за евентуални прихват Ударној групи. Овај ће батаљон координирати рад мјештанских чета, уколико оне постоје на територији Бјелопавлића.

4. — Комски одред са јединицама које се налазе у Андријевици и Беранима преузеће контролу андријевичког сектора, односно контролу правца према Мурини и околини Андријевице. Са батаљоном IV бригаде у Беранима одржавати најтјешњу везу, као и са батаљоном VI Црногорске бригаде у Матешеву. Батаљон који се сада налази у Срезу колашинском пребацити хитно на мојковачки сектор и ставити га под команду штаба VI Црногорске бригаде, но с тим што ће једна чета овога батаљона остати у Доњој Морачи, као обезбјеђење дивизијске болнице и контрола околине.

5. — Зетски одред затвориће правце од Вранићких Њива и Спужа према Пиперима, одржавати везу са батаљонима V бри-1аде и, у случају потребе, садејствовати.

6. — Све јединице ће одмах предузети детаљно рушење комуникација и мостова на својим секторима, не чекајући посљедњи моменат, када непријатељ наступа, па, уколико нам комуникације и мостови буду потребни, ми ћемо их поправити. До даљег наређења комуникацију Колашин—Матешево—Андријевица и Матешево—Лијева Ријека одржавати у исправном стању ради боље и лакше везе са јединицама. Но, у случају потребе, припремити све и за рушење ових комуникација.

7. — Дивизијска болница налазиће се у Манастиру Морачи.

8. — Хируршка екипа пребациће се у Лијеву Ријеку, о чему ће бити обавијештена од штаба V бригаде.

9. — Штаб дивизије ће се налазити у селу Јабука, гдје нам хитно и редовно достављати извјештаје о новостима и промјенама.

10. — Борбени знаци:

за 8	децембар	ТИТО—МАРШАЛ
„ 9	»	БУДУЋНОСТ—ПОБЈЕДА
„ 10		ЈБУБО—ОДБРАНА
„ П		СТАЈБИН—СНАГА
„ 12	»	ВУЈАДИН—ВУК
„ 13	»	ВЕЉКО—НАДА
„ 14	»	РАДОВАН—ПОБЈЕДА
„ 15	»	КРЦУН—ПОМОЋ
„ 16	»	НИКО—ВОЈО

НАПОМЕНА: знаци распознавања прилажу се, према томе ранији знаци стављају се ван важности.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

П. С. 11. — Одмах по пријему овога наређења све јединице ће усиљеним маршем доћи на одређене просторије.

Политички комесар	Начелник, мајор	Командант, пуковник
Јован Капа	Нико Јовићевић	Радован Вукановић

(М. П.)

БР. 142

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ИРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 8 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О РАЗВОЈУ ДОГАЂАЈА НА СЕКТОРУ ДИВИЗИЈЕ ПОСЛИЈЕ ПАДА ПЉЕВАЉА

ШТАБ
II ПРОЛЕТЕР. ДИВИЗИЈЕ
8-XИ-43/8.30 час.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Положај

1 — Јутрос у 5 час. добио сам ваше писмо.

2 — 6 ов. м. непријатељска моторизација је дошла до Косаничког Поља до 18 часова. Талиј. бригада која је била на комуникацији водила је борбу са овим непријатељем и повукао се[1] ка с. Барице.

6/7 увече, наша дивиз. болница, офиц. школа, радио-ст. и ваш прат. батаљон са шт. дивиз. „Гарибалди" прешли су комуникацију и отишли правцем Косаница—Пренћани и даље, да по могућности пређу у Шаранце или за Колаш. Поља.

6/7 увече, док је ова наша колона прешла комуникацију, једна наша чета вршила је ватрени напад на непријеј. који је избио на почетак Косанице. Непријеј. није реагирао на ово.

У току 7 ов. м. чула се моторизација и топови ка Тари, са нешто митраљ. ватре.

7 ов. м. ми смо продужили преко Бобова за Слатину.

3 — Ухватили смо везу са Крцуном[2]. Он се налазио у с. Врба.

4 — Сада ситуација изгледа овако: Непријеј. је са јаком моторизацијом 6 ов. м. продужио за Чајниче. Чула се борба на том правцу и на правцу Пријепоље—Прибој. Непријеј. је такође избио на Тару, што и ви сами знате. Да ли непријеј. покушава за Жабљак, не знамо.

Са III Санџачком бригадом и 2 бриг. „Гарибалди" 6 ов. м. имали смо везу и послао сам им наређење да дејствују на просторији до Б. Поља и Мојковца.

Чули смо преко сељака да Немци нису успели да уђу у Фочу и да су их дочекали наши око Миљевине.

За сада нема непријеј. покрета од Пљеваља ка Мељаку. На Мељаку се налазе три бат. II Далм. бригаде.

5 — Ситуација код наших јединица и њихов распоред:

а — II Далм. бригада је скоро цела (сем оно што су изгубили у мртвима у борби). Са два и по до три батаљона налазе се на Мељаку. Са мном се налазе две чете.

[1] Тј. непријатељ (Њемци)
• Слободан Пенезић

б — II Пролетерска бригада је у следећем стању: 4 батаљон је са мном у целини и њега остављам у Слатини са задатком да штити комуникацију Пљевља—Тара и да прихвати делове корпусне болнице који су са Жабљака стигли на Тепца. Ми ћемо ове рањенике узети код нас на територију Челебић. Једна другарица рањеник из II Пролетер. прича нам да је на Жабљаку паника. Доктори су напустили болницу и отишли пут Шавника. Тешки рањ. су евакуисани ка Штулцу, а да је лакшим рањеницима речено да иду куд ко може и да се склањају по селима. Тако је једна група стигла на Тепца и ми ћемо ову групу прихватити. Ово вам пишем да проверите ове исказе. Ова друг. прича да је народ распљачкао храну и материјал који је претеран ка Жабљаку.

3 батаљон II Прол. се налази са Луном[3] и Крцуном и они крећу данас за Челебић.

Пола 1 бат., који је био у реци Милешевки и на Кошевини, извукло се ка Прибоју и са њима Крцун има везу. Највише је настрадао 2 батаљон.

в — III Санџачка бригада се налази на просторији Маоче—Тулово—Коврен. На тој истој просторији се налазе и две талиј. бриг. „Гарибалди". Све три ове бригаде ће одржавати чврсту везу и наслањати се на делове VI Црног. бригаде. Наредио сам III Санџачкој да хвата везу са вама. Ви узмите ове јединице даље под команду.

6 — Наше намере: Са II Пролетерском и II Далм. ми ћемо дејствовати између Пљеваља и Фоче у заједници са Гл. штабом, одн. IV Санџ. бригадом. Даље ћемо се управљати према ситуацији.

Наслон на V Дивизију нећемо имати јер је непријатељ. успео са јачим снагама да нас раздвоји.

110 Шумадинаца су се извукли из зграде на левој обали Лима. Они су заробили 1 шарац и две машинке. Остали део Шумад. је изгинуо[4]; док за оне две чете које су биле у граду не знамо, али постоји могућност да су се извукле ка Прибоју[5].

Спасено је доста комора које су биле на путу кад су тенкови наишли. Углавном су пропали топови.

Два брд. топа 75 смо пребацили преко Таре да туку непријатељ. ако би покушао прелаз ка Жабљаку. Ове топове имајте на уму.

Жив је и Брадоња[0] и Саво Бурић.

[5] Миодраг Миловаиовић-Луне

[4] Видн док. бр. 133, нап. бр. 1.

[5] Чете су успјеле да се извуку из града и споје са батаљонима Друге пролетерске брнгаде.

' Радивоје Јовановић

7 — Радио-станица Шумадинаца је покварена. Вибратор је прегорео. Покушаћемо са батеријама ако нађемо. Али засад остадосмо без. везе са Вама и В. Ш."

Зато гледајте да нам што пре пошаљете какву радио-станицу или вибратор. То можете послати са официрима II Пролетер. *и* II Далм. бригаде, са нешто бораца, и да нас траже на просторији Челебић—Завајит. По њима нам пошаљите директиве и вести.

С. Ф. — с. н.

Командант — п. пуковник,
Љуб. Ђурић

БР. 143

ПЗВЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 8 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ БИЈЕЛО ПОЉЕ—МОЈКОВАЦ—БЕРАНЕ—АНДРИЈЕВИЦА—КУЧИ—БЈЕЛОПАВЛИЋИ И РЕЗУЛТАТИМА БОЈЕВА УДАРНЕ ГРУПЕ

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Стр. пов. бр. 11
Е децембра 1943 год.
у 15 час.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

1. — На основу Вашег телеграма, упућеног преко Боана 6 овога мјесеца, одмах смо предузели сљедеће: два батаљона VI бригаде пребацили смо на сектор Мојковац—Слепач Мост и наредили батаљону IV бригаде из Берана да се пребаци на сектор Слепач Мост—Бијело Поље. Батаљон IV бригаде из Бијелога Поља налази се од синоћ, усљед ситуације на бјелопољском сектору, на Слепач Мосту. Батаљон из Андријевице рокираће се у Беране, а у Андријевици ће остати дјелови Комског одреда. Један батаљон V бригаде из Бјелопавлића пребациће се у Братоножиће. Остале јединице засада остају на досадашњим просторијама.

Напомињемо да до овога часа нијесмо примили послати акумулатор и директиву.

2. — Ситуација код нас је сљедећа:

[7] Врховни штаб НОВ и ПО Југославије

а) Сектор Бијело Поље—Мојковац: На основу телефонског извјештаја штаба 3 батаљона IV Пролетерске бригаде, непријатељ је у току јучерашњег дана, од правца Бродарева, изненада напао Бјелопољски батаљон, који је штитио правац Бродарево—Бијело Поље, и угрозио Бијело Поље, након чега је ово мјесто евакуисано. Батаљон IV бригаде помјерио се према Слепач Мосту, одакле сада затвара правац према Бијелом Пољу и заједно са батаљонима VI бригаде правац према Шаховићу. Непријатељ је синоћ замркао у Павином Пољу, а није нам познато да ли је ушао у Бијело Поље, јер овај батаљон нема контакта са непријатељем. Око Шаховића налазе се неке мјештанске јединице. Непријатељ јутрос, односно до овога момента, није предузео на овом сектору никакав покрет.

б) Сектор Беране—Андријевица углавном без нарочитих промјена. Стање у овим срезовима задњих дана се кормализује и Комски одред врши постепену мобилизацију.

в) Сектор Кучи—Биоче—Пипери—Бјелопавлићи такође без нарочитих промјена, а о акцијама извођеним на овоме сектору извјештавамо под песебном тачком.

г) Непријатељски гарнизони Подгорица, Даниловград, Никшић углавном без промјена, с том разликом што је гарнизон у Никшићу унеколико ојачан и његово стање сада је: 1500 Њемаца, 350 италијанских фашиста, 150 жандарма и око 250 четника.

3. — Херцеговина: Према обавјештењу Главног штаба, добијеном од Херцеговачке дивизије преко Никшићког одреда, непријатељ је предузео офанзивне операције у Херцеговини, уз велике хубитке заузео Гацко и јаче снаге пребацује од Невесиња према Калиновику. Јединице Херцеговачке дивизије наслониле су се дијелом према Сомини и Бањанима, а дијелом на просторију сјеверно од Гацка.

4. — Акције наших јединица:

а) Ударна Група, која оперише у Старој Црној Гори, према подацима достављеним овоме штабу извјештајем Штаба групе од 3 овога мјесеца, у времену од 28 новембра до 3 децембра водила је. борбе са четничким бандама и Њемцима на просторији ЈБешанске Нахије и на комуникацији Кокоти—Ријека Црнојевића. Борбе су нарочито упорне биле са двије њемачке колоне, које су напале ову Групу од правца Ријеке Црнојевића и Подгорице. Обје колоне биле су нападнуте, разбијене и одбијене уз огромне губитке по непријатеља. Четници су такође имали, како на просторији ЈБешанске Нахије тако и у овоме нападу Њемаца, велике губитке. Резултат акција у овоме периоду је сљедећи: убијено је 80, а рањено око 50 Њемаца, док су четници имали 110 мртвих и око 40 рањених. Заплијењено је: 2 тешка и 1 лаки бацач, 5 машинки, 5 „Парабелума", већа количина пушака и муниције и друга ратна

спрема. Уништена су 4 камиона са разним материјалом. Наши губици: 16 мртвих и 20 рањених.

Напомињемо да је Група узгредно и без отпора, постижући потпуно изненађење, разоружала села: Богмиловићи, До Пјешивачки, Загарач, Бандићи, Комани.

Послије ових операција Група је приступила чишћењу Ријечке Нахије и, савлађујући мање отпоре, очистила села: Рваши, Метеризи и Добрска Жупа, па је даље наставила рад према предвиђеном плану.

б) Први батаљон V Црногорске бригаде 3 овога мјесеца напао је једну њемачку колону од 15 камиона на комуникацији Даниловград—Никшић, на отсјеку Крстац—Стубица. Том приликом убијено је и рањено око 60 Њемаца, запаљена су 4 камиона, а 7 камиона је уништено бомбама, заплијењен 1 п. митраљез са муницијом и неколико пушака. Један дио непријатељске колоне, захваљујући интервенцији непријатеља од Никшића, извукао се. Овдје је ухваћен начелник Среза никшићког Мираш Радоњић, који се сада налази код штаба V бригаде и над којим се води истрага. Наши губици: 4 мртва и 6 рањених.

в) Јединице IV Пролетерске бригаде, у рејону Андријевице и Берана, од 30 новембра до 4 децембра, вршиле су чишћење од остатака четничких група и разоружавање непријатељских елемената. Девет четника предато је суду, а заплијењено је 80 пушака, 1 тешки митраљез, 2 п. митраљеза и већа количина муниције.

г) Јединице VI Црногорске бригаде, у времену од 1 до 6 овога мјесеца, вршиле су чишћење Прекобрђа и Куча од четничких банди и жандармерије и успјеле да ове банде у Прекобрђу растјерају, а у Кучима отјерају за Подгорицу.

д) 1 овога мјесеца Њемци, четници и Италијани-фашисти направили су испад из Подгорице и Спужа у правцу Пипера и успјели да се пробију до Церовица и Доњих Црнаца, попале неколико кућа и одведу неке фамилије, а опљачкају неке. Непријатељ је био дочекан од дјелова Зетског одреда и прицуђен да се повуче у своје гарнизоне. На бојишту је оставио 3 мртва, а имао је више рањених. Заплијењено је нешто оружја и муниције. Погинули су Павле Вуковић, замјеник команданта мјеста, и један водник из Зетског одреда.

5. — Четници из Подгорице проносе вијести о томе да ће, потпомогнути са јачим њемачким снагама, као и са Арнаутима, предузети чишћење Црне Горе од партизана. Наводно, ово чишћење би имало да отпочне око 20 децембра.

6. — Пошто је један батаљон VI бригаде изгубио знаке распознавања то смо исте ставили ван важности, а издали за

све јединице наше дивизије и Комски и Зетски одред нове знаке до 15 овога мјесеца. Копију издатих знака распознавања прилажемо.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар
Јован Капа

Командант, пуковник
Радован Вукановић

Прилози: знаци распознавања и два писма.

БР. 144

ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА ДЕСЕТЕ ХЕРЦЕГОВАЧКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 8 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЈБОНА ЗА НАПАД НА ЧЕТНИЧКУ ГРУПУ У ГОРЊИМ КРИВОШИЈАМА

Строго повјерљиво!

ШТАБ
X ХЕРЦЕГОВАЧКЕ НОУ
БРИГАДЕ
Пов. број: 39
8 децембар 1943 год.
у 20 сати
Грахово

ЗАПОВИЈЕСТ
(Секција Требиње 1:100000)

Јуче и данас, у акцији чишћења просторије на правцу: Вилусе—Грахово, батаљони су у потпуности извршили свој задатак, растјеравши банде и одбацивши их ка Кривошијама, док је један дио побјегао Бијелој Гори. Том приликом, непријатељ је имао више рањених а вјероватно и мртвих. — Заплијењена је већа количина разне војничке спреме, извјесна количина муниције као и један пушкомитраљез.

По свему изгледа да су се остаци четничких банди збили на просторију Горњих Кривошија (у јачини око 200 бораца) не знајући ни сами куда би даље. Међу овима има само један мали број таквих на чију борбеност треба рачунати, док су сви остали углавном присилно мобилисани. — Да би и ову групу потпуно разбили, са два батаљона сјутра рано ујутро извршићемо акцију чишћења означене просторије. У том циљу

НАРЕЂУЈЕМО:

1.) „1" креће сјутра у четири сата ујутро из садашњег логора правцем: с. Бобова Улица, одвајајући двије чете правцем: Вардар—Сењ—Наковањ (к. 1024)—Бјелош—(к. 1167) (сјевероисточно од Грандова Дола) одакле се спуштају на Драгошев До, па преко Црних Нугли (к. 801) и обухватајући јужни дио Драгаљског поља (у правцу Луг) спуштају се на цесту Грахово—Рисан и враћају се одатле преко жандармеријске станице друмом натраг у Грахово и смјештају се у стари свој логор. — Са једном четом упутити се правцем: с. Бобова Улица, па испод Вардара косама у заселак Драгаљ, па даље засеоци: Бара—Грандовина—Црни Нугли гдје хвата везу са остале двије чете упућујући се даље заједничким правцем.

2.) „3" креће сјутра ујутро у четири сата из садашњег логора правцем: с. Крња Јела, па поред Рисова Дола на Јовичину Воду, па, обухватајући исто, даље правцем колског пута: Пољковац—Бојанић, спуштајући се на друм: Рисан—Грахово, гдје хвата везу са „1" и враћа се друмом преко Грахова у свој логор — село Потдурјај гдје ће га чекати његова комора са припремљеном вечером. — Приликом овог наступања обратите већу пажњу према Јанкову Врху и Брађану, куда упутити јача бочна осигурања. — За слунај да би се и поред вашег обухватног наступања штагод од банди задржало на Дврснику, туците их бацачем и стјерајте их. —

3.) „2" креће ујутро тачно у 4 сата из садашњег логора правцем: Загоне—Граховац, гдје се смјешта у најближе куће обезбјеђујући се са праваца: Зебљак—Заслап—Бојање Брдо и држећи јача обезбјеђења на Омутићу (к. 1074) и Орлу (к. 1056)-, контролишући друм.

4.) „4" остаје у Грахову до даљег наређења дајући потребна осигурања.

5.) Овај штаб остаје у Грахову са „4", гдје слати све извјештаје.

6.) Превијалиште остаје са Штабом, гдје слати рањенике.

7.) Комора „1" остаје у садашњем логору с тим да дохрани вечеру за свој батаљон, а комора „3" премјешта се у с. Поткурјај, у најближе куће Грахову, гдје ће припремити вечеру за свој батаљон.

8.) „4" ће једну чету истурити на брдо изнад Дендиних кућа као осигурање. У овом наступању, батаљони ће најдетаљније вршити претрес кућа и сумњивих мјеста гдје би се могла налазити ма каква војничка спрема, оружје, муниција и т. сл.

9.) Успут мобилишите све способне борце, као и настојте прикупити што више података о непријатељским бандама и њиховим намјерама.

10.) Командант Бригаде иде са „1", те се обраћати на истог у случају потребе.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком,	Начелник, Диздаревић[1]	Командант, Никола[2]

БР. 145

РЕЗОЛУЦИЈА ИНТЕЛЕКТУАЛАЦА ВАСОЈЕВИЋКЕ НАХИЈЕ ОД 8 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОДИНЕ

РЕЗОЛУЦИЈА ИНТЕЛЕКТУАЛАЦА ВАСОЈЕВИЋКЕ НАХИЈЕ

Интелектуалци Васојевићке Нахије, окупљени на својој заједничкој конференцији у Беранима 8 децембра 1943 г., послије свестране дискусије по свим питањима која се намећу нашем народу у данашњој борби за слободу и срећнију- будућност, дошли су до слиједећих констатација:

Бивша Југославија, заснована на темељу пљачке и националног угњетавања, разривена издајом управљачких врхова, постала је лак плијен фашистичких поробљивача. Народи Југославије доживјели су најтеже ропство које памти њихова историја — ропство под крволочним фашистичким освајачем, заклетим непријатељем културе и напретка и највећим непријатељем Српства и Словенства.

Од првог дана окупације наше земље црногорски народ, вјеран својим историјским традицијама, високо је уздигао заставу борбе против фашистичког окупатора, указујући пут свима од фашизма поробљеним народима којим требају да иду у борбу за своје ослобођење. У јулу мјесецу 1941 г. црногорски народ је исписао крвљу својих синова најславније странице своје историје. Народ Васојевићке Нахије, у јулском свенародном устанку против окупатора, својим јединством и жртвама датим у борби, заузео је часно мјесто међу осталим племенима слободарског црногорског народа.

Свјестан своје немоћи у борби против свенародног устанка црногорског народа, подли фашистички окупатор потражио је

[1] Мустафа Диздаревић
* Никола Љубибратић

помагаче и савезнике у окупираној земљи. Он их је и нашао међу онима који су учествовали у државној управи за вријеме 23 године ненародне владавине. У најтежим данима по наш народ, крвавом окупатору пошло је за руком да преко својих биједних слугу, народних издајника, помоћу најстрашнијег терора и најбестиднијих лажи, привремено разбије народно јединство и да једном дијелу народа преда крвнице — пушке у руке, да са њима пролије крв својих најбољих синова, да води борбу против самога себе и својих интереса. Умјесто упоришта Народно-ослободилачке борбе против окупатора, Васојевићха Нахија постаде упориште издајица и скитница крвавих четничких банди, најподлијег злочинца и највећег издајника Српства Драже Михаиловића. Умјесто жаришта освете, овај крај постаде легло издаје, али не кривицом народа, већ издајника и непријатеља свог народа, Дражиних четника: Ђорђија Лашића, Ђока Рачића, Љуба Вуксановића, Павла Ђуришића, Радосава Јоксимовића, Вука Вуковића, Влада Вујошевића и компаније, који, организујући четничке банде, заиграше коло издаје и братоубилачке борбе, бацајући се блатом на част и образ нашега народа. Они исти, који су 23 године пљачкали и поробљавали народе Југославије и најзад их продали највећем непријатељу Српства и Словенства и свега напредног човјечанства, крвавом њемачко-италијанском фашизму, наставили су пљачку и насиље и под окупатором и заједно са њим. Многобројни су злочини које они починише. Стотине и стотине гробова невиних народних синова посијаше широм наше земље поробљене. Стотине и хиљаде стријељаних и убијених, премучених и интернираних, опљачканих и осрамоћених — паљевине и пустош домова, потоци крви и суза, — то су резултати крваве владавине окупатора и његових крвавих слугу четничких бандита.

У херојској борби народа Југославије против фашистичког крвника, црногорски народ није изостао. Најбољи синови црногорског народа нијесу се дали затварати, већ су наставили тешку и крваву борбу за велико дјело народног ослобођења, отпочето у славном јулском устанку. Кроз најтеже борбе и страдања, преко крви и жртава они су пронијели славу црногорског оружја и очували част и понос Црне Горе. Они су издржали натчовјечанске напоре, свјесни да се ради о судбини народа и његовој сутрашњици.

Славом овјенчана Народно-ослободилачка војска, чедо наших народа, извојевала је безброј побједа над крвавим окупатором и његовим измећарима, најамничким усташким и четничким бандама. Својом борбом ослобађала је села и градове наше поробљене домовине, учвршћујући међународни положај и углед Југославије. Поред величанственог успјеха на војничком пољу, наша херојска НОВ постигла је и велике политичке успјехе.

Захваљујући џиновској борби наше војске и огромним услугама које је она давала у борби против фашистичких завојевача, она је призната од стране наших моћних савезника као четврта војна сила, услијед чега је дошло до изашиљања војних претставника при Врховном штабу наше Народно-ослободилачке војске и партизанских одреда Југославије. Показало се пред читавим свијетом да је оружана борба једино исправан и могућ пут извојевању слободе и независности наших народа. Показало се да је у нашој земљи борба против окупатора почела у прави час, а да су издајници и разбијачи народног јединства и његове борбе и издајничка избјегличка влада у Лондону, преко свог министра Драже Михаиловића, под паролом „није још вријеме водити борбу против окупатора", настојали да униште и разбију оружану борбу народа Југославије. За њих није било вријеме водити борбу против окупатора, али је било вријеме и прави час узети окупаторско оружје и заједно са њим водити борбу против својих народа и њихових најбољих синова.

У току своје крваве и тешке, али најславније борбе дошао је наш народ до сазнања да је краљ Петар II, у чије име су разбојници правили највеће издаје и злочине, постао центар око кога се окупила сва издајничка клика Југославије у ковању мрачних планова против демократске воље народних маса и боље будућности народа Југославије. Све те издајничке клике под разним именима: југословенске избјеглице, четници, сепаратисти, недићевци, мачековци, усташе и албанске аге и бегови уједињени су својом великом мржњом против народа и заједничком вољом да помоћу окупатора онемогуће слободно опредјељење народних маса на основу демократских начела. Снаге наше Народно-ослободилачке војске и њен међународни углед најбоље су гаранције да ће сви планови непријатеља бити разбијени о чврсто јединство наших народа и да ће слободни народи у братској, демократској, народној, федеративној Југославији уживати сами плодове своје херојске борбе.

Час ослобођења наших народа је близу. Издајничким четничким бандама, које су се сада привезале за ланац њемачких крволока и братски су загрљене са агинским и беговским бандама, биће узалудни сви напори да поново разбију јединство поштеног народа и да га поново баце у коло срамне издаје.

У данима када су наши моћни савезници: Русија, Енглеска и Америка донијели чврсту одлуку да што прије дотуку фашистичку неман остварена је и воља наших народа: стварање Националног комитета Југославије који у своје руке преузима политичку управу земље. На тај начин народи Југославије преузели су судбину домовине у своје руке и неће више дозволити никаквој реакционарној клики да понови стару пл>ачку и старо насиље.

На оснозу напријед изнесених чињеница, на основу примања дужности интелектуалаца у данашњим судбоносним данима, интелектуалци среза беранског и андријевичког, послије свестране поведене дискусије по свим актуелним питањима данашњице, дошли су до слиједећих одлука:

1. Ми интелектуалци Васојевићке Нахије потпуно смо свјесни да је једини пут ка бољој и срећнијој будућности нашег народа — пут борбе против фашистичког крвавог окупатора и његових слугу.

2. Завјетујемо се да ћемо све своје знање и искуство ставити у службу своме народу и његовој Народно-ослободилачкој војсци.

3. Да ћемо уложити све своје снаге и напоре у стварање чврстог борбеног јединства нашег народа, помажући праву народну власт.

4. Да ћемо у овој светој борби за народно ослобођење истрајати до коначног протјеривања окупатора из наше земље и уништења и посљедњих остатака банди народних издајника и непријатеља.

Нека живи оорбено јединство црногорског народа у борби против фашистичког окупатора и његових крвавих слугу четничких банди!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Алексадар Маслар, учитељ, *Алексије Обрадовић,* професор, *Божидар Јолић,* студент, *Бране Чукић, Богдан Кастратовић,* учитељ, *Бранко Марић*, инж. шумарства, *Бешо Башић,* студент, *Бошко Зековић,* правник, *Бл. Лекић,* учитељ, *Богдан Вуковић,* свештеник, *Божо Башић,* ђак, *Бран. Шошкић,* студент, *Васо Драговић,* учитељ, *Вукајло Нововић, Вукман Шошкић,* учитељ, *Велимир Савић,* учитељ, *Вук Масловарић,* геометар, *Вукашии В. Шогикић,* студент, *Вукашин Јоксимовић,* учитељ, *Вера Бурановић,* ђак, *Вучеља Стефановић,* учитељ, *Војин М. Вулић,* свештеник, *Велимир Кастратовић, Војислав Ивановић,* студент, *Владимир Нововић,* новинар, *Вуко Тмушић,* студент, *Велимир Стијовић, Вој. Вучетић, Вуко Драговић,* чиновник, *Др. Вукдешић,* љекар, *Ненад Шћекић,* учитељ, *В. Вукићевић, Вукајло Бабовић,* учитељ, *Вел. Лукавац, Вукман Кљаић,* студент, *Вељо Дедовић,* чиновник, *Васо Миликић, Вл. М. Боговац,* студент, *Васо Ђуларић, Драго Чукић,* суд. чиновник, *Драгутин Расовић,* студент, *Драгиша Р. Бабовић,* правник, *Димитрије Јојић,* ђак, *Драгољуб Делевић,* студент, *Душан Алексић,* професор, *Димитрије Ђоковић,* професор, *Драгутин Драгојевић, Душан Масловарић,* ђак. *Десанка Лакићевић,* ђак, *Данојла Даниловић,* студент, *Ђорђе Шекуларац,* судија, *Живко Ђурановић,* инжињер. *Илија Делевић,* учитељ, *Илија Лутовац,* судија, *Илија Божовић,*

учитељ, *Иван Дедовић,* учитељ, *Јагош Малишић,* чиновник, *Јово Бијелић,* судија, *Јер. Бојовић,* учитељ, *Јован Бабовић,* инжињер, *Јован Ј. Арсенић, Ксенија Ђулафић,* студент, *Љубомир Ивановић,* богослов, *Љубица Девић, Љуба Лекић,* учитељица, *Милисав П. Барјактаровић,* учитељ, *Мило Раичевић,* учитељ, *Миро Чукић, Мираш Чукић,* правник, *Милун Бојовић, Милутин Бојовић, Миличко Цилбаљевић,* чиновник, *Микосав Шошкић.* учитељ, *Милун Вуканић,* учитељ, *Михајло Марић,* инж. шумарства, *Михајло Бакић,* суд. чиновник, *Маријан Лекић,* учитељ, *Мил. Станковић,* учитељ, *Мирко Дедовић,* инжињер, *Милорад Пипер,* инжињер, *Милош М. Мушикић, Миолир М. Лепосавић,* ђак, *Милован Ђулафић, Мираш П. Коматина,* правник, *Милева Кујовић,* ђак, *Милка Бојовић,* ђак, *Милица Меденица, Марко Зечевић,* студент, *Миомир Лутовац, Милош Срдановић,* судија, *Милан Попивода, Милорад Коматина, Михајло Ј. Чукић,* чиновник, *Митар Лекић,* чиновник, *Милош Арсовић,* судија, *Милорад Стојковић,* учитељ, *Мил. Ђуровић,* игуман, *М. Дедовић, Миличко Васовић,* учитељ, *Мар. Р. Машовић,* студент, *М. Митровић,* професор, *М. Марјановић,* студент, *Милета Дујовић,* студент права, *Милован Симоновић,* студент, *Милан Делевић,* студент, *Миливоје Ивановић, Милосава Т. Раичевић,* учитељица, *Милош Марсенић,* учитељ, Др. *Мехмед Хоџић, Милован Барјактаревић, Никола Миховић,* судија, *Ново Мартиновић,* учитељ, *Н. Марсенић, Ново Киковић.* студент, *Нада Трифуновић,* ђак, *Перица Бајић, Петар Лалић, Перо Раичевић,* судија, *Панто Малишић.* учитељ, *Петар М. Јоксимовић, Радосав Поповић,* студ. права, *Радоги Девић, Радоња Масловарић,* учитељ, *Радомир Буђковић,* суд. прип. *Радоје Лабовић,* студент, *Ранко Ђукић, Радисав Дедовић,* професор, *Радосав Аџић, Ракета Вуловић,* свештеник, *Радивоје Вукићевић,* студент, *Раде Зулевић, Радоња Драговић.* ђак. *Радован Лекић,* студент, *Рајко Перовић,* студент, *Радован Лалић,* лектор Универзитета, *Стојанка Ђукић, Спасоје Ђаковић, студент, С. Влаховић, Стеван Масловарић,* ђак, *Стеван Лабан,* студент, *Саво Јоксимовић,* студент, *Софија Јоксимовић,* студент, *Стануша Лакићевић,* студент, *Трифун Лепосавић,* правник, *Тодор Војводић,* студент, *Томо Савић,* судија, *Туфик Софтић,* студент, *Чедомир Вуковић,* студент, *Шћепан Вулетић,* учитељ, *Христина Недић,* учитељица.

БР. 146

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА КОМСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 8 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ШТЛБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О СИТУАЦИЈИ ОКО МУРИНЕ, ПЛАВА И ГУСИ1БА

ШТАБ
КОМСКОГ Н. О. П. ОДРЕДА
Пов. број 6
8. XII. 1943 г.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ

Положај

У вези акта Штаба III Ударне дивизије НОВ, О. бр. 41[1] од 7 о. м., достављамо Вам сљедећи извјештај:

1. — Извршили смо размјештај наших јединица, односно издали смо наређење у том смислу, сходно напријед поменутом наређењу.

2. — Такође смо наредили подручним нам командама мјеста да предузму потребне мјере за рушење јавних објеката, према поменутом наређењу.

3. — Извиђачка патрола, коју смо у току ноћи упутили према Мурини, у циљу извиђања терена, извијестила нас је:

а. — Да је извршила иззиђање терена до Мурине и увјерила се да нема никаквих непријатељских војничких покрета с те стране.

б. — Да, према обавјештењима добивеним од лица која су 7 о. **м.** била на Мурини, у Мурини нема нарочитих војничких снага. У Плаву и Гусињу нема њемачких снага, док их у Пећи има, али у врло малом броју. У Пећи непријатељ врши хапшења и стријељања њему сумњивих лица.

в. — Према истом извјештају у плавско-гусињском крају осјећа се неко помјерање, односно промјена у редовима непријатељских јединица, јер су са терором попустиле, с тим што су појачани упади бандита у села Машницу и Мурину, у циљу пљачкања животних намирница и др. од нашег становништва које живи у том крају.

[1] Види док. бр. 141.

Даље, те пљачкашке банде врше терор над становништвом и већ су једног сиромашка из Машнице убиле.

Предње Вам достављамо на знање.

С борбеним поздравом:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар,
Војо Зечевић

Командант-мајор,
Душан Драговић

БР. 147

ЗАПОВИЈЕСТ КОМАНДАИТА ХЕРЦЕГОВАЧКЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 10 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА ТРЕЋЕ И ДЕСЕТЕ ХЕРЦЕГОВАЧКЕ НОУ БРИГАДЕ И НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА ЗА НАПАД НА НЕПРИЈАТЕЉА У БИЛЕЋИ И ЛАСТВИ

Строго повјерљиво!

КОМАНДАНТ
ХЕРЦЕГОВАЧКЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ
Пов. број: 9
10 децембар 1943 г.
у 14.20 сати
Вилусе

ЗАПОВИЈЕСТ
(Секција Требиње 1:100000)

Према наређењу Штаба II Ударног корпуса, X Херцеговачка бригада извршила је свој задатак у потпуности, разбила концентрацију четничких снага на територији бањске, вучедолске, рудинско-трепачке и граховске општине и Кривошија. Четничке банде биле су бројчано — на горе именованом сектору — јаке до хиљаду бораца. Морал и борбеност ових банди су врло слаби. Велики дио ових бораца крије се код својих кућа, док један дио побјегао је у правцу: Рисан—Бијела Гора—Ластва—Билећа. Ове банде биле су потпомогнуте једним дијелом херцеговачких четника и са једном усташко-њемачком колоном од правца Ластве, која је била јака 140 бораца. Непријатељу су у овим борбама нанесени прилични губици, док је један дио заробљен. Заробљено је: 2 пушкомитраљеза, 1 бацач, више пушака, прилично муниције и доста војничке спреме, те су се борци ове Бригаде доста добро покрпили у одијелу и другој спреми. Борци исте

Бригаде успјели су да поруше жељезн. мост између Ластве и Билеће који су Њемци оправљали.

Јединице X Бригаде 9 о. мј. изишле су на линију: Јанков Врх—Црквице—Луг и запалиле на Драгању жандармеријску станицу, гдје је био смјештен штаб четничке команде. У међувремену, кад је X Бригада оперисала у правцу: Рисан и Црквице, четничке банде напале су Бањско-вучедолски батаљон од правца Скорча Гора и одбациле га у правцу Велимље. Због нетачног извјештаја са овог сектора, Бригада се хитно претурила на просторију: Граховац—Долови—Вилусе—Спила, гдје смо добили извјештај од наше III Бригаде да се она налази на одређеном сектору и да је четничке банде одбацила из села Бањци у Билећу, а да је ноћу између 9 и 10 о. мј. предузела чишћење вучедолске општине у садејству Бањско-вучедолског батаљона. —

Штаб Дивизије налази се на простору Казанци, а II Бригада предузела је чишћење Гатачког среза са задатком да заузме Гацко, уколико не би биле веће њемачке снаге.

У вези горе изложеног

НАРЕЂУЈЕМ:

1.) **III Бригада** послије завршене акције рокираће се на сектор око саме Билеће са задатком — уколико су мање њемачке снаге у Билећи — да исту заузме. Уколико би гарнизон у Билећи био појачан, вршити на исти препаде, тако да би везала билећки гарнизон за себе. У том случају један свој батаљон упућивати у правцу Завођа да би скренуо непријатељу на себе пажњу док X Бригада буде се спуштала у Ластву.

2.) **X Бригада** прикупиће хитно податке о непријатељу у Ластви и Зупцима и, ојачана са Бањско-вучедолским батаљоном, муњевитим ноћним налетом заузеће Ластву; уколико се у Ластви налази домобрана или Њемаца — настојати под сваку цијену да се ове банде заробе или униште и да им се одузме оружје и муниција. Бригада треба у свом муњевитом налету да гвоздени мост на колском путу Требиње—Ластва баци у ријеку, тако, да би се саобраћај Требиње—Вилусе потпуно прекинуо. За ово припремити потребна средства. — Свој „1" са Граховца употребити за офанзивне акције у правцу: Бојање Брдо, Бијела Гора а један дио ка Грахову, те тако да би скренуо на себе све четничке банде из Грахова и Зубаца и омогућио осталим батаљонима да успјешно изведу горе предвиђени задатак.

Дан и час напада одредиће сам Штаб X Бригаде. Штаб X Бригаде упутиће Штабу III Бригаде једну количину муниције за италијанске пушкомитраљезе, као и за „Бреду" уколико је иста потребна поменутој Бригади.

3.) **Штаб Никшићког одреда** ставиће Бањско-вучедолски батаљон под команду Штаба X Херц. бригаде све до даљега наре-

ђења. Ово наређење за Штаб Никшићког одреда издајем по одобрењу Команданта II Ударног корпуса. Бањско-вучедолски батаљон послије данашњег чишћења нек се смјести у село Брођанац, одакле ће јавити се Штабу X Бригаде на Вилусе. — Чета рудинско-трепачка нека остане и даље на правцу: Трубјела и нека је под командом Никшићког одреда. Штаб Никшићког одреда о свим промјенама око Никшића нека хитно извјештава ме. — Билећка чета нека остане и даље код Команде мјеста у Бањанима и Болнице и потпомаже вам вршити мобилизацију на том сектору.

4.) Ја ћу се налазити код Штаба X Бригаде, гдје ми и све извјештаје слати.

5.) Знаци распознавања и уговорени знаци по кључу.

6.) Штаб III Бригаде нека одржава сталну везу са Штабом Дивизије и о свим промјенама нека ме хитно обавјештава.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант,
п. пуковник,
Владо Шегрт

ДОСТАВЉЕНО:
Штабу X, Штабу III Бригаде и Штабу Никшићког одреда.

БР. 148

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 10 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ II БОКУ О ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ НА ТЕРЕНУ ОДРЕДА

ШТАБ
ДУРдМИТОРСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Бр. сл.
10 XII 1943 год.
у 23 часа

ГЛАВНОМ ШТАБУ Н. О. В. и П. О. ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Подносимо вам сљедећи извјештај:

1) Новостворена ситуација у Санџаку: продором Нијемаца до Таре, заузећем Пријепоља и Пљеваља, ситуација се код нас погоршала у многом. Страх од даљег њемачког продора преко наше територије, разоран рад пете колоне, појава четничких бандц на терену учинили су да је дио Језера, Шаранаца и Дробњака обузет паником. Ми настојимо и мобилисали смо све снаге

да паничарење сузбијемо указујући на привременост непријатељевог боравка на нашем терену уколико би се он ту нашао. Све наше установе раде пуном паром. Власт се поштује и њена се наређења извршавају. На терену су се појавиле четничке банде, и то у Шаранцима и Ускоцима а од Ускока и према Дробњаку. У Ускоцима их има око 50—60 а у Шаранцима и Дробњаку мала група од 5—8 бандита. У Ускоке смо послали једну добру чету, са задатком да их растјера.

2) Према извјештајима из Ж. Пиве[1] у Гацку нема непријатеља. Непријатељске снаге из Гацка пошле су преко Улога за Коњиц а друге преко Калиновика за Сарајево. Бандит Милорад Поповић пошао је у правцу Невесиња. Фоча је, као што знате, у нашим рукама. На њеној десној обали[2] налази се IV санџачка бригада. Тамо и у Херцеговини одржавамо везе.

4) Послије заузећа Пљеваља наше снаге налазе се десно и лијево од комуникације Пљевља—Тара. Друга пролетерска дивизи1а налази се на простору Бобово—Мештровац—Глибаћи па до Мељака, па према Фочи. Са њима имамо везу редовно.

5) Штаб Корпуса једним дијелом налази се код нас на нашем терену (Боан — замјеник начелника[3], Жабљак — об. официр[4]) а остали чланови су прод^жили преко наше територије за Колашин. Са јединицама око Пренћана нијесмо још ухватили везу, мада настојимо.

6) Ми смо 5 овог формирали 4 и 5 батаљон, 4-ти је имао 120 бораца а 5-ти 145. Овај (5-ти) смо требали да шаљемо за V бригаду. Четврти је имао и војно и политичко руководство а пети само привремено војно руководство. До 20 XII требало је формирати још један батаљон од 150 бораца за VII црног. бригаду. До 5 XII ми смо имали у батаљонима по бригадама и у посадним четама мобилисаних од јесенас 1047 бораца.

7) Наши 3, 4 и 5-ти батаљон налазе се на сектору Таре према непријатељу, спречавајући му прелазак на лијеву обалу Таре, с тим што је пола трећег батаљона ангажовано око пребацивања рањеника II дивизије који су из Пљеваља прешли на наш терен и преко Тепаца сами упућени за Санџак. Наш 2 батаљон је сада на терену Крново—Бијела—Ускоци, са задатком контроле терена, осматрања према Никшићу и прогоњења четничких банди.

У батаљонима 4 и 5-ом појавило се дезертерство већег обима, те смо ради тога у те батаљоне упутили наше теренске

[1] Жупа Пива
[8] Мисли се на десној обали Дрине.
[3] Бранко Обрадовић
[4] Бранко Спасић

раднике и политкома са замјеником на теже положаје. Друг Стојан Жугић такође је са њима на положају.

8) За санитетски курс упутили смо 15 другова. Вама такође. У оф. школу упутили смо другове Радомана Дацића[0] и друга Копривицу[6].

9) Друг Маловић[7] је примио нову дужност прије 7 дана а друг Жугић је по позиву Штаба II корпуса ишао у Пљевља и сада је по наређењу Корпуса на сектору Таре.

9) Обзиром на брзо продирање Нијемаца ми смо, по сагласности Штаба корпуса, све наше залихе у храни и соли раздали сељацима, с тим што смо им то дали на чување и све издавање провели кроз књиге. Наши магацини сада су испражњени. За сада не смијемо вршити централизацију издате хране док се ситуација не разбистри.

10) На Тари код моста налазе се за сада мање непријатељске снаге — од 250—300 војника. Има 20 четника и нешто турске милиције[8]. На мосту им се налазе двоја блиндирана кола, 7 тенкова и око 20 камиона. Саобраћају са Пљевљима сваки дан. Данас су покушали прелаз чамцем моторним али су их наши батаљони одбили убивши им 2 војника. Неког материјала за градњу моста за сада немају. Прије 2 дана било им је прешло на ову страну Таре око 30 војника али су их наши приморали да се повуку. Синоћ су их наши напали на луци до саме Таре и након препада повукли се на своје положаје. Непријатељ се у нереду разбјегао са луке. На Косаници немају јачих снага. Према подацима из Санџака, провјереним и вјеродостојним, Нијемци су са својом главнином прошли за Чајниче. Према вечерашњим извјештајима са положаја изгледа да непријатељ има намјеру да се пребаци на ову страну Таре. Но, обзиром на мале снаге, уколико не добије појачање, ми мислимо да му овим снагама нећемо дозволити прелаз. Наше положаје стално туку артиљеријом. Ми ћемо им сјутра одговорити истом мјером (имамо 2 топа 75 мм и нешто граната — од II дивизије, уколико нам ситуација дозволи да их пренесемо на положај).

11) За сада остајемо и надаље са 6 команди мјеста а у повољној ситуацији свешћемо их на четири.

12) Извршено је пресељење болнице III дивизије на одређено мјесто.

[5] Радоман Дацић је извршио самоубиство послије ослобођења, 1945 год., у Београду.

[6] Редакција није могла установити на кога се односи.

[7] Јосиф Маловић

[8] Муслиманска милиција

13) Код нас је на нашем терену АВНОС једним дијелом а други дио прешао је за Санџак јуче.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб одреда
Јосиф Маловић

(М. П.)

П. с.

Политком и његов замјеник налазе се на положају, те стога не могу потписати овај извјештај.

Овај Штаб је и надаље непотпун, те се надамо да ће се употпунити кад се ситуација мало разбистри.

БР. 149

ПЗВЈЕШТАЈ ПОМОЋНИКА НАЧЕЛНИКА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 11 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. СВОМЕ ШТАБУ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ТАРА—КАЛИИОВИК—ГАЦКО—НЕВЕСШБЕ—НИКШИЋ

ПУКОВНИК ОБРАДОВИЋ
11 децембра 1943 г.
у 8 час.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Извјештавам сљедеће:

1. — Ситуација:

а) Сектор Тара: Непријатељ није покушао до овога момента никакав прелаз, нити предузима ма шта у изградњи моста. Јуче око 14 часова једним гуменим чамцем прешло је на ову страну 8 Њемаца, али су их Дурмиторци сачекали и убили два а остали су побјегли на ону страну. Затим су отворили Њемци артилериску ватру и поново пошли у намјери да извуку она два леша, али су Дурмиторци запуцали и убили опет два, а они су побјегли. Дакле, почело је за Њемце мало чвршће према Дурмиторцима.

Има један њемачки штаб на Косаници и нешто војника, затим око 20 покривених камиона окренутих ка Пљевљима и два тенка.

Закључак: за сада не желе прелазити и подизати мост, а са поменутим снагама, изгледа, затварају правац од Жабљака и тиме демонстрирају заштиту оних у области Пљеваља.

Ја сам наредио да се у току данашњег дана она два топа наша пребаце у област Пирлитора и да одатле ноћас припреме све и ујутру рано избаце извјестан број метака на оне на новом мосту и концентрисане камионе на врху, који се виде, нећемо ли им нанијети штогод губитака, пошто су се скоро распојасали на овоме сектору. Поред тога сам рекао Бранку[1] да одмах ухвати везу са нашом неком јединицом у области Глибаћа и да јој у име нашег штаба изда наређење: да она изврши један изненадни ноћни препад на ово мало посаде на Косаници. То бисмо везали ноћас заједно са дејством ових наших топова. Капетану Секулићу[2] сам издао телефоном потребна упутства за ово гађање, а онда одмах да промијени положај, како не бн био откривен и уништен њиховом артилеријом.

(Капетан Секулић је лако рањен у руку).

б) Сектор Фоча—Калиновик: Наша IV Санџачка бригада налази се у граду Фочи и затвара већ правце који воде од Калиновика. Према овоме, јучерашње вијести о Њемцима у близини Шћепан Поља су нетачне, а тиме и ситуација повољнија за јединице II Пролетерске дивизије и поменуту бригаду. Поред тога, ово даје повода да се закључи: да Њемци немају неко затварање према нама, већ изгледа неко пробијање, а заштите и демонстрације на Тари су исто оне патроле њихове које долазе до Миљевине и она колона која се је пробијала од Чемерна према Фочи и Калиновику. Подаци о Херц. бригади и ДИВИЗИЈИ на правцу Голије (штаб дивизије) су изгледа потпуно тачни.

в) Сектор Гацко—Невесиње: Њемци су испразнили Гацко и ту оставили врло мали број усташа, а покрети се настављају од Невесиња према Калиновику и вјероватно даље.

г) Сектор Пријепоље—Пљевља: Велика војска и скоро сва моторизација, изгледа, одмах прослиједила према Чајничу и не знамо њене успјехе на том правцу. У Пљевљима су одмах запалили Омладински дом и Официрски дом. Пред Омладинским домом су, наводно, неколико партизана и Талијана дали мањи отпор, али су ту изгинули. Сазнали смо да је, наводно, погинуо онај наш шнајдер и то да су га муслимани убили. Потврђује Бранко да су муслимани у Пљевљима пуцали на наше при напуштању Пљеваља. Ово ћемо нарочито провјерити још и конкретно установити.

Општи закључак, према свима досадашњим подацима:

— непријатељ је мало застао и није офанзиван према планинама;
— кретања непријатеља су само са југа на север;
— или нема намјеру или му нису дали Херцеговци и Крајишници: непријатељ не прави неки шири обухват.

[1] Бранко Спасић
[1] Душан Секулић

д) Сектор Никшић: без промјена. У самом Шавнику, ваљда негдје на периферији, четничке банде су бациле неколико бомби и опалиле неколико пушака, а онда се разбјегле. То су сигурно директиве окупатора у Никшићу.

2. — Карактеристично је укратко навести случај мајке Јосифа Маловића: Пошла је из Пљеваља 5 децембра и из близине се повратила унутра. 6 децембра је била у Пљевљима и чула је за поменути отпор пред Омл. домом, о паљењу поменутих зграда, а онда се истог дана кренула до Подпећа. Ту су је Њемци прихватили ваљда у аутомобил и довели до Таре. Како није могла прећи, јер изгледа има само жица а онај наш чамац је негдје нестао, то су јој рекли: „Причекај још два дана, ми ћемо подићи мост па ћеш прећи". Ово изгледа једна демонстрација, јер су од тада прошла два дана. Она је рекла да не може и они су је вратили до поменутог штаба на Косаници и одобрили јој да иде сама преко Глибаћа. Кад је тамо дошла, срела је једна крајишка (?) патрола и спровела до Бобова, а она је онда кренула на Тепце и тако је стигла у Жабљак, и о овоме су мене одмах извијестили.

3. — У близини Боана банде четничке дижу главу, кидају линије, и како су извијестили јуче у 13 часова теренски радници овдашњу команду мјеста да ће четници, тобоже, напасти Боан, то сам наредио да дође овдје једна чета 2. ударног батаљона и са овим мојим и њима гледаћу да очистимо околину ближих села, гдје се наводно ови бандити крију. Друге двије чете овога батаљона биће у области Бијеле и Гвозда, да затварају правац од Никшића. Извијестићу о резултату.

4. — Три друга и једну другарицу из Агит-пропа упутио сам у Гл. штаб за Санџак, а овдје је остао само извршни одбор АВНОС-а[3] и друг Видаковић[4], којега сам хтио послати у Штаб II Пролетерске дивизије, али се жали на врло слабо срце, те сам и њега задржао. Др Саша[5] је још овдје.

5. — Сви рањеници и тешки су пребачени на десну обалу р. Таре на прелазу Тепци. Тај прелаз је оспособљен (послао сам чету Талијана и пионира) те су ту чак и коњи и мазге пребацивани. На овај прелаз ћу обратити пажњу, да се употпуни за сваку евентуалност.

6. — Синоћ у 21 час су пролетјела изнад Боана два авиона са правца Никшића на правац Пљеваља и натраг, те не знам да нису савезнички бомбардери на оно наше и италијанско тражење. Ово би требало стварно поново тражити да се бомбардује Пријепоље и Пљевља.

[5] Антифашистичко вијеће народног ослобођења Санџака
[1] Бошко Видаковић
[5] Др Саша Божовић

7. — Вратили су ми се курири који су вам први извјештај донијели од мене и нису добили од вас ни коверту потврђену. Ово други пут нека не буде, јер ја онда не знам да ли је уопште и ко од вас примио мој извјештај. Није тешко бар неколико ријечи написати или пак на коверти написати датум и сат пријема.

Уједно вас молим, пошаљите ми неколико табака папира са нашим штампаним штамбиљем и неколико таквих коверата, а на дну папира нека се удари наш округли печат, јер ми то треба за издавање потребних наређења службених, као и за подношење извјештаја.

8. — Интересује ме стање на вашем сектору, а нарочито на сектору Лима, јер је синоћ радио Лондон јавио да наш ВШ извјештава о нашој офанзиви у долини р. Лима.

Радио Лондон је јавио: да је совјетски аташе стигао у Софију, да је опозиција у парламенту тражила промјену спољне политике и повлачење бугарских јединица из Југославије и Грчке, а да је Њемачка дала ултиматум да ће и ксд најмањег уступања савезницима примијенити репресалије као према своме противнику. Требало би журити уз Лим, да се вежемо са Бугарима.

Извјештава о великим успјесима Црвене армије и о заузећу Знаменке, великог чвора.

9. — Сада сам, при завршавању овога писма, говорио и са Жабљаком и са Шавником, па ме извјештавају да нема никаквих промена ни на једном сектору.

10. — Прилажем вам сљедећа писма, која сам отворио и прочитао:

— писмо Комског одреда
— писмо друга Бранка Спасића
— депеша друга Вучковића[0]
— писмо друга Лазаревића[7] и
— писмо нашег Пратећег батаљона.

С друг. борб. поздравом:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пом. начелника,
пуковник,
Обрадовић

® Нико Вучковић
[7] Божо Лазаревић

БР. 150

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 11 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА О ПОЧЕТКУ ШЕСТЕ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ОФЛНЗИВЕ НЛ НОВ И ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ НА ТЕРИТОРИЈИ КОРИУСА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЈ1АВИЈЕ
Пов. Бр. сл.

11 децембра 1943 год.
у 16.00 час.

ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ ОДРЕДА

1. — Општа ситуација: Њемци су отпочели шесту офанзиву, највећу у току овога рата у Југославији. Офанзива је почела од Карловца, Сјенице, Тузле, Сарајева, Зворника и Дрињаче, као и од Имотског, Книна и Босанског Грахова. Најжешће борбе воде се сада у Источној Босни, гдје наше јединице дају жесток отпор. У Фочи и Калиновику налазе се све снаге њемачке дивизије „Принц Еуген".

2. — Ситуација код нас: Ми смо по упаду Њемаца у Пљевља пребацили јаче снаге III Дивизије на правац Бијело Поље и Шаховићи, са задатком затварања ових праваца.

Јединице IV Пролетерске бригаде ушле су 10 ов. мј. у Бијело Поље, у којем су се налазили четници и муслиманска милиција. У овим борбама четници су имали 25 погинулих а заробљено је 12 четника и 15 муслимана. Заплијењено је 40 пушака и прилична количина муниције.

Јединице VI Црногорске бригаде сукобиле су се 10 ов. мј. са њемачким снагама на линији: Лековина^—Драшковина. У току вођених борби Њемци су имали 10 погинулих, 4 заробљена и око 20 рањених. Уништен је један тенк. Наше јединице избиле су на Коврен.

Ударна група под командом замјеника команданта IV Пролетерске бригаде, мајора Ника Стругара, водила је у времену од 1т—6 децембра о. г. жестоке борбе на комуникацији: Подгорица—Цетиње. Њемцима су у овим борбама садјествовали четници. Непријатељ је имао сљедеће губитке: 200 погинулих Њемаца и 130 погинулих четника, као и велики број рањених. Уништена су 2 непријатељска камиона и 1 луксузни аутомобил. Заплијењено је: 2 тешка и 1 лаки бацач, 2 пушкомитраљеза, 3 машинске пушке, 4 пиштоља, 40 пушака, 1 исправна пољска радио-станица и друге ратне спреме.

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Пов. Бр. [illegible]

11.децембра 1943 год.

у 16.00 час.

Штабу Дурмиторског Одреда

1.-Општа ситуација: немци су отпочели шесту офензиву,највећу у току овога рата у Југославији.Офензива је почела од:Карловца,Сјенице,Тузле,Сарајева,Зворника и Дрвара као и од Источног,Книна и Босанског Грахова. Најжешће борбе воде се рата у источној Босни,где наше јединице дају жесток отпор.У Фочи и Калиновику налазе се све снаге немачке дивизије "Принц Еуген"

2.-Ситуација код нас: Ми смо по налогу Немаца у Пљевље пребацили јаке снаге III Дивизије на правац Бијело Поље и Шаховићи,са задатком затварања ових праваца.

Јединице IV Пролетерске бригаде ушле су 10.ов.мј. у Бијело Поље,у којем су се налазили четници и муслиманска милиција.У овим борбама четници су имали 25 погинулих а заробљено је 12 четника и 15 муслимана.Заплијењено је 40 пушака и прилична количина муниције.

Јединице VI Црногорске бригаде сукобиле су се 10.ов.мј. са немачким снагама на линији:Лековина-Драчковина.У току вођених борби непријатељ су имали 10 погинулих,4 заробљена и око 20 рањених.Уништен је један тенк.Наше јединице избиле су на Коврен.

Ударна Група под командом замјеника команданта IV Пролетерске бригаде мајора Ника Стругара водила је у времену од 1.-6.децембра о.г. жестоке борбе на комуникацији:Подгорица -Цетиње.Немцима су у овим борбама садјеловали четници.Непријатељ је имао следеће губитке:200 погинулих Немаца и 130 погинулих четника,као и велики број рањених.Уништена су 2 непријатељска камиона и 1 луксузни аутомобил.Заплијењено је: 2 тешка и 1 лаки бацач,2 пушкомитраљеза,3 минобацачке пушке,4 пушкомитраљеза,40 пушака,1 исправну пољску радио станицу и друге ратне опреме.

3.-Ви са вашим снагама продужите извиђања и прикупљање података о јачини непријатеља,његовом распореду,припремама и намјерама на правцу:Плевља-р.Тара и о свему редовно извјештавајте помоћника начелника овог Штаба пуковника друга Обрадовића.

4.-Упућујемо вам друга Др-а Момира Дамјановића као лекара при вашем штабу,који ће старати и о вези рањеника на вашој територији.

5.-Ваш батаљон,који се налазио на просторији Никшића улиће у састав VII Црногорске бригаде,

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,

Командант
Генерал-мајор,

Фотокопија документа бр. 150

3. — Ви са вашим снагама продужите извиђања и прикупљање података о јачини непријатеља, његовом распореду, припремама и намјерама на правцу: Пљевља—р. Тара и о свему редовно извјештавајте помоћника начелника овог Штаба, пуковника друга Обрадовића.

4. — Упућујемо вам друга Др-а Момира Дамјановића, као љекара при вашем штабу, који ће се старати и о њези рањеника на вашој територији.

5. — Ваш батаљон који се налазио на просторији Никшића уђи ће у састав VII Црногорске бригаде.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Командант,
генералмајор
Пеко Дапчевић

Политички комесар,
Митар Бакић

БР. 151

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 11 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПОЈАЧАЊЕ БУДНОСТИ ПРЕМА ГАРНИЗОНИМА ПОДГОРИЦА И НИКШИЋ У ВЕЗИ С ПОЧЕТКОМ ШЕСТЕ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ОФАНЗИВЕ

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Стр. пов. бр. 14
11 децембра 1943 год.
у 20 час.

ШТАБУ V ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ

1. — У току јучерашњег дана IV бригада заузела је Бијело Поље, које су бранили четници и милиција, и убила 40, а заробила 30 четника. Заплијењено је 50 пушака и нешто муниције. Батаљони VI бригаде, у току јучерашњег дана, заједно са Бјелопољским одредом, водили су борбу са Њемцима на сектору Павино Поље—Коврен, гдје су их разбили и одбацили према Грабу. Том приликом убијено је 10 Њемаца, 4 заробљена, неколико рањено, 1 тенк уништен, 1 радио-станица заплијењена, као и друга ратна спрема и муниција. Наши губици: 2 мртва и 4 тешко рањена. Јутрос су дјелови VI бригаде, уз тешке губитке,

•заузели од непријатеља Граб. Резултат ове борбе није нам у детаљима још познат[1].

На сектору Беране—Андријевица нема промјена. У Васојевићима четници, користећи моменталну ситуацију у Санџаку и отсуство наших снага, покушавају, по налогу Ђорђа Лашића, са мобилизацијом. Имамо обавјештења да се по појединим заклоњеним крајевима групишу мање банде.

2. — Строго и будно пазите на све промјене на вашем правцу. Нарочито мотрите на гарнизоне Подгорица и Никшић и на све промјене које би у њима наступиле. Сви су изгледи, према подацима, да је VI офанзива на помолу, ако већ није и почела на неким секторима.

3. — Будност јединица на њиховим положајима необично је потребна, па у томе смислу издајте батаљонима потребна упутства.

4. — Данонећно радите на рушењу комуникација Подгорица—Пелев Бријег бирајући мјеста која су за то најпогоднија. Рушење да буде што детаљније и да се не може брзо поправити.

5. — Писмо за Групу[2] пренесите најпречим и најсигурнијим путем. Хитно је!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб,
начелник-мајор,
Нико Јовићевић

[1] У једнодневној борбн југоисточно од села Граба (к. 1225 — Кичево), јединице Шесте бригаде заузеле су, без губитка, Бијов Гроб и коту 1225, затим је и село Граб очишћено. Од непријатеља је заплијењено нешто ратног матернјала.

[2] Односи се на Ударну групу која је оперисала у Старој Црној Гори.

БР. 152

11АРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 11 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. НОМОЋННКУ НАЧЕЛНИКА ШТАБА КОРПУСА ЗА ПОДНОШЕЊЕ ИЗВЈЕШТАЈА О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА И НАМЈЕРАМА НЕПРИЈАТЕЉА ОД ПРАВЦА НИКШИЋА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Број: службено

ПОМОЋНИКУ НАЧЕЛНИКА ШТАБА II УДАРНОГ КОРПУСА
ПУКОВНИКУ ОБРАДОВИЋУ

Батаљони IV пролетерске бригаде 10 о. м. су очистили Бијело Поље и избили у село Кање и извиђају у правцу Бродарева. У Бијелом Пољу је убијено 25 четника, заробљено 12 четника и 15 милиционара. Заплијењено 40 пушака и прилична количина муниције. У Бијелом Пољу није било Њемаца, премда су раније, нападом јединица Четврте бригаде, долазили њемачки мотоциклисти. По свему изгледа да се и њемачка колона од Бродарева повукла у правцу Пријепоља.

Батаљони VI црн. бригаде су избили у село Драшковина, сјеверно од Павина Поља, и повезали се са Бјелопољским одредом на линији Коврен—Жубер. Батаљони ове бригаде су добили наређење да ухвате контакт са Њемцима. Јединице VI бригаде и Бјелопољски одред имају везу са III санџачком бригадом која се налази на просторији Вруља—Тулово. Двије италијанске бригаде се налазе на просторији Шаховићи—Љековина—Улошевина—Барице. Једној од ових бригада смо наредили на сектор Четврте пролетерске бригаде и да јој садејствује. Друга ће остати са Трећом санџачком бригадом.

Свим јединицама смо издали наређење да темељито руше све комуникације.

Наш пратећи батаљон кренуо је данас од Мојковца за мјесто гдје ће бити сједиште нашег штаба. Са њим се креће и болница Друге дивизије, чији број још не знамо. Путовали су без инцидената.

Са правца Подгорице и Пећи за сада нема никаквих покрета. Појава групе мајора Стругара вјероватно ће везати подгорички гарнизон за Подгорицу.

Једну чету Далматинаца, једну десетину Друге пролетерске бригаде и слушаоце официрског курса Друге дивизије упутили смо у састав њихових јединица и дали им правац.

Одмах нам јави ситуацију код вас. Извијести нас колика је група прешла преко Таре, односно да ли се појачала група која је прешла или се вратила натраг. Извијестите се преко телефона да ли има каквог покрета од Никшића и гдје се налази Дурмиторски батаљон који је био пошао у правцу Никшића.

У случају да се непријатељ пребаци у јачим снагама преко Таре, те да крене у правцу Боана, хитно нас извијести.

Одмах упути Дурмиторски батаљон, који се налази са Штабом одреда око Жабљака, у правцу Колашина ради хитне попуне V црн. бригаде.

У случају да се непријатељ врати у правцу Пљеваља, нареди Дурмиторском одреду да покупи храну коју је раздијелио народу и да одмах предузме пребацивање једне трећине те хране болници III дивизије у Манастиру Морачи, једну трећину болници П дивизије у мјесту гдје се ми налазимо, а трећу трећину да оставе као резерву на Жабљак, с тим да од тога могу трошити само за потребе тешких рањеника. Храна и муниција око Таре нареди да се покупи и да се пребаци у магазин на Жабљаку.

Штаб дивизије „Венеција" пребацујемо за Колашин.

Извијести нас о стању у Дурмиторском одреду.

Када се наш батаљон одмори, ако останеш тамо, упутићемо ти један вод као пратњу.

Команду над свим јединицама у Јужном Санџаку повјерили смо команданту IV бригаде потпуковнику Вучковићу[1].

Сада пишемо наређење Штабу II дивизије које ћемо упутити преко Санџачке бригаде.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

Политички комесар
Митар Бакић

[1] Љубо Вучковић

БР. 153

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 12 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА ПРНУ ГОРУ И БОКУ О ШЕСТОЈ НЕПРИЈАТЕЉСКОЈ ОФАНЗИВИ НА ОСЛОБОЂЕНУ ТЕРИТОРИЈУ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Пов. 264
12 децембра 3
9.00

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ и ПО ЗА Ц. ГОРУ И БОКУ

Ситуација:

Непријатељ је отпочео општу офанзиву на нашу ослобођену територију са праваца: Карловац, Глина, Петриња, Грахово, Имотски, Мостар, Сарајево, Тузла, Зворник, Пријепоље у циљу разбијања наше војске и чишћења исте са слободне територије.

На нашем сектору непријатељ је са једном моторизованом дивизијом у неколико колона пошао од Сјенице ка Пријепољу, Пљевљима, Бродареву, Прибоју и Бијелом Пољу и успио да потисне II Пролетерску и V Крајишку дивизију и овлада сјеверно простором до Дрине, долином Лима закључно са Бијелим Пољем, Пљевљима, Пријепољем и избије на Тару. Ова непријатељска колона је била појачана са: Арнаутима, муслиманима, четницима, тако да је бројила укупно двије дивизије.

Јединице III Дивизије су противнападима успјеле очистити Бијело Поље и избити на линију с. Кање једним краком а другим до на Коврен. IV Пролетерска бригада, која је очистила Бијело Поље, убила је и заробила у Бијелом Пољу више од 70 непријатељских војника, заплијенила 70 пушака и остали ратни плијен. Батаљони VI Бригаде су се сукобили са једном њемачком колоном на просторији: Љековина—Граб—Коврен, разбили је и протјерали. Том приликом убијено је 10 Њемаца, заробљено 4 и више рањено. Уништен је један тенк и заплијењена једна пољска радио-станица.

Моторизована непријатељска колона која је избила на р. Тару, према посљедњим извјештајима, још се налази са истуреним дјеловима на р. Тари.

Најжешћи бојеви се данас воде у Источној Босни [и] на сектору: Томиславград—Грахово гдје непријатељ убацује све јаче снаге.

У вези са овом офанзивом Врховни командант маршал Тито је издао дневну заповијест коју ћемо вам доставити у вијестима.

Ми се налазимо у Колашину, одакле ћемо за сада руководити операцијама наших јединица по директиви коју смо добили

«

од Врховног команданта маршала Тита, у којој се каже да треба прићи маневарском ратовању и држати растурене јединице.

Ви треба да активизирате све партизанске одреде на вашем сектору, нападати комуникације, и предузети све да четничке банде не дигну главу, јер оне у овим крајевима то већ раде, користећи велико присуство њемачких снага у нашој земљи и нову офанзиву предузету противу наше војске и ослобођене територије. Према четничким бандама, које су данас разголићене у потпуности пред народним масама као слуге окупатора и које су дјеломично већ обукле њемачке униформе, треба бити немилосрдан. Свака лабавост би нам се светила.

Вршите мобилизацију и стварајте нове батаљоне, јер ћемо ми, без обзира на ситуацију, формирати VII бригаду у одређеном року од батаљона које смо предвидјели нашим ранијим наређењима, јер су нам данас потребне мале и мобилне бригаде, које ће послије ове офанзиве прерасти у веће јединице.

Одржавајте сталне и редовне везе са нама и обавјештавајте нас о ситуацији на вашем подручју. Нарочито пратите покрет непријатељских трупа, јер је врло вјероватно да ће непријатељ и са наших праваца (Подгорица, Никшић) покушати да нападне наше јединице. Обавјештајну службу морате развити до максимума, јер је она данас једно од најбољих средстава за благовремено пребацивање наших јединица, забацивање истих у позадину непријатеља итд.

Исхрана ваших јединица мора бити осигурана и ви не смијете допустити да то буде разлог отпадању бораца из наших јединица или физичком пропадању наших бораца.

Народу морате указати на то да ћемо бити немилосрдни према свим оним елементима који у ма ком виду буду помагали Њемце у овој за нас највећој офанзиви од почетка рата. Народ мора схватити да је судбина наше војске и његова судбина, с једне стране, а с друге стране: да се приближује крај рата и да ћемо ми бити немилосрдни према сваком ко помаже њемачке окупаторске војнике.

Не дозволите концентрацију ма и малих четничких банди. кидајте њихове везе и уништавајте их на сваком мјесту. У томе ће вас помоћи јединице наше Народно-ослободилачке војске, а ваше јединице морају помоћи у сваком погледу јединице Народно-ослободилачке војске, заједно са њима пресијецати комуникације, нападати непријатеља на тим комуникацијама, рушити комуникације итд.

Ви знате да смо ми из сваке непријатељске офанзиве изашли ојачани, да се наша војска очеличила кроз сваку непријa-

тељску офанзиву, те зато и данас, стојећи пред највећом офанзивом коју је непријатељ предузео у току овога рата против нас, морамо предузети све да се наша војска како у току тако и послије ове офанзиве морално и политички ојача, војнички уздигне и да народ у њој види свој једини спас и своје једино мјесто.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар,
Митар Бакић

Командант
генералмајор,
Пеко Дапчевић

БР. 154

ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА ДЕСЕТЕ ХЕРЦЕГОВАЧКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 12 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ЗА ЕНЕРГИЧНО ПРОТЈЕРИВАЊЕ НЕПРИЈАТЕЉА КА ЛАСТВИ И ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ НА ПРАВАЦ ДРПЕ'—БРОЋАНАЦ—ПЕТРОВИЋИ—КНЕЖ ДО

Строго иовјерљиво!

ПЈТАБ
Х ХЕРЦЕГОВАЧКЕ НОУ
БРИГАДЕ
Нов. број: 48
12 децембар 1943 год.
у 13 сати
Вилусе

ЗАПОВИЈЕСТ
(секција Требиње 1:100000)

У току посљедња два дана, наш „1" и „3" имали су борбе на просторији: Кривошија и одбацили непријатеља ка Бијелој Гори и Црквицама. Тако исто, по премјештању Бригаде на просторију: Вилусе—Долови, „1" је водио борбе са бандама из Зубаца, које су га биле напале са јачим снагама на Омутићу, али их је наш „I"[1] послије краће борбе разбио и одбацио нанијевши им губитке. На нашој страни није било губитака. ,

Овим је завршена акција чишћења овога сектора у потпуности, те је Бригада на тај начин завршила добијени задатак.

[1] Први батаљон

У међувремену, непријатељске колоне од Ластве, уз добијена појачања, извршиле су покрет у три правца и то: једна колона иде у правцу Добри Дуб, друга ка Скорча Гори, а трећа ка Клобуку. По до сада прикупљеним подацима, банде су састављене од домобрана, Нијемаца и четника. Њихови покрети потпомогнути су јачом артиљеријском ватром. У току синоћне ноћи примијећени су покрети камиона који су долазили у неколико наврата од Требиња ка Ластви, по чему се може закључити да непријатељ довлачи појачања.

Пошто немамо у задатак везање дуже времена за ове просторије, то ћемо у току ове ноћи извршити снажан притисак на споменуте непријатељске снаге и одбацити их ка Ластви, а потом ћемо се пребацити на просторију: с. Дрпе—Броћанац—Петровићи—Успутница—Кнеж До.

У вези предњег

НАРЕЂУЈЕМО:

1.) „1" одмах по пријему ове заповијести пребацићe се најкраћим правцем на Вилусе, а одатле друмом преко Броћанца за Дрпе, гдје ће се смјестити у најјужније куће, дајући јаче обезбјеђење на Лавље (к. 908).

2.) „2" ухватити везу са „3", а потом оставивши једну чету као заштитницу своме батаљону и „3", ојачати другом четом лијево крило „"5" батаљона и у први сумрак у томе распореду снажно напасти непријатеља и одбацити га у Ластву, а по могућности и даље. По завршеном задатку (по протјеривању банди) пребацити се најкраћим путем и у највећој тајности у с. ПЕТРОВИЋИ, гдје ће се смјестити, дајући јаче обезбјеђење на ИЛИЈИНО БРДО (Капела Св. Илија) (к. 1000).

3.) „3" хватајући везу десно са Бањско-вучедолским батаљоном, а лијево са четом нашег „2" батаљона, па затим заједничким налетом у први сумрак напасти непријатеља и протјерати га како је то наведено под 2). По протјеривању банди најкраћим путем и у тишини пребацити се Успутници, дајући јаче обезбјеђење на к. 903 (1 килом. изнад засеока Мркајићи) дубоко извијајући у правцу Добри Дуб.

4.) „4" остаје до даљега у Вилусима у пуној ПРИПРАВНОСТИ, те уколико се укаже потреба да одавле потпогне „3" дејствујући обухватно преко Скорча Горе и Петровића ка Застрму. По свршеном задатку нашег „2" и „3", као и Бањско-вучедолског батаљона, пребацићете се у највећој тишини у село Броћанац и смјестити се у најближе куће, обезбјеђујући се јаче од Скорча Горе и Кешељеве Градине, као и дајући засједу на друм од Вилуса.

5.) Бањско-вучедолски батаљон: ухватиће најчвршћу везу са „3" и у први сумрак заједнички са овим напашће најсна-

жније непријатеља са тежњом да га одбаци ка Ластви. — По извршеном протјеривању, најкраћим путем пребациће се у Кнеж До, гдје ће се смјестити обезбјеђујући се јаче са југа, настојећи да ухвати везу са дијеловима наше III Бригаде.

6.) Овај Штаб налазиће се до извршења ове акције у Вилусима, а потом ће се пребацити у село Дрпе, гдје слати све извјештаје. Превијалиште ће бити уз Штаб.

7.) Уколико би у току сјутрашњег дана банде покушале са каквим притиском на овој просторији на наше јединице, нека се „2", „3" и „4" најенергичније и заједнички супротставе непријатељу, одржавајући непрекидно најтјешњу ватрену везу, како би на тај начин осујетили све његове офанзивне намјере.

7.) Знаци распознавања и борбени знаци по кључу.

8.) Извјештаје о ситуацији достављати што чешће.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком,	Начелник Штаба,	Командант,
Чедо[2]	Диздаревић	Никола[3]

БР. 155

ПИСМО ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 12 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ПОЛИТИЧКИМ КОМЕСАРИМА ПОТЧИЊЕНИХ ЈЕДИНИЦА ПОВОДОМ ЗАПОВИЈЕСТИ ВРХОВНОГ КОМАНДАНТА НОВ И ПО МАРШАЛА ТИТА

ШТАБ
11 УДАРНОГ КОРПУСА
Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Пов. бр. сл.

12 **децембра** 1943 **год.**

у .... **час.**

ПОЛИТИЧКИМ КОМЕСАРИМА

Отпочела је по реду шеста њемачка офанзива на ослобођени дио Југославије. Она је почела од: Карловца, Тузле, Зворника, Дрињаче, Сјенице, Мостара, Сарајева, Имотског, Книна и Грахова. То су главне полазне тачке, но, врло је вјероватно да има и споредних кракова. Офанзива је највећа коју су до сада њемачки империјалисти подузели у току овога рата противу наше Народно-ослободилачке војске и партизанских одреда, као и наше ослобођене територије.

[1] Чедо Капор
[2] Никола Љубибратић

Поводом те велике њемачке офанзиве Врховни командант НОВ и ПОЈ маршал Тито издао је сљедећу заповијест:

„Борци, командири и политкомесари Народно-ослободилачке војске и партизанских одреда Југославије!

Њемачко-фашистички окупатори у разним мјестима Југославије довукли су нова појачања и на неким мјестима ослобођене територије већ 14 дана воде офанзивне операције.

Њемачко-фашистички окупатори воде офанзиву противу јединица славне Народно-ослободилачке војске заједно са усташама, четницима, недићевцима, бугарским и албанским квислинговцима. Већ бјесне жестоке борбе у Санџаку, Босни и Херцеговини, гдје наше јуначке јединице дају огорчени отпор непријатељу, који по шести пут покушава уништити нашу Народно-ослободилачку војску.

Другови борци, командири и политкомесари!

Дошао је одлучан тренутак када треба напрегнути све снаге и сву енергију да се спријече намјере непријатеља и да се покаже читавом свијету да је Народно-ослободилачка војска непобједива и да је достојна повјерења које јој дају савезници.

Партизани Југославије, немилосрдно рушите жељезничке пруге, цесте и мостове; уништавајте фабрике и објекте, кочите пребацивање непријатељског транспорта и непријатељских трупа!

Свим јединицама Народно-ослободилачке војске у мјестима гдје непријатељ још није предузео офанзиву — одмах отпочните са офанзивним операцијама против најважнијих стратешких мјеста[1]

Борци, командири и политкомесари Народно-ослободилачке војске и партизанских одреда Словеније, Хрватске, Босне, Херцеговине. Црне Горе, Македоније и Војводине, са оружјем, које држите у рукама, браните оно што сте извојевали у борбама за двије и по године, браните крв бораца-бранилаца братства и равноправности свих народа Југославије у слободној демократској федеративној новој Југославији!

Напријед до потпуне побједе!"

Другови, дневна заповијест нашег Врховног команданта НОВ и ПОЈ маршала Тита мора обузети срце сваког нашег борца и разгорјети у њему дух офанзиве за смјелију борбу против окупатора и његових слугу усташа, четника, недићеваца и разних квислинговаца на територији наше земље. Свака ријеч из ове историјске заповијести маршала Тита мора постати саставни дио крви и меса сваког борца. Јер, само у том случају наши ће борци уложиги и посљедње граме своје снаге да разбију ову шесту, а није искључено и посљедњу, велику њемачку офанзиву, која има за циљ да нам уништи све тековине наше крваве

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Пов. Бр. _____ сл. _____

12. децембра 1943 год.

у _____ час.

Политичким комесарима

Отпочела је по реду шеста немачка офензива на ослобођени дио Југославије. Она је почела од: Карловца, Туле, Зворника, Дрниваче, Сјенице, Мостара, Сарајева, Имотског, Книна и Грахова. То су главне полазне тачке, но, врло је вероватно да има и споредних праваца. Офензива је највећа коју су до сада немачки империјалисти подузели у току овога рата противу наше Народно-ослободилачке војске и партизанских одреда, као и наше ослобођене територије.

Поводом те велике немачке офензиве Врховни командант НОВ и ПОЈ маршал Тито издао је сљедећу заповијест:

"Борци, командири и политкомесари Народно-ослободилачке војске и партизанских одреда Југославије!

Немачко-фашистички окупатори у разним мјестима Југославије довукли су нова појачања и на неким мјестима ослобођене територије већ 14 дана воде офензивне операције.

Немачко-фашистички окупатори воде офензиву противу јединица славне Народно-ослободилачке војске заједно са усташама, четницима, недићевцима, бугарским и албанским квислинговцима. Већ бијесне жестоке борбе у Санџаку, Босни и Херцеговини, гдје наше јуначке јединице дају огорчени отпор непријатеву, који по мести пут покушава уништити нашу Народно-ослободилачку војску.

Другови борци, командири и политкомесари!

Дошао је одлучни тренутак када треба напрегнути све снаге и сву енергију да се спријечи намјере непријатеља и да се покаже читавом свијету да је Народно-ослободилачка војска непобједива и да је достојна повјерења, које јој дају савезници.

Партизани Југославије, немилосрдно рушите жељезничке пруге, цесте и мостове, уништавајте фабрике и објекте, кочите пребацивање непријатељског транспорта и непријатељских трупа,

Свим јединицама Народно-ослободилачке војске у мјестима, гдје непријатељ још није предузео офензиву, одмах отпочните са офензивним операцијама против најважнијих стратешких мјеста.

Борци, командири и политкомесари Народно-ослободилачке војске и партизанских одреда Словеније, Хрватске, Босне, Херцеговине, Црне Горе, Македоније и Војводине, са оружјем, које држите у рукама, браните оно што сте извојевали у борбама за данје и по године, браните крв бораца-бранилаца братства и равноправности свих народа Југославије у слободној демократској федеративној новој Југославији.

Напријед до потпуне побједе!"

Другови, дневна заповијест нашег Врховног команданта НОВ и ПОЈ маршала Тита мора обузети срце сваког нашег борца и разгорети у њему дух офензиве за смјелију борбу против окупатора и његових слугу усташа, четника, недићеваца и разних квислинговаца на територији наше земље. Свака ријеч из ове историјске заповијести маршала Тита мора постати саставни дио крви и меса сваког борца. Јер, само у том случају наши ће борци уложити и последње граме своје снаге да разбију ову шесту, а није искључено и последњу, велику немачку офензиву, која има за циљ да нам уништи све тековине наше крваве и славне борбе коју смо водили у току двије и по године отаџбинског рата противу страних завојевача и домаћих изрода.

Немачки империјалисти подузели су ову офензиву под сљедећим међународним политичким условима:

1.-Наша Народно-ослободилачка војска, израсла кроз борбу народа Југославије против окупатора, постала је одлучујући фактор у земљи и добила је пуно признање и повјерење од наших савезника СССР-а, Енглеске и Америке. Поред тога, она је постала главни чинилац, не само у Југославији него и на читавом Балкану, и као таква сваким даном постаје све већа опасност за немачке империјалистичке војске на Балкану. Она је постала и прворазредна сила која дјелује у позадини немачких армија и помаже борбу народних маса у борби противу немачко-фашистичких империјалистичких разбојника, не само на Балкану него и у читавој централној Европи.

Фотокопија прве странице документа бр. 155

и славне борбе коју смо водили у току двије и по године отаџбинског рата противу страних завојевача и домаћих изрода.

Њемачки империјалисти подузели су ову офанзиву под сљедећим међународним политичким условима:

1. — Наша Народно-ослободилачка војска, израсла кроз борбу народа Југославије против окупатора, постала је одлучујући фактор у земљи и добила је пуно признање и повјерење од наших савезника СССР-а, Енглеске и Америке. Поред тога, она је постала главни чинилац, не само у Југославији него и на читавом Балкану, и као таква сваким даном постаје све већа опасност за њемачке империјалистичке војске на Балкану. Она је постала и прворазредна сила која дејствује у позадини њемачких армија и помаже буђењу народних маса у борби противу њемачко-фашистичких империјалистичких разбојника, не само на Балкану него и у читавој централној Европи.

2. — Народно-ослободилачка војска и партизански одреди носе и стварају кроз борбу против окупатора и осталих народних непријатеља братство народа Југославије и народну демократију, која се обликује кроз народно-ослободилачке одборе, АВНОЈ и Национални комитет народног ослобођења Југославије, као највише законодавне и извршне власти у демократској и федеративној новој Југославији.

Таква демократија, која је никла из борбе и крви народа Југославије, из великих и славних побједа наше Народно-ослободилачке војске и партизанских одреда, постала је привлачна снага не само за све народе Југославије и Балкана, него и читаве напредне и поробљене Европе.

Читава Југославија постала је жариште борбе против окупатора и свих реакционарних клика које желе и свим силама настоје да се, уз припомоћ њемачких освајачких бајонета, поново врате на готово изгубљене владајуће позиције.

3. — Народно-ослободилачка војска и партизански одреди Југославије постали су важан војнички чинилац, не само у Југославији него и на Балкану, те као моћна и неуништива армија омогућава са своје стране нашим савезницима отварање другог фронта у Европи, тј. ствара погодне војничке и политичке услове савезничким армијама да ударе са запада, с леђа њемачкој разбојничкој армији и да тако учине крај њемачко-фашистичкој тиранији.

4. — Борба народа Југославије и њихове Народно-ослободилачке војске против окупатора учинила је да Балкан данас стоји, поред совјетско-њемачког фронта, у центру пажње свих напредних снага човјечанства и читаве међународне дипломације.

Тројна конференција: Стаљин—Рузвелт—Черчил, која је одржана у децембру т. г. у Техерану, имала је на дневном реду,

поред осталих војно-политичких међународних проблема, **и** проблем Балкана по којем су донијете конкретне одлуке, чије се дејство већ сада осјећа у Југославији и у међународном политичком животу.

5. — Избјегличка југословенска краљевска влада у Лондону настоји свим снагама да спаси оно што се не да спасити, тј. настоји свим силама, сплеткама и махинацијама да, уз помоћ њемачких окупаторских снага, поврати своје позиције у Југославији и да се на јефтин начин, преко крви и гробова наших бораца, поново врати у земљу и да приграби тековине наше славне борбе.

Од почетка шесте њемачке офанзиве југословенска избјегличка влада настоји да у овим, за наше народе и војску, тешким данима поново формира веће четничке војне формације и шаље их заједно са њемачким окупаторима у борбу против наше војске и наше ослобођене територије. Једном ријечи, користи се свим и свачим да онемогући остварење вековних и племенитих идеала најбољих синова народа Југославије — слободу, равноправност и братство народа у демократској и федеративној државној заједници.

Њемачки империјалисти, у заједници са својим слугама, чине сада један од најкрупнијих покушаја да униште нашу Народно-ослободилачку војску и партизанске одреде; да униште темеље народне демократије; да поново поробе ослобођени дио Југославије; да Балкан, а специјално Југославију, учине својом економском и политичком резервом преко Недића, Михаиловића, Павелића и др. за даљње вођење рата противу СССР-а, Енглеске и Америке.

Њемци чине све напоре, и зато су довукли нова појачања из Аустрије, Грчке и Албаније, да одлуке Техеранске тројне конференције, по питању Балкана учине мртвим, тј. да сломе отпор народа Југославије и да преко тога онемогуће реализацију техеранских одлука за балканске народе.

Наши задаци:

1). Да разбијемо шесту офанзиву њемачких империјалиста и да још једанпут докажемо читавом свијету да је Народно-ослободилачка војска непобједива и да је достојна повјерења које јој дају савезници.

2). Да кроз велику борбу и ломљење њемачке шесте офанзиве још више учврстимо дух непобједивости и неуништивости наше војске; да још више попунимо њене редове; да створимо нове бригаде, јер ћемо само на тај начин одужити дуг према својим народима и још више подићи вјеру народа у своје чедо — Народно-ослободилачку војску и партизанске одреде; и на тај

начин ми ћемо улити више вјере народима Југославије у побједу своје праведне ствари.

3). Кроз разбијање шесте њемачке офанзиве ми морамо очувати тековине ослободилачког рата и још боље учврстити и проширити темеље народне владавине и федеративне демократске Југославије.

4). Да разбијањем шесте њемачке офанзиве створимо још повољније услове нашим савезницима за отварање западног фронта у Европи и да кроз то убрзамо крај рата.

5). Да кроз разбијену њемачку офанзиву одлуке Техеранске конференције, по питању Југославије и Балкана, учинимо још конкретнијим и остварљивијим.

6). Да разбијањем садашње њемачке офанзиве разбијемо и посљедње покушаје краљевске владе Михаиловић—Пурић о стварању четничке војске.

Водећи борбу против њемачког окупатора морамо истовремено уложити све снаге и напоре да разбијемо и уништимо четничке банде — посљедњу карику за коју се хвата влада краља Петра у својим противнародним и пакленим плановима, јер ћемо и на тај начин још више дати замаха ослободилачкој борби народа Југославије и у пуној мјери остварићемо јединство свих народа Југославије у борби против окупатора и осигурати бољу и срећнију будућност свима нама.

Ми ове задатке можемо и морамо остварити и то на сљедећи начин:

а. — Да учинимо сваког борца свјесним величине момента у којем се налазе наши народи и наша Народно-ослободилачка војска; да га учинимо свјесним одговорности и улоге која њему као борцу Народно-ослободилачке војске и партизанских одреда припада у овим данима рата. Јер, само онај борац који је свјестан величине момента, одговорности и улоге учиниће све да што више допринесе разбијању ове офанзиве.

б. — Да у мјестима куда пролазе наше јединице, и гдје се наше јединице боре, одржавамо свакодневне конференције и зборове са народом објашњавајући му намјере непријатеља и задатке који се намећу сваком поштеном грађанину наше домовине, тј. да је сваки поштени грађанин ове земље дужан да уложи све моралне и материјалне снаге у помагање наше војске и разбијање непријатељских планова и његове војске.

в. — Да укажемо пуну помоћ органима народне власти у вршењу њихове дужности.

г. — Да са свим политичким радницима на терену остваримо пуно јединство у раду и по свим конкретним проблемима које нам намеће данашња ситуација и ситуација уоппгге.

д. — Народна имовина — имовина грађана ове земље — мора се у пуној мјери поштовати, тражећи од органа народне власти само оно што је нужно потребно за нашу војску.

Идући овим путевима ми ћемо у пуној мјери остварити јединство фронта и позадине и тиме ојачати нашу отпорност и осигурати побједу над окупатором и његовим савезницима.

Борба је тешка и крвава, али у тој борби наши политички комесари, политички радници и сви војни руководиоци дужни су да поведу највећу бригу о борцима, чувајући их од непотребних жртава, јер од свих вриједности које постоје у свијету највреднији су људи — кадрови који се боре за народну слободу.

Учинимо све да нашим борцима олакшамо борбу и побједу над њемачким окупаторима. Користимо притом искуство из прошлих њемачких офанзива а поготово из пете њемачке офанзиве.

Политички комесари и сви политички радници морају бити будни према свим појавама у нашим јединицама, морају се борити за чвршћу дисциплину, подизати дух и политичку свијест наших бораца а поготово млађих, увијек и у свим ситуацијама бити са војницима, залагати се за стриктно извршење свију наредаба и свих заповијести.

Другови, ми можемо и морамо извршити дневну заповијест нашег Врховног команданта маршала Тита.

Напријед у борбу за разбијање шесте њемачке офанзиве, за прелаз у нове офанзивне бојеве, за спас народа и домовине, за бољу и срећнију будућност свију нас!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар,
Митар Бакић

П. С. Са овим писмом морају се упознати сви борци, уз потребне коментаре.

БР. 156

ЗАПОВИЈЕСТ ДЕСЕТЕ ХЕРЦЕГОВАЧКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 13 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ЗА ХИТНО ПРЕБАЦИВАЊЕ НА СЕКТОР ВЕЛИМЉА

Строго повјерљиво!

ШТАБ
X ХЕРЦЕГОВАЧКЕ НОУ
БРИГАДЕ
Пов. број: 49
13 децембар 1943 год.
у 3 сата
Дрпе

ЗАПОВИЈЕСТ
(Секција: Требиње: 1:100.000)

Према добивеним подацима, од синоћ, једна јача колона четника и Њемаца дошла је камионима у село Петровићи. Колона је била састављена од 6 камиона, 2 луксузна аутомобила, те једног возећег топа и 2 бацача. Изгледа да се ова колона појавила у селу Петровићи са намјером да удари у леђа и бок нашим дијеловима који су се данас налазили на просторији Скорча Гора и да се повежу са непријатељском колоном која је наступила од Ластве.

Наша III Бригада налазила се јуче ујутро у с. Пилатовци, одакле је извршила хитан покрет у правцу Вучи До, гдје се доцније (око 13 часова) чула пуцњава. Разлози овог одласка наше III Бригаде непознати су нам, али по ужурбаности овог њеног пребацивања у означеном правцу, као и по споменутој ватри, можемо наслућивати да постоје извјесни непријатељски покрети са тога правца.

Да би јасније ушли у ситуацију, и тачније сазнали непријатељске намјере, што у овом случају можемо једино хватајући јачи додир са III Бригадом, те да би затим могли према стварној ситуапији предузети потребне мјере према непријатељу, то ћемо се ЈОШ У ТОКУ ОВЕ НОЋИ најхитније пребацити одавде на просторију у околици Велимља.

На основу горе изложеног

НАРЕЂУЈЕМО:

1.) „1" одмах по примитку ове заповијести најхитније И У НАЈВЕЋОЈ ТИШИНИ кренуће правцем: с. Дрпе—Тупан—Бјеловићи, гдје ће се смјестити, обезбјеђујући се од правца Вилусе и Каменско, патролирајући на означеним правцима најдубље.

— Добро би било да оставите једну енергичнију десетину на најближим косама изнад с. Дрпе, која би се што боље маскирала и са згодног мјеста пратила непријатељске покрете и о свему важнијем обавијестила вас.

2.) „2" одмах по примитку овога наређења кренуће правцем: Дрпе—Кленак—Перовићи гдје ће се смјестити уз јака обезбјеђења са правца Билеће, Врбице и од Дрпе. Одржавајте непрекидну везу са Бањско-вучедолским батаљоном који ће се налазити у с. Мирковићи (око два и по километра сјеверно од вас). Будите будни у осматрању и шаљите у означеним правцима непрекидно ситне патроле, прикупљајући што више података о покретима непријатеља, о чему нас стално и најбрже извјештавати. Ваш покрет из садашњег логора до новог извршити најбрже и најтајније.

3.) „3" одмах и најхитније по примитку ове заповијести кренуће правцем: Дрпе—Тупан—с. Радојевићи, гдје ће се смјестити држећи јака обезбјеђења на Заљута, везујући се десно (сјеверозападно) са „2" а лијево (ј-источно) са „1". Дубоко патролирајте у правцу Болосаве. Овај покрет извршити у највећој тајности и најбрже.

4.) „4" одмах по примитку овога наређења пребациће се заједно са болницом најкраћим путем из Велимља у Дубочке, гдје ће се смјестити, обезбјеђујући се од правца: Црквица, Убла и Билеће, које правце најбудније осматрати и дубоко непрекидно патролирати. Настојте добити што исцрпније податке о кретању наше III Бригаде и о ситуацији код исте, као и о Штабу дивизије, о чему нас обавјештавајте. Бригадну комору, уколико се налази уз вас, упутите нам одмах у Радојевиће.

5.) Бањско-вучедолски батаљон кренуће одмах најкраћим правцем из с. Дрпе у с. Мирковићи, гдје ће се смјестити, обезбјеђујући се снажно од Модредоћи и Тисца, као и од Братогоше, одржавајући непрекидну везу са „2" који ће се налазити јужно од вас. Будите непрекидно будни и не дозволите да вас ма шта изненади. О свему што будете примијетили код непријатеља извјештавајте нас најхитније.

6.) Овај штаб креће са „3", гдје слати извјештаје.

7.) Евентуалне рањенике слати преко Велимља у Дубочке.

8.) Знаци распознавања по кључу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком,	Начелник штаба,	Командант,
Чедо[1]	Диздаревић	Никола[2]

[1] Чедо Капор
* Нпкола Љубнбратић

БР. 157

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 13 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА ЧЕТВРТЕ, ПЕТЕ И ШЕСТЕ БРИГАДЕ ЗА РУШЕЊЕ КОМУНИКАЦИЈА, ИЗБЈЕГАВАЊЕ КРУТИХ ФРОНТОВА И УНИШТАВАЊЕ ЧЕТНИЧКИХ ГРУПА У ВЕЗИ СА ШЕСТОМ НЕПРИЈАТЕЉСКОМ ОФАНЗИВОМ

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 43
13 децембра 1943 год.
у 21 час

ШТАБУ IV, V И VI БРИГАДЕ

Њемци су отпочели ^1-ту офанзиву против наше војске на читавој ослобођеној територији. У Хрватској, Лици, Далмацији, Босни и Санџаку воде се велике борбе са надмоћнијим њемачким моторизованим и мотомеханизованим дивизијама.

Послије продора неиријатељског у Санџак и заузимања Пријепоља, Бијелог Поља и Пљеваља, већи дио непријатељских снага пребацио се у правцу Чајнича и Дрине. Извјесни дио својих снага непријатељ је оставио у гарнизонима у Санџаку, са обезбјеђењима на југу до Левер Таре и области Бродарева. У Бијелом Пољу непријатељ је био формирао од четника и муслиманске милиције посадни гарнизон. Према извјесним подацима, још непровјереним, Њемци су напустили и Пријепоље оставивши четнике и милицију за гарнизонску службу.

Четничке банде, користећи њемачку офанзиву, покушавају ту и тамо да се организују у циљу нападања на наше јединице у часу када оне воде борбу са Њемцима. У том смислу добили су и директиве од СЕОЈИХ вођа из Подгорице.

Јединице IV Пролетерске и VI Црногорске бригаде, у садејству дјелова Комског и Бјелопољског одреда, предузеле су противнапад према истуреним непријатељским дјеловима на сектору Бијело Поље—Коврен. У борбама вођеним 10, 11 и 12 ов. мј. непријатељу су нанијети доста осјетни губици и то: на сектору IV Пролетерске бригаде убијено је око 70 четника и милиционера, заплијењено је око 50 пушака, више муниције и друге ратне спреме; на сектору VI Црногорске бригаде убијено је 20 Њемаца, заробљена 4 а рањен већи број Њемаца, уништен је један тенк и заплијењена већа количина разне муниције и другог ратног материјала. Сопствени губици били су 6 мртвих и 16 рањених. Јединице IV Бригаде заузеле Бијело Поље и гоне

непријатеља ка Бродареву. Ударна група која оперише у Старој Црној Гори водила је упорне борбе са Њемцима и четницима у току дана 5 и 6 ов. мј. на путу између Барутане и Ријеке Црнојевића и нанијела непријатељу сљедеће губитке: 100 убијених Њемаца и 30 четника и велики број рањених. Наши губици- 3 мртва и 7 рањених.

На сектору Биоча—Пипери—Бјелопавлићи задњих дана није било никаквих борби.

Обзиром на ситуацију у вези подузете непријатељске офанзиве

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — Одмах предузети детаљно рушење објеката на комуникацијама (мостова, пропуста, потпорних зидова, друмова на погодним мјестима) у циљу онеспособљавања истих за саобраћај моторним возилима.

2. — Припремити људство својих јединица у погледу највеће будности, опрезности и сналажљивости, да не би услијед непријатељских изненађења трпјели губитке. Непријатељски продор у Санџаку открио је код непријатеља дрскост, и тактику ноласка у напад са удаљених просторија, користећи се моторизацијом и постижући тиме потпуна изненађења.

3. — Избјегавати круте фронтове са непријатељем, а дејствовати на партизански начин бочно, иза леђа, на коморе, појединa одјељења итд. уништавајући на тај начин живу силу непријатеља са што мање сопствених губитака. Јединице треба да буду мобилне у циљу што лакшег пребацивања са једног сектора на други и што успјешнијег дејствовања на непријатеља тамо гдје се он најмање нада нашем нападу. У овој фази борбе нарочити се успјеси могу постићи постављањем масовних засједа на комуникацијама.

4. — Према четничким бандама, које покушавају да дигну 1лаву помоћу окупатора, и користећи његову офанзиву, бити немилосрдан и стално их прогонити и уништавати. Чим се сазна за какво окупљање, груписање и кретање ових банди, одмах предузмите потребне кораке у циљу уништења истих. Спријечити свако кретање цивила (жена, сумњивих лица, дјеце итд.) из једнога мјеста у друго јер је примијећено да преко оваквих лица четници проносе алармантне вијести и врше шпијунску службу.

5. — IV Пролетерска бригада, код које се налазе два брдска топа, са италијанском послугом, подесиће ове топове за брдско транспортовање (на коњима) и даће овој јединици сигурно обезбјеђење како за вријеме покрета тако и за вријеме борбе Штаб ове бригаде биће одговоран за сигурност ових оруђа.

6. — Штабу V Црногорске бригаде упутили смо једну пионирску чету Италијана за рушење мостова. На исти правац упутићемо и остатак пионирског батаљона, са командантом овога батаљона, па ће Штаб ове бригаде употребити људство овога батаљона на рушењу комуникација и објеката на комуникацијама у смислу већ раније издатих наређења. Чим добијемо нови експлозив, који је већ поручен, ми ћемо послати.

7. — Исхрана италијанских јединица које се боре и раде у саставу наших јединица мора бити иста као и исхрана наших јединица. Однос наших војника и официра према италијанским официрима и војницима мора бити исти као према нашим војницима и официрима. Штабови ће бити одговорни за тачан поступак у смислу овога наређења.

8. — Обавјештајна служба наше Дивизије није до сада била на потребној висини. Органима ове службе треба скренути пажњу на важност и потребу тачног и брзог обавјештења својих штабова о непријатељу, његовим намјерама, покретима итд.

9. — Штаб V Црногорске бригаде, нарочито послије рушења моста на Биочу, може један свој батаљон упутити у правцу Куча, с тим да се смјести негдје у рејону Горњих Куча а одатле да предузима потребне покрете против четничких банди на територији Куча.

10. — Батаљони VI Црногорске бригаде из Лијеве Ријеке и Матешева треба стално да контролишу што дубље околне просторије а нарочито у правцу Прекобрђа, Брскута, Веруше и Бара. Ови батаљони не треба да буду стално везани за мјесто биваковања, него непрекидно и на свим правцима, нарочито тамо гдје осјете појаву какве четничке групе, да извиђају и контролишу.

11. — Веза између јединица и штабова треба да се одржава редовно и преко сигурних курира са јачим одјељењима.

12. — Дивизиј. болница налази се у манастиру Доња Морача.

13. — Хируршка екипа налази се у с. Бабљак, одакле ће бити према потреби одашиљана на поједине секторе.

14. — Штаб дивизије налази се у Колашину.

СД\РТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,
Јован Капа

В. д. начелник,
Нико Јовићевић

Командант пуковник,
Рад. Вукановић

(М. П.)

БР. 158

УПУТСТВО ПОЛИТКОМЕСАРА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРИУСА НОВЈ ОД 13 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ПОЛИТКОМЕСАРУ ХЕРЦЕГОВАЧКЕ ДИВИЗИЈЕ О РАДУ ДИВИЗИСКОГ КОМИТЕТА И О СВЕСТРАНОЈ ПРИПРЕМИ ПОЛИТИЧКИХ ПРЕДАВАЊА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСПАВИЈЕ
Пов. бр. сл.
13 децембра 1943 год.
у .... час.

ПОЛИТИЧКОМ КОМЕСАРУ ХЕРЦЕГОВАЧКЕ ДИВИЗИЈЕ

Примио сам Ваш извјештај од 1 децембра т. г.

1. — Слажем се у потпуности са предузетим методама рада у бригадама. Поред предвиђених тема у вашем плану, потребно је да више пажње посветите актуелним политичким проблемима из међународне и унутарње ситуације. Наравно, ове ће се теме надовезивати на теме из вашег утврђеног плана рада.

Свако политичко предавање мора бити озбиљно припремљено и продискутовано од политичких руководилаца у појединим јединицама. Јер, треба избјећи уобичајену праксу по нашим јединицама: да се предавања држе на брзину, не уносећи притом дубље анализе у поједине текуће моменте. Из сваког предавања борци морају научити нешто што има сталнију вриједност.

Морате нарочиту пажњу посветити и нижем политичком кадру, јер ће се само њиховим оспособљавањем у тумачењу појединих догађаја оживјети и рад и дискусија по јединицама. И у том случају јединице ће живјети политичким животом и умјеће да правилно реагирају на међународне догађаје и да о њима дискутују.

2. — Као што Вам је и самом познато, јер то је утврђено правило у нашим штабовима батаљона и бригада, да поред команданта, његовог замјеника, комесара и замјеника комесара чланови штаба су и обавјештајни официр, санитетски референт и интендант. Према томе они као такви и улазе у састав партијске јединице штаба. У случају како Ви поступате њихов рад није подвргнут партијској критици и контроли, пошто они улазе у састав партијске јединице курира. Стога је потребно да ту неправилност отклоните и да поступате како је то у свима осталим штабовима изван ваше дивизије, јер ће се само у том случају најбоље обављати контрола у раду појединих чланова штаба и постојаће већа одговорност према послу који се обавља. Истовремено кроз критику рада појединаца — чланова штаба на

партијским састанцима учвршћиваће се и јединство у руководству јединицама.

Курири образују засебну јединицу. Али, због недовољног политичко-теоретског нивоа, као и партијске практичности у раду, треба им пружати сталну помоћ све донде, док се не оспособе у своме партијско-политичком раду и практичном руковођењу са својом партијском јединицом.

3. — За сада нијесмо у могућности да Вам пошаљемо партијских радника за политодјеле, јер ће се овдје у Црној Гори за који дан формирати VII Црногорска ударна бригада, па према садањем прегледу кадрова који имамо и она ће у истима оскудијевати.

Када формирамо VII Црногорску бригаду, онда ћу настојати да Вам пошаљем бар један и слабији политодјел.

4. — Јавили смо Врховном штабу за Мостарски батаљон, а и Вама смо наредили да, уколико дођете у контакт са тим батаљоном, узмете га под своју команду.

5. — Предложићемо Врховном штабу друга Мата Маркотића за замјеника политкома II Херцеговачке бригаде. До одобрења нека он и даље врши дужност замјеника политкомесара.

6. — Не знам да ли сте Ви упознати да у свакој дивизији постоји дивизијско партијско руководство, које сачињавају замјеници комесара бригада и политички комесар дивизије. Секретар дивизијског руководства је један од замјеника комесара бригада.

Дужност дивизијског партијског руководства је да руководи цјелокупном партијском организацијом дивизије и да тому подобно врши и распоред партијских кадрова. Даље, да руководи партијским и политичким радом у дивизији, да организује курсеве итд.

У колико Вас буду интересовали детаљније задаци дивизијског руководства, као и његова функција и мјесто у дивизији, јавите нам па ћете добити прецизна објашњења.

7. — Президијум другог засједања АВНОЈ-а произвео је Врховног команданта Тита у чин маршала Југославије. Ово је један од најкрупнијих догађаја у војничком и политичком животу наших народа, па на Вама је дужност да поводом овог великог чина организујете свечане манифестације у јединицама и народу...

Политички комесари бригада дужни су приликом ових свечаности да одрже кратка предавања о животу и раду маршала Тита, о његовим великим историјским заслугама за Народноослободилачку војску, за народе Југославије...

Са свечаности у јединицама и народу пошаљите поздравне телеграме и честитке маршалу Титу...

Шаљите што чешће извјештаје о стању у Вашим јединицама и у народу, како бих био детаљно упознат са политичком и војном ситуацијом у Вашим јединицама и у Херцеговини.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар,
Митар Бакић

Прилог:

1. Извјештај совјетске штампе
2. Писмо политичким комесарима

БР. 159

УПУТСТВО ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 13 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ХЕРЦЕГОВАЧКЕ ДИВИЗИЈЕ О МАНЕВАРСКОМ НАЧИНУ РАТОВАЊА И О ИЗНЕНАДШ1М НАПАДИМА НА НЕПРИЈАТЕЉА

Бр. 266
13 децембра

ШТАБУ ХЕРЦЕГОВАЧКЕ ДИВИЗИЈЕ

Ситуација: Њемачко-арнаутске снаге заједно са муслиманско-четничким бандама, свега у јачини око двије дивизије, предузеле су 3 на 4 ов. мј. офанзиву противу наше ослобођене територије у Санџаку и успјеле, нанијевши нашим јединицама теже губитке, уз властите губитке, да овладају Пријепољем и Пљевљима, Бијелим Пољем и да избију на Ђурђевића и Левер Тару. Јединице III дивизије су предузеле офанзиву по нашем наређењу, вратиле Бијело Поље, избиле својим предњим дјеловима до Бродарева низ Лим и другом колоном на Коврен, на комуникацији Шаховићи—Пљевља. Јаче непријатељске снаге су потисле јединице V дивизије из долине Лима и пребациле је преко Дрине, тако да јединице V дивизије сада држе Вишеград и Рогатицу. Јаче моторизоване њемачке снаге су кренуле од Пљевља у правцу Источне Босне у циљу потпомагања непријатељске офанзиве на ослобођену територију у Источној Босни.

Јединице II пролетерске дивизије се налазе као маневарске групе у Санџаку, а јединице III дивизије на просторији Јужног Санџака, Васојевића и Старе Црне Горе.

Добили смо извјештај од Врховног штаба да је непријатељ са свих праваца предузео шесту офанзиву на нашу ослобођену територију. Значај те офанзиве ћете видјети из дневне заповијести маршала Тита[1].

У вези са општом ситуацијом у земљи и у свијету нама се поставља као основни задатак:

1. Сачувати што више ослобођене територије и бранити ту територију упорним бојевима.

2. Сачувати наше живе снаге и учврстити наше јединице како војнички тако и политички.

3. Туђи непријатеља на свим комуникацијама, уништавати негову живу силу и комуникације.

4. Уништавати четничке банде као најјачег савезника њемачких окупаторских трупа и не дозволити бандама Драже Михаиловића да искористе присуство јаких њемачких снага у Југославији, шесту непријатељску офанзиву, већ урадити све да они, и онако разголићени пред народом, буду потпуно потучени у овој непријатељској офанзиви, те да њихова судбина буде запечаћена судбином Њемачке, као њених помагача.

5. Да изађемо ојачани из ове офанзиве, како је то било послије свих непријатељских офанзива противу нас.

Намјера непријатеља је, поред ликвидације наше слободне територије, уништење наше Народно-ослободилачке војске и партизанских одреда Југославије. Ми знамо да то непријатељу неће успјети, као што му није успјело у досадашњих пет офанзива, када је наш, како унутарњи тако и међународни положај, био много тежи. Но, да би непријатељу задали највеће губитке, сачували наше живе снаге, ми морамо прећи на маневарски начин ратовања, забацујући непријатељу снаге за леђа, ударајући по најосјетљивијим тачкама за непријатеља, појављивати се тамо гдје он нас не очекује, једном ријечју водити онај начин ратовања који сте ви водили када сте послије пете офанзиве били пребачени у Херцеговину. Ваше јединице (бригаде) поставите као маневарске групе на разним тачкама Херцеговине, координирајте њихов рад, искоришћавајући сваку слабост непријатеља, његове издужене операцијске правце и његово несналажење на нашем терену.

Ми смо мишљења да једна ваша бригада треба да дејствује у Јужној Херцеговини, једна у Централној а једна на просторији Невесиње—Коњиц, са задатком дејства на комуникацијама Мостар—Коњиц—Сарајево и Мостар—Невесиње—Калиновик.

Према вашим посљедњим радио-извјештајима непријатељске снаге у Херцеговини нијесу јаке. Ви ту ситуацију морате искористити, а нарочито морате искористити моменат испра-

[1] Види док. бр. 154.

жњења појединих гарнизона од стране непријатеља и стварати слободне територије, које су и војнички и политички од великог значаја. Ми морамо бити спремни и искористити слабости непријатеља које ће наступити послије краха VI непријатељске офанзиве, у циљу стварања нових слободних територија, ослобађања читавих покрајина, примања нових бораца у нашу војску, те зато не смијемо ни једног тренутка изгубити а да не урадимо све да се наше јединице војнички и политички подижу, да би могле примити нове стотине и хиљаде бораца који ће доћи у наше редове.

Према свим оним издајничким бандама које и у овој офанзиви помажу њемачког окупатора бити немилосрдан и уништавати их. Иароду предочити да ће сваки онај ко с пушком у руци или ма каквим другим средствима данас помаже окупатора оити потпуно уништен.

Иошто смо распустили официрску школу, због новонастале ситуације, то вам враћамо слушаоце официрске школе при Штабу овог корпуса.

ОбавЈештавајте нас редовно о ситуацији.

Ваше јединице морају одржавати чврсту међусобну везу јер је то услов за координацију дејства тих јединица.

Јавићемо Врховном штабу да се у вашу дивизију укључи коњички (мостарски) батаљон, но у случају да нека од ваших јединица дође у контакт са тим батаљоном, узмите га под своју команду.

За сада вам не можемо послати италијанске муниције, јер смо, због изненађења које је доживЈела II пролетерска дивизија на сектору Пријепоље—Пљевља, морали запалити извјесне количине муниције, но пошто је врло вјероватно да ћемо разоружати још неке италијанске јединице, чим то урадимо муниције ћемо вам доставити.

Радио-станицу коју сте заплијенили од Њемаца задржите засад код вас.

По првим куририма који пођу за нас упутите нам један њемачки пушкомитраљез „Шарац".

Упућујемо вам 30 топографских карата за потребе ваше дивизије.

Курире ћете у будуће слати за Штаб корпуса преко III дивизије.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар, Митар Бакић	Начелник штаба пуковник, Руди Нриморац	Командант генералмајор, Пеко Дапчевић

(М. П.)

БР. 160

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 14 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ЗА ПРИХВАТАЊЕ САВЕЗНИЧКИХ ОФИЦИРА II НАЈКОРЕКТНИЈЕ ПОСТУПАЊЕ ПРЕМА ЊИМА

Пов. 273
14 децембра 3
8.30

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Од Врховног штаба примили смо сљедећи радиограм:

„Савезничка Врховна команда из Каира повлачи све своје официре од Драже Михаиловића и замолила нас је да их прихватимо и од наших штабова. У вези с тим предузмите све да им осигурате долазак код вас. Четници им могу постављати засједе. Настојте то спречити. Код вас ће вјероватно стићи главна мисија. Поступајте с њима најбоље, обавијестите ваше јединице."

Предње достављамо с тим да се о овоме обавијесте све јединице, и у случају да се код наших јединица јаве чланови ових мисија, исте прихватити, дати им потребне коње и пратњу, па их одмах упутити у овај Штаб. Са овим мисијама поступајте најпажљивије и изађите им усусрет по свему што се односи на њихов смјештај, исхрану и сигурност на путу до овога Штаба.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Командант
генералмајор,
Пеко Дапчевић

Политички комесар,
Митар **Бакић**

г

БР. 161

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 14 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА ХИТНО УПУЋИВАЊЕ ПО ДВАДЕСЕТ КОЊА ЗА ПРЕНОС РАЊЕНИКА ДИВИЗИСКЕ БОЛНИЦЕ

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
К. О. бр. 43
14 децембра 1943 године
Положај

ШТАБУ IV, V и VI

Као што из нашег наређења О. бр 43 видите, почела је Шеста офанзива. О томе ћете накнадно добити шире директиве. Но за нас је веома крупан проблем наша болница, у којој треба да се излијече десетине наших најбољих другова. Ви знате шта значе наше болнице и у бољим околностима, а за вријеме офанзиве и да не говоримо. Сви скупа одговарамо за животе наших рањених другова. Дивизијска болница, у којој данас има преко 100 рањеника, нема ни једнога коња за пренос тих рањеника, па

НАРЕЂУЈЕМО:

Да одмах и неодложно по пријему овог наређења штабови IV, V и VI бригаде упуте у дивизијску болницу (Горња Морача) најмање по 20 коња. Бригада која би имала могућности да мобилише и више коња нека упути и више, јер ће по 20 бити мало.

Ово сматрати хитно и важно.

Напомињемо да ће за све евентуалне тешкоће наше болнице и наших рањеника сносити тешке посљедице штабови бригада, уколико не пошаљу тражене коње.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб
Политички комесар,
Јован Капа

БР. 162

ИЗВЈЕШТАЈ ПОМОЋНИКА НАЧЕЛНИКА ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 15 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. СВОМЕ ШТАБУ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ РИЈЕКЕ ТАРЕ И НИКШИЋА

Извјештај: број 7

Пуковник Обрадовић
15 децембра 1943 год.
у 7 час.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Извјештавам сљедеће:

1. — Ситуација:

а) Сектор р. Таре: Нарочитих промјена нема, нити има икаквих знакова да желе подизати мост. Ноћу 13/14 децембра, по нашем наређењу, упућене су патроле до саме воде, да би извукле нешто пребачене муниције и хране, уколико би је ту нашле. Наједанпут су на њих запуцали са свих страна и то Њемци, њих око 60, који су изгледа такође по мраку прешли на ову страну нашу. Борба се развила и трајала дуго, до зоре. Наши су имали једног мртвог и једног рањеног. Губици непријатеља нису познати и непријатељ се је одмах пребацио на ону страну. Када се је дигла магла, наш брдски топ је отворио ватру на непријатеља код школе и на окукама са ове стране. Капетан Секулић[1] каже да је неколико зрна пало у непосредну близину непријатеља и једног тенка и то је све наједанпут одатле побјегло путем за Пљевља. Доцније нико није примијећен до Косанице, док је друг Мићун[2] касније извијестио да је подаље са оне стране примијећено нешто војника непријатељских, а возила није видио. Вјероватно да се је непријатељ само заклонио бојећи се наше артиљерије.

Друго ништа није примијећено на овоме сектору.

б) Са осталих сектора нема никаквих нарочитих података о непријатељу и његовим даљим намјерама.

2. — Добио сам телефоном, преко друга Бранка[3], сљедећи извјештај:

[1] Душан Секулић
[8] Мићун Јауковић, тадашњи политкомесар Дурмиторског НОП одреда
[5] Бранко Спасић

ШТАБ. ХЕРЦ. ДИВИЗИЈЕ
КОМАНДАНТ
12 децембра 1943 г.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Примили смо Ваш телеграм од 9 децембра и по њему поступили сљедеће:

1. — X Бригада, према раније предвиђеном плану, била је изашла на линију Црквице код Рисна. У том времену четничко-њемачке снаге кренуле су од Требиња—Ластве—Вилуса. Бригада се хитно пребацила на сектор Вилуса, гдје је исте дочекала и са њима водила борбу између Ластве и Вилуса. Непријатељ располаже са великим бројем артиљерије. Док су јединице водиле борбу на овом сектору, друга њемачка моторизована колона пошла је од Билеће ка Вилусима, да се баци на леђа X Бригади. X Бригада се прикупила и пребацила се на сектор Бањана. У овим борбама смо имали: 6 мртвих и више од 20 рањених, међу којима скоро све тешке.

2. — III Бригада се налази на просторији око Билеће и води борбу са Њемцима и четницима. Резултат борбе није нам познат.

3. — Штаб дивизије и II Бригада налазе се на просторији Голија—Гацко.

4. — Њемачка моторизација у току прошла два дана од Требиња за Билећу стално је пролазила, исто тако Требиње—Ластва. ^јероватно да Њемци имају намјеру да очисте пут Требиње—Никшић, као и Билећа—Никшић, уколико не врше офанзиву на овај сектор.

Ја данас одлазим за Штаб дивизије, одакле ћу вам послати опширан извјештај.

С. Ф. — С Н.

Командант ппуковник
Шегрт, с. р.[4]

У вези овога извјештаја друга Шегрта, ја сам издао још једно наређење Штабу Никш. одреда: да руши темељито пут Гвозд—Шавник под руководством некога из Штаба, да одржавају везе са јединицама у Бањанима и да нас обавјештавају још живље и детаљније о свима промјенама.

Уколико је ово, пак, заиста једна велика офанзива против наше цијеле слободне територије, онда се слажем са другом Шегртом да желе успоставити везу са Никшићем, а онда би дошло и ово кратко повезивање Тара—Никшић, које одовуд од Пљеваља за сада не смију ни покушати, нити им је то могуће, пошто не знају наше снаге на овој страни у области прелаза.

[4] Владо Шегрт

Брзи пролазак двију дивизија кроз Пљевља и стални и даљи пролазак према Горажду, незадржавање у Пљевљима и непостављање „орст-командантуре", како су то Њемци увијек радили, — брине ме да те дивизије нису намијењене за Источну и Централну Босну, гдје је за Њемце, по сигурним обавјештењима која они вјероватно имају, важнији циљ: већи број наших група, наш ВШ итд. Ако је, пак, њихово пролажење из неких других разлога, „према Фијуми"[3] и т. сл., то ћемо ових дана имати празан Санџак од Њемаца, тј. и посљедњи Њемци би ишли за својим дивизијама, и то би се прво десило код Бродарева, код Матаруга, па онда овдје на р. Тари. Ако се, пак, то не деси до 20 ов. мј. најдаље, ја мислим да треба узети у обзир оно најважније: заиста једна највећа офанзива против наше територије, са свих страна, те сам мишљења да још сада треба свакој нашој бригади дати један шири маневарски сектор, са конкретним задатком: бављење на том ширем сектору, маневровање на случај непријатељског опкољавања, забацивање на случај непријатељског напада, обавезно и стално кидање веза, спречавање курира и рушење објеката и комуникација, будна обавјештајна служба, напад на мање гарнизоне и колоне, повезивање са сусједним групама — бригадама итд. Јер код оволиког и оваквог обруча, ако би се он употпуњавао, свако покретање цијеле војске рањеника и збјега на један одређен правац било би врло рискантно и могло би довести до криза сличних у Петој офанзиви. Међутим маневровање на одређеним просторијама, са притиском на четничке банде, разбило би непријатељу сваки велики план о уништењу чак и појединих група, а камоли већих скупина наше војске.

Ово сам мишљење узгред споменуо у вези овакве ситуације и у вези нашег ранијег дискутовања по овоме питању, када смо и заступали овакав начин вођења борбе док њемачке снаге не ослабе на садашњем нашем терену. Вјерујем да ће јединице II Дивизије доста пореметити непријатеља ако он има неки план опкољавања и офанзиве на нашу цијелу територију.

3. — Команда из Пиве не јавља никакве промјене са сектора Фоче, само спомиње да је једна група разоружаних Талијана (сигурно оних из Чајнича) стигла негдје око Шћепан Поља и пита гдје ће их упутити. Пошто је Тара велика, то сам наредио да их упуте правцем: Узлуп—Мештровац—Бобово—Мељак у састав талијанске бригаде мајора Пиве[0], која се налази са Г. Ш. за Санџак у области Мељака.

4. — Штаб Дурм. одреда ће данас у 8 час. са Негобуђа упутити свој 3. батаљон за попуну V Црн. бригаде. Има око 120 бораца. Моле да им се кадар врати кад предају људе. Ја ћу их

[5] Према Ријеци
[в] Марио Пива

ујутру упутити одавде на Ваш правац и нека их неко сачека и даље прихвати. Они ће поћи одавде из Боана 16 децембра око 6 час.

5. — Ово шаљем седми извјештај и немам још ни потврде да су сви примљени. Пошто са куририма шаљем и људе из овд. посадне чете, то ако немате какав одговор, нека друг Руди[7] бар потврди на мојој коверти пријем и нека курире одмах по одмору врати да ми се овдје јаве. Ово је потребно да знам: да ли су моји извјештаји стигли у ваше руке.

6. — Сјутра ће овдје стићи друг Бранко, друг Секулић и неколика артиљерца, па ће то све прослиједити до Вас.

Друг. борбени поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пом. начелника, пуковник:
Обрадовић[8]

БР. 163

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 15 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЦРНЕ ГОРЕ И БОКЕ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ САНЏАКА

280
15 децембар 3
12

ГЛАВНОМ ШТАБУ ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

1. — Према извјештају који смо добили од Главног штаба за Санџак, ситуација на тој просторији је сљедећа:

До 8 о. м. од Пљеваља за Чајниче прошле су двије њемачке дивизије, већим дијелом моторизоване. Послије 8 о. м. продужено је пребацивање њемачких снага истим правцем, али ове снаге су већином пјешадиске јединице са великим коморама.

Према изјавама Њемаца, ове њемачке снаге долазе од Рашке, преко Сјенице, Пријепоља, Пљеваља и даље за Чајниче.

Њемци немају сталног гарнизона у Пљевљима, већ су све трупе на пролазу, па према томе јачина ових снага у Пљевљима је промјенљива — некад мања некад већа, зависно од броја пролазећих трупа. Њемци пљачкају радње у Пљевљима, а исто тако и приватне станове.

Извјесне њемачке јединице налазе се у Ћуреву и на ушћу Сутјеске у Дрину. Једна група Њемаца у јачини од 200 људи

[7] Руди Приморац, тадашњи иачелник штаба Другог удариог корпуса
[8] Бранко Обрадовић

кренула је из Ћурева преко Брода и стигла је у Фочу. Тако исто велике колоне камиона прелазе од Калиновика за Горажде.

О стању у Чајничу и Горажду немамо сигурних података.

2. — На сектору Таре стање је непромијењено. На десној обали Таре налазе се само мање групице њемачких војника, који углавном прикупљају заостали материјал на овој обали.

3. — На територији Санџака коју су запосјеле њемачке јединице четници су почели поново са мобилизацијом. Тако је у Пљевља стигао војвода Ирић[1] и мајор Лукачевић-'. Они воде преговоре са Њемцима — свакако у циљу вршења мобилизације и сарадње са Њемцима.

4. — У јужном Санџаку стање је непромијењено. Наше јединице распоређене на овој просторији воде мање борбе локалног значаја са истакнутим дјеловима њемачких снага на линији Бродарево—Бијела Трла—Коврен. Уопште Њемци за сада не показују намјеру продирања према југу.

5. — Јединице Комског одреда ухватиле су мајора Величка Бојовића, команданта Комског четничког корпуса. Код њега су нађена извјесна документа из којих се види очајно стање у четничким редовима. Нарочито интересантно је писмо мајора Лашића упућено Величку Бојовићу[3] из кога се да закључити потпуно расуло четничких банди и њихова дезоријентација у садашњој ситуацији.

6. — Примили смо извјештај од замјеника политичког комесара.

7. — Прилажемо вам писмо политичким комесарима[4] и један чланак московске „Правде".

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Командант,
генералмајор
Пеко Дапчевић

Политички комесар,
Митар Бакић

[1] Богољуб Ирић, бивши жандарм. Први је од четничких вођа почео отворено сарађивати са окупаторима. Погинуо је 1944 године.

[2] Војислав Лукачевић, командант четничког корпуса у Санџаку. Ухваћен је са Дражом Михаиловићем и јула 1946 год. у Београду, осуђен и стријељан.

[5] Види док. бр. 198.

[4] Види док. бр. 154.

БР. 164

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА КОМСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 15 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О СИТУАЦИЈП НА ПОДРУЧЈУ: ПЕЋ, ПЛАВ, ГУСИЉЕ, БЕРАНЕ, АНДРИЈЕВИЦА

ШТАБ
КОМСКОГ Н. О. П. ОДРЕДА
Стр. пов. број 14
15-XH-1943 г.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Положај

1. — Према примљеном извјештају из Пећи, непријатељ и даље врши мобилизацију борачког људства од годишта: 16, 17 и 18, и то у Метохији, без разлике на вјерску припадност.

Такође, врши и мобилизацију људства као радне снаге. То људство камионима шаље за Руговску Клисуру, гдје посљедњих дана врши поправку дотрајалих дрвених мостова, срушених пропуста и потпорних зидова на комуникацији Андријевица—Пећ.

2. — Терор и убијања цивилног становништва у Пећи и околини сваким даном узимају све више маха, тако да је тамо завладало страшно стање, које је скоро неиздржљиво, нарочито за православни живаљ.

Посљедњих дана из Пећи је овамо избјежало 6 лица, која су се врло тешко пробила док су се нашла на ослобођену територију.

3. — У Плаво-гусињском крају нема промјена од посљедњег нашег извјештаја који смо Вам упутили, па до данас. Непријатељ и даље наставља са својим пријетњама за напад. Али, без обзира на то, има се утисак да се ипак непријатељ оријентише према војничкој ситуацији у Санџаку.

На овом правцу предузели смо рушење јавних објеката и пута.

Према једној непотврђеној вијести, италијански цивилни комесар из Андријевице, Куртони, који се је до недавно налазио, заједно са Лашићем, у Кучима, преко Албаније пребацио се је у Плав, гдје је ухапшен од Њемаца.

Његов замјеник прије три дана прешао је из Врмоше у правцу Коњуха. С њим је прешла и једна група од 50—60 четника, којима су Врмошани отказали гостопримство.

У том правцу упутили смо 14 ов. м. наш 2 Ударни батаљон, који се још није вратио са терена.

4. — У народним масама још увијек постоји страх од Њемаца и Арнаута, али у блажој мјери послије стабилизовања фронта у Санџаку.

Ових дана, у јеку панике од непријатељске офанзиве у овом правцу, која се претпоставља као могућа, имали смо једну интересантну појаву. Наиме, појединци нам се често обраћају с предлогом да наш Врховни штаб тражи од Савезника бомбардовање Пећи, Плава и Гусиња. Наши пријатељи из тих крајева, као и други, тврдо вјерују да би та мјера деморалисала муслиманско-арнаутске масе и потпуно један велики дио истих пасивизирала за мобилизацију и борбу противу Народно-ослободилачке војске.

Ми Вам у том погледу шаљемо и свој предлог, уколико за то постоје објективни војнички разлози.

5. — Приликом прегледа архиве Љубомира Вуксановића, бив. савјетника четничког Националног одбора у Андријевици, коју смо нашли закопану, открили смо главног четничког обавјештајца за Срез андријевички, у лицу Душана Драговића из Забрђа, који је љетос био борац 4 Ударног андријевичко-беранског батаљона, а сада је водник 4 батаљона IV Црнфгорске пролетерске бригаде. Открили смо и његовог главног повјереника Драгишу Јелића, шумара из Слатине. Обојица су ухапшени. Први се налази у затвору Штаба IV Црногорске пролет. бригаде, а други у затвору Војног суда овог Одреда.

При руци имамо хрпу њихових врло документованих извјештаја из 1942 године, по којима су четничке банде починиле дуги низ злочина у срезокима Беранском и Андријевичком.

Истрага у вези с именованим је у току. О крајњем резултату извијестићемо Вас својевремено.

6. — Наши ударни батаљони (2 и 3) постепено прерастају у бројно јаке војничке јединице. 2 батаљон данас броји 86 бораца, а 3-ћи 100 бораца. Људство је наоружано пушкама, по којих смо дошли путем разоружања села. Уз то имају и 5 п. митраљеза, 1 тешки митраљез и 1 лаки бацач. У току наредног дана добићемо и још један тешки митраљез, који смо пронашли у с. Кутима. Осјећа се велика оскудица у југословенској пушчаној муницији.

Тешких бацача немамо. Код IV Црногорске пролетерске бригаде имају три таква бацача без постоља, које нам је обећао Штаб поменуте бригаде, али пошто претходно буду поправљени. До данас их нијесмо добили.

Људство поменутих батаљона је врло сиров материјал, са помањкањем политичке свијести и великим дијелом четнички настројено. Да бисмо исто преваспитали недостају нам политички руководиоци. Као конкретан примјер наводимо наш 2 Ударни батаљон који, сем политичког комесара батаљона, нема

ни једног другог политичког руководиоца. Руководиоце смо тражили с терена, али исте не само да нијесмо добили него су слаби изгледи да ћемо исте и добити.

7. — Мобилизација за VII бригаду је у току. Изгледи за исту су осредњи; у многоме их условљава новостворена војничка. ситуација.

Из Лијеве Ријеке добили смо 12 нових бораца, које смо распоредили у наше ударне батаљоне.

С борбеним поздравом:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар,
Војо Зечевић

БР. 165

ИАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 16 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ЗА УПУЋИВАЊЕ БРДСКЕ БАТЕРИЈЕ У КОЛАШИН

Стр. пов. **16**
16 децембра ... 3

ШТАБУ IV ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

Одмах по пријему овога наређења упутите нам у Колашин брдску артиљерију која се налази код вас у Беранима.

Маршевање артиљерије до овамо организовати тако да се не би дешавало застајкивања по путу.

Поред тога потребно је организовати и добру пратњу јединици на путу до овамо, а то се може на тај начин што ћете ви од Берана до Андријевице дати извјестан дио људства са једним командиром чете, а од Андријевице нека тако уради Комски одред до Матешева или док не сретну неку јединицу VI бригаде, која патролира свакога дана до Трешњевика.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Печат: III. Ударна дивизија
Н. О. Војске Југославије

Политички комесар
Јован Капа

Начелник, мајор
Нико Јовићевић

БР. 166

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСЛ НОВЈ ОД 16 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ГАРИБАЛДИ" ЗА ГРУППСАЊЕ СВИХ АРТИЉЕРАЦА У ЈЕДНУ ЧЕТУ ПРИ ШТАБУ ДРУГЕ БРИГАДЕ

286
16 децембра 3

ШТАБУ ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ГАРИБАЛДИ"

1. — Све артиљерце, који се сада налазе у Колашину, упутите у састав Ваше II бригаде.

Ове артиљерце формирати привремено у једну чету, пошто су исти наоружани пушкама, и одредити им одговарајуће старјешине.

Ову чету Штаб II бригаде нека употреби као пратећу и за разна осигурања у позадини, напр. осигурање бригадне болнице, Штаба бригаде и сл. Циљ је да се ови артиљерци задрже груписани, како би се у случају потребе могли одмах употребити, због тога им не додјељивати борбене задатке.

2. — Друга Вајса Стјепана упутите за интенданта II Ваше бригаде, пошто је он ту дужност и до сада вршио.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб Корпуса
Начелник-пуковник,
Руди Приморац

БР. 167

ИЗВЈЕШТАЈ ПОМОЋНИКА НАЧЕЛНИКА ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 17 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. СВОМЕ ШТАБУ О СТАЊУ НА СЕКТОРУ ТРЕБИЊА, РИЈЕКЕ ТАРЕ И НИКШИЋА

Извјештај број 10

Пуковник Обрадовић
17 децембра 1943 год.
у 21 час

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

1. — Примио сам Ваше писмо од 15 децембра и по истом сам поступио.

2. — Сутра (18 децембра) у 8 час. упућујем АВНОС[1] на правац Колашина, а Ви га упутите даље гдје треба.

3. — Секулића[2] сам задржао овдје док стигне батерија и формираћу од Талијана једну батерију, коју ћу упутити одмах у Морачу.

4. — Смјештај рањеника овдје сам припремио и све готово чека њихов долазак. Они ће сутра ујутру кренути дијелом од Жабљака, а дијелом од Тепаца. Надам се да ће до прекосутра бити сви пребачени. Санитетски материјал ће Др Саша[3] овдје сачекати и одмах са талијанским љекарима и тим материјалом ће кренути у Морачу. Штаб одреда је тражио за његу неких својих рањеника и за сузбијање појављеног тифуса друга Др Алексића[4], па сам ја наредио да његу ових рањеника преузме другарица Ирина[r]\ а Алексић да остане у Жабљаку, пошто ви нисте Ирини дали неки нови распоред. Поред тога сам привремено наредио да друг Леко[6] остане као полит. комесар код ове привремене болнице у Боану. Стога ме извијестите: хоће ли то овако остати, како сам ријешио, или треба друга Лека или другарицу Ирину негдје слати, а Др Момира овдје из Жабљака привући.

Што се тиче исхране, ја сам данас овдје имао један састанак са оближњим одборима и ријешили смо нека питања исхране рањеника, нарочито у погледу мљечних производа и млијека за тешке рањенике.

[1] Антифашистичко вијеће народног ослобођења Санџака
* Душан Секулић
[5] Др Саша Божовић
[4] Др Момир Алексић
[5] Др Ирина Кнежевић
• Леко Радевић

Нешто хране ће бити добављено од Жабљака, јер изгледа да су они тамо утрошили доста хране, мада је и немају много. Штаб каже да им је друг Пеко[7] и друг Ломпар[8], при неком пролазу, рекао: да се храна троши и за пролазеће батаљоне, те су они изгледа хранили и своје батаљоне на положајима. Ако буде нешто више хране, ја ћу упутити како сте наредили у Ман. Морачу. О томе ћу Вас извијестити кад видим стање те хране.

Нисте ме извијестили: да ли ће ова привремена болница остати овдје и за које вријеме, како би се могло организовати боље — зимско — становање, припремати горива, док сам још ја овдје итд.

5. — Упућујем Вам артиљерце друга Риста" и друга Караџића[10], те их Ви распоредите. Они су изјавили да желе да се негдје распореде, а у овој Секулићевој батерији има три официра наша и један Талијан. Стога би доцније требало само додати у ову батерију неколико другова-бораца. Поред тога за ову батерију треба 10 мазги или јачих брдских коња, јер она има мазги само за један топ, а други ће некако до Мораче добацити превожењем појединих дијелова. Ово питање ријешите што прије, јер нам ова батерија може послужити добро, а има нешто и муниције за њу.

6. — Ситуација:

а) На Тари: Нема никакве нарочите промјене. И у току прошле ноћи, да се на ову страну прекрца 50 Њемаца и пошли су ка нашим положајима, те су их наши митраљезима растјерали и повратили су се на ону страну. На овоме сектору, у правцу Подпећа чула се јутрос јака борба, која је трајала око 2 сата. Вјероватно су наше неке јединице са правца Мељака изашле на свај пут, те су вјероватно извршиле препад на непријатеља. Нема никаквог знака да желе подићи мост.

б) Никшић: Њемци су гађали јаком артиљериском ватром цесту која води од Никшића према Вилусима, те је тукла простор Кусиде. Друго ништа се не примјећује.

Вијести, које Вам је сигурно Бранко[11] саопштио: о повлачењу Њемаца из Вилуса и Грахова, заузећу Билеће итд. нису још потврђене, мада су још у току прошле ноћи послане патроле.

в) Команда из Пиве јавља: да нема промјена на сектору Фоче и да се тамо осјећају мале њемачке снаге.

На осталим секторима нема промјена. Јављено ми је да је од Г. Ш. за Санџак послато једно писмо, па сам наредио да ми

[7] Пеко Дапчевић
[8] Душан Ломпар
[8] Редакција није могла установити на кога се односи.
[10] Војо Караџић
[11] Бранко Спасић

га пошаљу из Жабљака и ако стигне до ујутру, прикључићу га овоме извјештају.

7. — Сад сам примио преко Шавника ову депешу:

КОМАНДА МЈЕСТА ВЕЛИМЈБЕ

16 децембра 1943 г.

у 20.45 час.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Прије неколико дана, једна њемачка колона у јачини једног батаљона, потпомогнута четничким бандама, изашла је из Требиња преко Клобука и Космаша, гдје су јединице X Херц. бриг. водиле борбу са њима 2 дана, па су [се] на Вилусима непр. јед улогориле. Истовремено је из Билеће дошло, као њихово лијево крило, седам камиона Њемаца, такође потпомогнути четницима. Због овога се X бриг. повукла и заузела нове положаје: Вардар—Наљуса—Обљај, гдје се и сада налази.

Према ноћас добијеном извј. једног нашег друга. непр. се још налази на Вилусима. Њихова јачина: 5—600 Њемаца и 3—400 четн. банди. Од тешког оружја имају: 3 брдска топа и 1 пољ. хауб. код самих Вилуса. Међу четницима налази се нешто херц. четника под командом Риста Ковачевића, замј. Петра Бићевића[12]. По извј. овога друга они имају намјеру, како кажу, да нападну Бањане, гдје се налазе снаге X Херц. бригаде. У том циљу они су повукли све четн. банде од нас ка Вилусима и то из Општ. вучедолске и неких села Општ. бањске.

У Парешу код електр. централе налази се једна сатнија Хрвата, која врши осигурање моста и уједно служи као њихова заштитница. Четн. банде добијају храну од Њемаца. Обећавају им Њемци, како они кажу, да ће пошто разбију партизане дати им да организују жандармерију итд. Исто они проносе вијести да су они загарантовали (Њемци) да ће до 1 јануара (?) потпуно ликвидирати партизане. Према непотврђеним вијестима у Билећи и Требињу има врло мало, односно нимало Њемаца (?). Како се сазнаје из Херц. дивизије, постоји нека концентрација Њемаца код Стоца, са непознатим намјерама. Четници куда год прођу пријете народу: да кад пођу у офанзиву неће ништа партизанско и партиз. симпатизера оставити, већ ће све спалити, што већ код колебљиваца ствара забуну. III Херц. бриг. отишла

[18] Петар Бићевић, четиички „војвода", командант четничког корпуса у Херцеговини. Погинуо при отступању четника из Босне, почетком 1945 године.

је у правцу Билеће, а штаб Херц. дивизије налази се на територији Општине бањанске.

О свим насталим промјенама редовно ћемо Вас обавјештавати.

С. Ф. — С. Н.

Зам. команданта мјеста,
Мато Килибарда, с. р.

Дакле, из овога се види стварно стање тамо до 16 увече, те потпуно отпадају раније усмене вијести о тобожњим успјесима наших на овом сектору.

8. — Сад примих приложено писмо Г. Ш. за Санџак. Ја сам мишљења: да им се нареди да они задрже и снабдијевају наведени број Талијана, јер у Санџаку има за тај број људи хране.

9. — Извјештавају ме да су наши са једном десетином 16 ов. мјес. у 21 час извршили препад на Уздомир код Никшића и да су узбунили читави гарнизон. Утврђено да на Уздомиру нема више од 60 војника. Ово је, изгледа, помело банду неког Лалића, која је банда по ранијем обавјештењу имала да узме мјесто Заврњ са ове стране Уздомира. Иначе, никаквих промјена у овоме гарнизону.

18 децембра у 7 час.: Јутрос нема никаквих промјена на сектору р. Таре и Никшића.

10. — Ја ћу, уколико не добијем од Вас какве нове директиве, овдје остати још мало, док прихватим рањенике и упутим све што сте наредили, па ћу онда кренути к Вама, *г* предходно ћу овдје организовати службу обавјештавања.

Одлучио сам да један број Талијана задржим овдје код рањеника за случај каквог хитног транспортовања, јер се у ове овдје не можемо ништа ослонити, јер би то код какве кризе све клиснуло по пећинама.

С друг. борб. поздравом:

С. Ф. — С. Н.

Пом. начелника, пуковник,
Оорадовић

БР. 168

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 18 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. КОМАНДИ МЈЕСТА ПИВСКИ МАНАСТИР ЗА ПОВЕЋАВАЊЕ ПОСАДНЕ ЧЕТЕ У ЦИЉУ КОНТРОЛЕ ТЕРЕНА

ШТАБ
ДУРМИТОРСКОГ ОДРЕДА
Бр. пов.
18-ХИ-1943 у 0.50

КОМАНДИ МЈЕСТА

Манастир Пива

Предузмите сљедеће мјере:

1) Вашу посадну чету повећајте на тај начин што ћете у њу позвати најбоље људе без обзира на старост и задружно стање. Овако попуњена чета биће способна да извршава задатке који вам се садањом ситуацијом намећу. Контролу терена спроводите са највећом пажњом и са пуно вјештине тако да на подесна мјеста шаљете ноћне засједе и патроле ради хватања бандита и њихових веза. Рад јатака пратите пажљиво, прибирајте податке о њима и кад прикупите довољно података онда оштро материјално кажњавајте.

2) Најдаље до 21 овог пошаљите све дезертере уколико их има и мјесто 10 тражених другова пошаљите нам 20 другова из досадање ваше посадне чете, од којих најмање половина морају бити из чете а половину можете и новомобилисаних. Ово је потребно, као што је то и прије наглашено, ради одашиљања људства за VII бригаду и попуне наших батаљона.

3) Политички и војнички рад у посадним четама морате једном кренути с мртве тачке. Мора се од сада свакодневно одржавати настава. Команда чете ће извјештавати команду мјеста о раду, а ова овај штаб.

4) Политчки рад на терену развити у пуној мјери. Ту радити у сагласности са свим мјесним организацијама, а нарочито са одборима.

5) Према дезертерима поступати на овај начин: прво их позвати да дођу, и то их позвати преко патрола. Ако се не одазову привести их. У случају да одбјегну и да се крију материјално кажњавати.

6) Пошаљите извјештај у смислу ранијих тражења, а нарочито извјештај од друга помоћника који се односи на бандите.

7) Везу са Херцеговином и Ћуревом одржавајте редовно и о свему нас извјепггавајте.

Ситуација код нас је сљедећа:

Мање њемачке снаге налазе се на Тари с оне стране. Сви покушаји да пређу до сада су остали без успјеха. Заправо, прелаз је извршаван али су их наши борци сваки пут вратили назад.

Непријатељ је прошао са три дивизије кроз Пљевља у Босну и врло мале снаге држи у Пљевљима. Власт тамо имају муслимани и четници заједно. Од југа нема непријатељских напада. У Црној Гори је релативно добро. Друг Нико Стругар чисти са успјехом Црну Гору[1].

Радио-вијести нијесмо слушали има два дана јер имамо квар на радиоапарату. Уколико оправимо радио слаћемо вам вијести на вријеме.

Пошаљите нам извјештај о ауторитету наше власти у дијелу Жупе према Херцеговини јер смо приватно чули да је тамо наша власт одречена. Пишите нам детаљно о ситуацији код вас.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком,
Мићун Јауковић

Командант,
Јосиф Маловић

Одговорено
20/XИ 43

БР. 169

РЕЛАЦИЈА ШТАБА ШЕСТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 18 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ЗА ПЕРИОД ОД 1 ДО 15 ДЕЦЕМБРА

ШТАБ
VI ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 31
18-XП-1943 год.
у 20 час.

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Сходно наређењу тога штаба пов. број 46 од 18 нов. 1943 год.[1] достављамо релацију за протеклих 15 дана.

а. — О непријатељу.

1. — Четници. Послије разбијања четничких банди у Кучима, ови су се повукли са Њемцима у Подгорицу. Један дио четника је у блоку, други дио је преко блока на положајима око Нодгорице, држећи исте заједно са Њемцима и фашистима. Групице четника остале су на терену, скривајући се по планинским предјелима. На садашњем рејону ове бригаде, налази се више четничких групица у Прекобрђу, у укупној јачини 150. Групице

[1] Видн док. бр. 80.

[1] Редакција не располаже наређењем.

четника са капетанима Новицом Лазовићем и Настом Дедићем[2] налазе се на терену Жијево—Стравче (Брскут), у јачини до 40 четника. Од 1 о. мј. четници из Подгорице, организовани као жандармерија, почели су у групицама да излазе у села општина Доњи и Горњи Кучи, ради успоставе четничке власти и, како сами говоре, као претходнице њемачко-четничке акције. Јачина ових четника била је до 200. Предводио их је капетан Дракуловић[3].

Поједине четничке групице постоје још у Васојевићима. Осјећа се присуство ових у Краљским Барама и на терену Лијеве Ријеке. У Колашинском срезу, у Липову, у кући Саве Лазаревића, 3 дурмиторски батаљон наишао је на групу четника, који су измакли под борбом. Четници не показују неку већу активност и нигдје не држе положај.

2. — Њемци. Њемачке [снаге], према добивеним обавјештењима, у Подгорици нијесу појачане. Према терену који држе наше бригаде није показивано са те стране никакве активности.

Са правца Пријепоље—Пљевља, непријатељ је покушао да овлада комуникацијом Бродарево—Бијело Поље и Пљевља—Мојковац. Јачина непријатеља према изложеним подацима била је око 1.200 (Њемаца и муслиманске милиције). Непријатељ је располагао [са] око 12 тенкова и танкета, аутоматским оруђима, лаким и тешким бацачима и једним п. к. топом. Непријатељ је био активан и са овим су вођене борбе изнијете у тачци б.

б. — Распоред јединица. 1 батаљон од 1[-вог] до 4[-тог] био је на терену Прекобрђа у извођењу акција, од 4. до 8. у Колашину. 8[-ог] је пошао правцем Мојковац, 9. је био у Потрку—Шаховићи. Од 10. до 14. на терену Павино Поље—Лековина—Драшковина—Граб—Бијов Гроб. 15[-ог] Шаховићи — сада у Мојковцу.

2 батаљон од 1. до 4. на терену Јаблан—Брскут—Кучи у акцији противу четника. Од 5. до 8. у Пелев Бријегу, од 8. до 15. Лијева Ријека, гдје је и сада.

3 батаљон до 1[-вог] у Матешеву, од 2. до 4. у Прекобрђу ради чишћења терена, од 5. до 8. у Матешеву, 9. извршен је покрет за Слепач Мост, 10. до 15. на терену Слепач Мост—Јабучно—Градина—Кичево—Граб—Црни Врх, сада Потрк—Шаховићи.

4 батаљон до 1[-вог] у Лијевој Ријеци, 2. до 4. у Брскуту и Кучима ради извођења акције на четнике, од 5. до 8. у Лијевој Ријеци, гдје је и сада.

Штаб бригаде цо 8[-ог] у Лијевој Ријеци, од 8. до данас у Колашину.

[8] Четнички командант из Брскута. Погинуо код Фундине, у Кучима, 1944 год., са око 30 четника.
[3] Никола Дракуловић

в. — У тачци б види се становање и извршени покрети батаљона, које радње вршене су по начелима за извођење ових на просторији гдје би могли бити изненађени.

Борба. Од 2[-ог] до 4[-ог] са 2 и 4 батаљоном вршено је чишћење терена Брскута и Куча. Непријатељ није држао положаје, већ је, вјероватно добивши обавјештења о нашем доласку, напустио терен Стравча (Брскута) и Куча и отступио у Подгорицу. Покрети у циљу извођења ових акција вршени су са обезбјеђењем. Резултат акције био је повољан. Непријатељ је напустио терен и омогућен је позадинским властима слободнији рад. У овој акцији рањен је један четник, који је разоружан и пуштен кући. Код наших јединица није било губитака. План акције био је добро дат, али терен чишћења је у непосредној близини албанске границе, а четници, вјероватно обавијештени, напустили су своје дотадашње боравиште и кретали се поред границе. Људство је имало доста добро војничко држање и морал је на висини.

Од 2. до 4. вршено је чишћење Прекобрђа и околних села. Код ових акција није се наишло на отпор. Четничке банде, по свој прилици, биле су обавијештене од сељака, по прилици због присуства једног батаљона Комског одреда, који се налази на терену Мораче. Јачина четника у Прекобрђу, на челу са Бећиром Томовићем и Влаховићем, била је до 150 људи. Јединице су подешавале свој расгшред сходно ситуацији момента. Резултат акција био је, опште узет, повољан. Није било губитака ни са које стране. У овим акцијама извршена је конфискација 320 оваца, 20 говеди и 23 коња.

15 децембра ове године извршена је акција у Црњи (Баре) протизу четника у учесничком нападу на партизанску колону у Барама. Четници Милан Мартиновић, жанд. наредник четничке чете, и Јакша Мартиновић погинули су. Заробљено је 5 четника.

10[-тог] до 13[-тог], са 1 и 3 батаљоном, вођена је борба са Њемцима, муслиманима и четницима. Непријатељ је држао положаје Коврен, Љековина, Павино Поље, Драшковина, Мједово Брдо. Дјелови наше бригаде извршили су покрет у два правца и то: 3 батаљон правцем Слепач Мост—Јабучина — Градина—Грнчарево—Кичево—Мједово Брдо; 1 батаљон правцем Потрк—Миховићи'—Рајковићи—Грубешићи. Циљ покрета био је: задржати непријатеља на поменутим положајима и по могућству одбацити га. На непријатеља који је држао положаје око Павина Поља—Љековине—Драшковине—Мједовог Брда напад је био предвиђен овако: са 1 и 3 батаљоном ове бригаде дејствовати поменутим правцем; 3 и 5 батаљон IV бригаде да овладају Бијелим Пољем и наставе лијевом обалом Лима према Бродареву, гдје излазе у висину положаја Бијов Гроб—Бијела Трла.

[4] Вјероватно Муслићи

Наше јединице по овлађивању даљих положаја Граба—Бијова Гроба—Бијелих Трла извршиће бочни напад на непријатеља који се налази у Комаранима и Бродареву. Наши су извршили напад 10[-тог] ујутру, овладали Павиним Пољем—ЈБековином—Драшковином—Мједовим Брдом.

Ноћу између 10[-тог] и 11[-тог], у сарадњи са Бјелопољским одредом, наше јединице очистиле су село Граб. 11[-тог] увече наше јединице протјерале су непријатеља са чуке јужно од Бијова Гроба, али је непријатељ успио да у току ноћи истом овлада. Ноћу између 12. и 13., према плану предвиђеном од стране команданта сектора, III Санџачка бригада са 2 и 5 батаљоном извршила је покрет 2-ХН у 2 сата, правцем Козица—Црни Врх—Дуга—Бијела Трла, са задатком да у садејству са нашим јединицама, изврши бочни напад на непријатеља и овлада његовим положајем Бијела Трла—Бијов Гроб, одакле би се дејствовало бочно на непријатеља у Комаранима и Бродареву и олакшало батаљонима IV бригаде. Са нашим јединицама извршили смо напад на Бијов Гроб, овладали истим, затим продужили напад на Бијела Трла и одбијени. Док се вршило прибирање наших снага, непријатељ је напустио положај Бијела Трла и отступио у Комаране и Бродарево.

Резултати борбе били су повољни. Непријатељ је био одбачен са положаја и спријечено његово надирање правцем Шаховићи—Мојковац.

Губици непријатеља: 20 мртвих и више рањених Њемаца, 4 заробљена, 3 заробљена муслимана, као и 2 четника убијена.

Пало у плијен: 1 радио-станица, 14 коња, 6 пушака, 1500 метака, 2 сандука бомби бацача, 600 кг брашна, 100 кг сувога меса, ћебади и шаторских крила, као и остале војничке спреме. Уништена је једна танкета.

Наши губици: 6 мртвих, 14 рањених, међу којима један теже.

Напад није изведен батаљонима ове бригаде једновремено са батаљонима III Санџачке, те је због тога услиједило одбацивање њихових и наших јединица. Разлог овоме био је слаба веза која се тешко одржавала због рђавог времена, као и због тога што су јединице оперисале са разних праваца. Акција није била обједињена, сем што су углавном предвиђени правци напада, а III Санџачка имала је дуги марш.

г. — Непријатељска авијација показивала је извјесну извиђачку активност.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замјеник пол. комесара:	Начелник капетан:	Замјеник команданта мајор:
Војин Ђерковић	Војислав II. Нововић	Војин Тодоровић

БР. 170

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРИЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 18 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ДИВИЗИЈЕ

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 119
18 децембра 1943 год.
у .... час.

Ситуација и рад на сектору дивизије у времену од 8 до 18 децембра 1943 године

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

1. — Непријатељ, према досадашњим подацима, у гарнизонима Подгорица, Даниловград и Никшић није добијао никаква јача појачања. Мала појачања (Њемаца и Арнаута) уколико су и долазила оријентисана су за контролу комуникације Подгорица—Ријека Црнојевића и за појачање посаде у Даниловграду, опет свакако у вези са радом Ударне групе у Старој Црној Гори.

2. — Послије изненадног продора у Санџак, непријатељ није чинио никакве важније покушаје да продире даље од линије на коју је избио првога дана своје акције у Санџаку.

3. — Све до прије два дана сви извјештаји од Пећи и Метохије говорили су да окупатор нема јачих снага на томе подручју. Међутим јуче смо добили нека обавјештења, по којима су Њемци пребацили једну дивизију из Албаније у Пећ. Поред тога Њемци су прошлих дана пребацивали неко оружје из Пећи према Плаву и Гусињу. Са оружјем било је и хране. У тим крајевима Њемци врше мобилизацију.

4. — Четничке банде, расуте у мање групе по шумама у околини насеља која држимо, покушавају да се споје и образују неку врсту војничких јединица. За ово имају упутства од Лашића и других изрода. Непрестано популаришу њемачку офанзиву и на бази ње покушавају да што више мобилишу. Но, у томе немају много успјеха. У Подгорици се оснива некаква нова војска у италијанским униформама са црногорском капом на глави — федералисти.

Генералмајор фон Кајпер рекао је четницима да се држе до 20 овога мјесеца па се онда не треба да плаше никога. Поред тога је рекао да они (Њемци) могу да очисте терен ту и тамо али не могу да га одрже, али ако хоће да некуда прођу, то могу да ураде увијек.

5. — Немамо података да је прорадила комуникација Никшић—Билећа.

6. — Акције наших јединица:

а) Ударна група која оперише у Старој Црној Гори, према извјештају Штаба Групе од 13 овога мјесеца, прешла је комуникацију Ријека Црнојевића—Цетиње и том приликом очистила Г. Цеклин, Зачир, Љуботшв и ушла у Црмницу. У Црмници су наишли на организован отпор у селу Брчели. Ово село је било утврђено бункерима, а бранили су га око 200 националиста и 86 италијанских фашиста. Група је разбила одбрану ове помијешане банде и освојила село. Ту и на путу до Црмнице, Група је непријатељу нанијела сљедеће губитке: 20 мртвих и 40 рањених Њемаца; 68 убијених италијанских фашиста; 13 убијених четиика. Заплијењено је: 405 пушака, 57.000 пушчаних и митраљеских метака, 3 лака бацача, 7 пушкомитраљеза, 1 тешки митраљез, 15.000 бомби, 300 пари цокула, 500 пари веша и толико чарапа, 10 буради муниције и др. Наши су имали 4 мртва и 7 рањених.

Док је Група била у Црмници, Њемци су са извјесним снагама дошли на Љутотиљ, Прекорницу и Вир Пазар. Услијед такве ситуације Група је донијела одлуку да се пребаци преко комуникације Ријека Црнојевића—Цетиње, што је и учинила. Дошла је на Горње Улиће, а одатле два батаљона су отишла за Катунску Нахију, а два батаљона дошли су 13 ов. мј. на просторију: Добрска Жупа—Бурање—Градац. Ми смо Групи, у сахласности са Вама, наредили да се и даље задржи на терену Старе Црне Горе са задатком дејства на комуникацијама у тој области, на четничке групе итд.

б) Јединице IV Пролетерске бригаде су 8 овога мјесеца[1] повратиле Бијело Поље и том приликом заробиле 96 четника и 11 муслимана а убиле 25 четника, међу којима и команданта четничке бригаде Марковића. Заплијењено је нешто пушака и другог ратног материјала.

Јединице ове бригаде заузеле су 11 овога мјесеца брдо Јасен, јужно од Бродарева.

в) 12 овога мјесеца два батаљона VI Црногорске бригаде учествују први пут у борби са Њемцима. Људство ове нове бригаде показало се борбено и одлучно. Непријатељ је располагао са тенковима и са доста аутоматских оруђа. Наши су се морали нешто повући. Непријатељу су нанесени губици: 10 мртвих, више рањених и 4 заробљена Њемца. Уништен је 1 тенк, а заробљена једна радио-станица[2].

Досада је VI бригада имала 6 мртвих и 16 рањених.

[1] Јединице Четврте пролетерске ушле су у Бијело Поље 10 децембра 1943 год. Види док. бр. 150.

[8] Види док. бр. 150.

• г) Двије чете III Санџачке бригаде су, прије двије ноћи, напале њемачки магацин у близини Косанице и том приликом убиле 4 Њемца и 2 четника. Заплијенили су: 1 тешки бацач, 3 тешка митраљеза, 7 лаких бацача, 4 сандука мина за бацач и др.

д) V бригада је покушала да сруши мост на Смоковцу, код Подгорице, али у томе није успјела, јер је мост врло јак, а експлозива није имала у довољној количини.

ђ) Дјелови батаљона VI бригаде, који се налази у Матешеву, убили су у Барама 2 четника, а два заробили.

7. — Примили смо послате акумулаторе и директиву послату по другу Маровићу[3].

8. — 13 овога мјесеца овај штаб се преселио из Јабуке у Колашин.

СМРТ ФАШИЗМУ — СПОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар
Јован Капа

Командант, пуковник
Радован Вукановић

БР. 171

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 18 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА ЧЕТВРТЕ, ПЕТЕ И ШЕСТЕ БРИГАДЕ ДА ИРИХВАТЕ ЕНГЛЕСКЕ ОФИЦИРЕ И ДОПРАТЕ ДО ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Стр. пов. бр. 17
18-XH-1943 год.
у 17 час.

КОПИЈА

ШТАБУ IV, V и VI БРИГАДЕ

Енглези повлаче своје официре од Драже Михаиловића и ови су на путу ка нашим јединицама. Једна група официра путује у правцу Лима и треба их прихватити на десној обали ове ријеке. Они ће стићи послије 22 овога мјесеца. Ради тога штаб IV Пролетерске бригаде наредиће својим јединицама у долини Лима да у том правцу развију извиђачку и обавјештајну службу у циљу повезивања и прихваћања ове групе. По доласку учинити све да се што уредније и са што више пратње и осигурања допрате у штаб II Ударног корпуса.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар
Јован Капа

Командант, пуковник
Радован Вукановић

[3] Мирко Маровић

БР. 172

ИЗВЈЕШТАЈ ПУКОВНИКА ОБРАДОВИЋА ОД 19 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРИУСА НОВЈ О СИТУАЦИЈИ НА РИЈЕЦИ ТАРИ ПРЕМА ПЉЕВЉИМА И КОСЛНИЦИ

Пуковник Обрадовић Извјештај: број 12
]9 децембра 1943 год.
22.00 часа

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

1. — Ситуација на р. Тари:

Непријатељ је са р. Таре отступио према Пљевљима, чак до Илијина Брда. Јединице 4. батаљона Санџачке бригаде[1] налазе се на положајима Подпећа.

У борбама код Зеленборја (област Косаница—Подпеће) непријатељ је имао губитке. Заробљено је: 5 тешких митраљеза, више пушкомитраљеза итд.

На Косаници је био командант неки бандит муслиман Хазиз Врца[2], помоћник Звиздића Хасана, и како непотврђене вијести јављају и он је заглавио.

Детаља још немамо. Патроле Дурм. одреда су већ ухватиле везу са патролама Санџачке бригаде.

Непријатељ је прекинуо и ону жицу на р. Тари код прелаза, па сам наредио све, да се још ноћас прави скела на Леверу и да се на десну страну пребаци један дио Дурм. одреда и ступи у везу са осталим јединицама.

Како неки јављају са оне стране Таре, у Пљевљима нема Нијемаца, али те вијести нисам још провјерио.

2. — Данас сам извијештен, преко Жабљака, о стању у Босни. Извјешта-ј подноси Штаб јахоринског одреда и наглашено је да је такав извјештај послат Корпусу преко IV санџачке бригаде. Они извјештавају: да је у област Фоче и Калиновика мало Нијемаца, да су четници у цијелом томе сектору у распаду, само их има у Загори (непосредна околина Калиновика), да муслиманска милиција отворено и активно сарађује са Нијемцима, да је ту негдје око Фоче Крезовић[3] са три батаљона (?), да је у Источној Босни за нас врло добро: формирана је Романијска бригада, формиран нови корпус Источне Босне[4], Тузла и околина

[1] Ријеч је о Четвртом батаљону Четврте санџачке брпгаде.

[8] Азис Врца, један од главних сарадника Хасана Звиздића у организовању муслиманскс милиције. У данима ослобођења емнгрирао.

[5] Гојко Крезовић

[4] Односи се на Дванаести војвођански корнус којн се формирао у Источној Босни.

дале до сада 8000 бораца, да је формиран и Дрински одред, да се врши потпуна мобилизација у овој области итд. Извјештај је писан 13 децембра и потписао га је друг Гаговић[5] и неки Радовић°. Не спомиње се никаква акција Нијемаца нити каква њихова офанзива.

3. — Овдје се налази пуно Талијана и приспио је код мене снај ешелон официра, са два тал. генерала. Због исхране и по договору са друговима овдје на терену, ја их све морам прослиједити на правац Мораче и Липова и стога ме најхитније извијестите: шта даље да радим са њима.

4. — Рањеници ће до сутра до подне бити сви овдје пребачени.

5. — У вези овакве ситуације, ја ћу се вјероватно пребацити ближе на правац р. Таре и даље, па ћу Вас отуда обавјештавати, а гледаћу да утичем на послове на овоме сектору, уколико за то буде повољна ситуација. Извијестите ме стога о стању код Вас и на Вашем сектору.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Пом. начелника, пуковник:
Обрадовнћ

[5] Рајко Гаговић
[6] Редакција није могла установити на кога се односи.

БР. 173

ИЗВЈЕШТЛЈ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 20 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРИУСА НОВЈ О ПОВЛАЧЕЊУ НИЈЕМАЦА ИЗ КОСАНИЦЕ II РАЗБИЈАЊУ ЧЕТНИЧКЕ ГРУПЕ У КАМЕНОЈ ГОРИ

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

О. бр. 44

20 децембра 1943 год.

у 15.30 час.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Прије неколико минута имали смо телефонски разговор са командантом VI Црногорске бригаде, односно командангом соктора Шаховићи, другом мајором Жижићем[1]. Он нам је рекао да је један батаљон III Санџачке бригаде очистио Матаруге. Том приликом борци овога батаљона заробили су 11 четкика, а заплијенили 1 тешки бацач, 6 пушака и 1 пиштољ.

Даље јавља да су се повукли Њемци са Косанице и да је један батаљон III Санџачке бригаде добио задатак да овлада Косаницом, коју су послије одласка Њемаца посјеле четничке банде.

Према још непровјереним вијестима, батаљон, који је '5по пошао да пргти команданта II дивизије, п. пуковника Вучковића[2], наишао је, у Каменој Гори, на неку четничку банду и том приликом заробио 19 четничких бандита.

Батаљони IV Пролетерске и VI Црногорске успјешно чисге околину Бијелог Поља и Шаховића од четничких банди. На неким мјестима извјесни делови ових наших јединица прешли су Лим.

Стање у Бродареву непромијењено.

[1] Вељко Жижић
[1] ЈБубо Вучковић

Корда, у Санџаку, бори се противу муслимана и изјављује да ће остати вјеран сарадњи са партизанима[3].

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За штаб
в. д. начелника, мајор
Нико Јосићевић

П.С. Мајору Жижићу није било познато да су било који наши дјелови у наступању према Пљевљима, па смо га о истом обавијестили, наговјештавајући му да, према обавјештењима, наше снаге допиру до Ирине Горе код Пљеваља. Поводом тога наредили смо да се о томе тачније обавијести ради евентуалног •садјејства.

® Раде Корда, четнички командант, организовао је, 1941 год., сељаке на територији између рнјека Лима и Бистрице, планине Јадовника и Сјеничког среза.

Његова основна парола је била: борба против муслимана, и одбрана свога краја од свакога ко га нападне. Изјављивао је да се неће борити против НО Војске; уствари, он није имао ближег контакта с њом, нити је пак саоаћивао.

У свом командовању био је самосталан и водио је посебну политику. Сељаке је мобилисао према потреби. До апрнла 1944 год. није напуштао своју територнју, а тада је учествовао у борби око Мојковца, борећи се против НОВЈ.

Погинуо је 1944 године.

_ к

БР. 174

ПИСМО МИТРА БАКИЋА, ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ, ОД 20 ДЕЦЕМБРА 1913 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ПОВОДОМ ПОПУНЕ БРИГАДА НОЛИТИЧКИМ КАДРОМ СА ТЕРЕНА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. сл.
20 децембра 1943 године

ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА Ц. ГОРУ И БОКУ

Ваше писмо од 17 ов. м.[1] примио сам данас у 9 часова, и на исто Вам одговарам сљедеће:

1. — Ми смо тражили од IV и V Црногорске бригаде један дио политичких руководилаца за VII бригаду. Према досадашњем извјештају из бригада, нама ће недостајати замјеници комесара батаљона, 2 (два) политкома батаљона, замјеник комесара бригаде и цио политодјел, па молимо Вас да нам пошаљете другове који би одговорили тим функцијама.

За ове другове, као и иначе за све другове који долазе у наше јединице, нека мјесне организације дају партиске карактеристике из којих ће се видјети њихова партијност, политичка и теоретска уздигнутост, досадашњи политички и партиски развој појединаца, као и то: какве услове има за даљи развитак. Јер, само идући овим путем ми ћемо бити у стању да водимо правилну политику партиских кадрова у нашим јединицама.

Исто тако и ми, уколико будемо давали кадрове чз каших јединица, слаћемо заједно са њима партиске као и војне карактеристике.

Ово задње сам напоменуо због тога, што се је досад десило неколико случајева да су наши поједини другови без каракгеристика или са врло кр&тком и шаблонском карактеристиком, која уствари не означава заправо ништа, јер се из ње не могу видјети детаљније карактеристике политичког, партиског и друштвеког живота појединих другова — чланова Партије.

2. — Ми и сада хватамо чланке на руском језику из ,,Правде", али напомињем да нам сад та служба — информативна радиослужба није као раније организована, јер немамо апарата на струју, а са овим апаратом на батерије то много теже иде. До сада смо са Московског радија примили свега три чланка, од ко-

[1] Редакција не располаже писмом.

јих Вам задња три шаљемо, а за први чланак „Расте и јача пријатељство Чехословачке Републике и народа СССР-а" абратите се Главном штабу, јер сам њима послао један примјерак прије неколико дана.

Сваки примљени чланак слаћемо Вама.

3. — Послије нашег разговора ја сам писао дивизијша о грешкама наших јединица на терену. Поред писма, ја сам у неколико наврата упозоравао наше политичке комесаре, али, као што видим из Вашега писма, та се пракса и даље продужава, мада вјероватно у смањеној мјери, него што је раније било.

Ја ћу још данас написати писмо политичким комесарима, наравно у оштријем тону, и надам се да ћемо те грешке, које се дешавају, убудуће отклонити и спријечити.

4. — Ја се не сјећам да сам Вам обећао друга Коша[a] — политичког комесара једног батаљона I бригаде дивизије „Гарибалди", али Вам напомињем да нам је друг врло неопходан иако је посједник грешака, бар тако ме је обавијестио политички комесар његове бригаде. Са другом Кошом ја сам прије два дана опширно разговарао и надам се да ће тај наш разговор имати извјесних резултата у циљу његовог даљег рада и отклањања извјесних грешака, које је мени он и сам признао. Ми његд мислимо послати послије неког времена при политодјелу једне од наших бригада или у неку другу талијанску бригаду са већом функцијом, уколико се он поправи. Зато Вас молим да нам друга Коша оставите.

5. — Према извјештајима које смо данас добили од друга Бранка Обрадовића, пуковника и помоћника начелника нашег штаба, који се налази на Боану, Нијемци су отступили са Таре у правцу Пљеваља и јединице III Санџачке бригаде налазе се на положајима Подпећа, на комуникацији: Пљевља—Тара. Даље, у Санџаку—Пљевљима и сусједним гарнизонима нема већих дјелова Нијемаца. Добијамо утисак да туда они само пролазе, оставл.ајући за собом само мање дијелове као обезбјеђење.

Од једног италијанског војника, који је пребјегао из Боке, извијештени смо да се Нијемци уопште помјерају ка сјеверу. Ова вијест с обзиром на општи положај њемачких јединица на Балкану, као и на међуодносе међународне ситуацијо, није искључена, али с обзиром од кога смо је добили није вјеропатна. Зато провјеравајте и Ви са своје стране ову вијест, јер уколико је вјероватна то би за нас имало огромних политичких и војничких резултата и према томе бисмо поставили нове задатке пред нашим јединицама.

6. — Другарицу Бомбардели упутите нам заједно са првим куриром јер је она потребна за музичку групу а у слободно ври-

[1] Ерих Кош

јеме и ми је мислимо запослит код нас као стенографа и дактилографа.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

П. С. У VI Црногорској бригади налази се друг Блажо Марковић студент из Пипера. Како сам приватно обавијештен, он је искључен из Партије због једног конкретног случаја небудмзсти према једном петоколонашу. Колико се сјећам, мени је друг Блажо говорио да је та казна преоштра. Молим Вас да првом поштом извијестите уопште о животу и раду друга Блажа Марковића, као и о томе због чега је искључен из Партије, јер ћемо из те одлуке видјети какав став да заузмемо према њему, односно поновног пријема у Партију, јер имамо обавјештење да [се] у бригади држи врло добро.

Ово нам јавите што прије, да би га могли евентуално распоредити на неку дужност, уколико Ваша одлука о његовом искључењу не би имала трајнији карактер.

Политички комесар,
Митар Бакић

БР. 175

ИЗВЈЕШТАЈ НОМОЋНИКА НАЧЕЛНИКА ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 21 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. СВОМЕ ШТАБУ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА И О ПРЕБАЦИВАЊУ РАЊЕНИКА У БОАН

Извјештај: број 13

Пуковник Обрадовић
21 децембра 1943 г.
у 7 час.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Извјештавам сљедеће:

1. — Ваше писмо од 19 ов. мјес.[1] у 21 час примио сам јуче у 14 час.

2. — Ситуација:

а) На р. Тари: никаквих нарочитих промјена од података у моме извјештају бр. 12[2]. Јуче смо извијештени да се борбе чују чак код Илијина Брда (непосредна околина Пљеваља).

Наши од јуче ујутру подижу прелаз. Нађен је и један нови чамац, који ће бити искоришћен за скелу-плуту.

Издао сам наређење Штабу Дурм. одреда: да се у току данашњег дана пребаци један њихов батаљон на Косаницу, да се ту организује и постави телефон. Задатак батаљона: ужи мостобран и повезивање са јединицама на правцу Пљеваља и сјеверно и јужно од ове комуникације, — да се предузме најхитније рушење ове комуникације и да се прикупља растурени наш материјал и евентуално храна на лијеву обалу. На случај непријатељског поновног надирања, да се једним дијелом забаци на његов лијеви бок, тј. на правац Пренћана, а другим дијелом се пребацити на лијеву обалу но претходно порушити прелаз, односно скелу.

Упутио сам патролу за ГШ за Санџак, ради обавјештења.

Ако је непријатељ повукао своје побочнице и са Матаруга и Бродарева, онда, ја мислим, да он не жели остати на комуникацији куда је провео те дивизије горе за Босну. Нашом офанзивом на цијелу ову комуникацију, користећи за сада и II дивизију, ми бисмо олакшали онима у Босни.

б) На другим секторима без промјена.

3. — Рањеници: Јутрос до 10 час. биће и посљедњи рањеник пребачен овдје у Боан. Смјештени су удобно. Код овога питања, треба ријешити ово:

[1] Налази се V архиви Војноисториског института, рег. бр. 24—3, к. 391.

[2] Види док. бр. 172.

— Питање лаких и оздравелих рањеника —• гдје ће се упутити.

— Материјал ћемо прослиједити за Морачу, а овдје ћемо оставити доста материјала за тешке.

— Др Сашу[3] ћу задржати још овдје, да поправи стање код тешких, а она је иначе код ових рањеника врло добро постављена, има силног утицаја на њихово расположење итд.

— Ово хране што је пребачено овдје и то свега 2000 кг, и то: 1000 кг брашна, 500 кг макарона и 500 кг пиринча, ја мислим да се подијели на ову и морачку болницу, те ми реците хоћу ли тако и урадити.

— За ношење рањеника су другови организовали снагу, ка случај хитне потребе, те нисам ни задржао Талијане, како ћете видјети из сљедеће тачке.

4. — Талијани: До сада сам прослиједио око 500 Талијана и то у двије групе: једна за Г. Липово и друга за Г. Морачу. Овдје им се није могла осигурати храна ни смјештај. Издао сам наређења писмена НОО поменутих села, да им осигурају смјештај и исхрану до даљег наређења. Упутио сам из мог пратећег вода по једног друга, као делегата код ових одбора да помогну овај рад одборима и да се поврате са извјештајем: како су ријешена та питања. Забранио сам сваку злоупотребу, која им се иначе дешавала на путу довде. Напр. за један најлуксузнији ручни сат сељак даје кило хљеба и т. сл. Било је још неправилности — напада, уцјењивања „да их не би предали Њемцима" итд. Повешћу истрагу, па ћу Вас о свему извијестити.

Мајор Пива[4] је погинуо код Пљеваља, на самој раскрсници за Рудо и Чајниче. Вјероватно сте већ извијештени.

Код мене се налази она група официра са генералима. Ја сам их овдје добро примио, па сам им дао мало макарона и пиринча (свега 20 кг) да се поврате. Гладовали су успут, а кажу да им у појединим селима у Санџаку нису хтјели продати за лире, јер су рекли „да не важе". Ето, народ већ ударио и по окупаторској валути!

Ја ћу ову групу упутити сутра на правац Колашина, јер они стално говоре о неким авионима, аеродромима, ваљда пребацивању итд.

Што се тиче Талијана, ја мислим нека Оксилије[5] тражи сваки дан по два пута да им пошаљу хране из Италије, јер нема ни овај народ. Ја сам овдје на муци са објашњењима, јер су неки овдје чак познали и генерала и многе официре, који су долазили прољетос. Ја ћу у вези нар. ВШ све урадити, али Ви гледајте даље доље. Нека руше путеве и мостове.

[5] Др Саша Божовић
[4] Марио Пива
[5] Генерал Оксилије Вивалда

5. — Молим Вас издајте наређење, да се одмах поврати сав кадар 3 батаљона Дурм. одреда, који је упућен за попуну V бригаде, јер ће ови у одреду, под оваквим стањем на р. Тари и према Пљевљима, моћи мобилисати али кадра заиста нема. Ово треба најхитније урадити.

6. — 2. батаљон за VII бригаду упутићу на вријеме. Са овим батаљоном, у сагласности са Штабом одреда, очистићемо овдје неку банду око Струга, у току данашњег и сутрашњег дана. У вези с тим доћи ће код мене данас друг Јосиф Маловић.

7. — Није ми јасно то са силним Енглезима који долазе од Драже[п]. Да ли га то они свечано напуштају, или им је он дао објаве?

Кад је ријеч о мисији, сигурно је то славна Совјетска мисија, што би ме необично радовало.

Молим Вас да ми убудуће пошаљете овакав опширан извјештај, а нарочито депеше ВШ и радио-вијести, јер се онда тек могу уживљети у ситуацију, како и треба.

8. — Ја ћу остати овдје, како сте одлучили, али ако буде јаснија ситуација, ја ћу се пребацити у Санџак и отуда ћу Вас о свему обавјештавати.

Молим Вас пошаљите ми неколико свијећа за освјетљење, јер немам ништа, а за болницу такође нека интендант пошаље бар нешто петролеја или пак свијећа.

9. —- При поласку из Пљеваља друг Ј1еко[7] је предао неком другу „Шиљи"[8] (партијцу) сав пол. материјал и то умножене Историје итд., па се не зна гдје је тај сандук и да ли је изгубљен. Питати дивизију да ли је то негдје код ње, или код дивизиске болнице тамо код Вас.

С другарским борб. поздравом:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пом. начелника, пуковник:
Обрадовић

П. С. Прилажем девет кутија муниције за парабелум, које је нађено код једног војника при овд. болници.

• Дража Михаиловнћ
[7] Леко Радевић
[8] Редакцији није познато на кога се односи.

БР. 176

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕБЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 21 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА О СТАЊУ НА СЕКТОРУ ШАХОВИЋА

1ЛІТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
О. бр. 45
21 децембра 1943 год.
у 13 час.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Овога момента смо завршили телефонски разговор са командантом сектора Шаховићи, мајором Жижићем[1]. Он каже:

1. — На сектору су наши извршили извјесно прегруписавање.

2. — Два батаљона III Санџачке бригаде имају задатак чишћења Косанице. Један батаљон исте бригаде добио је задатак да очисти Маоче. Батаљон VI Црногорске бригаде из Мојковца пребачен је у Барице.

3. — Стање у Бродареву је онакво како смо Вам јуче јавили[2]. Прекјуче је тамо дошло око 80 Арнаута.

5. — Батаљон, који је пратио п. пуковника Вучковића[3], заробио је у селу Обарде 18 четника и заплијенио 2 тешка митраљеза и 1 пушкомитраљез.

6. — О ситуацији према Пљевљима не зна ништа позитивно. Према неким обавјештењима очишћено је све од Челебића до Подпећа.

7. — Групи батаљона IV Пролетерске бригаде у Бијелом Пољу наређено је да испитају могућност упада у Бродарево.

Штаб V Црногорске бригаде јавља да на њиховом сектору нема никаквих промјена. Савезничка авијација је прије три дана напала Подгорицу, али не знају резултат. Противавионска одбрана дјејствовала је дуго и јако.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За штаб,
в. д. начелника, мајор
Нико Јовићевић

[1] Вељко Жижић
[r] Види док. бр. 173.
[8] Љубо Вучковић

БР. 177

ПИСМО ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 22 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ИТАЛИЈАНСКОЈ ВРХОВНОЈ КОМАНДИ О БОРБАМА ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ГАРИБАЛДИ" НА ТЕРИТОРИЈИ ЦРНЕ ГОРЕ И О СЛАЊУ ПОМОЋИ ЗА ЊЕНО СНАБДИЈЕВАЊЕ

297
22 децембра 3
18.00

ИТАЛИЈАНСКОЈ ВРХОВНОЈ КОМАНДИ

Италија

Послије формирања италијанске дивизије „Гарибалди", која се налази под нашом командом, ми смо као и раније посветили сву пажњу тим јединицама и радимо свим силама да од њих створимо јединице које ће моћи одговорити тешком начину ратовања који ми водимо, а на који нису привикли Ваши борци.

У досадашњим борбама Ваши борци су оправдали наше повјерење и јединице дивизије „Гарибалди" су се чврсто повезале са јединицама нашег Корпуса, које су их примиле као равноправне суборце.

Наши борци су тешка срца примили вијест о погибији антифашиста: капетана Риве, мајора Пиве и десетине других који су пали храбро у борби за своју домовину противу заједничког нам непријатеља — њемачких освајача.

Дивизија „Гарибалди", која се налази под нашом командом и бори се раме уз раме са нашим јединицама, допринијеће својом борбом успостављању нових и здравих односа пријатељства између наше демократске и федеративне Југославије и будуће демократске и у пуном смислу антифашистичке Италије.

Ваши борци су поносни да Ваша дивизија носи име највећег националног борца Италије Гарибалдија. Они знају да борећи се под заставом Гарибалдија на Балкану, боре се за слободу и независност Италије.

И поред уложених напора и скромних могућности са наше стране, да олакшамо ситуацију борцима дивизије „Гарибалди", ми нијесмо у могућности, иако дајемо борцима дивизије „Гарибалди" све оно што дајемо борцима наших јединица, да задовољимо њихове потребе, које су много веће од потреба наших бораца. Борци дивизије „Гарибалди" борећи се противу њемачког мрског окупатора мисле на своју отаџбину и с правом траже да им укажете највећу могућу помоћ.

Зато Вас молимо да осигурате редовно снабдијевање — у храни, муницији, одјећи и обући — јединица дивизије „Гарибалди", којима много теже него нашим борцима пада ова зима и сурови услови ратовања.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар
II Ударног корпуса
Митар Бакић

Командант II Ударног корпуса,
генералмајор,
Иеко Дапчевић

БР. 178

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 22 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. НОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О СИТУАЦИЈИ НА ПОДРУЧЈУ КОРНУСА И О ИОТРЕБИ ЗА ФОРМИРАЊЕМ ЈЕДНЕ БОКЕЉСКЕ БРИГАДЕ

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. сл.
22 децембра 1943 год.
у .... час.

ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА Ц. ГОРУ И БОКУ

Примили смо Ваше писмо од 19 децембра 1943 године. На исто Вам одговарамо:

1. — Друг Радош Љумовић, интендант V бригаде, спретнији је и способнији од друга Боца[1], али по нашем мишљењу друг Боца има више политичког смисла, тј имa далеко правилнији однос према народу приликом набавке хране на терену од друга Љумовића. Зато смо се, у споразуму са Штабом III Дивизије у чију надлежност спада друг Љумовић, одлучили за друга Бошка (Боцу) Лазовића.

Интендант Главног штаба, према садашњем стању ствари, нема неког нарочитог посла и због тога сматрали смо да он може ту функцију обављати. Њему ћемо као помоћ додијелити још једног или двојицу другова способних интенданата. Те на тај начин интендантска служба Главнога штаба ће се одвијати на доста задовољавајући начин.

[1] Бошко Лазовић

2. — Што се тиче Ударне групе у Старој Црној Гори, она тамо остаје према нашем наређењу од прије неколико дана. Ми смо јој дали као маневарски терен читаву Стару Црну Гору, да дејствује на комуникацијама: Подгорица—Никшић, Подгорица—Котор; да врши мобилизацију људства.

Данас смо писали политичком комесару IV Пролетерске бригаде другу Воју Николићу да помогне друговима Бокељима у формирању бокељских јединица. Јер, ми смо одлучили да у перспективи формирамо једну Бокељску бригаду[2], пошто је то био захтјев политичких радника и претставника Боке на конгресима одржаним у Колашину. То је истовремено и политичка потреба, јер ће једна таква јединица успјети да врши даљу мобилизацију војника, као и да активизира народне масе у политичку борбу.

Ми Вас молимо, да и Ви са своје стране пишете Окружном комитету у Боки, да учине све што могу да се у једном догледном року формира Бокељска бригада...

4. — Наше јединице ушле су у Бродарево. Не примјећује се никаквих покрета у правцу наше слободне територије.

5. — Данас у 13.15 часова чули смо тешку вијест преко Радио-Лондона: да је при поласку за Александрију погинуо друг Иво Рибар-Лола. Та вијест нас је тешко изненадила, јер губитком друга Лоле наша Партија и наша омладина губи једног од најбољих својих чланова. Наши народи губе једног од својих најоданијих и најбољих синова.

За ову вијест и Ви сте вјероватно чули преко радија.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар,
Митар Бакић

П. С. Радио емисија станице АВНОЈ-а преноси се сваког дана на сектору таласне дужине 45, и то два пута дневно: у 12.45 часова и 20.30 часова. Слушајте је и објавите у градовима.

[г] Формирана је 5 октобра 1944 год. у Зупцима. Имала је три батаљона, јачине око 1000 бораца. Маја мјесеца 1945 год. формиран је и Четврти батаљон.

БР. 179

УГ1УТСТВО ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 22 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЦРНЕ ГОРЕ И БОКЕ ЗА ПРАВИЛНО ТУМАЧЕЊЕ ОДЛУКА ДРУГОГ ЗАСЈЕДАЊА АВНОЈА БОРЦИМА И НАРОДУ

сл.

22 децембра [194]3

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

2. — На другом свом засједању АВНОЈ-а у граду Јајцу новембра т. г. донесене су врло важне одлуке, као и декларација.

Ове одлуке и декларација АВНОЈ-а имају крупан унутарњи и међународни политички значај. Оне такође изражавају промијењени однос снага који је издејствован Народно-ослободилачком војском и ослободилачком борбом народа Југославије противу окупатора и унутрашњих непријатеља.

Одлуке и декларација народима Југославије отвориле су широку перспективу даљње борбе и јасно трасирали пут којим ће се кретати та борба и каквим ће се облицима политичког и државног живота завршити.

Но, да би одлуке и декларација постале стварност, за коју ће се борити народи Југославије и наша Народно-ослободилачка Еојска, потребно је претходно са њима упознати све слојеве народа и све наше борце.

Зато, у том циљу треба организовати најширу кампању ради разјашњавања резултата и одлука другог засједања АВНОЈ-а. На свим зборовима, конференцијама, митинзима истаћи историјски значај одлука, а специјално по питању краља и монархије. Истаћи и то, да те одлуке означавају- одлучујући корак у коначном учвршћењу нове народне демократске власти. Народне масе као и борци морају бити упознати са значајем стварања Националног комитета са другом Титом.

На тим масовним зборовима, конференцијама и митинзима доносити кратке резолуције и поздраве.

Из приложених одлука и декларација видјећете значајност и пресудност тих одлука у политичком, националном и државном животу наших народа.

Овоме послу приступити одмах.

3. — Другу Стојану Жугићу наредили смо прије неколико дана да се одмах упути к Вама и ми претпостављамо да је већ стигао. Он је постављен за шефа војно-позадинских власти при Главном штабу.

4. — Наше јединице ушле су у Бродарево и у Косаницу. Других промјена на нашем сектору није било.

5. — Остатак људства предвиђеног нашим наређењем за VII Црногорску ударну бригаду одмах упутите. Овамо је стигло око 80 бораца.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант
генералмајор,
Пеко Дапчевић

Политички комесар,
Митар Бакић

БР. 180

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 23 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА ДНВИЗИЈА И САМОСТАЛНИХ БРИГАДА О ОДЛУЦИ ЦЕНТРАЛНОГ КОМИТЕТА КПЈ О УКИДАЊУ ПОЛИТОДЈЕЛА У БРИГАДАМА И ПОСТАВЉАЊУ ПОЛИТОДЈЕЛА У ДИВИЗИЈАМА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. сл.
23 дец~~embra~~ 1943 год.
У час.

ШТАБУ II ПРОЛЕТЕРСКЕ, III УДАРНЕ, XXIX ХЕРЦЕГОБАЧКЕ ДИВИЗИЈЕ И ШТАБУ III и IV САНЏАЧКЕ БРИГАДЕ

Одлуком Централног комитета КПЈ од 23 децембра 1943 године укинути су сви политодјели при штабовима бригада овога Корпуса, а истом одлуком формирају се политодјели при штабовима дивизија и један политодјел за III и IV Санџачку бригаду.

При Штабу II Пролетерске дивизије одређен је одлуком Централног комитета од истог датума политодјел у сљедећем саставу:

1. Друг МИЛИНКО ЂУРОВИЋ, за руководиоца; досадашњи руководилац политодјела II Далматинске бригаде.

2. Друг ДРАГОЈБУБ МИЛЕНКОВИЋ, за културно-политички сектор; досадашњи члан политодјела II Пролетерске бригаде.

3. Другарица ЗАГА СТОИЛОВИЋ, за омладински сектор; досадашњи члан политодјела II Пролетерске бригаде.

Као појачање уз поменути политодјел истом одлуком одређени су:

1. Друг ТОДОР ВОЈВОДИЋ, досадашњи политички радник IV Пролетерске бригаде.

2. Друг РАДОЈЕ ЉУБИЧИЋ, досадашњи члан политодјела III Санџачке бригаде.

При Штабу III Ударне дивизије:

1. Друг БОШКО ЋУРИЧКОВИЋ, за руководиоца; досадашњи руководилац политодјела V Црногорске ударне бригаде.

2. Друг НИКОЈ1А ГАЖЕВИЋ, за културно-политички сектор; досадашњи политички радник ^ терену.

3. Друг НИКОЛА ДАРЧЕВИЋ, за омладински сектор; досадашњи члан политодјела V Црногорске ударне бригаде.

Као појачање:

1. Друг БОЖИДАР БРАЈОВИЋ, досадашњи члан политодјела V Црногорске ударне бригаде.

2. Друг АЦО ВУКОТИЋ, досадашњи замјеник комесара 2. батаљона IV Пролетерске бригаде.

При Штабу XXIX Херцеговачке дивизије:

1. Друг ВОЈО КОВАЧЕВИЋ, за руководиоца; досадашњи руководилац политодјела X Херцеговачке бригаде.

2. Друг ЕЛИ ФИНЦИ (Костић), за културно-политички сектор; досадашњи члан политодјела II Далматинске бригаде.

3. Друг ВУКАШИН МИЋУНОВИЋ, за омладински еектор: досадашњи члан политодјела X Херцеговачке бригаде.

Као појачање:

1. Друг АЦО БАБИЋ, досадашњи члан политодјела X Херцеговачке бригаде.

2. Другарица ЉУБИЦА МИХИЋ, политички радник.

При штабовима III и IV Санџачке бригаде:

1. Друг РАТКО РАДОВИЋ, за руководиоца; досадашњи руководилац политодјела III Санџачке бригаде.

2. Друг МИЛАН ТРЕБЈЕШАНИН, за културно-политички сектор; досадашњи политички радник при VI Црногорској ударној бригади.

3. Друг ДУШАН ВУКИЋЕВИЋ, за омладински сектор; досадашњи члан политодјела III Санџачке бригаде.

Као појачање:

1. Друг АЦО НИКОЛИЋ, досадашњи руководилац бригадног руководства СКОЈ-а IV Пролетерске бригаде.

Именовани другови ће се одмах јавити на своје нове дужности.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар,
Митар Бакић

БР. 181

ИЗВЈЕШГАЈ ОБАВЈЕШТАЈНОГ ЦЕНТРА ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЦРНЕ ГОРЕ И БОКЕ ОД 23 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. О СИТУАЦИЈИ У ХЕРЦЕГОВИНИ И НА ТЕРЕНУ НИКШИЋКОГ И ЗЕТСКОГ НОП ОДРЕДА

ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
— Об. центар —
Стр. пов. бр. 23
23 децембра 1943 године

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА ЗА ОБ. Ц.

Положај

Према подацима које смо добили од наших об. органа и об. повјереника, као и од Штаба X Херцеговачке бригаде, подносимо сљедећи извјештај:

1. — Сектор дејства јединица Херцеговачке дивизије и стање непријатељских гарнизона у Херцеговини. — Према извјештају Штаба X Херцеговачке бригаде, иста се налази на просторији Велимље—Дубочке—Перовићи—Пригредина са II (Бањско-вучедолским) батаљоном Никшићког одреда у с. Мацаваре (секција Требиње). Послије борби које су током овог мјесеца водиле X и III Херцеговачка бригада, Њемци су успјели да продру у правцу Вилуса и да тамо створе свој гарнизон. Њихова јачина је 400—500, рачунајући овдје усташе и домобране. Са њима се налази и око 500—600 четника из Кривошија, Црне Горе и Херцеговине. Изгледа да окупатор на овом сектору нема даљих офанзивних намјера, иако би четници хтјели да га покрену. Четничке банде облаче и њемачке униформе и протурају гласове о покретима Њемаца на читавом овом сектору у циљу чишћења. Међутим ови се гласови сматрају неоснованим с обзиром на извјештаје теренских радника око Билеће и Гацка и с обзиром на опште стање непријатеља у Херцеговини. Ове окупаторске снаге које се налазе у Вилусима већином су покупљене из гарнизона требињског и дијелом из Ластве и Билеће.

Непријатељски гарнизони у Херцеговини, према подацима из истог извора, врло су испражњени. Тако, према најновијим подацима, у Билећи нема Њемаца, док их у Гацку, Невесињу, па и Требињу има врло мали број. У Стоцу и ЈБубињу се налазе само мање домобранске снаге. Али, с обзиром на маневарску способност и брзину покрета непријатеља, а користећи моторизацију и комуникације, стање по гарнизонима је врло промјенљиво.

II бригада Херцеговачке дивизије налази се у Гатачкој површи, док је III бригада кренула у позадину непријатеља.

2. — Подручје Никшићког НОП одреда. — Јачина непријатељског гарнизона у Никшићу приближно је ова: 500 Њемаца, 400 итал. фашиста, 130 жандарма са око 700 разних ускока-четника, добјеглих из свих општина Никшићког одреда и са терена Дурмиторског одреда. Ови су већином ненаоружани. Но, изгледа да окупатор припрема њихово наоружање. Од наведеног броја ових, способни су да приме оружје око 300—400. Код њих се осјећа велика лабавост, неборбеност и деморализација. Поред тога прилично су и гладни, па траже храну од својих кућа. У циљу организације истих и регулисања њихове исхране и принадлежности на Цетиње је отпутовао издајник Иван Ружић. Од наоружања, окупатор у Никшићу има око 20 топова разних врста и калибара, од којих је само мањи број распоређен на положајима око Никшића.

На овом подручју стање је прилично добро, премда са мобилизацијом за нашу војску иде доста тешко, а што се тумачи као посљедица великог страха који је завладао у народу од окупатора и лажних вијести које убацују четничке банде у масе у вези са непријатељском офанзивом, као и тога што на овом подручју нема наших већих снага.

3. — Нодручје Зетског НОП одреда. — 15. ов. мј. око 2 сата ујутро приспјело је у Подгорицу из правца Скадра 17 камиона у којима је било 7 рефлектора са посадом у јачини од 150 људи. Иначе стање непријатељског гарнизона у Подгорици је непромијењено. Истог дана у Подгорицу је приспјело око 70 четника из Куча, Братоножића и Брскута на челу са Настом Дедићем и то са албанске територије. По свој прилици за њих су поручили Њемци да дођу, јер, наводно, врше некакву концентрацију четничких снага у Подгорици. Иначе, стање код четничких банди у Подгорици је слично стању оних у Никшићу. Немају довољно хране, а врло често долази до међусобних свађа.

Стање у Даниловграду и Спужу, према подацима којима располажемо, такође је непромијењено, премда у Спуж с времена на вријеме долази по 1 вод до 1 чете Њемаца, који се одмах враћају у Подгорицу.

О стању у осталим дјеловима са подручја овог Одреда немамо детаљнијих извјештаја, па чим добијемо извијестићемо, а од об. центра Зетског одреда очекујемо исцрпан извјештај, како о окупаторским снагама (нарочито на десној обали р. Зете), такр и о четничким бандама, и то како оним које се налазе на територији коју контролише окупатор, тако и о оним које се крију по нашој ослобођеној територији.

4. — Нодручје Ловћенског НОП одреда. — Од об. центра Ловћенског одреда до данас нијесмо добили никаквог извје-

штаја. Чим добијемо обавијестићемо о стању на том подручју. Об. центар тог одреда одмах ће нам поднијети извјештај у духу раније датих директива.

Према подацима које смо добили, непријатељ у Боки Которској располаже са релативно малим снагама (1000—1500) од којих већи број припада јединицама обалске артиљерије, које су јединице у Боку пребачене из Норвешке. Извјесне мање посаде налазе се на Гркавцу и на Црквицама.

Према извјештају помоћника политкома овог Штаба, окупатор и домаћи издајници на подручју овог Одреда испољавају изразиту слабост. На том подручју формирана су наша два ударна батаљона, и то један на територији Катунске Нахије, а други на територији Загарча, Комана и Бандића. У изгледу је формирање још два таква батаљона на територији Ријечке, Љешанске и Црмничке Нахије. Основана је команда мјеста у Катунској Нахији, а једна ће ових дана бити основана и у Ријечкој Нахији.

Њемци се сада поново ослањају на Крста Поповића, који је сада на том подручју наш најопаснији противник. О томе немамо детаљнијих података.

Са подручја Дурмиторског и Комског одреда не располажемо са најновијим подацима, па ће нам об. центри истих, а у духу раније датих директива, послати детаљне извјештаје.

С обзиром на присуство слабијих снага окупатора у Црној Гори, Боки и Херцеговини сада се не би могло говорити о неким офанзивним намјерама његовим, док, с друге стране, четничке банде стално проносе у масама вијести о некој претстојећој офанзиви, чиме изазивају велику пометњу и страх код нашег народа, тако да долази до таквих појава да сељаци бјеже са територија које ми контролишемо под скут окупатора, као и до дезертерства. Тако се напр. десило на подручју Никшићког одреда да је из села Лукова одбјегло око 30 сељака, као и са подручја Дурмиторског одреда из села Бијеле. Исто тако, од 56 бораца Дурмиторског одреда који су били одређени за 1 батаљон V бригаде одбјегло је и упутило се својим кућама 34 борца, од којих су 8 ухваћени од патроле пратећег батаљона овог Штаба н током истраге је утврђено да је до дезертерства дошло захваљујући томе што је један сељак дошао и казао истима да су Њемци окупирали Шавник и рекао им да они немају више за шта да се боре. Због овога је потребно најенергичније сузбијати овакву безочну непријатељску пропаганду и сва она лица која проносе такве и сличне вијести приводити на најстрожију одговорност, док, с друге стране, масе треба правилно обавјештавати о ситуацији. Ми можемо и морамо сузбити овакву непријатељску пропаганду и ширење лажних и паникерских вијести, а то ћемо

урадити нашим правилним радом и добро развијеном обавјештајном службом и службом контрашпијунаже.

Од једног нашег друга из Тузи добили смо извјештај да се једна њемачка дивизија упутила из јужне Албаније у правцу Пећи. Ово ће Штаб Комског одреда провјерити и о томе нас обавијестити.

Што се тиче непријатељских гарнизона и њихове јачине, као што смо већ напоменули, они су врло промјенљиви, јер је непријатељ у стању, захваљујући превозним средствима и комуникацијама, да за врло кратко вријеме изврши концентрацију на извјесном мјесту и да постигне изненађење. У том циљу ми морамо нашу об. службу развити што дубље у позадину непријатеља и обезбиједити добре и сигурне везе, тако да бисмо бар донекле могли сазнати о непријатељским концентрацијама у позадини и наше штабове о томе на вријеме извјештавати, те тако не доживјети изненађења, која смо, нажалост, често доживљавали.

Об. центри одреда ће нам одмах поднијети извјештаје са свог подручја. Исто тако ће нам што прије доставити тражене спискове четника, као и податке о њиховим злочинима, како бисмо их могли доставити на вријеме 06. центру II Ударног корпуса.

О свим значајнијим промјенама извјештавати нас најхитнијим путем.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Достављено:

Штабу II Ударног корпуса за об. центар
Штабу III Ударне дивизије за об. центар
Штабу V Црногорске бригаде за об. центар
и свим штабовима одреда за об. центре.

(М. П.)

За об. центар,
Рашо Радовић

БР. 182

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 23 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ НА ТЕРИТОРИЈИ ОДРЕДА

ШТАБ
ДУРМИТОРСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Бр
23-XП-1943 год.
у_____час.

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Положај

Стање на територији овога одреда од посљедњег нашег извјештаја је сљедеће:

1) Њемачке снаге са десне обале ријеке Таре повукле су се за Пљевља 19 овог мјесеца. Наше снаге налазе се на Косаници и Зеленом Борју у правцу Подпећа.

Ситуација код нас послије продора Њемапа до ријеке Таре, како смо вас и прије извијестили, знатно се погоршала. Четничке банде у Ускоцима, Шаранцима и Дробњаку почеле су активно да раде и да роваре — ометајући рад народне власти и команди мјеста. У циљу растјеривања и уништавања четничких банди послали смо наш V батаљон на терен. Наш IV батаљон упутили смо према наређењу Штаба II ударног корпуса у област Косанице и Глибаћа са задатком контролисања тога терена и прикупљања хране која је остала на путу Пљевља—ријека Тара.

Заустављањем Њемаца на ријеци Тари и њиховим одласком ситуација се почела поправљати и уколико се ситуација буде и даље повољно развијала прилике и рад ће се убрзо нормализовати.

Рад народно-ослободилачких одбора и команди мјеста почео се поправљати иако је био њихов рад прилично поклекнуо. Извршићемо, уколико нам прилике буду дозвољавале, реорганизацију команди мјеста.

Политички рад приликом доласка Њемаца на Тару био је попустио јер смо били ангажовани у пребацивању болница које су се пребацивале преко нашег терена, евакуацији наших магацина, као и заузимљивости на положајима. Сада смо повећали политички рад у заједници са осталим организацијама, да бисмо поправили стање.

2. — Мобилизација на нашем терену до продора Њемаца ишла је врло добро. У бригаде смо послали до сада: 241 борца у IV и VI бригаду, као и у пратећи Главног штаба и Штаба

II ударног корпуса. Такође смо према наређењу тога Штаба упутили на болничарски курс 15 другова. Према наређењу Штаба II ударног корпуса упутили смо у V бригаду 135 бораца рачунајући и командни састав. Исто тако према наређењу Штаба II ударног корпуса и наређењу тога Штаба у VII црногорску бригаду упутићемо сјутра наш II батаљон у јачини од 170 бораца. Свега упућено у бригаде 561 друг.

Наш IV батаљон који се налази на територији Санџака за сада има 100 бораца, а наш V батаљон који је сада на нашем терену има 80 бораца.

Малобројност наших батаљона који су на терену је из разлога што нам је приликом продора Њемаца до Таре дезертирао приличан број људства, а нарочито из V батаљона који је прије ове ситуациЈе био предвиђен за V бригаду, мјесто III нашег батаљона кога смо по наређењу Штаба корпуса упутили мјесто њега. Разлог оволиког дезертерства из V батаљона јесте што је у њему људство било четнички расположено, а у батаљону није било руководства пошто је исти био предвиђен за попуну V бригаде. Један број ових дезертера већ се вратио у своје јединице, а један дио побјегао је за Никшић, а један диб још се није пријавио. Настојимо да их прикупимо. У нашим посадним четама, као и стражама има око 200 људи. Свега до сада мобилисано 941 борац. Са овим је код нас мобилизација од 16—40 година извршена 80%. Надаље ћемо постепено вршити позивање нових бораца. Број одбјеглих са дезертерима повећао се.

3. — Економско стање нашега одреда је врло слабо. Храну коју смо имали, већим дијелом смо раздијелили народу, чије прикупљање иде врло тешко. Такође смо болницама и Талијанима, којих је било око 600, а који се и данас налазе код нас, давали храну. Уколико и даље остану на нашем терену, бићемо у потпуној немогућности да их исхрањујеМо, јер је народ у нашем срезу потпуно исцрпљен. Наши батаљони хране се из магацина а позремено и са терена.

4. — Политички и војнички рад у батаљонима постављен је на правилној основи и настоји се да се борци у батаљонима што боље уздигну. У V батаљону немамо потпун број руководилаца, па смо зато тражили од Штаба корпуса да нам се извјестан број политичких и војних руководилаца врати из III батаљона кога смо послали у V бригаду. Сви борци у батаљонима су наоружани пушкама, а пушкомитраљеза нам недостаје.

5. — Борбеност наших батаљона овом приликом на Тари је била добра. У борбама са Њемцима, непријатељ је имао 10 мртвих војника, оно што се стварно видјело, а врло могуће и више, пошто се у ноћним борбама није могло тачно оцијенити.

У овим борбама наши губици су 2 мртва и 2 рањена друга.

6. — 15 бораца за пратећи батаљон тога Штаба који су били упућени, усљед новонастале ситуације повраћени су с пута, па ћемо их накнадно упутити.

7. — Везу са Херцеговачким јединицама одржавамо, посљедњи курири нам се још нијесу вратили, али према ранијим подацима Њемци су у самом Гацку мање јачине, а такође према најновијим извјештајима Њемаца у Фочи нема, већ се налазе мање четничке групице.

Њемци се налазе у Пљевљима пролазећи у правцу Чајнича.

Према извјештају Санцачког главног штаба до сада су прошле 3 моторизоване дивизије у правцу Чајнича, изгледа да пролазе за Сарајево.

Такође према извјештају IV Санџачке бригаде Њемци стално пролазе преко Пљеваља у правцу Чајнича и да ће још пролазити за 15 дана.

III Санџачка бригада налази се на положајима око Подпећа, на комуникацији Тара—Пљевља; имала је борбу с Њемцима и четничким бандама, том г.риликом убила је 2 Њемца, 5 четника заробила, а заплијенила 5 тешких митраљеза и више лаких.

II Далматинска бригада налази се на Глибаћима. IV Санџачка у области Бобова. Дјелови IV и VI налазе се у околини Бродарева према Пријепољу.

О свима новим моментима на вријеме ћемо вас обавијестити.

С другарским поздравом,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб одреда,
политички комесар,
Мићун Јауковић

П. С. Друг командант је на терену, па према томе није могао ни потписати овај извјештај.

БР. 183

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВНЗИЈЕ НОВЈ ОД 24 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ НА НРОСТОРИЈУ ЛУТОВО У ЦИЉУ НАПАДА НА НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ПОЛОЖАЈЕ ВЈЕТАРНИК—ПОГАНЕ МЕЂЕ

О. бр. 21
24-X-43.

ШТАБУ V ЦРНОГОРСКЕ Н.О.У. БРИГАДЕ

Положај

Да би олак^1али положај нашим снагама, које се налазе на терену Васојевића, а које су нападнуте јачим непријатељским снагама од Подгорице, Пећи и Рожаја, поступите по следећем:

1). Једну чету У-ог бат. оставите на простору од Јелина Дуба до Пелева Бријега, која ће се на том простору поставити на најподеснијем мјесту одакле ће најефикасније узнемиравати непријатеља, тако да овај стекне утисак, да ће бити напад са те стране.

2). Све остале снаге у току ноћи 23/24-ог ов. мј. пребацити на просторију Лутово, тако да сви дјелови стигну на одређено мјесто до 4 сата 24-ог-X-943 год.

3). Са просторије Лутово предузети напад на положаје Вјетарник—Погане Међе и то тако да са једним батаљоном овладате и заузмете Камену Главу кота 1262; са једним батаљоном заузмете Анташевац кота 1283; са једним батаљоном заузмете Вјетарник (касарна).

Напомињемо да се и са једне и друге стране пута код касарне налазе два истакнута ћувика, којима требате безусловно овладати. Остатак V батаљона оставите у Лутову, као резерву. Овај батаљон треба да се добро осигура на мјесту становања и затвори све правце ка Лутову, везујући се са батаљоном који ће овладати Каменом Главом.

4). По заузимању положаја: Камена Глава, Антешевац, Вјетарник, на овима оставити мање дјелове са аутоматским оруђима, а остале дјелове спустити на цесту у циљу темељитог рушења исте. Упућивати дјелове у правцу Јаблана, Ножице и Душака с једне стране, а у правцу села Бољесестре са друге стране.

5). Гледати и настојати да се ухвати веза са Брскутом у циљу повезивања са позадинском брскутском четом, којој ставити у задатак садејство нашим снагама.

6). Сва тешка оруђа без обзира на тешкоће терена узети са собом па макар их и борци носили.

7). Рањене и болесне другове слати у Лутово, гдје ће се налазити бригадно превијалиште.

8). Исхрану организовати, тако да се не деси да другови гладују.

9). Знаке распознавања имате.

10). Ми ћемо се налазити у Лутову, гдје нам извјештаје редовно и на вријеме слати.

11). У напад из Лутова кренути 24-ог овог мјесеца у 4.30 часова.

12). Чету коју остављате на сектору Јелин Дуб—Пелев Бријег у случају јачег притиска оријентисати према Лутову, али јој скренути пажњу да свој задатак врши докле год може.

13). Наређење за даље задатке добит ћете благовремено од нас.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

23-X-943 у 14.30 часова

Ком. Зет. одреда
Вој. Тодоровић[1]

Начелник ппуков.
Бож. Лазаревић[2]

[1] Војин Тодоровић, командант Зетског НОП одреда, вршио је тада и дужност замјеннка начелника штаба Треће ударне дивизије и у том својству потписао наређење Петој црногорској НОУ бригади.

[1] Божо Лазаревић

БР. 184

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 26 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. КОМАНДИ МЈЕСТА ПИВСКИ МАНАСТИР ЗА УПУЋИВАЊЕ ОДРЕЂЕНОГ БРОЈА БОРАЦА И ЗА СТАЈІНО ПОСТАВЉАЊЕ ЗАСЈЕДА ЧЕТНИЧКИМ ГРУПАМА[1]

ШТАБ
ДУРМИТОРСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Бр. 76
26-XП-1943 год.
у . . . . час.

КОМАНДИ МЈЕСТА

Манастир Пива

1) Људство које сте требали упутити још 23 овог мј. нијесте нам још послали. Зашто и из којих разлога то нијесте учињели? Навели сте неке разлоге, који заиста не могу бити никакав разлог, јер кад се нешто тражи — онда се тражење мора извршити, а не да разлог неодашиљања буде обућа или преморeност — како сте ви навели. Људство тражено уколико није послато — одмах га **упутите;** ово схватите као врло хитно — те према томе и поступите. Послаћете тражени број.

2) Још нијесу и поред толико наређења престала уобичајена пушкарања и трошење муниције без икакве потребе. Зато још једанпут преко одбора издајте наређење да се забрањује свако непотребно пуцање било по дану или по ноћи, а ко се ухвати да пуца послије овог наређења — приводити команди мјеста и оштро материјално кажњавати.

3) Политички рад морате развити у што јачој мјери. Наш рад мора бити рад на терену — објашњавајући ситуацију народу. Дешавало се до сада да сви чланови команде по 10 или 15 дана сједе у команди не излазећи на терен. Са том праксом мора се престати и на терен ићи обавезно, а у команди остављати по једнога, који свакако може свршавати све послове. У петнаестодневним извјештајима навести: колико је одржано конференција за протеклих 15 дана и ко их је одржавао, да ли команда, одбори или теренски радници!

4) Од Штаба II корпуса добили смо наређење да одмах приступимо потпуној мобилизацији на нашем терену. У том циљу предузмите нову мобилизацију — позивајте људе и прикупљајте, тако да до **20 јануара** 1944 године пошаљете овоме штабу **30 људи.** У овој мобилизацији направите оно што сте погрије-

[1] Крај документа није сачуван.

шили у досадашњој мобилизацији. Ову мобилизацију изведите правилно и не дозволте да вам се прокраде ма и најмања грешка — и да негдје остану двојица, а негдје и један да се позива.

5) Са посадном четом, која је бројна, а у којој се налазе добри људи, вршите контролу терена — постављајте данонoћно засједе на путевима, куда банде евентуално пролазе, јер се на тај начин једино могу уништити. Откривајте јатаке — а послије прикупљених података саслушавајте и оштро кажњавајте.

Предузмите потпуну контролу терена и не дозволите да и најмањи кутак остане а да не контролишете.

6) Дезертирали су из II батаљона Цицмил Стеванов Стојан из Стоца и Тадић Милошев Радоје — настојте да их ухватите и одмах их спроведете овоме штабу.

7) И везу што хитније успоставите.

8) Извијестите нас о ситуацији на вашем терену, као и на сектору Херцеговачке дивизије.

9) Пошаљите нам списак посадне чете, као и страже на Брезни, са детаљним карактеристикама. Ниједног лабавог не остављајте у посадној чети, бирајте само добре људе — који ће знати извршавати постављене задатке.

10) Ситуација у Санџаку добра је — повољно се развија. Њемци су у Пљевљима — врло мали гарнизон — и нешто око Пљеваља. До сада је кроз Пљевља прошло око 4 дивизије — прошле су правцем Чајниче—Горажде—Рогатица—Сарајево—

Наше јединице налазе се око Пљеваља. Бродарево је заузето. Дурмиторски батаљон Јанка Тадића из VI бригаде улетио је први у њега — на тенкове су скакали и убили око 60 Шваба —

БР. 185

ПИСМО ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 27 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ПОВОДОМ ОДЛУКЕ ЦК КПЈ О ФОРМИРАЊУ ПОЛИТОДЈЕЛА У ДИВИЗИЈАМА И ОРГАНИЗОВАЊУ ПАРТИСКОГ КУРСА ПРИ ШТАБУ ТРЕЋЕ ДИВИЗИЈЕ

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. сл.
27 децембра 1943 год.
у .... час.

ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА Ц. ГОРУ И БОКУ

1. — Од Централног комитета КПЈ примили смо 23. XII депешу сљедеће садржине:

„Уз помоћ Гажевића[1], Вељко Мићуновић се одређује за руководиоца партијских курсева у оквиру III Дивизије. Курсеве комбиновати са курсистима из позадине, такође и Санџаклија. План курсева послаћемо одмах".

23. XII добили смо такође сљедећу депешу:

„Пошто не можемо дати политодјел за сваку бригаду, то ће један ојачан политодјел радити за читаву дивизију. За II Дивизију одређујемо Милинка Ђуровића за руководиоца, Драгољуба Миленковића за културно-политички, Загу Стоиловић за омладински, Радоја Љубичића и Тодора Војводића за појачање политодјела. За III Дивизију Бошка Ђуричковића за руководиоца, Николу Гажевића за културно-политички, Николу Дарчевића за омладински, Божидара Брајовића и Ацу Вукотића за појачање политодјела. За XXIX Дивизију Воју Ковачевића за руководиоца, Ели Финција за културно-политички, Вукашина Мићуновића за омладински сектор, Ацу Бабића и Љубицу Михић, коју ћемо послати, за појачање политодјела."

Пошто се друг Мићуновић налази у II Пролетерској бригади, с ону страну Лима, то све до његовог доласка нећемо ништа предузимати за организацију курсева, а поред тога није нам послан ни план курсева. Чим дође друг Мићуновић ми ћемо вам јавити, тако да би и ви на овај курс могли упутити један број другова — партијаца.

Друга Гажевића упутите одмах у овај Штаб ради преузимања новододијељене функције.

[1] Никола Гажевић

2. — Од п. пуковника Цицмила обавијештени смо да је ЦК КПЈ упутио једно писмо друговима Албанцима[2]. То писмо однесено је код вас. Пошто се код нас налази друг Васко[3], кандидат ЦК КПА, то писмо упутите овдје код нас ради предаје истоме, јер он очекује одговор на нека своја писма која је њему упутио.

3. — Штаб Комског одреда извијестио је да су: Јеврем Лекић, Милоња Ивановић, Вешовић Рајко и Радуновић Данило, чланови НО Одбора из Краљских Бара, предани Војном суду у Андријевици због јатаковања са четницима. Војни суд их је послије саслушања предао Среском НО Одбору, који их је касније пустио својим кућама.

Штаб IV Пролетерске бригаде извјештава да се у појединим народно-ослободилачким одборима налазе људи који по својој прошлости и држању према народно-ослободилачкој борби не заслужују то мјесто.

Извијештени смо исто такође да је стање у НО Одбору у Ровцима врло слабо, због присуства у њему нама непријатељских елемената.

Јасна је чињеница да овакви НО Одбори не могу вршити своју функцију како то изискују интереси народа и интереси наше народно-ослободилачке борбе.

У првом реду, одбори у таквом саставу нису патриотски органи, који имају за циљ да кроз здрави национални патриотизам рјешавају све проблеме који проистичу из те основне функције, тј. нијесу у стању и неће да врше политичку и војну мобилизацију на подручном терену Даље, они као такви не могу имати социјалног саосјећања за сиромашне.

Народно-ослободилачки одбори у таквом саставу временом постају не упориште наше политике и наше борбе, него четничке агентуре, које на сваком кораку саботирају наше наредбе, и настоје да нам компликују односе у селима чији су они претставници.

Штетне посљедице од оваквих НО Одбора осјећају се и на друге чланове НО Одбора, као и на однос војске према нашој власти.

[2] ЦК КП Југославије пружао је друговима у Албаиији помоћ у формирању КП н стварању НОВ Албаније. Ова помоћ пружена је одашиљањем другова у Албанију и савјетима преко писама.

Редакција претпоставља да је ово једно од таквих писама, а није могла установитн на шта се конкретно односи. О сарадњи Југославије са Албанијом видн „Југословенско-албанскн односи (1939—1948)" од Владнмира Дедијера, издање „Борбе" 1949 године.

[5] Василј Шанто-Васко

Уочавајући те појаве, ми смо скренули озбиљну пажњу нашим политичким радницима да у свим мјестима пруже пуну подршку, моралну и политичку, органима народне власти, јер пружајући им помоћ ми ћемо истовремено успјети временом да ту нашу власт подигнемо и да је очистимо од туђих елемената.

Исто тако скренули смо им пажњу да све неправилности, које уоче код НО Одбора, пријаве вишим органима народне власти како би они са своје стране могли предузети извјесне потребне мјере у циљу јачања појединих одбора.

Ми се у проблем народне власти морамо озбиљно удубити и не допустити убудуће такве грешке које су нам се до сада дешавале. Ја знам да организација и учвршћење народне власти није лак посао, да је то процес политичке борбе и да зато треба доста напора и времена, али тај посао би нам се олакшао ако би од почетка постављали ствари како треба, тј. ако би били у првом реду будни у избору чланова НО Одбора.

4. — Један дио најсиромашнијег сељаштва још је политички везан за четништво, а један дио тог истог сељаштва иде у четничке војне организације. Констатујемо и то, да је средње сељаштво највише заступљено у нашој Народно-ослободилачкој војсци и највише ангажовано у нашој политичкој борби.

Неоспорна је чињеница да је сиромашно сељаштво, услијед свог економског положаја, било највише под утицајем баш тих четничких вођа, који се углавном лиферују из покварених сеоских кулака и бившег чиновничког апарата. Али ту везу ми смо морали и морамо раскинути, јер интереси сиромашног сељаштва налазе своје рјешење у народно-ослободилачкој борби, а ни у ком случају у четништву.

Да би тај задатак остварили, тј. да би сиромашно сељаштво политички и војнички у потпуности одвојили од четничких вођа и њихове политике, ми морамо урадити сљедеће:

а) Нашу агитацију и пропаганду учинити конкретнијом и приступачнијом, да би се сиромашни сељаци, преко конкретних примјера, убиједили да ће народно-ослободилачка борба ријешити и њихове животне проблеме. Јер сва наша досадашња пропаганда и агитација општијег је карактера, стално се оперише са општим фразама на општијој политичкој линији, те услијед тога ти дјелови сељака, који још и данас иду за четницима, нијесу схватили суштину наше борбе као ни њене даље перспективе.

Ми смо по овом питању дали инструкције нашим политичким радницима.

б) Народно-ослободилачки одбори, као ни остале наше власти, не показују довољну материјалну пажњу сиромашном сељаштву, те и услијед тога они ту власт не осјећају као своју.

У овом смислу треба подузети потребне мјере.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар,
Митар Бакић

БР. 186

УПУТСТВО ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 27 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ПОЛИТИЧКИМ КОМЕСАРИМА БАТАЉОНА О ПОЛИТИЧКОМ И КУЛТУРНОМ РАДУ СА БОРЦИМА

Политички комесар
одреда
27-XII-1943

ПОЛИТИЧКИМ КОМЕСАРИМА БАТАЉОНА И ПОМОЋНИЦИМА КОМАНДАНАТА МЈЕСТА

Досада политички рад по батаљонима, као и рад у посадним четама није био заступљен у довољној мјери. Нарочито рад у посадним четама био је тако рећи потпуно замро. Чак се ни вијести редовно нијесу читале. Тако да другови нијесу били упознати са основним смјерницама наше народно-ослободилачке борбе, тако да су борци долазећи у додир са народом у већини случајева погрешно преносили линију народно-ослободилачке борбе, или је нијесу никако преносили. Љубав и другарство међу друговима ниуколико није развијено. Однос другова између себе често пута је такав, да наше посадне чете не личе на праве војничке јединице, већ претстављају једну оружану скупину људи. Однос између војника и старјешина није онакав какав би требао да буде — односно другарски, а у службеним односима строго војнички. Често се међу друговима чују псовке које не доликују Народно-ослободилачкој војсци. Дисциплина по батаљонима, а нарочито у посадним четама је слаба или скоро никаква. Сви ови недостаци руше углед наше Народно-ослободилачке војске која има своје високе циљеве.

Да би се престало више са таквим радом, односно да би отпочео правилан рад у нашим батаљонима и посадним четама,

политички комесари морају повећати свој рад, како би се борци политички уздигнули, и као такви кроз једно кратко вријеме постали добри политички и војнички руководиоци.

Као најпрво, потребно је предузети сљедеће:

1) Штабови батаљона, односно помоћници команданата мјеста израдиће план рада — тако да свакога дана прије подне одржавају војничке часове, а послије подне политичке часове. Раштрканост људства не смије бити разлог за неодржавање војничких и политичких часова — треба радити са онолико људства које се моментално налази на окупу, па била то десетина, вод или чета. Треба наћи такав метод рада помоћу кога ће се људство највише заинтересовати и који ће им највише користити. Одржаваћете политичке часове који неће бити сувише дуги, да се људство не би много замарало. На тим часовима прорађиваћете материјал који већ имате и који ћете добијати од овог штаба. Прорађивање мора бити темељно, тако да се све иејасне ствари објашњавају. Послије прораде чланка треба развити дискусију; уколико борци неће да учествују у дискусији, наћи згодан начин како их увући у дискусију — постављањем појединих питања из прорађеног материјала на које ће они одговарати. Пошто се тако проради извјесни материјал, онда треба дати једном од бораца да из прорађеног материјала спреми један кратак реферат који ће реферисати на наредном часу. Послије реферата поново развити дискусију и тако даље радити.

2) Осим политичких часова потребно је одржавати политичке конференције на којима ће се другови упознавати са политичком ситуацијом, коју ће знати правилно преносити народу. Ове конференције не треба да буду сувише дуге — на њима треба да се што краће прикажу најкарактеристичнији моменти из спољне и унутарње ситуације. Исто тако на тим конференцијама читати вијести уз потребна објашњења. Ове конференције ће се одржавати једанпут недјељно, а по могућству и више.

3) Конференције о унутрашњим питањима у чети одржавати најмање једанпут у десет дана. На тим конференцијама свака, ма и најмања грешка коју појединац учини мора бити другарски прокритикована — настојати да другови буду у највећој могућој мјери самокритични, тј. да другови сами признају грешке и да признају да такве и сличне грешке неће више чинити. Ове конференције треба да буду школа у којој ће другови исправљати све своје грешке и мане. Резултат тих конференција треба да буде: љубав, другарство и узајамно помагање међу друговима. Напомињемо да политички комесари строго воде рачуна да критика и самокритика буде на једној здравој основи јер једино она као таква може донијети плода.

4) Осим политичког сектора потребно је развити и културно-просвјетни рад у јединицама, јер у већини случајева наши борци немају ни најосновнијег знања које треба да имају људи, као из географије, историје, природних наука и слично, без којих не може бити говора о успјешном политичком раду. Зато ће политички комесари батаљона, односно комесари посадних чета, односно делегати деташованих водова, док се не стекну услови за формирање културно-просвјетних одбора који ће предузети рад на томе пољу, радити по томе сектору тако — што ће ангажовати другове, првенствено интелектуалце, из батаљона, који ће у недјељи два пута држати предавање било из историје, географије или природних наука. Овај штаб доставиће свима одговорним радницима по овом сектору циклус предавања из разних каука, која одржавати у својим јединицама.

Да би штаб батаљона, односно политички комесар, односно команда мјеста имала јасан преглед како се шта и колико ради у батаљону и посадној чети и да би могли редовно извјештавати овај штаб, односно политичког комесара о политичком раду у батаљону, политички комесар батаљона одржаваће сваких десет дана састанке са политичким комесарима чета не. којима ће се извјештавати о раду за протеклих десет дана у чети као и о плану будућег рада за наредних десет дана. Помоћник команданта мјеста одржаваће састанке са политичким комесаром посадне чете и политичким делегатом деташованог вода са истим задатком као што је горе наведено. Послије примљеног извјештаја и одржаног састанка политички комесар батаљона, односно помоћник, извјештаваће политичког комесара одреда о раду у својој јединици за протеклих десет дана.

Да би се могао што јасније видјети рад политичких комесара чета, то ће комесари батаљона, односно помоћници издати наређење да сваки комесар у својој забиљешци редовно уноси шта се радило кога дана — да ли је одржан политички час, политичка конференција или што друго.

Примјер: 26-XП-43 г. одржан је политички час или политичка конференција или конференција о унутрашњим питањима у чети или неко предавање из историје, географије итд. Час, односно конференција, односно предавање трајало је два часа. На часу те прорађиван тај и тај чланак, одржано то и то предавање итд., дискусија се развијала добро или не, ако није — навести разлог зашто другови не учествују у дискусији. Коме је дан реферат, како је друг реферисао, како се дискусија кретала након тога, итд. итд.

Овакав дневник водиће комесари сваког дана редовно. Уколико се деси да се неки дан не одржи политички час, конференција или предавање, онда нагласити из којих разлога то није учињено. Примјер: 27-XП-43 г. није одржан политички час или

конференција или предавање због тога што се батаљон налазио у покрету итд.

На основу оваквих извјештаја од комесара чета комесари батаљона, односно помоћници команданата подносиће извјештај појединачно шта се којег дана радило у батаљону или посадној чети, односно воду.

Запажа се да дезертерства у батаљонима и посадним четама и под повољним развојем ситуације нијесу престала него се и даље понављају. Узрок дезертирању осим четничког утицаја, кога има у већој мјери, јесте и помањкање свијести бораца, које је свакако посљедица политичког нерада по јединицама. Зато политички рад се мора повећати а сви политички комесари и одговорни другови морају будно пратити рад сваког појединца, уносити у јединицу весеље, пјесму и расположење, тако да са пјесмом не да борцу да мисли о недаћама које притискују његову породицу. Имајте у виду, другови, да за свако дезертерство, сваку лабавост која се осјети у нашој војсци сносимо првенствено ми пуну одговорност, зато не смијемо жалити труда и рада да одговоримо задацима који се пред нас постављају — да учврстимо нашу војску и да је политички уздигнемо, јер једино са таквом војском моћи ћемо извршити задатке који се пред нас постављају — уништити непријатеља и све његове слуге и донијети слободу своме народу.

Напријед, другови, за коначну побједу!

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком,
Мићун Јауковић

БР. 187

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 28 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА ЗА УНАПРЕЂИВАЊЕ У ПОДОФИЦИРСКИ ЧИН СВИХ СТАРИЈИХ БОРАЦА

312
28 децембра 3
9.30

ШТАБУ

Одмах по пријему овог наређења приступите регулисању подофицирских чинова 'у Вашим јединицама и извршите потребна унапређења.

Приликом унапређивања у подофицирске чинове руководите се тиме да сви стари борци који нису слаби борци а налазе се по бригадама од њиховог формирања (старе бригаде: II Пролетерска, IV Пролетерска, III Санџачка, X Херцеговачка, II Далматинска, V Црногорска и I Шумадијска бригада) буду унапређени у чин водника или старијег водника, без обзира на функције које сада врше.

На исти начин поступити и са другарицама — старим борцима.

Главни штаб за Ц. Гору и Боку и Главни штаб за Санџак прикупиће одмах потребне податке од свију јединица које се налазе под њиховом командом, а тако исто од другова који се сада налазе на терену а одговарају горе наведеним условима за унапређење у подофицирске чинове.

По прикупљеним подацима, које прикупити што прије, Главни штабови ће такође извршити унапређивање старих бораца у подофицирске чинове.

По извршеном унапређивању штабови дивизија и главни штабови доставиће нам један примјерак спискова унапређених.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар,
Митар Бакић

Командант
генералмајор,
Пеко Дапчевић

Достављено:
1. — Штабу II Пролетерске дивизије
2. — Штабу III Ударне дивизије
3. — Штабу XXIX Херцеговачке дивизије
4. — Главном штабу НОВ и ПО за Ц. Гору и Боку
5. — Главном штабу НОВ и ПО за Санџак

БР. 188

ПИСМО ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 28 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЦРНЕ ГОРЕ И БОКЕ ПОВОДОМ РАЗМЈЕШТАЈА И ПОПУНЕ КАДРОВА У ОДРЕДИМА И НЕИЗВРШАВАЊА НАРЕЂЕЊА ОД СТРАНЕ ПОЈЕДИНИХ ШТАБОВА ОДРЕДА

316
28 децембра [194]3
19.00

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Примили смо од Вас два дописа: један од 21 децембра а други од 24 т. г., и на исте Вам одговарамо:

1. — Послије посјете замјеника комесара Штабу Никшићког одреда и сређивања ствари на територији тога одреда, нека се обрати са једним посебним дописом за кадрове овоме Штабу. Само унапријед обавјештавамо да смо углавном са кадровима исцрпљени и тешко да ћемо моћи дати другове за команде мјеста у оквиру Никшићког одреда. Зато треба настојати да са тамошњим кадровима подмире потребе.

2. — Душан Филиповић, мајор, нека и даље остане на функцији начелника Штаба Зетског одреда. Истоме треба објаснити његово присуство у томе Штабу, што он као војник мора схватити.

3. — Ми смо својевремено за VII Црногорску бригаду тражили да Штаб Зетског одреда пошаље 130 бораца. До сада је стигло свега 52 борца. Разлику у броју људства из Зетског одреда, која није упућена, одмах је упутите, јер иначе VII бригада биће врло мала и уствари по своме броју неће значити бригаду.

Наредите Штабу Никшићког одреда да 40 тражених бораца за VII бригаду одмах упути. Нека Штаб одреда мобилише ових предвиђених 40 бораца за VII бригаду.

Једне и друге борце упућивати у Колашин.

4. — Друг Јовићевић[1] нека остане код Вас. Ми о њему немамо никаквих информација од нашег првог отступања из Црне Горе. Још боље би било кад би га ставили на расположење Штабу III Дивизије, која ће га додијелити једној од наших бригада ради упознавања начелничке функције, коју би он могао касније преузети.

5. — Сматрамо да није ситуација сазрела за један летак у онаквом духу како сте Ви нама наговијестили. Летак би морао, писан у таквом духу, да донесе стварних политичких и војничких резултата. У оваквој ситуацији он не би имао те резултате,

[1] Дичитрије Јовићевић

због присуства њемачких гарнизона и због политичке ситуације која влада у Црној Гори, а поготово у оном дијелу Црне Горе гдје оперише група батаљона друга Стругара[2].

6. — Друга Крста Вукотића, морнарског поручника, задржите за сада код Вас и дајте му неку дужност, па ћемо га ми касније, када то потребе буду изискивале, позвати.

' 7. — Све људство које долази из појединих одреда не доноси са собом никаквих карактеристика, па чак ни политички радници. Услијед тога, ми нијесмо у првом реду у могућности да извршимо правилну расподјелу кадрова, нити да одмјеримо однос према појединим борцима.

Убудуће ниједан борац, а поготово политички радник не смије доћи у бригаду без карактеристика које ће давати штаб одреда. Уколико се обнови оваква пракса узмите на одговорност штабове одреда, јер вријеме је да се једанпут са овим најосновнијим послом упознају и схвате његову важност војнички и политички руководиоци.

8. — Од првог нашег писма до данас углавном на нашем сектору није било неких измјена, сем што је прије два дана непријатељ направио испад са 1000 војника у правцу наших јединица у области Бродарева. Наше јединице уз крађу борбу и уз губитке по непријатеља одбациле су их натраг. Према информацијама са којима сада располажемо, Њемци и даље врше пребацивање својих трупа комуникацијом: Сјеница—Пријепоље—Пљевља—Чајниче итд.

Јединице II Пролетерске дивизије, које се налазе у области Бијело Брдо—Кокин Брод, пресјекле су комуникацију: Прибој—Добрун и онемогућиле непријатељу даље комуницирање.

Извијештени смо од Штаба III Дивизије да сте Ви ускратили акције батаљонима V бригаде на комуникацији: Подгорица—Никшић, мотивишући тиме да ће непријатељ услијед тога извршити покрет у правцу Гостиља и Копиља. Ниједно наређење које долази од Штаба дивизије не смијете обуставити, а поготово из таквих мотива како сте то урадили забрањујући акције на комуникације. Ниједног минута нећемо обуставити борбу са окупаторима, без обзира да ли ће они направити испад у једном или другом правцу. Наређења која се издају батаљонима, она се издају у оквиру општих наређења дивизија и корпуса и свако спречавање ма и једног наређења ремети опште планове и наређења виших команди. Дакле, и о овој чињеници морате водити рачуна.

[J] Нико Стругар

Врховни штаб НОВ и ПОЈ својим указом од 1 новембра 1943 г. произвео је у чин пуковника друга ЈОКСИМА РАДОВИЋА и друга ЋОКА ПАВИЋЕВИЋА.

Једном и другом саопштите ово произвођење.

С другарским поздравом "

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар,
Митар Бакић

Командант
генералмајор,
Пеко Дапчевић

БР. 189

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 29 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО САНЏАКА ЗА ВЕЋУ АКТИВНОСТ НА КОМУНИКАЦИЈИ ПЉЕВЉА—ЧАЈНИЧЕ

318
29 децембра
16.30

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА САНЏАК

Без обзира када ће се повратити I батаљон III Санџачке бригаде, одмах предузмите са батаљонима IV бригаде дејство на комуникацији: Пљевља—Чајниче, у циљу напада на непријатељске колоне, одјељна возила и чишћења четничких банди на тој просторији. За ове акције употријебите и италијанску бригаду која се налази са Вашом IV бригадом.

Ми сјутра формирамо VII Црногорску бригаду, којој ћемо дати сектор: Матешево—Биоче, с тим што ћемо VI Црногорску бригаду пребацити на просторију западно од Никшића у циљу чишћења те просторије од четничких банди, мобилизације људства за бригаду и учвршћења Никшићког партизанског одреда, као и дејства на комуникацији: Никшић—Даниловград и Никшић—Вилусе. Зато ће батаљони VI Бригаде, који се налазе у јужном дијелу Санџака. бити повучени те ће Ваша III Бригада предузети, заједно са талијанском бригадом која се налази код њих, затварање правца: Пљевља—Шаховићи, ослањајући се десно на батаљоне IV Пролетерске бригаде и Бјелопољски одред, који се налазе у долини Лима. Батаљони VI Бригаде ће обавијестити III Санџачку бригаду када добију наређење за покрет у новом правцу, но Ви, без обзира на то, предузмите прегрупа-

цију батаљона III Бригаде. У циљу лакшег затварања овог правца наставићете са темељигим рушењем комуникације: Пљевља—Шаховићи и тај ћете задатак повјерити III Санџачкој бригади, која ће извршити мобилизацију цивилног становништва за то, а рушење ће се вршити под контролом Штаба бригаде и штабова батаљона.

Ви морате бити активнији и вршити сталне препаде на непријатеља, јер је то једини начин да се дође до података од непријатеља путем заробљавања и да [се] спријече мањи непријатељски испади, које он врши зато што Ваше јединице показују сувише мало активности. Ви морате запамтити да се само кроз сталне и упорне борбе постиже борбеност јединица, а нарочито младих какве су Ваше.

Морате организовати бољу обавјештајну службу, која ће Вам омогућити, у случају да непријатељ евакуише Пљевља, да сдмах упаднете у град и разбијете четничко-муслиманске банде, према којима морате бити енергичнији него што сте то били до сада.

У случају да приликом прикупљања оружја на сектору: Косаница—Тара дођете до оружја које Вам није потребно, то одмах упутите овамо у циљу наоружања црногорских бригада, којима недостаје извјесна количина пушака и аутоматскос оружја.

Ми смо Вам и раније писали да Вас не можемо помоћи у кадровима, јер су старе црногорске бригаде исцрпљене, једно што су дале кадар за VI и VII Бригаду, а друго што су дио кадра дале на терен. Ви то питање морате ријешити сами, а помоћ можете тражити од другова из Црне Горе, што треба да уради друг Војо[1] обраћајући се другу Блажу Јовановићу.

Ми ћемо кроз два мјесеца, најдаље, формирати још једну црногорску бригаду и врло је вјероватно да ћемо питање кадрова за ту бригаду тешко ријешити. Дио кадрова смо дали назад два мјесеца и друговима у Херцеговини, нешто иако мало Вама, а Ви знате да ми имамо само двије старе црногорске бригаде из којих црпемо кадрове, које су бројно ојачане и којима је, разумљиво, данас потребан много већи кадар.

Слажемо се да замјеник команданта III Санџачке бригаде буде друг Халил Хаџимуртезић, командант I батаљона исте бригаде. Замјеника команданта IV предложите из III Санџачке бригаде.

Све љекаре Италијане који Вам нису потребни упутите на расположење шефу Санитетског отсјека II Ударног корпуса другу Др. Дулићу, п.пуковнику. Рањенике из санџачких бригада и одреда не смијете више упућивати у болницу III Ди^изије, већ их задржавати код себе и организовати бригадне болнице, јер

[1] Војо Лековић

III Дивизија и онако има код себе рањенике II Дивизије и то око 100.

Ми, а ни III Дивизија, немамо пуњења за бацач а ни мина, те Вам од тога не можемо ништа упутити.

Ако имате радио-станицу, ми Вам можемо упутити радиотелеграфисте, те нам то јавите. Ми станице за сада немамо, а вјероватно је да је нећемо ускоро добити.

Јавите нам шта је са Крезовићевим одредом и да ли је тачно да је Крезовић погинуо[2].

Јединице II Дивизије су прешле Лим преко [моста код! Рудог, пресјекле комуникацију: Добрун—Прибој и разбиле четничке банде и једну њемачку колону на том сектору. Сад се те јединице налазе на просторији: Негдбина—Борова Глава—Кокин Брод и имају намјеру очистити Нову Варош од четничких банди.

Јединице XXIX Херцеговачке дивизије су разбиле једну њемачку колону и убиле 34 њемачка војника и официра, а једна бригада је заузела ЈБубиње. Главнина те Дивизије се креће у правцу Стоца.

Са осталих сектора нема никаквих вијести.

Енглеска Команда са Средњег Истока је повукла све своје официре од Драже Михаиловића и наредила им да се пребаце код нас. Девет енглеских официра су већ стигли код II Пролетерске дивизије и биће упућени за Штаб корпуса. 'Ги официри су изјавили да се Дража налази заједно са Лашићем и Лукачевићем на просторији: Пријепоље—Сјеница—Нова Варош и да ту организују четничке банде. У случају да код Вас дође нека од тих енглеских мисија понашајте се према њој најкоректније, не дајући јој никакве податке, и упутите је нама. Према свим енглеским официрима морате бити најкоректнији, јер је то за нас огромна политичка добит да су ти официри повучени од Драже Михаиловића.

Поново Вам напомињемо да развијете обавјештајну службу у Вашим јединицама, да организујете обавјештајне центре по свим градовима, те да тако будно пратите покрете свих непријатељских јединица и да нас на вријеме обавјештавате.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант
генералмајор,
Пеко Дапчевић

Политички комесар,

П. С. Упућујемо Вам друга Радивоја Стожинића, који је био курир код нашег Штаба, да га распоредите у једну од Ваших јединица.

[1] Гојко Крезовић је погииуо у првој половини децембра 1943 год. у Чајничу, као командант НОП одреда који је формиран у Чајничу уочи саме Шесте офанзиве.

БР. 190

НАРЕДБА ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 30 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. О ФОРМИРАЊУ СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ

НАРЕДБА ПОВ. БР. 320
ШТАБА II УДАРНОГ КОРПУСА, ЗА 30 ДЕЦЕМБАР 1943 ГОДИНЕ

I

Одлуком Врховног штаба формира се VII УДАРНА ЦРНОГОРСКА БРИГАДА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ.

За руководство штабова и јединица поменуте бригаде ОДРЕЂУЈЕМО:

1. — ШТАБ БРИГАДЕ:

— Командант бригаде друг мајор НИКО СТРУГАР, досадашњи замјеник команданта IV Пролетерске бригаде,

— Политички комесар друг НИКОЛА ЂАКОНОВИЋ, досада на служби при политодјелу VI Црногорске бригаде,

— Замјеник команданта друг капетан МИЛИВОЈЕ ГРОЗДАНИЋ, досада на служби у V Црногорској ударној бригади,

— В. д. замјеника политичког комесара другарица ВЈЕРА КОВАЧЕВИЋ, досада при политодјелу VI Црногорске бригаде,

— За об. официра друг ЈОВАН ЂЕРКОВИЋ, досада командант III батаљона Дурмиторског НОП одреда,

— За референта санитета друг МИТАР ПИЛЕТИЋ, досада референт санитета Дурмиторског НОП одреда,

— За помоћника референта санитета другарица БРАНКА ВУЧИНИЋ,

— За интенданта друг МИЛО БОЖОВИЋ, досада замјеник интенданта V Црногорске бригаде.

Остали чланови Штаба биће накнадно одређени.

Штаб бригаде ће сам одредити и формирати свој пратећи вод, јачине: водник, политички делегат, 20 бораца, економ, два кувара, два болничара, — и своју курирску групу јачине: командир курира и 10 курира.

2. — ПРВИ БАТАЉОН:

а. — Штаб 1. батаљона:

— Командант друг капетан ИВАНОВИЋ МИЛОРАД, досада на служби у II Далматинској бригади,

— Замјеник команданта друг капетан БЛАГОЈЕ ПЕРУНОВИЋ, досада на служби у V Црногорској бригади,

— Политички комесар друг ВЛАДО ЛАКИЋ, досада на служби у II Далматинској бригади,

— Замјеник политичког комесара друг ВАСИЈ1ИЈЕ КОВАЧЕВИЋ, досада на служби у V Црногорској бригади,

— Референт санитета другарица ВИДОСАВА ЋУРОВИЋ,

— Интендант друг МИЛО ЂУКИЋ.

б. — Команда 1. чете:

— Командир друг заставник ПЕТАР ВОЈВОДИЋ, досада командир курира Штаба II Ударног корпуса,

— Замјеник командира друг МИРКО БАБИЋ, досада на служби у Дурмиторском НОП одреду,

— Замјеник политичког комесара друг ВУЈ1ИЋ ВОЈИСЈ1АВ, досада на служби у V Црногорској бригади.

Политички комесар биће накнадно одређен.

в. — Команда 2. чете:

— Командир друг МИРКО ГАРДАШЕВИЋ, досада на служби у IV Пролетерској бригади,

— Замјеник командира друг ЈАКОВ ШУНДОВ, досада на служби у IV Пролетерској бригади,

— Политички комесар друг ДУШАН БУЈ1ИЋ, досада курир Штаба II Ударног корпуса,

— Замјеник политичког комесара друг КОСТАДИН ПОПОВИЋ[1], досада на служби у Дурмиторском одреду.

г. — Команда 3. чете:

— Командир друг СЕКУЛА ПОПОВИЋ, досада на служби у Дурмиторском НОП одреду,

— Замјеник командира друг НЕЂЕЈБКО АЛЕКСИЋ[2], досада на служби у Дурмиторском НОП одреду,

— Политички комесар друг ВЛАДО МИЛОШЕВИЋ, досада на служби у IV Пролетерској бригади,

— Замјеник политичког комесара друг МИЛОВАН ШЈБИВАНЧАНИН, досада на служби у Дурмиторском одреду.

3, —ДРУГИ БАТАЉОН:

а. — Штаб батаљона:

— Командант друг поручник КРЦУН МАШАНОВИЋ[3], досада на служби у IV Пролетерској бригади,

— Замјеник команданта друг п. поручник ИВАН МИЈАТОВИЋ, досада на служби у IV Пролетерској бригади,

— Политички комесар друг ДРАГО ДАПЧЕВИЋ, досада на служби у IV Пролетерској бригади,

[1] Погинуо 1944 год. у селу Годијеву на Пештеру.

[5] Погинуо ујесен 1944 год. на Равној Ријеци, код Бијелог Поља, као политкомесар чете.

[5] Годнне 1945 убила га из засједе једна одметничка банда. Тада је био командант бригаде Народне одбране у Црној Гори.

— Замјеник политичког комесара друг САВИЋЕВИЋ БРАНКО, досада на служби у V Црногорској бригади,

— Референт санитета другарица МИЈ1ЕВА КРСТАЈИЋ, и

— Интендант друг ЈОЗО ПОПОВИЋ.

б. — Команда 1. чете:

— Командир друг ЈОВАН ШАБАН, досада на служби у IV Пролетерској бригади,

— Замјеник командира друг РАДЕ МИЛАШИНОВИЋ, досада на служби у Дурмиторском НОП одреду,

— Политички комесар друг БОЖИДАР ПЕТРОВИЋ, досада на служби у V Црногорској бригади,

— Замјеник политичког комесара друг ЛОНЧАРЕВИЋ СТИПЕ, досада на служби у V Црногорској бригади.

в. — Команда 2. чете:

— Командир друг ЂОРЂЕ КОВАЧЕВИЋ[4], досада на служби у V Црногорској бригади,

— Замјеник командира друг ГАГОВИЋ ВУКСАН[Г'], досада на служби у Дурмиторском одреду,

— Политички комесар друг АНТЕ ПАЈИЋ, досада на служби у IV Пролетерској бригади,

— Замјеник политичког комесара друг КОПРИВИЦА РАДЕНКО[6], досада на служби у Дурмиторском НОП одреду.

г. — Команда 3. чете:

— В. д. командира друг ВОЈО ШЕКУЛАРАЦ, досада на служби у IV Пролетерској бригади,

— Политички комесар друг ЂУРО БАТУРАН, досада на служби у IV Пролетерској бригади.

Остали чланови команде биће накнадно одређени.

4. — ТРЕЋИ БАТАЉОН:

а. — Штаб батаљона:

— Командант друг п. поручник ЈАНКО МАШАНОВИЋ[7], досада на служби у IV Пролетерској бригади,

— Замјеник команданта друг заставник ЈОВЕТА БОБИЧИЋ, досада на служби у IV Пролетерској бригади,

— Политички комесар друг БОЖО ЖАРКОВИЋ, досада на служби у Дурмиторском НОП одреду,

— Замјеник политичког комесара друг НИКОЛА ЈЕЛУШИЋ[8], досада на служби у IV Пролетерској бригади,

[4] Погинуо 10 априла 1944 год. на Спушкој тврђави.
[5] Погинуо 1944 год. на Пештеру.
[6] Погинуо 10 априла 1944 год. на Спушкој тврђави.
[7] Погинуо 5 маја 1944 год. приликом ослобођења Берана, као командант батаљона.
[8] Умро послије ослобођења.

— Референт санитета другарица ДРАГИЦА ЧЕЛЕБИЋ,

— Интендант друг ВОЈО ЧОКОРИЛО.

б. — Команда 1. чете:

— Командир друг МИЛИЋ КАРАЏИЋ, досада на служби у Дурмиторском НОП одреду,

— Политички комесар друг САВО ВУЈОШЕВИЋ[9], досада на служби у V Црногорској бригади.

Остали чланови команде биће накнадно одређени.

в. — Команда 2. чете:

— Командир друг ВОЈО ГАРЧЕВИЋ, досада на служби у IV Пролетерској бригади,

Политички комесар друг МИЛОНИЋ ВЕЉКО, досада на служби у V Црногорској бригади.

Остали чланови команде биће накнадно одређени.

г. — Команда 3. чете:

— Командир друг ВЕЛИМИРОВИЋ ВЕЛИМИР, досада командир Омладинске чете,

— Политички комесар друг ПУШЕЉА ДРАГО, досада на служби у Дурмиторском НОП одреду.

Остали чланови команде биће накнадно одређени.

5. — ЧЕТВРТИ БАТАЉОН:

а. — Штаб батаљона:

— Командант друг капетан ВОЈО СРДАНОВИЋ, досада на служби у Никшићком НОП одреду,

— Замјеник команданта друг ПРЉА ПЕРО, досада на служби у пратећој чети II Дивизије,

— Политички комесар друг МАТИЈАШЕВИЋ НОВАК, досада на служби у V Црногорској бригади,

— Замјеник политичког комесара друг ПАПИЋ РАДОВАН[10], досада на служби у V Црногорској бригади,

— Референт санитета другарица ИВКА НИЗИЋ,

— Интендант друг ЛАЗО МРАЧЕВИЋ.

6. — Команда 1. чете:

— Командир — биће накнадно одређен,

— Замјеник командира друг ПЕРО РОГАНОВИЋ, досада курир Штаба III Ударне дивизије,

— Политички комесар друг РАДИЋ МИЛАН, досада на служби у V Црногорској бригади.

— Замјеник политичког комесара — биће накнадно одређен.

в. — Команда 2. чете:

— Замјеник командира друг ГОЈКО ПЕРУНОВИЋ,

— Политички комесар друг САМАРЏИЋ МИЛИВОЈЕ[11], досада комесар Омладинске чете.

[9] Погинуо 5 маја 1944 год. приликом ослобођена Берана.
[10] Погинуо у августу 1944 год. на Матешеву.
[11] Погинуо 1944 год. на Јавору.

Остали чланови команде-биће накнадно одређени.

г. — Команда 3. чете:

— Замјеник командира друг КАЉЕВИЋ ВЛАДИМИР,

— Политички комесар друг МАТО ЦЕРОВИЋ[1]-, досада на служби у Дурмиторском НОП одреду.

Остали чланови команде биће накнадно одређени.

II

Новоформирану VII ЦРНОГОРСКУ УДАРНУ БРИГАДУ, под данашњим датумом, одређујемо у састав наше III Ударне дивизије НОВ Југославије.

Штаб III Дивизије ријешиће сва даља питања организације, снабдијевања и тактичке употребе ове бригаде, на бази основног задатка Дивизије.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,	Начелник штаба	Командант
Митар Бакић	пуковник, Руди Приморац	генералмајор, Пеко Дапчевић

(М. П.)

[1] Погинуо 1944 год. на Пештеру.

БР. 191

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 30 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ И ТРЕЋЕ ДИВИЗИЈЕ И ГЛАВНОМ ШТАБУ ЗА САНЏАК ЗА НОВИ РАСПОРЕД ЈЕДИНИЦА У ЦИЉУ БЛОКИРАЊА КОМУНИКАЦИЈЕ ПРИЈЕПОЉЕ—ПЉЕВЉА—ЧАЈНИЧЕ—ГОРАЖДЕ И РАЗБИЈАЊА ЧЕТНИЧКИХ СНАГА[1]

Оп. 321
30 децембра
17.15

ШГАБУ

Јединице II Пролетерске дивизије на дан 29 ов. мј. ушле су у Нову Варош.

Према расположивим подацима. Њемци и даље врше пребацивање својих снага правцем: Пријепоље—Пљевља—Чајниче—Горажде. Јачина њемачких снага у овим гарнизонима промјенљива је и у зависности од пролазећих трупа на том правцу.

Једна четничка група јачине од око 600 четника кренула је 28 ов. мј. из Пријепоља и сада се налази на просторији: Врбница—Тутићи. Са ове просторије намјеравају вршити мобилизацију и у садејству са Њемцима извршити напад на Бијело Поље.

У Рожају концентришу се Арнаути, који намјеравају да се повежу са четницима у циљу заједничког дејства према Беранима и Бијелом Пољу.

У Пећи се налазе врло мале непријатељске снаге, а у гарнизонима Старе Црне Горе стање непромијењено.

У циљу извршења новог распореда наших јединица, а у вези горе наведене ситуације

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — Јединице II Пролетерске дивизије остаће на просторији око Нове Вароши, са задатком чишћења ове просторије од четничких банди, и према ситуацији вршити притисак на комуникацију: Сјеница—Пријепоље.

2. — Штаб III Дивизије извршиће прегруписање својих снага по сљедећем:

— VII Црногорска ударна бригада и I Бригада италијанске дивизије „Гарибалди" распоредиће се на просторији источно од: Беране—Бијело Поље. Задатак ове групе: затварање праваца од

[1] Наређење сличне садржнне достављено је и Штабу нталијанске дивизије „Гарибалди".

Сјенице, Рожаја и Пећи. Детаљну подјелу просторија за ове двије бригаде и додјељивање задатака извршиће Штаб III Дивизије.

Ова група налазиће се до даљег наређења под командом Штаба IV Пролетрске бригаде.

— Два батаљона IV Пролетерске бригаде и Бјелопољски одред упутитн на правац: Бродарево, са задатком заузимања Бродарева. По заузимању Бродарева, Бјелопољски одред остаће у Бродареву, а батаљони IV Бригаде вратиће се у Бијело Поље.

— Један батаљон IV Пролетерске бригаде са лаким рањеницима из Ударне групе Блажа Марковића пребациће се у Колашин.

Један батаљон IV Пролетерске и један батаљон V Црногорске бригаде сачињавају и даље Ударну групу, са истим задацима.

3. — Два батаљона III Санџачке бригаде и два батаљона II Бригаде италијанске дивизије „Гарибалди" распоредиће се на просторији: Камена Гора—Јабука, са задатком дејства на комуникацији: Пљевља—Пријепоље.

4. — Два батаљона Комског одреда и IV Бригада италијанске дивизије „Гарибалди" размјестиће се на просторији: Андријевица—Мурина, са задатком извиђања и обезбјеђења од правца Пећи, Плава и Гусиња.

I Батаљон Комског одреда има задатак обезбјеђења болнице, и то са двије чете — болнице у Морачи, а са једном четом — на Боану.

5. — VI Црногорска ударна бригада са два батаљона на просторији: Шаховићи—Слепач Мост, са задатком чишћења четничких банди и осигурања комуникације: Бијело Поље—Слепач Мост—Мојковац.

6. — Дјелови IV Санџачке бригаде и III Бригада италијанске дивизије „Гарибалди" налазе се на просторији: Пљевља—Чајниче, са задатком дејства на ову комуникацију.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар, Митар Бакић	Начелник штаба пуковник, Руди Приморац	Командант генералмајор, Пеко Дапчевић

ДОСТАВЉЕНО:

1.— Штабу III Ударне дивизије
2. — Главном штабу НОВ и ПО за Санџак
3. — Штабу Комског НОП одреда
4. — Главном Штабу НОВ и ПО за Ц. Гору и Боку

(М. П.)

БР. 192

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 30 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О СИТУАЦИЈИ НА ТЕРЕНУ ОДРЕДА

30-XH-1943

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Војно-политичка ситуапија на територији овог одреда, као и у сусједним срезовима је сљедећа:

1. Послије повратка Њемаца са р. Таре ситуација се код нас поправља. Четничке банде које су биле изашле из Никшића, послије проласка нашег 5 батаљона тереном поново су се вратиле у Никшић. Банде које су биле на нашем терену поново су се скриле у рупе и сада се не осјећа никаква њихова активност.

Рад Н. О. О. као и команди мјеста тече нормално.

До сада је на територији овог одреда постојало шест команди мјеста а сада смо редуцирали двије, тако да сада имамо четири команде мјеста: Шавник, Жабљак, Манастир Пива и Трса.

Посадне чете при командама мјеста су формиране у јачини од 150 бораца и двије постаје партизанских стража у јачини од 50 бораца.

Наш одред има сада два ударна батаљона: Четврти у јачини 115 бораца и Пети у јачини 80 бораца. Четврти се налази на територији Санџака, према наређењу друга пуковника Обрадовића[1], а Пети је на терену према Никшићу.

Вршимо попуњавање наших батаљона.

Дезертерство — узевши већи размах приликом продора Њемаца до р. Таре — сада је застало. Извјестан број дезертера се већ повратио у своје јединице, мањи број је одбјегао у Никшић, остали дио настојимо да прикупимо.

Приступићемо потпуној мобилизацији на нашем терену чим се ликвидира питање дезертерства.

2. Санџак: Њемачки гарнизони у Пљевљима и Пријепољу нијесу велики — свега по један батаљон. Величина батаљона је промјенљива. Путем Сјеница—Пљевља—Чајниче непријатељ пролази у мањем броју него прије. У Пљевљима имају власт четници а у Пријепољу заједно четници и милиција. На терену који четници контролишу, врше мобилизаиију — која слабо успијева. Морал четника је врло слаб, тако да је у стању једна наша десетина гонити 200 четника када су без Њемаца.

[1] Бранко Обрадовић

Раилићев[2] корпус сабира се у Отиловићима. Калајит' и Лалић[4] налазе се у Каменој Гори. Имају сада до 800 бораца.

27 овог мјесеца, приликом испада Њемаца у Подпеће, један батаљон Санџачке бригаде растјерао их је и убио им око 20 војника а ухватио 5 четника на Забрђу и одмах их стријељали. Група која је вршила испад бројала је око 200 бораца. Били би скоро уништени да им није дошло појачање у тенковима и артиљерији. Њемци праве испаде у околна села — вјероватно ради активне одбране Пљеваља и ради одржања морала код четника — који је жалостан. Народ је нерасположен према четницима али је у страху од Њемаца. У Прибоју има врло мали број Њемаца. Пролазе за Вишеград. Како јављају из Санџака, намјере Њемаца још нијесу јасне. Долазе и пролазе стално али није искључено да предузму чишћење терена у Санџаку. О ситуацији у Санџаку добили смо овог дана извјештај из Санџака од Главног штаба.

3. Фоча: У Фочи нема нико. По околним селима налазе се групице мјештанских четника и извјестан број четника са овог терена (Пива). Њемачке патроле долазе у Фочу из Калиновика и Горажда.

4. Гацко: Налазе се мање непријатељске снаге од 500 војника. Са њима су усташе и четници Милорада Поповића. Имају заједничку команду у Гацку. Четници по налогу Њемаца испадају у околна мјеста и до мјеста гдје долазе ложе ватре те на тај начин показују Њемцима куда се крећу. Прелазили су и на терен Пиве али само гранично. У Билећи нема непријатеља на сталном логоровању. У Голији поп Перишић је од скора са 30 четника и има намјере мобилизације да би у згодној прилици упао у гранична села Ж. Пиве. Сада су по наређењу обријали браде и више не говоре о Дражи већ о Недићу. На том крају нема покрета непријатеља.

5. Никшић: Стање непромијењено. Непријатељ не врши никакве испаде нити му долазе ма од куда појачања. У Никшићу се налази око 700 четника, који су дошли са разних страна, живот им је врло тежак — скапавају од глади, тако да изгледа да ће се извјестан број са нашег терена повратити. Већ су нам писали и тражили од нас одговор. Позвали смо их.

6. Према вашем наређењу приступили смо скупљању материјала од р. Таре преко Косанице до Црнобора. Прикупљено је од наших јединица 150 пушака, 8 тешких митраљеза, готово сви

[2] Радоман Раилић, капетан бивше југословенске војске, четнички командант на територији Санџака

[3] Вук Калаитовић-Калаит, официр бнвше југословенске војске, четнички командант на територији Санџака. Убијен послије ослобођења, близу Нове Вароши, као одметник.

[4] Лалмћ је такође био четнички командант у Санџаку. Умро од тифуса за врнјеме рата.

неисправни, 4 тешка бацача, међу којима два без постоља, један неисправан пушкомитраљез, 86 сандука топовске муниције, 200 граната које нијесу у сандуцима, 29 сандука бомби од тешког бацача, 3 сандука пушчане муниције (талијанске), 10 сандука мањих муниције од ,,Бреде", 2 сандука противтенковских граната, 6 сандука упаљача за топовске гранате, 46 шаржера од „Бреде", 3 лака бацача — талијанска, 1 сандук муниције за мали бацач. Овдје поменути материјал налази се на Његобуђи а мањи дио на Жабљаку. Хране што је нађено узела је III Санџачка бригада, иако смо јој показали наређење да се читава храна пребаци овамо. Исто тако Санџачка бригада узела је 5 сандука ручних бомби, 5—6 сандука муниције од „Бреде", 8 метара хране и осталог материјала који је сама прикупила, пошто ми нијесмо могли прећи Тару док се плути нијесу направили. Од количине материјала који је горе поменут издали смо 60 пушака за борце нашег одреда са одговарајућим бројем муниције, Санџачкој бригади послали смо на њено тражење: 2000 метака од пушке, 4000 метака од „Бреде", два лака бацача, сандук муниције од лаког бацача. Она је тражила много већу количину, но ми јој нијесмо могли више дати због несташице материјала. За наш одред уставили смо један лаки бацач и два тешка митраљеза. Остали материјал ћемо упутити што прије могнемо за Колашин вама на располагање. Гл. штаб за Црну Гору и Боку тражи да му доставимо сву нађену количину пушака и муниције, па је потребно да нам јавите да ли ћемо му то послати обзиром на ваше тражење да се тај материјал упути вама. Материјала више на Тари нема. Добар дио материјала су Њемци бацили у воду тако да се не може извадити. И од поменутог материјала највећи дио је извађен из Таре. Већина пушака је без дјелова, као без магацина, мушице, ударне игле и затварача.

7. На нашем терену у великој мјери коси епидемија тифуса. Има маса смртних случајева. Читава села су обољела. Ми немамо љекара ни икаквих средстава за лијечење. Једини љекар на територији нашег среза јесте др Момир Дамјановић — који једва на крај излази и са обољелим војницима нашег одреда. Било би нужно, уколико има икаквих могућности, да нам се у овом погледу помогне са једним љекаром и са љековима. Медицинар Пилетић је по вашем и III Дивизије тражењу упућен на своју нову дужност.

8. Обавијестите нас о општој ситуацији и о току Шесте офанзиве јер ми немамо вијести ни са једног краја.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,
Мићун Јауковић

Командант,

'4T2

БР. 193

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 30 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ДИВИЗИЈЕ ОД 18 ДО 30 ДЕЦЕМБРА

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 125
30 децембра 1943 год.
у .... час.

Ситуација и рад на сектору дивизије у времену од 18 до 30 ов. мјесеца

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

1. — Према најновијим подацима, стање непријатеља у гарнизонима Црне Горе је непромијењено. Наиме, није примијећено да су долазила ма каква појачања.

2. — У Санџаку је стање онакво какво је настало одмах послије продора окупатора у Пљевља. Њемци, на томе сектору, покушавају да створе четничке јединице, са којима праве мање испаде и покушаје потискивања наших јединица, али им све то не успијева.

3. — Од Пећи нема никаквих података о активности окупатора са тога правца. Непријатељ је минирао мост на Мурини.

4. — Четници у Црно.ј Гори имали су намјеру да што више искористе Шесту њемачку офанзиву на нашу ослобођену територију па су је популарисали и њоме пријетили народу. За први моменат тиме су успјели да народ заплаше, а нарочито у Старој Црној Гори, гдје још тога страха има. На тај начин отежали су мобилизацију нашим јединицама, које тамо оперишу.

5. — Батаљони наше IV бригаде одбили су један јачи непријатељски напад, усмјерен од Бродарева за Бијело Поље, 26 овога мјесеца, на три дана послије упада наших јединица у Бродарево, које су наши морали одмах да евакуишу, јер је непријатељ интервенисао тенковима и артиљеријом, као и пјешадијом. 26 овога мјесеца непријатељ: Њемци, четници и милиција нападали су са обје стране Лима. Борба је трајала цио дан. Наши су успјели да обје колоне одбаце и да непријатељу нанесу жртве од око 15 мртвих и рањених. Ми смо имали 1 мртвог и 4 рањена друга.

Дјелови VI бригаде ухватили су, 25 овога мјесеца, 12 четника у Прекобрђу. Међу овима није било истакнутих зликоваца, па је Штаб бригаде 3 одмах пустио, а остале је предао Комском одреду да им он суди.

Истога датума, једна група четничких бандита из Куча убацила је један свежањ бомби у школу на Медуну, мислећи да ту спавају наши борци. Наших није било унутра. Захваљујући мраку бандити су умакли однијевши два рањена. Наши су заплијенили 18 бомби њемачког поријекла.

6. — Од Штаба Ударне групе батаљона IV и V бригаде, која је у Старој Црној Гори, добили смо извјештај, писан 24 овога мјесеца. Из тога извјештаја преносимо текстуелно сљедећи пасус:

„Тражили сте од нас да упутимо за VII бригаду 150 бораца са 8 п. митраљеза. Главни штаб тражио је исто тако од Ловћенског одреда борце за VII бригаду, али не 150 већ свега једну стотину. Колико је нама познато досада је за VII бригаду упућено 70 бораца са територије овога Одреда. За сада нема изгледа за мобилизацију новога људства, као што смо вам то у прошлом извјештају јавили. На терену Ловћенског одреда опериШу сада три батаљона Одреда, у јачини од око 300 бораца, са врло слабим наоружањем. Читав Ловћенски одред нема више од 15 аутоматских оруђа, највише тешких митраљеза. Наши батаљони имају таман толико оружја колико им је потребно да буду пристојно наоружани. Но, уколико је потребно људство за бригаду, оно се мора узети из ових батаљона Ловћенског одреда, а оружје, уколико га не можете добити са које друге стране, упутићемо ми из наших батаљона. У том смислу потребно би било да Главни штаб изда наређење Штабу Ловћенског одреда. Молимо вас да ово учините што хитније, уколико ви налазите да је то потребно, обзиром на ситуацију у овоме крају, како би што прије могли извршити ваше наређење."

Даље се у извјештају каже да је Крсто Поповић опет почео да ради на мобилизацији, али да му не успијева.

У Боки су четници мобилисали скоро све способне за пушку, али се засада никуда не крећу. Наши позадински радници пролазе кроз њих скоро несметано. Четници су сада најактивнији у Грбљу, док за Црмницу немају тачних података. Изгледа да су се четници поново и тамо вратили, али има и неких партизанских јединица у појединим селима, које се препуцавају сз четницима.

Из 1 батаљона IV бригаде дезертирало им је 6 бораца, родом из Поља Колашинских (имена ових дезертера доставили смо данас Команди мјеста ради потјере за њима).

У јутрошњем разговору, преко телефона, са Штабом V бригаде, извијештени смо да је до Штаба бригаде јуче долазио по-

литички комесар 4 батаљона ове бригаде, који је у саставу Групе. По његовом причању, његов батаљон је остао као заштита болнице Групе и са задатком дејства у околини. Остали дио Групе отишао је на задатак.

7. — Од раније групе дезертера новога људства из V бригаде ухваћено је 12.

Од најновијег броја бораца, посланих прије неколико дана истој бригади за попуну, дезертирало је 35.

Штаб V бригаде доставиће спискове ових дезертера накнадно.

8. — Четири топа одређена за дивизион ове дивизије налазе се у Морачи. Формирање дивизиона није још изведено.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За штаб
начелник, мајор
Нико Јовићевић

БР. 194

ЧЕСТИТКА ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ СВИМ БОРЦИМА И РУКОВОДИОЦИМА НА ТЕРИТОРИЈИ ЦРНЕ ГОРЕ И БОКЕ, ХЕРЦЕГОВИНЕ И САНЦАКА ПОВОДОМ НАСТУПАЈУЋЕ 1944 ГОДИНЕ И ПОЗИВ ИА ЈОШ ОДЛУЧНИЈУ БОРБУ

сл.
31 децембра 3

Борцима, подофицирима, официрима и политкомесарима II Ударног корпуса Народно-ослободилачке војске Југославије, партизанима и партизанкама Црне Горе и Боке, Херцеговине и Санџака

ЧЕСТИТАМО НОВУ 1944 ГОДИНУ!

Година 1944 свиће над читавим свијетом као зора побједе над мрачним силама фашизма. Она се рађа из великих побједа Црвене армије над хитлеровским поробљивачким војскама, под вођством маршала Совјетског Савеза друга Стаљина; она се рађа из савезничких побједа у Африци и Италији и она се рађа из великих народних битака нашег чеда и поноса: јуначке Народно-ослободилачке војске под вођством маршала Југославије друга Тита.

Сунце побједе рађа се из проливене крви на бојним пољима поробљене али никад непокорене Југославије, домовине наших славних слободољубивих и јуначких народа.

Слава и вјечита захвалност херојима, који падоше у борби противу фашистичких освајача и њихових слугу за свето дјело — народну слободу, који ударише темеље новој демократској и федеративној Југославији.

Ступамо у годину 1944 у знаку наших великих побједа над хитлеровским освајачима и његовим слугама; у знаку сламања велике Шесте њемачке офанзиве и прелаза у побједоносне офанзивне бојеве за даље чишћење наше домовине од германске нечисти и домаћих прљавих измећара.

Ступамо у годину 1944 са тврдом вјером у блиску и коначну побједу наше праведне и правичне ствари над нашим непријатељем, у заједници са великим нашим савезницима Великом Британијом, Совјетским Савезом и Сједињеним Државама Америке; ступамо у годину када читава поробљена Европа кроз буру протеста иде ка великој олуји народних устанака, да једанпут за навијек сви заједно скршимо непријатеља људског рода — њемачки фашизам и све његове крваве сљедбенике.

Да би сунце слободе што прије грануло у свим сељачким колибама и нашим неослобођеним градовима нове Југославије, ми морамо:

— још више сручити уништавајућих удараца по окупатору и његовим слугама;

— још јаче збити и збијати редове наше храбре војске;

— нашу војску попунити новим борцима и улити им племениту мржњу против окупатора и домаћих издајника;

— пламен народног устанка преносити по свим селима и 1радовима да захвати и посљедњи кутак наше славне домовине;

— народну власт никлу из борбе и крви наших народа чувати, дизати и за навијек сачувати;

— на капији наше домовине поставити мртву стражу да се ни испод прага не провуче краљ и све издајничке банде које се данас налазе око њега.

Другови борци, напријед у борбу за пуну побједу, за потпуно ослобођење наше домовине,

— за демократску федеративну и нову Југославију!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Командант
генералмајор,
Пеко Дапчевић

Политички комесар,
Митар Бакић

сл.

31. децембра 3

Борцима, официрима и политкомесарима италијанске дивизије "Гарибалди" и слободољубивом народу Италије

ЧЕСТИТАМО НОВУ 1944 ГОДИНУ!

Година 1944 свиће над читавим свијетом као зора побједе слободољубивог човјечанства над мрачним силама фашизма.

Она се рађа из великих побједа Црвене армије над германским освајачима; рађа се из савезничких побједа у Африци и Италији, рађа се из борбе Народно-ослободилачке војске и партизанских одреда Југославије; рађа се из борбе поробљене Европе; и рађа се из патњи и борби народа земље Гарибалдиа, земље где је људска рука још у најстаријим временима људске историје оставила најдивније трагове човјечје мисли.

Ступамо у годину 1944 с тврдом вјером у побједу над њемачким окупаторима у заједници са антихитлеровском побједничком коалицијом великом Британијом, Сједињеним Америчким Државама и Совјетским Савезом.

Славимо нову 1944 годину уочи одлучујућих битака, када ће се Хитлеров "нови европски поредак" срушити под ударцима коалиционих армија.

Година 1944 донијеће слободу свима нашим и Вашем народу.

У години 1944 ми морамо исковати започето братство наших народа у борби противу њемачких окупатора.

Живјела борба италијанског народа за слободну демократску Италију!

Живјели борци италијанске војске, који се боре за слободу свога народа и за спас и боју будућност своје домовине!

Живјело братство наших народа у борби противу заједничког непријатеља - германских завојевача!

Смрт фашизму - Слобода народу!

У име бораца, подофицира, официра и политкомесара Народно-ослободилачке војске Југославије, партизана и партизанки Црне Горе и Боке, Херцеговине и Санџака

II Ударног Корпуса

Политички комесар,

Командант
Генерал-мајор,

Фотокопија документа бр. 195

БР. 194

ЧЕСТИТКА ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 31 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. БОРЦИМА И РУКОВОДИОЦИМА ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ГАРИБАЛДИ" ПОВОДОМ НАСТУПАЈУЋЕ 1944 ГОДИНЕ

сл.
31 децембра 3

Борцима, официрима и политкомесарима италијанске дивизије „Гарибалди" и слободољубивом народу Италије

ЧЕСТИТАМО НОВУ 1944 ГОДИНУ!

Година 1944 свиће над читавим свијетом као зора побједе слободољубивог човјечанства над мрачним силама фашизма.

Она се рађа из великих побједа Црвене армије над германским освајачима; рађа се из савезничких побједа у Африци и Италији; рађа се из борбе Народно-ослободилачке војске и партизанских одреда Југославије; рађа се из борбе поробљене Европе; и рађа се из патњи и борби народа земље Гарибалдија, земље гдје је људска рука још у најстаријим временима људске историје оставила најдивније трагове човјечје мисли.

Ступамо у годину 1944 с тврдом вјером у побједу над њемачким окупаторима у заједници са антихитлеровском побједничком коалицијом: Великом Британијом, Сједињеним Америчким Државама и Совјетским Савезом.

Славимо нову 1944 годину уочи одлучујућих битака, када ће се Хитлеров „нови европски поредак" срушити под ударцима коалиционих армија.

Година 1944 донијеће слободу свима нашим и Вашем народу.

У години 1944 ми морамо исковати започето братство наших народа у борби противу њемачких окупатора.

Живјела борба италијанског народа за слободну демократску Италију!

Живјели борци италијанске војске, који се боре за слободу свога народа и за спас и бољу будућност своје домовине!

Живјело братство наших народа у борби противу заједничког непријатеља — германских завојевача!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

У име бораца, подофицира, официра и политкомесара II Ударног корпуса Народно-ослободилачке војске Југославије, партизана и партизанки Црне Горе и Боке, Херцеговине и Санџака

(М. П.)

Политички комесар,
Митар Бакић

Командант
генералмајор,
Пеко Дапчевић

БР. 196

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 31 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ НА НОВЕ ПОЛОЖАЈЕ У ЦИЉУ ЗАТВАРАЊА ПРАВЦА ПЕЋ—СЈЕНИЦА—ПРИЈЕИОЉЕ—ПЉЕВЉА—ГОРАЖДЕ

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
О. бр. 48
31-ХН-] 943 год.
у .... час.

ШТАБУ БРИГАДЕ

Њемци и даље пребацују свје трупе комуникацијом Сјеница—Пријепоље—Пљевља—Чајниче—Горажде. Овим правцем је до сада прошло неколико њемачких дивизија. У Сјеници, Пријепољу и Пљевљима налазе се мањи непријатељски гарнизони, чији је задатак да обезбјеђују ову комуникацију за пролазеће трупе.

Четничке банде, користећи присуство Њемаца у Санџаку, покушавају да врше мобилизацију и повезују се са муслиманском милицијом и Арнаутима, у циљу напада на наше снаге у околини Бијелога Поља и Берана. Примијећена је једна четничка скупина, наводно — јачине до 600, која се пребацила од При-

Шикшић. Препреку Смоковац држати стално под ватром, да непријатељ не би извр-
шио оправку моста.

3.- VI ЦРНОГОРСКА УДАРНА БРИГАДА са два батаљона остаће на просто-
рији Шаховићи - Слепац Мост са задатком затварања правца према Мојковцу, чи-
шћења околине од четничких банди и одржавања ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ IV
Пролетерске и VII Црногорске бригаде, као и са јединицама Бјелопољског Одреда
и III Санџачке бригаде.

Остали батаљони ове бригаде остаће још на досадашњим задацима но с
тим, што ће контролисати околину у циљу уништавања четничких банди, које се кр
ју у рејону Прекобрђа и Лијеве Ријеке.

Везу са јединицама V бригаде, на правцу Биоче, одржавати редовно

4.- VII ЦРНОГОРСКА УДАРНА БРИГАДА пребациће се са садашње просто-
рије правцем: Мојковац - Слепац Мост - Бијело Поље на десну обалу ријеке Лиме
и смјестити се на просторији села између ријеке Бистрице, ојеверно, и линије
Ракље - Иваље, јужно. Податке о овој просторији предходно добити од штаба IV
бригаде.

Задатак: затварање правца од Бродарева, Сјенице и Пештера, разбијање
четничких банди и чишћење околних просторија од истих, евентуална мобилизаци-
је за бригаду, одржавање везе са јединицама I италијанске бригаде, која ће се
налазити јужно од ваше просторије /види тач. 1 овога наређења/ и одржавање
тијесне везе и наслона на батаљона IV Пролетерске бригаде у Бијелом Пољу. Је-
динице држати што прикупљеније ради лакше могућности рада у истим.

Нарочиту пажњу поклонити служби извиђања и обезбјеђивања, с обзиром
на је бригада нова, млада и неискусна, и сваку прилику искористити да се дух-
ство бригаде што прије оспособи за извршење војничких задатака. За будност,
опрезност и сигурно обезбјеђење биће одговорни сви штабови и команде чета.

5.- УДАРНА ГРУПА одмах по пријему овога наређења, један батаљон IV
бригаде из састава Групе, упутиће најкраћим путем у Колашин, гдје ће добити но
ви задатак. Са овим батаљоном упутити све лакше раљенике.

Остали батаљони ове Групе /један батаљон IV и један батаљон V брига
де/ остаће и даље, као група, на одређеној просторији и са задатком, који смо
вам одредили нашим наређењем Пов. Бр. 118 од 17 децембра 1943 године. Одређене
задатке изводити у садејству са батаљонима Ловћенског Одреда.

6.- Над јединицама на сектору Беране - Бијело Поље - Бродарево
/VII Црногорска бригада, батаљони IV Пролетерске бригаде, I бригада италијанске
дивизије "ГАРИБАЛДИ"/ обједињује команду командант IV Пролетерске бригаде и
пуковник друг Саво Бурић. Јединицама давати задатке пре[illegible] конкретној ситуацији
водећи рачуна о томе да је VII Црногорска бригада још [illegible], неискусна и недо
вољно наоружана. О ситуацији на овоме сектору редовно обавјештавати телефон-
ским путем и путем курира овај штаб.

7.- Пошто смо формирали артиљеријски дивизион, а послуге у ово
дивизиону су Талијани то, ради учвршћења ове јединице и сигурности исте, потре
бно је ову послугу замијенити артиљерцима наших јединица. Ради-тога све артиљ
ерце-борце, који су у југословенској војсци служили у артиљерији, одмах упу-
ти овоме штабу.

8.- Дивизијска болница налази се у манастиру Морачи.

9.- Хируршка екипа налази се у Колашину.

10.- Штаб дивизије налазиће се у Колашину.

Смрт фашизму - Слобода народу!

Политком,
/отсутан/

Начелник, мајор

Командант, пуковник

ДОСТАВЉЕНО: Штабовима IV, V, VI и VII бригаде
Штабу Ударне Групе
Команданту VI бригаде [illegible]ковићи

Фотокопија друге странице документа бр. 196

јепоља у правцу југа, и дошла до села Тутићи и Врбница, на десној обали ријеке Лима.

У Рожају примијећена је извјесна концентрација Арнаута, који са своје стране настоје да се повежу са четницима, са циљем да, уз припомоћ Цземаца, изврше напад на наше јединице.

На сектору V Црногорске ударне бригаде (Кучи—Пипери—Бјелопавлићи) до сада није било никаквих битних промјена.

Окупаторски гарнизони у Црној Гори углавном су до сада неојачани.

Ударна група, која оперише у Старој Црној Гори, повезала се са дјеловима XXIX (Херцеговачке) дивизије у области Билеће

II Пролетерска дивизија заузела је, 29 овога мјесеца, Нову Варош и врши притисак са сјевера у правцу Сјенице и Пријепоља.

XXIX (Херцеговачка) дивизија заузела је Љубиње и том приликом Њемцима нанијела осјетне губитке у људству и материјалу.

У вези са напријед изложеном ситуацијом потребно је извршити извјесна прегруписавања јединица наше дивизије, ради тога

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — **IV Пролетерска бригада** са два батаљона, који се сада налазе у рејону Бијело Поље—Бродарево, заједно са Бјелопољским одредом, након испитивања ситуације у Бродареву и извршења припреме, напашће непријатеља у Бродареву и заузети ово мјесто. По заузимању Бродарева, батаљони IV бригаде вратиће се у Бијело Поље (Област), а Бјелопољски одред остаће у Бродареву са задатком чишћења околине од четничких и милиционерских банди, као и затварања правца од Пријепоља и Сјенице, те одржавања тијесне везе са батаљонима IV бригаде у Бијелом Пољу.

Батаљони ове бригаде, поред задатка чишћења околине, одржавања везе са батаљонима IV бригаде у рејону Шаховићи—Слепач Мост и јединицама Бјелопољског одреда, контролисаће и просторију на десној обали ријеке Лима, гдје ће се пребацити и VII Црногорска бригада са истим задатком, но коју бригаду треба тијесном сарадњом потпомагати, с обзиром да је то новоформирана бригада.

Батаљон ваше бригаде, који се налази у Беранима, остаће и даље на истом мјесту и са истим задатком, но с тим што ће се повезати са I италијанском бригадом, која је добила задатак да се пребаци на просторију сјевероисточно од Берана (с. Горажде—с. Бабино—с. Годочеље—с. Радуловић).

Ради обједињења команде, јединицама на сектору Беране—Бијело Поље—Бродарево командоваће Штаб IV Пролетерске бригаде (командант).

Општи задатак ове групе је затварање правца од Пећи, Рожаја, Сјенице и Бијелог Поља.

2. — V Црногорска ударна бригада остаће у свом досадашњем распореду и задатку, но с тим што ће активирати рад на комуникацији Подгорица—Никшић. Препреку Смоковац држати стално под ватром, да непријатељ не би извршио оправку моста.

3. — **VI Црногорска ударна бригада** са два батаљона остаће на просторији Шаховићи—Слепач Мост са задатком затварања правца према Мојковцу, чишћења околине од четничких банди и одржавања тијесне везе са јединицама IV Пролетерске и VII Црногорске бригаде, као и са јединицама Бјелопољског одреда и III Санџачке брмгаде.

Остали батаљони ове бригаде остаће још на досадашњим задацима, но с тим што ће контролисати околину у циљу уништавања четничких банди које се крију у рејону Прекобрђа и Лијеве Ријеке.

Везу са јединицама V бригаде. на правцу Биоче, одржавати редовно.

4. — **VII Црногорска ударна бригада** пребациће се са садашње просторије правцем: Мојковац—Слепач Мост—Бијело Поље на десну обалу ријеке Лима и смјестити се на просторији села између ријеке Бистрице, сјеверно, и линије Ракље—-Ивање, јужно. Податке о овој просторији претходно добити од Штаба IV бригаде.

Задатак: затварање правца од Бродарева, Сјенице и Пештера, разбијање четничких банди и чишћење околних просторија од истих, евентуалне мобилизације за бригаду, одржавање везе са јединицама I италијанске бригаде, која ће се налазити јужно од ваше просторије (види тач. 1 овога наређења) и одржавања тијесне везе и наслона на батаљоне IV Пролетерске бригаде у Бијелом Пољу. Јединице држати што прикупљеније ради лакше могућности рада у истим.

Нарочиту пажњу поклонити служби извиђања и обезбјеђивања с обзиром да је бригада нова, млада и неискусна, и сваку прилику искористити да се људство бригаде што прије оспособи за извршење војничких задатака. За будност, опрезност и сигурно обезбјеђење биће одговорни сви штабови и команде чета.

5. — **Ударна група** одмах по пријему овога наређења, један батаљон IV бригаде из састава Групе упутиће најкраћим путем у Колашин, гдје ће добити нови задатак. Са овим батаљоном упутити све лакше рањенике.

Остали батаљони ове Групе (један батаљон IV и један батаљон V бригаде) остаће и даље, као група, на одређеној про-

сторији и са задатком који смо вам одредили нашим наређењем Пов. бр. 118 од 17 децембра 1943 године[1]. Одређене задатке изводити у садејству са батаљонима Ловћенског одреда.

6. — Над јединицама на сектору Беране—Бијело Поље—Бродарево (VII Црногорска бригада, батаљони IV Пролетерске бригаде, I бригада италијанске дивизије „Гарибалди") обједињиће команду командант IV Пролетерске бригаде п. пуковник друг Саво Бурић. Јединицама давати задатке према конкретној ситуацији, водећи рачуна о томе да је VII Црногорска бригада још млада, неискусна и недовољно наоружана. О ситуацији на овоме сектору редовно обавјештавати телефонским путем и путем курира овај штаб.

7. — Пошто смо формирали артиљеријски дивизион, а послуга у овом дивизиону су италијани, то, ради учвршћења ове јединице и сигурности исте, потребно је ову послугу замијенити артиљерцима наших јединица. Ради тога све артиљерце-борце, који су у југословенској војсци служили у артиљерији, одмах упутити овоме штабу.

8. — Дивизијска болница налази се у Манастиру Морачи.

9. — Хируршка екипа налази се у Колашину.

10. — Штаб дивизије налазиће се у Колашину.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политком, (отсутан)	Начелник, мајор **Нико Јовићевић**	Командант, пуковник **Радован Вукановић**

ДОСТАВЉЕНО:

Штабовима IV, V, VI и VII бригаде
Штабу Ударне Групе
Команданту VI бригаде — Шаховићи

[1] Наређење се налази у архиви Војноисториског института.

II

ДОКУМЕНТА ДОМАЋИХ ИЗДАЈНИКА

БР. 197

ПИСМО ЂОРЂИЈА ЛАШИЋА ОД 6 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ЉУБУ ВУКСАНОВИЋУ КОЈИМ ТРАЖИ САРАДЊУ С ЊЕМЦИМА РАДИ ИРЕДУЗИМАЊА АКЦИЈЕ ПРОТИВ ПАРТИЗАНА У КУЧИМА

Драги Љубо Вуксановићу,

Неопходно је потребно да ти и Арсо дођете овамо ради изглађивања ових ствари. Ово ти по други пут пишем, да ме не би гризла савјест за оно што ће наићи ако лично ствари не изгладите.

Ради код Њемаца да хитно предузму акцију горе у Куче, јер ако се то не уради кроз два дана биће Подгорица нападнута од Партизана. Тражи што више аутоматских оружја, муниције и бацача. Још данас треба ми ово. Тражи све остало. Нека сви борци из Среза андријевичког и Беранског дођу овамо.

Теби је лако, јер ћеш моћи да побјегнеш са Њемцима и овога ради гледаш личне ствари.

Ђорђије Лашић

6-Х1-1943 године

БР. 198

ПИСМО ЂОРТЈИЈА ЛАШИЋА ОД 23 НОВЕМБРА 1943 ГОД. МАЈОРУ ВЕЛИЧКУ БОЈОВИЋУ О ДЕЗОРГАНИЗАЦИЈИ И ДЕМОРАЛИЗАЦИЈИ ЧЕТНИКА У ЦРНОЈ ГОРИ[1]

Фундина 23-Х1-1943 г.

Драги мој Величко[2],

Јуче добих твоје писмо. Срећан сам што си жив и здрав. Много сам се био уплашио како за тебе тако и за све остале, иако је наш растанак био јако непаметан и неразмишљен. Требали смо да идемо сви заједно и да се заједнички јуначки боримо противу ове наше домаће немани — комуниста, али ми обратно поступисмо: сваки оде своме ужем завичају, мислећи да смо постали господари и да ћемо моћи да живимо код својих кућа. Ми смо људи неразумни и непаметни. Остадох сам у Лијевој Ријеци. Нападе ме једна бригада домаћих изрода. Борба је трајала два дана. Моји их тукоше добро. Ја сам лично видио 11 мртвих. Доцније сам добио извјештај да је било 40 мртвих и велики број рањених. Ја сам имао само једног рањеног. Спремао сам се да кренем ја преко Комова за Андријевицу, али, нажалост, баш уочи дана мога покрета чух за нашу потпуну катастрофу. Све се повуче за Подгорицу. Мислио сам да ћеш се ти са свима нашима повући и чекати 48 часова, потпуно сам, у Лијевој Ријеци. Нико не дође. Био сам у недоумици куда да пођем. Пођох за Куче, надајући се да ће се они јуначки борити противу ових наших гадова. Зарија[3] ме је примио потпуно пријатељски, као и сви свјесни националисти. Тамо сам био 10 дана и потпуно сам се одморио. Но у срећи има и несреће. Нападоше нас комунисти и у Кучима. Кучи не хтјеше уопште да се боре. Моји примише тешку борбу у којој изгубих п.поручника Драгишу Дујовића, једног од наших најбољих јунака и војника, и оца Машана Аџића, старог човјека, али великог јунака. Поред овога имао сам 4 рањена. Опкољен сам био са свију страна, али ипак успјех да се ноћу извучем. Сада се налазим овдје. Никада у оваквом положају нијесам био опкољен спољним и унутрашњим непријатељима. Очајан сам. Не могу више да владам собом. Изгубио сам живце. Жао ми је што нијесам погинуо. Овај живот више ни мало не жалим, јер сам свима разочаран. Сваки се разбјегао на своју страну, сваки себе спасава — и остављен сам сам на милост и немилост свих зала. Свима је свеједно хоћу

[1] Препис оригинала, овјерен у Главном штабу за Црну Гору и Боку, налази се у архиви ЦК СК Црне Горе.

[2] Величко Бојовић, официр бивше црногорске војске, командант четничког корпуса. Осуђен и стријељан у Беранима 1944 године.

[3] Зарија Прелевић, бивши сресни начелник

ли изгинути или остати жив. Молим бога да ми омогући да се вратим тамо и да казним све домаће изроде и издајнике. Нарочито ћу кажњавати официре и све интелектуалце који сачекаше комунисте и њима прићоше. Никакво оправдање нећу примити. Све ћу убијати. Сељаке, сем зликовца, нећу дирати. Оне који остадоше у шуми и који продужише борбу противу комуниста наградићу не бирајући средства, не само да ће им се надокнадити оно што су изгубили него ће бити дупло награђени.

Видим да су Плављани и Гусињани палили куће у тим нашим крајевима. Кривите их. Ја их нимало не кривим. Комунисти су их напали, а они су нас напали због рада наших ниткова и изрода. Они нијесу моментално могли знати ко је комуниста, а ко је националиста. Нажалост, већина наших четника приђе комунистима и нападоше Арнауте. Резултат је жалостан. Нико смо и ништа. Нека пљачкају комунисти. Имају право. Ми нећемо да бранимо наше домове. Нама је један једини циљ сачувати своје животе, макар и непоштено и нечасно.

Што се тиче Њемаца, они имају намјеру да униште комунисте на Балкану. Вјероватно да ће успјети, али се плашим да за нас не буде касно. У Словенији су потпуно утучени, у Далмацији такође. Радио Лондон јавља да су комунисти свуда у дефанзиви, другим ријечима, свуда су тучени.

Ја имам везу са министром[4]. Тражио сам да упути извјесне одреде овамо нама ради уништења комуниста. Одговара да ће ово урадити. Мало вјерујем. Надам се да ће Недић упутити извјесне јаче снаге овамо и да ће он ослободити овај крај.

Блажо"' и Бајо[6], са 24 своја сарадника, погинули су у светињи Острогу. Они су срећни, али је за нас незамјењив губитак. Све је изгубило главу. Сада тек знамо колико су врећели.

Стање на фронтовима спољним непромјењиво. Њемци су предузели мању офанзиву. Руси признају њихове успјехе. Енглези нијесу ни мало напредовали. Изгледа ми да чекају пролеће. Њих се нико не тиче, они гледају своје интересе и нико их више не интересује.

Што се тиче ове наше управе, то није управа него ругло. Љубо" не зна шта ради. Истина, не може ништа да уради. Непаметан је човјек. Веза са Недићем скоро никаква. Ова ствар још није добро ријешена, а не вјерујем ни да ће се ријешити

[4] Дража Михаиловић

[5] Блажо Ђукановић, генерал бивше југословенске војске, претсједник ,,Националног комитета" Црне Горе, јавни сарадник окупатора. Ухваћен, осуђен и стријељан код Манастира Острога 18 октобра 1943 године.

[6] Бајо Станишић. пуковник бивше југословенске војске, крмандант четничких одреда у Црној Гори. Погинуо 18 октобра 1943 год. у Манастиру Острогу.

[7] Љубо Вуксановић

како треба. Неће брзо. Шта ће доцније бити не знам. Какав је однос Дражин и Недићев ја не знам.

Што се тиче мога доласка тамо, не могу ти одговорити када, али ти могу рећи да ћу брзо тамо доћи. Ја сам у ово убијеђен. Стање у другим срезовима добро је. Управо много боље него тамо код нас.

Што се тиче напуштања Балкана од стране Њемаца, мало је вјероватно. Они заузимају поједина острва у Јадранском Мору.

Што се тиче твога рада, треба да будеш енергичнији, вјештији него је до сада било. Хитно формирај мањи одред (јачине до 100 људи), туци мање групе комуниста и не дозволи им да пљачкају и харају. Ако буду нападале јаче снаге комуниста, повлачите се ка Врмошу. Боље не крити се у својим крајевима докле год се може. Прикупи што више људства и скрени свакоме пажњу шта их очекује ако прићу комунистима. Морамо бити паметни и јаки, да издржимо и преживимо свако зло које нас очекује. Успјећемо да будемо побједници. Што се тиче новца, сада ти не могу ништа послати, јер немам. Радим ако икако могнем да добијем, макар и позајмицом, ако нешто добијем одмах ћу ти послати. Истина, мало наде има да ћу добити. Нико не смије да даје новац да се не би замјерио комунистима. Мало Је људи, али нељуди има сувише. Доћи ће вријеме када ћемо за ово бити награђени, ако будемо паметни, али се ипак плашим да се ово неће урадити. Мени лично прети велика опасност. Комунисти отворено кажу да имају још мене да убију и онда су ликвидирали са свима који им сметају. Они се варају, иако ја погинем, надам се да ће ипак платити главом брзих дана.

Ако видиш да не можеш формирати јаче одреде и одјељења за ову борбу, формирај тројке, које ће убијати водеће личности и све наше гадове који су пришли партизанима. Ако њих не могу казнити, нека уништавају њихове породице. Шаљем ову моју тројку. Она носи неколико прогласа. Треба да се постараш да се ово растури. Издао сам и за ове крајеве два прогласа. Шаљем ти по један примјерак. Спремам још неколико прогласа за све крајеве.

Желим ти срећу и успјех у нашем тешком али високом позиву, твој

Ђорђе

Напомена:

Шаљем ти комесара г. Куртонија[8]. По цијену живота му сви изиђите у сусрет. Његов циљ је идеалан за општу нашу ствар А са друге стране он је потпуно заслужио да га чувамо и сачувамо."

[8] Куртони је био италијански цивилни комесар у Андријевници.

БР. 199

ПРОГЛАС ПРИВРЕМЕНОГ НОЛИТИЧКОГ ВОЋСТВА ЦРНОГОРСКЕ ФЕДЕРАЛИСТИЧКЕ СТРАНКЕ ОД 25 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ЦРНОГОРСКОМ НАРОДУ ЗА ЈЕДИНСТВО У БОРБИ ПРОТИВ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ[1]

ПРОГЛАС

ПРИВРЕМЕНОГ ПОЛИТИЧКОГ ВОЋСТВА ЦРНОГОРСКЕ ФЕДЕРАЛИСТИЧКЕ СТРАНКЕ ЦРНОГОРСКОМ НАРОДУ, ЧЛАНОВИМА И ПРИЈАТЕЉИМА СТРАНКЕ

БРАЋО ЦРНОГОРЦИ,

Више од двије године гори и крвари наша Отаџбина Црна Гора!

Више од двије године по Црној Гори убија брат брата, син оца, кум кума, пријатељ пријатеља и тако се уништава наш народ. Зашто? За чији рачун и интерес? — Не сигурно за рачун Црне Горе, па сљетствено томе ни за рачун општег националног интереса, који је вазда био и остао тежња и циљ наших Црних Брда!

Свак се бори за своје интересе, а само ми Црногорци не. То је наша несрећа и права недаћа ево већ неколико деценија. Промислите мало дубље и освијестите се. Ако Црна Гора оздрави саму себе, биће то од интереса не само за наше локалне црногорске прилике, него и за опште националне потребе. Здрава и јака Црна Гора најбоља је гаранција за здраве и правилно схваћене интересе наше нације.

Налазимо се у најтежем времену наше иначе мучне, али славне историје. Налазимо се у братоубилачком рату, који нам пријети ископом, ако се у посљедњем часу не приберемо и не прегнемо да га онемогућимо. Кад год смо од Дукље Св. Владимира па до Црне Горе последњег Краља Господара били сложни, вазда смо се одржали, вазда смо побиједили. Не оклијевајте и не нагађајте, јер је наша судбина запечаћена ако се сви не латимо оружја и не учинимо крај анархији, која је дошла на врата и посљедњег нашег села.

Нема више промишљања, јер данашње стање је посљедица домаће издаје која је стална појава и вјековни непријатељ свих наших настојања и прегнућа за Отаџбину, Слободу и Народ. — Према домаћој издаји, према издајницима, Црногорци су примјењивали најсветије људско право: право правичне нужне одбране, прихватајући наметнуту им борбу. Било да државне власти понекад није било у појединим племенима, било да је ова

[1] Оригинал у Музеју НОБ у Цетињу.

власт била лабава, Црногорци су свагда, па и у стању безвлашћа, према најопаснијем крвнику — домаћој издаји и издајницима — заузимали јединствен фронт и ове заслужено прогонили казнама које важе за издајнике.

Вјековна борба Црногораца за слободу, под вођством природне и поштене интелигенције, створила је од нас најсавјеснији тип људског идеализма, готовост борбе не само за своју слободу, већ и за слободу других, другарску вјерност, одржање задате ријечи, праведност у свим људским односима, готовост на најтеже жртве за Слободу, Правду, Отаџбину, Народ, светињу вјере и фамилије, једном ријечју — чојства и јунаштва.

Овакав рад и овакав дух извојевао нам је и признато мјесто у културној људској заједници. Овај дух наша Странка тежи да унесе и у нашу државну и националну заједницу, која је вазда била и остаје тежња наше борбе и наших настојања.

Ми смо и остајемо противници великосрпског царства и великохрватског краљевства, јер нас тринаестовјековна историја учи да су сва царства од нашег доласка на Балкан трајала по двадесет година. И Томиславово и Крешимирово, и Симеуново и Самуилово, и Бодиново и Душаново. Нема међу нама ничијем империјализму мјеста. Што нам треба, то су јединство и слога, групација наших земаља у једну државну заједницу, која може бити само заједница историских земаља, уједињених на бази равноправности. У том циљу ми бранимо посебност Црне Горе, а не никако у циљу њене сепарације од осталих братских земаља. Сепаратизам је вјешто подметнута агитациона парола оних који хоће да нам натуре своју посебност, своју хегемонију. Сва је наша борба била — борба за уједињење са осталим братским земљама, али не никада и борба за присаједињење Црне Горе некој другој југословенској земљи. Вријеме и искуство од двадесет година дало нам је право, да без Црне Горе и противу Црне Горе не може бити Југославије. Равноправност Црне Горе у националној заједници, то је наш захтјев, то је наша тежња.

Црногорска федералистичка странка, вјерна своме народу и својој Отаџбини, вјерна националној мисији Црне Горе кроз њену дугу и мучну, али и часну и славну историју, вјерна своме двадесетогодишњем раду и програму: за право Црне Горе и Црногорског народа, са својим вјерним чланством и вођством, — ишла је за све ово вријеме искључиво народним путем, путем часне борбе за права свога народа и своје Отаџбине. Она се није дала завести ни од кога. Њу је руководио само интерес Црне Горе и њена национална тежња. Па ипак и поред свега тога агенти из Москве и Лондона денунцирају нас да смо савезници комуниста. Црногорски народ зна ко је 1941 године запалио Црну Гору и ко је за пуних осам мјесеци би<J и стварни и формални савезник комуниста. Ми комунисти нијесмо ни по своме ставу, ни по своме раду, а ни по својим политичким тежњама.

У братоубилачком рату, у хаосу и анархији, образована је Црногорска народна управа, у коју је наша Странка одаслала три своја претставника.

И то смо урадили да нешто покушамо учињети за свој народ, да му помогнемо да се тргне из мртвила и да скочи, да учини крај међусобном убијању и затирању. Ништа ми нећемо пропустити, да би овај рад Црногорске народне управе довео до остварења постављеног циља и, као што нам је својствено, извршићемо до краја уговорени споразум.

Успостава реда и мира, отстрањивање сваког страног утицаја из Црне Горе и братска национална политика, уз потпору оружаних снага Великог Њемачког Рајха, јесте постављени циљ Црногорске народне управе. За остваривање тога циља, Црногорска федералистичка странка позива све своје присталице и пријатеље да ступе у националне црногорске јединице милиције и жандармерије, а уколико ко још није ступио у већ формиране јединице, да се смјеста јави под команду нашег прослављеног војника ђенерала КРСТА ПОПОВИЋА, који је већ отпочео акцију противу комуниста. Сви пак они чланови Странке и пријатељи који се не одазову овоме позиву, не могу уоудуће рачунати на своју припадност Странци, нити пак, као такви, имати ма какве заштите од исте.

Упућујући овај позив своме чланству и Црногорском народу, политичко вођство Странке нада се да ће чланство показати оданост и дисциплину, своју националну свијест и дужност, које од њих очекује њихова на крст распета Отаџбина Црна Гора.

У тој својој борби за спас народа и Отаџбине, ви ћете имати пуну потпору и помоћ Црногорске народне управе и Њемачке оружаке силе.

Тако ће наш потхват противу комунистичке анархије и братоубилачког затирања нашег народа бити крунисан пуним успјехом и побједом.

У разним авантуристичким покретима, од капитулације Југославије до данас, Црногорци су изгубили преко 40.000 свога најбољег елемента и то за туђ рачун. Ниједан свјетски освајач у историји није нанио оволико жртава Црној Гори за краће вријеме. Међу овим непријатељима Црне Горе и њене слободе комунисти нијесу само издајници, већ и највећи злочинци према Црногорском народу. Њихова борба у тајној интернационалној терористичкој организацији — ТИТО — претворила је Црну Гору у долину гробља и згаришта. Ми смо први, још 1941 године, дали отворен позив своме народу да „тријеби губу из торине", као једини лијек противу интернационалне болести, од које је обољела и наша земља. Данас пак, тај је позив еминентни императив сваком Црногорцу да се бори до уништења и потоњег припадника јеврејско-комунистичке организације.

„Нек срамоту данашњице крв опере;
Нека рђу спржи ватра наше вјере!
Сјај да бљесне нове славе Црне Горе
И Ловћена с ким се дичи Сиње море!"

У наметнутој борби побједа је наша, јер у законима вјечне правде уписана је смрт тиранији у вјековној борби противу правде; побједа је наша, јер:

„Ко крв заметне на правди Бога,
Побједа није на страни тога!"

Зато, вјерни синови јуначке Црне Горе, напријед у борбу противу непријатеља народа и Отаџбине!

Цетиње, 25-XП-1943 године

ПРЕТСТАВНИЦИ ЦРНОГОРСКЕ СТРАНКЕ
У ЦРНОГОРСКОЈ НАРОДНОЈ УПРАВИ

Живко Анђелић, с. р.
Богдан Ивановић, с. р.
Митар Поповић, с. р.

ПРИВРЕМЕНО ВОЋСТВО ЦРНОГОРСКЕ СТРАНКЕ

Мих. Ивановић, с. р.
Перо Вучковић, с. р.
Др. Божо Кривокапић, с. р.

Крај Ш/6

РЕГИСТАР

А

Автовац— 199, 273;
Албертини — (итал. мајор) — 21, 22, 79;
Алексић Душан — 298;
Алексић др Момир — 208, 350;
Алексић Недељко — 404;
Алина Стијена — 35;
Амадеј (итал. капетан) — 22;
Андријевица — 16, 33, 34, 44, 60, 77, 84, 104, 105, 108, 166, 169, 175, 204, 230, 285, 290, 292, 346;
Анђелић Живко (четник) — 250, 436;
Анђушић Васо (четник) —• 74;
Арсеннћ J. Јован — 299;
Арсовић Милош — 299;
Асановић Василије — 132;
Аџић (четник) — 249;
Аџић Радосав — 299;

Б

Бабић Ацо — 378, 390;
Бабић Мирко — 404;
Бабљак (с.) — 125. 189, 190, 200;
Бабовић Вукајло — 298;
Бабовић Р. Драгиша — 298;
Бабовић Јован — 299;
Бајић Перица — 299;
Бакић Митар — 8. 9, 14, 15, 31, 61, 64, 72, 80, 81, 84, 89, 90, 93, 106, 112, 125, 133, 157, 164, 184, 187, 270, 274, 276, 277, 313, 316, 319, 328, 336, 338, 339, 345, 366, 368, 374, 375, 377, 378, 393, 397, 400, 407, 409, 416, 420;
Бакић Михајло — 299;
Баковић Божидар — 51;
Балетић Миљан — 132;
Бањци (с.) — 254, 302;
Бандићи (с.) — 285, 291, 381;
Бања (код Прибоја) — 83, 85, 92, 98;
Бар — 73, 91, 195, 246;
Барач ЈБубомир (четник) — 250;
Барбарић Мате — 102;
Баре (код Матешева) — 109, 361;
Барице (с.) — 288;
Батаљон андријевички — 31, 34;
Батаљон бањско-вучедолски —- 254, 259, 260, 271, 302, 303, 320, 330, 379;
Батаљон берански — 10, 64;
Батаљон бјелопољски Треће санџачке бригаде — 10, 63, 291;
Батаљон ударни васојевићки — 31, 34;
Батаљон жупопивски територијалнн Дурмиторског НОП одреда — 198, 199, 266;
Батаљон ударни Зетског НОП одреда — 191;
Батаљон први Комског НОП одреда **— 286;**
Батаљон ударни Ловћенског НОП одреда — 222;
Батаљон „Миро Попара" — 255;
Батаљон први Десете херцеговачке НОУ бригаде — 260, 270, 294, 319, 320, 329;
Батаљон други Десете херцеговачке НОУ бригаде — 260, 271, 294, 320, 330;
Батаљон трећи Десете херцеговачке НОУ бригаде — 260, 271, 294, 319, 320, 330;
Батаљон четвртн Десете херцеговачке НОУ бригаде — 260, 270, 271, 294, 320, 330;
Батаљон први Четврте (црногорске) пролетерске бригаде — 155, 204, 414;

Батаљон други Четврте (црногорске) пролетерске бригаде —155, 204;
Батаљон трећи Четврте (црногорске) пролетерске бригаде — 175, 215, 216;
Батаљон четврти Четврте (црногорске) пролетерске бригаде — 216;
Батаљон пети Четврте (црногорске) пролетерске бригаде — 175, 215, 216;
Батаљон први Пете (црногоркже) бригаде — 18, 117, 121, 122, 126, 139, 171, 239, 285, 292;
Батаљон други Пете (црногорске) бригаде — 18, 117, 121, 126, 171, 240;
Батаљон трећи Пете (црногорске) бригаде — 117, 118, 121, 122, 126, 140, 171, 240:
Батаљон четврти Пете (црногорске) бригаде — 121, 122, 126, 140. 172;
Батаљон пети Пете (црногорске) брнгаде — 18. 60;
Батаљон први Шесте (црногорске) бригаде — 200, 281;
Батаљон други Шесте (црногорске) брнгаде — 200;
Батаљон трећи Шесте (црногорске) бригаде — 200;
Батаљон четврти Шесте (црногорске) бригаде — 200;
Батаљон први Седме (црногерске) НОУ бригаде — 403;
Батаљон другн Седме (црногорске) НОУ бригаде — 404;
Батаљон трећи Седме (црногорске) НОУ бригаде — 405;
Батуран Ђуро — 405;
Баћевић Петар (четник) — 352;
Баум др — 81;
Башић Бешо —• 298;
Башић Божо — 298;
Беговић Момчило (четник) — 151;
Безијово (с.) — 122, 123;
Беј (итал. пук.) — 21;
Бели (Енглез) — 31;
Беране (Иванград) — 10, 14, 16, 27. 33, 44, 48. 50, 60. 63, 77. 79, 84, 98. 104. 105, 108, 166, 169, 175, 204, 230. 285, 286, 290, 292, 346, 420;
Берова (с.) — 123;
Берушица (с.) — 16;
Бецић Ђорђије (четник) — 43;
Бијела (Г. н Д. код Шавника) — 308;
Бијела Гора — 293, 301, 319;
Бијела Трла — 345, 358;
Бијелић Јован (четник) — 107;
Бијелић Јово — 299;
Бијело Поље — 7, 8, 10, 13, 14, 15, 27, 34, 41, 48, 63, 166, 175, 203, 204, 230, 285, 290, 291, 310, 313, 315, 317, 331, 336, 360, 364, 413, 420, 423;
Бијов Гроб — 314, 358;
Билећа — 13, 16, 86, 248, 254, 284, 301, 302, 342;
Биоче (с.) — 18, 20, 24, 48, 59, 84, 106, 110, 111, 127, 142, 154, 170, 189, 190, 286;
Бистрица (с.) — 31;
Бјеласица (пл.) — 34, 48;
Бјелница Јеврем — 74;
Бјелопавлићн (предео) — 23, 65, 66, 69, 84. 86, 98, 111, 124, 141, 143, 144, 169, 171, 189, 198, 210, 238, 286, 290;
Блечић Гаврило — 178;
Боан (код Даниловграда) — 55, 57, 58, 70, 78. 95, 97, 98, 107, 308, 369;
Бобичић Јовета — 405-
Богетићи (с.) — 43, 99;
Богмиловићи (с.) — 285, 291;
Боговац (Богавац) М. Вл. — 298;
Божовић Мило — 403;
Божовић др Саша — 81, 308, 350, 370;
Бојовић Бошко (четник) — 17, 43;
Бојовић Велнчко (четник) — 345, 430;
Бојовић Јер. — 299;
Бојовнћ Милка — 299;
Бојовић Мнлун — 299;
Бојовић Милутин — 299;
Бојовић Обрад — 74;
Бојчевић Павле — 185;
Бока (Которска) — 74, 154;
Боково (с.) — 155:
Болек (брдо) — 126-
Болосаве (с.) — 270. 271;
Бољанићи (с.) — 166;
Бољесестра — 110;
Борова Глава — 105;
Босанско Грахово — 317;
Брајовнћ Божидар — 378. 390;
Брајушковић Душан —• 102;
Братоножићи (предео) — 18, 23, 36, 44, 65. 66, 85. 86, 110, 117, 124, 141, 142, 144, 169, 170, 189, 200, **286;**
Брезна (Г. и Д) — 198, 266;

Бригада италијанска „Аоста" — 23, 55, 57, 58, 65, 66, 70, 91, 95, 98, 134, 143, 144, 152, 165, 167, 171;
Бригада бокељска — 375;
Бригада прва (нталијанска) дивизије „Венеција" — 63;
Бригада друга (италијанска) дивизије „Венеција" — 119;
Брнгада четврта (италијанска) дивизије „Венеција" — 104, 108, 241;
Бригада прва (италијанска) дивизије „Гарибалди" — 273, 408;
Бригада друга (италијанска) дивизије „Гарибалди" — 275, 288, 409;
Бригада друга далматинска — 10, 15, 27. 30, 33, 34, 40, 275, 276, 288, 289, 385;
Бригада друга пролетерска — 10, 272, 275, "276, 289;
Бригада трећа санџачка — 275, 276, 288, 289, 315, 358, 367, 372, 378, 385. 401, 409, 424;
Бригада четврта санџачка — 289, 304, 307, 378, 385, 409;
Бригада друга алпиница „Тауринензе" — 7, 8, 30, 35, 63;
Бригада др\та херцеговачке дивизије — 264, 380;
Бригада трећа херцеговачке днвнзије — 254. 264, 301, 302, 329, 342, 352, 379;
Бригада десета херцеговачка НОУ — 16. 43, 60, 147, 254, 259, 264, 270, 293, 301, 302, 319, 329, 342, 352, 379;
Бригада четврта црногорска пролетерска — 9, 10, 21, 27, 31, 34, 41, 44 46, 47. 57. 63, 64. V, 78 91, 103, 105, 108, 148, 160, 171, 175, 176, 203, 211. 214, 230, 231, 241, 244, 273, 285, 292, 310, 313, 317, 331, 340, 348, 360, 361, 364, 400, 409, 423;
Бригада пета црногорска НОУ — 9, 17, 19. 23. 26, 32, 36, 43, 56, 60, 65, 66, 77. 78. 84. 85. 91. 93, 97. 98. 99. 104, 106, 107, 109, 110, 115, 117, 120, 121, 124, 126, 134. 137, 138, 142, 148, 151, 152, 154, 157, 159, 163, 169, 171, 174, 176, 189, 190, 191, 192, 196, 210, 211, 212, 221, 236, 238, 284, 286, 313, 331, 340, 361, 386, 415, 424;
Бригада шеста црногорска НОУ - — 9, 100, 105. 111, 125, 132, 148, 164, 169, 170, 171, 176, 189, 200, 209, 211, 236, 237, 244, 286, 290, 291, 292, 310, 313, 315, 317, 331, 340, 355, 361, 364, 400, 409, 424;
Брнгада седма црногорска НОУ — 100, 229, 273, 279, 282, 335, 400, 403, 408, 423, 424;
Бритвић др Марин — 255;
Бродарево (с.) — 10, 14, 15, 30, 63, 166, 175, 190, 230, 236, 248, 284, 286, 297, 315, 345, 375, 389, 413, 423'
Броз Јосип-Тито — 84, 129, 317, 321, 322. 335, 376;
Броћанац (с.) — 254, 319;
Брск\т (Г. и Д.) — 85, 86, 115, 117, 121, 124, 141, 142, 169;
Брчели (Г. и Д.) — 195, 360;
Бршно (с.) — 23, 46, 66, 91, 95, 99, 143, 144;
Буавице (катун) — 65;
Будва — 246;
Буковнца — 167;
Булић Душан — 404;
Бурановић Вера — 298;
Бурић Саво — 289, 425;
Бучковић Радомир — 299;

В

Вајс Стјепан —- 349;
Вакини (Италијан) — 22;
Вардиште — 109;
Васовић Миличко — 299;
Вежешник — 18, 20, 24, 26;
Велнмировић Велимир — 406;
Велимље (с.) — 254, 329;
Веље Брдо — 155;
Веруша — 115;
Вешовић Рајко — 391;
Вивалда Лоренцо (итал. ген.) — 100, 224;
Вивалда Оксилије (итал. ген.) — 224, 370;
Видаковић Бошко — 308;
Вијетрош — 126, 139;
Вил\се (с.) — 254, 255, 260, 270, 271, 293. 320, 342, 379;
Винићи (с.) — 23, 65;
Виницка — 33;
Виње Брдо — 126;
Вир Пазар — 195;
Вишеград — 98, 104. 105, 109;
Вјетарник — 17, 18, 23, 24, 39, 48, 69, 110, 170, 386;
Влаховић (четник) — 357-
Влаховић Душан — 42, 132;
Влаховнћ С. — 299;
Влашко Поље — 166;

Војводић Петар — 186, 404;
Војводић Тодор — 299, 378, 390;
Војииовић Јока —• 220;
Војковићи (с.) — 125;
Вражегрмцн — 43;
Вранићке Њиве — 20, 219, 286;
Вратло — 78, 85;
Врбица (с.) — 122, 127, 135, 140, 142, 254;
Врбница (с.) — 423;
Вруља — 30, 136;
Врховни штаб НОВ и ПО Југославије — 30, 76, 137, 179;
Врца Азис (четник) — 362;
Вугдешић Др. — 298;
Вујановић Душан — 207;
Вујисић Момчило — 102;
Вујовић Војислав (четник) — 43;
Вујошевић Владо (четник) — 296;
Вујошевић Милан — 101;
Вујошевић Рашко — 198;
Вујошевнћ Саво — 406;
Вуканић Милун — 299;
Вукановић Радован — 19, 25, 45, 47. 56, 58, 59, 66, 70, 78. 92. 95, 97, 99, 108, 109, Ш. 124, 138. 143, 144, 153, 168, 170, 177, 189, 190, 210, 212, 238, 245, 282, 283, 287, 293, 333, 361, 425;
Вукасовнћ Милан —- 102;
Вукићевнћ В. — 298;
Вукићевић Душан — 378;
Вукићевић Јосип — 102;
Вукићевнћ Радивоје —- 299;
Вукмановић Светозар-Темпо — 131;
Вуковић Богдан — 298;
Вуковнћ Вук (четник) '— 296;
Вуковнћ Милан — 145;
Вуковић Павле — 262, 292;
Вуковић Тихомнр —- 231;
Вуковић Чедомнр — 299;
Вукосавовић Рашко — 92, 116, 152;
Вукотић Ацо — 378, 390;
Вукотић Крсто — 399;
Вуксановић Зарија (четник) — 110, 142, 196, 219;
Вуксановић Љубо (четник) — 74, 250, 296, 347, 429, 431;
Вукчевић Васо (четник) — 188, 249;
Вулетић Шћепан — 299;
Вулић М. Војислав — 61, 298, 404;
Вуловић Ракета — 299;
Вучетић Вој. — 298;
Вучи До — 329;
Вучинић Бранка — 403;
Вучковић Љубо — 22, 104, 109, 209, 216, 231, '243, 316, 364, 372;
Вучковић Нико — 309;
Вучковић Перо (четник) — 436;
Вучуровић Војо — 74;

Г

Гаговић Вуксан — 405;
Гаговић Рајко — 363;
Гажевић Никола — 378, 390;
Гардашевић Мирко — 404;
Гарчевић Војо —- 406;
Гацко — 16, 66, 86, 177, 199, 248, 264, 266, 273, 284, 291, 306, 411;
Гвозд (код Никшића) — 55, 57, 65, 70, 91. 308, 342;
Главни штаб НОВ и ПО Македоније — 128;
Главнн штаб НОВ и ПО за Црну Гору н Боку — 16, 65, 72, 75, 83, 85. 96, 100, 105. 124, 133, 144. 153, 191, 202, 209, 216, 222, 229, 233, 256, 261, 269, 279. 303, 317, 344, 376. 379, 383, 398, 400;
Глибаћи — 308:
Гојнић Блажо (четник) — 196;
Головнћ Момо — 158;
Голубовић (пол. ко.месар) — 104;
Горажде — 408, 420;
Горнца (Г. н Д. код Титограда) — 47;
Горње Мрке — 160;
Горње Поље — 10, 202;
Горње Стравче — 117, 121;
Горњи Цеклнн — 360;
Гостиље Брајовићко — 18, 59, 70;
Гостиље Мартиновићско. — 19, 58, 133;
Готовуша (с.) 166;
Граб — 313, 314, 317, 358;
Градина (код Прнјепоља) — 272;
Грахово — 254, 255, 293;
Грбље — 414;
Грозданић Миливоје — 403;
Грозданић Милутин — 39;
Грујовић Ђорђије (четник) — 24;
Грујовић Томаш (четник) — 24;
Гусиње — 175, 247, 300, 346;

Д

Дакић Лука — 178;
Дамјановић Владо (четннк) — 43
Дамјановић др Момнр — 313, 412
Даниловград — 32, 106, 218, 243
Даниловић Данојла — 298;
Дапчевић Драго — 404;

Дапчевић Милутии — 208;
Дапчевић Пеко — 8, 9, 14, 15, 16, 29, 31,61,64,80,84,89,93,94,106, 112, 125, 131, 133, 146, 157, 164, 184, 220, 226, 229, 270, 274, 276, 277, 313, 316, 319, 338, 339, 345, 351, 374, 377, 397, 400, 402, 407, 409, 416, 420;
Дарчевић Никола — 378, 390;
Дацић Радован — 74;
Дацић Радоман — 305;
Девић Љубица — 299-
Дедић Насто — 356, 380;
Дедовић Вељо — 298;
Дедовић Иван — 299;
Дедовић М. — 299;
Дедовнћ Мирко — 299;
Дедовић Радисав — 299;
Делевић Драгољуб — 298;
Делевић Илија — 298;
Делевић Милан — 299;
Дивизија „Венеција" — 8, 10, 14, 28. 30, 50, 52, 77, 79, 166, 224;
Дивизија „Гарибалди" — 224, 234, 349, 373, 419;
Днвизија пета крајишка — 13, 83, 105, 211, 275, 317, 336;
Дивизија друга пролетерска НОВЈ — 13, 64, 83, 105, 119, 145, 146, 275, 276, 284, 288, 304, 317, 336, 377. 399, 402, 408, 423;
Дивизија трећа ударна НОВЈ — 9, 17, 19, 23, 26, 32, 36, 43, 46, 55, 56, 58, 59 ,65, 66, 71, 77, 85, 91, 95, 96. 97, 98, 106, 108, 109, 115, 119, 120, 124, 133, 134, 137, 138, 141, 145. 147, 151, 152, 153, 154, 157, 159, 163, 164, 167, 169, 174, 176, 187. 190, 191, 193, 196, 200, 202, 209, 210, 226, 230, 233, 236, 244, 272, 281, 282, 284, 290, 313, 331, 336, 339, 340, 348, 359, 361, 3«, 372. 378, 386, 408, 413, 420;
Дивизија „Тауринензе" — 165, 224;
Дивизија двадесетдевета херцеговачка ударна — 129, 254, 301, 336, 378, 402;
Диздаревић Мустафа — 261, 271, 295, 321, 330;
Добрска Жупа — 285, 292;
Долови — 259, 270;
Дољаве (с.) — 110;
Дољани — 154, 211. 263;
До Пјешивачки — 285, 291;
Драгаљ — 302;
Драговић Васо — 298;
Драговић Владимир — 133;
Драговић Вуко — 298;
Драговић Душан — 173, 301, 347;
Драговић Радоња — 299;
Драговић Стево — 101;
Драговољићи (с.) — 57;
Драгојевић Драгутин — 298;
Дракић Спасо — 217;
Дракуловић Никола (четник) — 263, 356;
Драшковина — 310, 315, 358;
Дријенак —- 189;
Дрина (р.) — 331;
Дрпе (с.) — 260, 271', 319;
Дубаје — 115, 117;
Дубочица (р.) — 28;
Дубочке — 264;
Дујов1<ћ Алекса (четник) — 136, 142;
Дујовнћ Драгиша (четник) — 430;
Дујовпћ Милета — 299;
Дулић др Војислав — 80, 146, 186, 401;
Дучићп (с.) — 123, 126, 127, 158, 159, 163;

Ђ

Ђаковић Спасоје —.299;
Ђаконовић Нмкола — 403;
Ђедов До — 97;
Ђерковић Војин — 358;
Ђерковић Јован — 403;
Ђоковић Димитрије — 298;
Ђукановић Блажо (четник) — 25, "43,'47, 431;
Ђукић Мило — 404;
Ђукић Ранко — 299;
Ђукнћ Стојанка — 299;
Ђуларић Васо — 298;
Ђурановић Живко — 298;
Ђурђевића Тара — 167, 336;
Ђурђнћ Обрад — 133;
Ђурић Љуб. — 290;
Ђуришић Павле (четник) 296;
Ђуричковић Бошко — 378, 390;
Ђурковићи (с.) — 170, 172;
Ђуровић Видосава — 404;
Ђуровић Војо — 95;
Ђуровић Јован — 90, 105, 132, 201,
Ђуровић Мил. — 299;
Ђуровић Милинко — 377, 390;

Е

Ераковнћ Симо (четник) — 91;

Ж

Жабљак — 17, 166, 168, 208, 277;
Жарић Михаило — 133;

Жарковић Божо — 405;
Ждребаоиик — види Ман. Ждребаоник;
Жижић Василије — 132;
Жижић Вељко — 105, 132, 364, 372;
Жубер (с.) — 315;
Жугић Стојан — 74, 178, 199, 305, 376;
Жупа — види Никшићка Жупа;

З

Забрђе — 411;
Завор — 126. 139-
Загарач — 191, 262, 285, 291, 381;
Загреда (с.) — 122;
Заостро (Г. и Д.) — 27;
Затон — 27;
Заушје — 260;
Зачир — 360;
Звиздић Хасан (четник) — 362;
Зековић Бошко — 298;
Зеленборје — 362;
Зечевнћ Војин-Војо — 173, 301, 348;
Зечевић Марко —• 299;
Златица (с) — 106, 139;
Зубци (с.) — 251. 302;
Зулевић Раде — 299;

И

Ивановић Богдан (четник) — 250, 436;
Ивановић Владо (четник) — 140;
Ивановић Драгнша — 36, 39, 11б! 118, 123, 128. 136, 141, 154, 163, 164, 172. 174;
Ивановић Љубомир — 299;
Ивановић Маркоз Ђока (четник) — 140;
Ивановић Миливоје — 299;
Ивановић Милоња — 391;
Ивановић Милорад — 403;
Ивановић Мих. (четннк) — 436;
Ивановнћ Рамов Нова — 140;
Ивановић Радованов Петар (четник) — 140;
Ивановић Рашков Филип (четник) — 140;
Ивановнћ Рашов Раднсав — 140;
Ивање (с.) — 57;
Ивковнћ Ђоко — 51;
Илнјино Брдо — 271, 369;
Ирић Богољуб (четник)#— 345;

J

Јаблан (с.) — 69, 110, 115;
Јабука — 30, 35, 64, 77, 79, 238, 286;
Јаворје — 17, 77;
Јајце — 376;
Јакић Велимир — 30, 40, 41;
Јаковић Ђуро — 95;
Јанковић Бошко — 24, 44;
Јанковић Видо — 117;
Јасен (к. 979) — 271. 360;
Јасеново Поље — 199, 280;
Јауковић Мићун — 74, 178, 199, 214, 222, 280, 341, 355, 385, 396, 412;
Јелић Драгиша — 347;
Јеловац Јован (четник) — 250;
Јелушић Никола — 405;
Јовановић Блажо — 89, 283. 401;
Јовановић др Петар-Перо — 92;
Јовановић Радивоје-Брадоња — 289;
Јовановић Цветко — 102;
Јовановићи (с.) — 191;
Јовнћевнћ Димитрије — 398;
Јовићевић Мило -- 75, 90, 101, 192, 203, 219, 220, 223, 279;
Јовнћевић Нико — 20, 24. 26, 32, 39, 60. 74. 98, 108, 116, 118, 119, 121, 123, 128, 136, 137, 141, 170, 189, 212, 238, 287, 333, 348, 3&4, 372, 415, 425г;
Јовићевић Филип — 102;
Јововић Јаков (четник) — 19, 23, 32, 46. 73. 99, 115, 142, 188, 196, 197. 203, 249;
Јојић Димитрије — 298;
Јоксимовнћ Вукашин — 298;
Јоксимовнћ М. Петар — 299;
Јоксимовић Радосав (четник) — 296;
Јоксимовић Софија — 299;
Јолнћ Божидар — 298;

К

Кадовнћ Мићо — 198;
Казанцн — 302;
Кајпер (Нијемац) — 359;
Калаитовић Вук-Калаит (четник) — 411;
Калезић Алекса — 198;
Калнновик — 284, 291. 306;
Каљевић Илија — 219;
Камена Гора — 364;
Кање (с.) — 315, 317;
Капа Јован — види Капичић Јован;
Капичић Јован — 25, 45, 58. 70, 78, 108, 138, 144, 149, 152, 168, 170.

177, 189, 190, 212, 238, 245, 287, 293, 333, 340, 348, 361;
Капор Чедо — 261. 321, 330;
Караџнћ Војо — 351;
Караџиће Милиће — 406;
Кастратовиће Богдан — 298;
Кастратовиће Велимир — 298;
Катунска Нахија — 144, 188, 381;
Кековиће Саво — 102;
Керубино Пистоне (итал. ппук.) — 224;
Киковиће Ново — 299;
Килибарда Мато — 353;
Кисјелица — 200;
Кифино Село — 248;
Кнчево — 314;
Клобук — 259, 270, 352;
Клопот (с.) — 36. 39. 58, 69;
Кљајиће Вукман — 298;
Кнеж До — 319;
Кнежевиће др Ирина — 350;
Кнежевиће Новак — 132, 283;
Кнежевиће Раде — 74;
Ковачевиће Василије — 404;
Ковачевиће Вјера — 403;
Ковачевиће Војо — 378. 390;
Ковачевиће Ђорђе — 405;
Ковачевиће Рнсто (четник) — 352;
Ковачевиће Стево — 132;
Коврен — 30, 35, 310, 313, 315, 317 331, 345;
Кодра Гијат (к. 962) — 127;
Козица — 35;
Кокарицка Гора — 47, 151, 152, 156;
Кокоти (с:) — 291;
Колашин — 9, 14, 20, 28, 31, 33, 41, ,50, 55. 56, 60. 63. 77. 79, 83, 91, 93. 96. 98, 100. 104. 108, 156, 169, 175, 189, 200, 281, 282. 375;
Колашиновићи (с) — 171. 172;
Комани — 191, 285, 292, 381;
Комарани (предсо) — 10, 15, 27, 30, 40, 49, 85, 119;
Коматина Милпнко — 62;
Коматина Милорад — 299;
Коматина П. Мираш — 299;
Копиље (с. код Спужа) — 19, 160, 171, 172;
Копривица (партнзан) — 305;
Копривица Раденко — 405;
Корда Раде (четник) — 365;
Корпус другн ударнн НОВЈ — 7, 8." 9. 14. 20, 21, 23, 27, 28, 30, 33, .35. 40, 41, 47, 50, 52, 59. 61. 63, 66. 71. 72. 75. 79, 80. 83, 85, 91, 92, 94, 101, 103, 105, 106, 112, 119, 125. 128, 132, 141, 145, 150, 155, 164. 165, 166, 173, 175, 176, 179, 185, 187, 211, 214, 216, 220, 224, 226, 229, 234, 241, 244, 245, 261, 267, 272, 275, 276, 277, 288, 290, 300, 310, 315, 317, 336, 339, 344, 346, 349, 359, 362, 364, 372, 373, 374, 376, 377, 397, 398, 400, 402, 407. 410, 413, 415, 419;
Косаннца (с.) — 165, 166, 167, 288, 307, 361, 362, 364 , 369, 372;
Косаничко Поље — 288;
Косијери (с.) — 155;
Космаш — 352;
Косови Луг — 156;
Косор — 120, 122, 123, 134;
Котор — 246;
Коћи (с.) — 123, 157, 159, 163;
Кош Ерих — 367;
Краљевиће Владимир — 407;
Краљевнће Ђоко — 132;
Кржања (Г. и Д.) — 117, 121;
Крезовиће Гојко — 362, 402;
Кривокапиће Божо (четник) — 74, 436;
Кривошије (предео) — 293, 319;
Крња Јела (код Боана) — 77;
Крсник (к. 625) — 127;
Крстац (код Никшића) — 69, 285, 292;
Крстајиће Милева —- 405;
Круоса (катун) — 117;
Крушевац (с.) — 47, 109;
Крџиће Мирко — 101. 184;
Кујовиће Милева — 299;
Кунбуровиће Андрија — 95;
Куњ — 154;
Купина (с.) — 111;
Куртони (Италијан) -— 432;
Кусовац Милутнн — 186, 187;
Кучн (предео) — 84. 85, 107, 109, " 115, 120, 121, 122, 124, 126, 134, 135, 137, 138, 141, 148, 151, 157, 159, 163, 169, 187, 196, 210, 233, 236, 237, 238, 244, 263, 290, 292, 355, 429, 430;

Л

Лабан Стеван — 299;
Лабовиће лг> Нико — 132, 208;
Лабовиће Радоје — 299;
Лазаревиће Божо — 18, 108, 119, 137, 309, 387;
Лазаревиће ЈБубо (четник) — 85, 249;
Лазаревиће Саво — 356;
Лазиће Лазар — 186, 187;
Лазовиће Бошко-Боце — 374;

Лазовић Новица (четник) — 115, 142, 356;
Лазорци (с.) — 123;
Лакић Владо — 404;
Лакићевић Десанка — 298;
Лакићевнћ Стануша — 299;
Лаковић др Михаило —• 202;
Лалић (четник) — 411;
Лалић Петар — 299;
Лалић Радован — 90, 292;
Ласта — 301, 302. 319, 329, 342;
Лашић Ђоко — 136, 142;
Лашић Ђорђија (четник) — 106, 110, 116, 120. 135, 138, 141, 196. 244, 249, 296, 314, 359, 402, 429 430, 432;
Левертара — 65, 278, 336;
Лекић Бл. — 298;
Лекић Јеврем — 391;
Лекић Љуба — 299;
Лекић Маријан — 299;
Лекић Радован — 299;
Лековина — 310, 317, 358;
Лековнћ Војо — 401;
Лепосавић М. Миомир — 299;
Лепосавић Трифун — 299-
Лијева Ријека — 16. 17, 18, 23, 44, 46, 59. 85, 106, 109, 110, 115, 116. 141, 169, 189, 200, 287, 424, 430
Лијешта — 122, 126, 158, 160, 163
Лим (р.) — 33, 63, 93, 289, 309, 413
Липник — 16;
Липово (Г. и Д.) — 9, 57, 70, 77, 78, 85, 96, 97, 370;
Личник (к. 966) — 134, 163;
Ломпар Душан — 186, 187, 351;
Лончаревић Стипе — 405;
Лубнице — 10, 33;
Лукавац (Лутовац) Вел. — 298;
Лукачевић Војислав (четник) — 247, 345, 402;
Луково — 55, 57, 66, 91, 99, 143, 144;
Лутовац Илија — 61, 298;
Лутовац Миомир — 299;
Лутово — 39, 386;

Љ

Љешанска Нахнја — 73, 155. 188, 202, 233, 244, 249, 262, 285, 291;
Љешко Поље — 155;
Љубибратић Никола — 261, 271, 295, 321, 330;
Љубиње (с.) — 420. 423;
Љубичић Радоје — 378, 390;
Љубиш — 119;
Љубовић (с.) — 47;
Љуботиљ — 360;
Љумовић Радош — 192, 209, 374;
Љумовић Стојан (четник) — 24;

М

Мазаница — 127;
Македонија — 130;
Мала Ријека — 36;
Малинско (с.) — 55, 57;
Малишић Јагош — 299;
Малишпћ Панто — 299;
Маловић Јосиф — 74, 305, 306, 355, 371;
Ман. Ждребаоннк — 19;
Манастир Острог — 27, 43, 47, 60, 66. 100;
Манастир Морачкн — 107, 110, 238, 287;
Мандић Миљан (четник) — 85, 249;
Мањани (Италнјан) — 42, 242;
Маоче (с.) — 372;
Маочићн — 271;
Марјановнћ М. — 299;
Марковић (четник) — 360;
Марковић Блажо — 175, 368. 409;
Марково Брдо — 27. 28, 60. 77;
Маркотић Мато — 335;
Мариновић Даница — 185;
Марић Бранко — 298;
Марић Михаило — 299;
Маровнћ — 245, 361;
Марсенић Милош — 299;
Марсенић Н. — 299;
Мартинићи (Г. и Д) — 18, 19, 20 32, 169, 171, 172;
Мартиновић Илија — 74;
Мартиновић Јакша (четник) — 357;
Мартиновнћ Милан (четник) — 357;
Мартиновнћ Недељко — 74;
Мартиновић Ново — 299;
Маслар Александар — 298;
Маслине (с.) — 106;
Масловарић Вук — 298;
Масловарић Душан — 298;
Масловарић Радоња -— 299;
Масловарић Стеван — 299;
Матаруге (с.) — 28, 63, 64, 166, 364-
Матешево — 9, 10, 14, 16, 17, 33, 39, 44, 46, 56, 77, 79, 83, 91, 93, 96, 98, 104, 175, 200, 286;
Матијашевић Новак — 406;
Машановић Јанко — 405;
Машановић Крцун — 404;
Машница (с.) — 300;
Машовић Р. Мар. — 299;

Медвеђе (с.) — 46;
Меденица Милнца — 299;
Медун (Г. и Д.) — 122, 127, 134, 135, 140, 142, 158, 159, 163, 414;
Међеђа (с.) — 46, 57, 65;
Међуријечје (с.) — 78, 110, 111;
Мељак — 288;
Метеризн (с.) — 285, 292;
Мијатовнћ Драго — 132;
Мијатовић Иван — 404;
Мијовнћп (с.) — 197;
Миковић Миро — 132;
Милатовнћ — 262;
Милачић Владо — 158;
Милашпновић Раде — 405;
Миленковић Драгољуб — 377, 390;
Миликић Васо — 298;
Милић Милутнн — 192, 209, 279;
Миловановић Миодраг-Луне — 27, 31, 33. 34, 47, 289;
Милонић Вељко — 406;
Мнлошевић Владо — 404;
Милутиновић Иван — 13, 90, 109;
Миљевина (с.) — 288;
Миоче (с.) — 34;
Мирановић Лазар — 132;
Мирашевић Ј. Ђорђе-Боко — 75, 101, 134, 203, 219, 223, 234, 265, 280, 283;
Мирковић Радован — 255;
Мирчета Јово — 186;
Митровић М. — 299;
Мићановић Милутин — 266;
Мићуновпћ Вељко — 390:
Мићуновић Вукашин -— 378. 390;
Михаиловић Дража — 296, 297, 326, 371, 402, 431;
Михаљевић Јово —• 133:
Михнћ Лпбица — 378, 390;
Мједово Брдо — 358;
Мојковац — 7, 8, 21, 22. 27. 29, 41, 42. 48, 60, 63, 77, 79, 281, 286, 365;
Мораково (Г. и Д.) — 46. 57:
Морача (Г. н Д.) — 9, 55. 56, 59, 60. 65 . 70. 73. 77, 78. 85. 91. 96, 98. 104, 106, 107, 110, 124, 169, 177, 286. 370, 415;
Мосор (пл) — 139;
Мрачевић Лазо — 406;
М\тоша Андрија — 74, 154, 218, 259, 280, 283;
Муњнка — 97-
Мурина — 46,' .300;
Мушнкић М. Милош — 299;

Н

Невесиње — 248, 264, 291, 306;
Недић Христина — 299;
Ненадић Војислав (четник) — 250;
Низић Ивка — 406;
Николић Ацо — 378;
Николић Војин-Војо — 62, 155, 173, 211, 244, 275;
Никшић — 13, 32, 46, 55, 57, 65, 66, 69, 70, 84, 86, 99, 106, 177, 194, 202, 218, 246, 247, 254, 280, 306, 308, 313, 315, 341, 350, 410, 411;
Никшићка Жупа — 46, 56, 57, 65, 66, 70, 167, 168, 177;
Нова Варош — 98, 104, 247, 248, 408, 423;
Новаковић Лзубо — 189;
Новаковић Обрад (четник) — 250;
- Новаковић Првослав — 102;
Нови Пазар — 44, 247; ч
Нововић Владимир — 298";
Нововић Н. Во^ислав — 74, 100, 358;
Нововић Вукајло —• 298;
Новосел Ђоко — 207;
Ножица (с.) — 110;

О

Обарде (с.) — 35, 372;
Обрадовић Алексије — 298;
Обрадовпћ Бранко — 8, 14, 15, 28, 29. 30, 36, 41, 43, 49. 51. 54, 64, 80. 81, 93, 103, 165, 167, 224, 228, 235, 276, 304, 309, 313, 344, 353, 362, 363. 367, 371. 410;
Одред НОП бјелопољски — 63, 315, 331, 400, 409, 423;
Одред НОП дурмиторскн — 16, 72, 74. 177. 198. 199. 213, 220, 266, 277, 280. 303. 310, 315, 354, 369, 383, 388. 397. 410;
Одред НОП зетскп — 26, 48. 56, 65, 66. 72. 109. 110, 153, 168, 170, 190, 211, 212, 261, 284, 286, 292, 379, 380;
Одред НОП комски — 92, 173, 236, 286, 300, 331, 346, 409;
Одред НОП ловћенскн — 73, 153, 155, 156, 202, 216, 222, 279, 380;
Одред НОП никшнћки — 46. 55, 57, 58, 66. 72. 74, 99, 168, 170, 202, 302, 342, 379, 380;
Одред НОП сјеверно-херцеговачки — 255;

Ожези (с.) — 160, 163, 169, 171;
Оливиери Аралдо (Италијан) — 242;
Омутић — 319;
Ораховица (с.) — 34;
Орлино Брдо — 115;
Отиловићи (с.) — 30, 50, 54;
Оџак (с.) — 165, 166;

П

Павелић др Анте — 326;
Павићевић Ђоко — 400;
Иавино Поље — 291, 313, 358;
Павковићи (с.) 197;
Павловић Милан — 132;
Пајић Анте — 405;
Пајовић Јанко (четник) — 43;
Паиић Јосип — 95;
Папић Радован -— 406;
Пејовић Андрија — 22, 178;
Пелев Бријег — 17, 18, 23, 77, 110, 200, 314;
Пенезнћ Слободан-Крцун — 288 289;
Перишић (четник) — 411;
Перовић Рајко — 299; -
Перуничић Андрија — 208;
Перуновић Благоје — 403;
Перуновић Гојко — 406;
Пер\ћица Новак — 123, 128, 141, 152, 154, 163, 164, 172, 174, 240;
Петровић Ананија — 133;
Петровић Арсо (четник) — 74, 110, 142, 250, 251;
Петровић Божидар — 405;
Петровићи (с.) 26, 271, 319, 329;
Пећ — 44, 104, 300, 346, 420;
Пећурице — 246;
Пеута (с.) — 140;
Пнва Марио (итал. мајор) — 343, 370, 373;
Пивски Манастир — 16, 177, 199, 213, 280, 354, 388;
Пнлатовцп — 254;
Пилетић Митар — 403, 412;
Пипер Милорад — 299;
Пипери (предео) — 18, 23, 24, 65, 66, 84, 86, 111, 169, 171, 261, 284, **286;**
Плав — 175, 247. 300, 346;
Плана (с.) — 125;
Пљевља — 10. 13, 14, 27, 28. 35, 41, 42. 47. 48, 51, 56. 62, 79, 165, 166, 229, 241, 272, 274, 275, 279, 281, 284, 288. 289, 303, 307, 331, 336, 338, 344, 362, 400, 408, 410, 420;
Погане Међе — 386;
Подпеће — 275, 276, 278, 351, 411;
Подград (с.) — 123;
Подгорница — види Титоград;
Покровски др — 208;
Пољаковић Хамид — 102-
Пољана (с.) — 250;
Пољице —• 133;
Пониквица (катун) — 46;
Попивода Милан — 299;
Поповпћ Божо — 102;
Поповић Вујадин — 24, 60, 137, 152, 154, 163, 164, 172, 174, 198, 240;
Поповић Ј. Вукосав — 231;
Поповић Јозо — 405;
Поповић Костадин — 404;
Поповић Крсто (четник) — 74, 250, 381, 414;
Поповић Милорад (четник) — 110, 304;
Поновнћ Митар (четник) — 250;
Иоповић Никола — 73, 222;
Поповић Перов Милета (четник) — 140;
Поповић Радојев Митар (четник) — 140, 436;
Поповнћ Радосав — 299;
Ноповић Рашков Шћепан — (четник) — 140;
Поповић Тодоров Велиша (четник) — 140;
Поповић Секула — 404;
Поповнћ Станоје (четник) — 263;
Потоци (с.) — 138;
Потрк (катун) — 85, 97;
Прекобрђе — 85, 107. 109, 110, 237, 244, 292, 355, 414, 424;
Прелевић Зарија (четник) — 430;
Премићи (с.) — 140;
Пренћанн (с.) — 369;
Прибој — 10, 13, 14, 85, 98, 104, 105, 109, 288, 289;
Прнјепоље — 10, 14, 27, 35, 41, 49, 63. 79, 166, 175, 210, 211, 247, 272, 288, 303, 331, 336, 338, 408, 410, 420;
Приморац Рудолф-Руди — 31, 34, 41, 49, 50, 51, 106, 119, 125, 150, 157, 165, 167, 184, 187, 229, 270, 338, 344, 349, 407 , 409;
Присоје (Г. и Д.) — 117;
Прља Перо — 406;
Прогоновићи (с.) — 222-
Птикаљ (с.) — 120, 123;
Птич — 110;
Пушеља Драго — 406;

р

Равнић Карло — 145;
Равно (с.) — 16;
Радевић Леко — 81, 350, 371;
Радећа (М. и В.) — 18, 24, 26, 69, 170, 172;
Радиновић Лука — 102;
Радић Милан — 406;
Радовић Јоксим — 400;
Радовић Крсто (четник) — 19;
Радовић Марко (четник) — 19;
Радовић Милан — 406;
Радовић Новица (четник) — 74;
Радовић Рад. — 104, 209, 243;
Радовић Ратко — 378;
Радовић Рашо — 382;
Радојевић Милета — 107;
Радојевић Светозар — 189;
Радоњић Миљан (четник) — 142;
Радоњић Мираш — 285, 292;
Радоњић Саво (четник) — 250;
Радуловић Војо — 242;
Радуновић Данило — 391;
Раилић Радомир (четник) — 411;
Раичевић Владо — 217;
Раичевић Мило — 299;
Раичевић Т. Милосава — 299;
Раичевић Перо — 299;
Ракић (потпуковник) — 224;
Ранковнћ Миливоје — 102;
Расовић Драгутин — 298;
Распоповић Радисав — 102;
Ратајска — 30, 40;
Рађеси (с.) — 122;
Рачић Ђоко (четник) •— 296;
Рашовићн (с.) — 127, 135, 136, 140;
Рваши — 155, 156, 285, 292;
Рибар Иво-Лола — 375;
Рива Марио (итал. кап.) — 10, 373;
Рнјека Пиперска — 20, 111;
Ријека Црнојевића — 246, 285, 291, 332;
Ријечка Нахија — 249, 285;
Рисан — 301;
Ровачанин Хусеин (четник) -— 85;
Ровца — 59, 60, 85, 177;
Рогами (с.) — 106, 109, 170;
Рогановић Перо — 406-
Рог Крш — 51;
Рожај — 16, 44, 46, 104;
Росоват (катун) — 97;
Рудо (с.) — 83, 85, 98, 105;
Ружнћ Иван (четник) — 380;
Ружица (катун) — 97;

с

Савина Греда — 97;
Савић Велимир — 298;
Савић Томо — 299;
Савићевић Бранко — 405;
Савићевић др Миомир-Мита — 96;
Самарџић Миливоје — 406;
Санцак — 13, 55, 75, 105, 128, 167, 168, 203, 245, 250, 281, 286, 336, 344, 359, 410;
Свиба (с.) — 144;
Секулић Душан — 29, 42, 242, 307 341, 344, 350;
Селић Владо — 207-
Селић Слобода-Боба — 186, 200;
Сељашница — 30, 40;
Сеоца (с.) — 78, 160, 169, 172;
Сига — 19;
Симоновић Милован — 299;
Сињајевина (пл.) — 42, 97;
Сјеница — 247, 410;
Сјенице (код Подгорице) — 126, 139, 140, 203;
Скадар — 73, 91;
Скорча Гора — 302, 329;
Слатина (с.) — 20, 172, 191, 197, 203;
Слепач Мост — 7, 8, 10, 13, 14, 15, 29, 35, 41, 42, 48, 166, 285, 286;
Смоковац — 424;
Сомина (пл.) — 264;
Софтнћ Туфик — 299;
Спасић Бранко — 41, 185, 187, 253, 304, 307, 309, 341, 344, 351;
Спила — 270, 271;
Спуж — 19, 243, 284, 286, 292;
Србија — 129;
Срдановић Војо — 406;
Срдановнћ Милош — 299;
Сребреница — 109;
Сретешка Гора — 110;
Сретња — 19, 23, 66, 190, 172;
Станишић Бајо (четник) — 25, 43, 47, 431;
Станковић Мил. — 299;
Станојевић Саво — 24;
Стара Црна Гора — 155, 156, 284;
Сташић Благоје — 102;
Стефановић Вучеља — 298;
Стефановић Раде — 113;
Стијовић Велимир — 298;
Стожинић Радивоје — 402;
Стоиловић Зага — 377, 390;
Стојковић Милорад — 299;
Столац (с.) — 16, 264;
Струг — 17;

Стр\тар Никс* — 155, 211, 244, 274, 310, 355, 399, 403;
Стубица (с.) — 43, 69, 140, 285, 292;
Суторман — 195;
Сушница (р.) — 262;

Т

Тадић Јанко — 132, 389;
Тадић Милошев Радоје — 389;
Тара (р.) — 28, 288, 305, 317, 341, 350, 351, .355, 362, 367, 384;
Тараш — 19;
Татар Јован — 102;
Техеран — 325;
Тимар (с.) — 78-
Титоград — 18,'19, 20. 24, 32, 36, 44. 47. 55, 56, 66, 70, 73, 77, 91, 103, 106, 134, 135, 138, 141, 142, 151. 152, 160, 170, 193, 194, 218, 219, 246, 247, 251, 284, 285, 286, 292, 310, 313, 314, 372, 380, 429;
Тмушић Вуко — 298;
Тодоровић Војин-Војо — 20, 25, 105, 132, 201, .358, 387;
Тодоровић Димитрије — 102;
Томиславград (Дувно) — 317;
Томовић Бећир (четник) — 357;
Тошковић др Јово (четник) — 43;
Требњье — 16, 32, 248, 350;
Требјешаннн Милан — 207, 378;
Трепча (Г. и Д.) — 33;
Трешњевик — 348;
Тријебине (с.) — 215;
Трифуновић Нада — 299;
Трубјела — 271;
Тузи (с.) — 151;
Тутићи (с.) — 423;

Ћ

Ћеранића Гора — 65;
Ћетковић Радоје (четник) — 43;
Ћулафнћ Ксенија — 299;
Ћулафнћ Милован — 299;

У

Убалац (с.) — 122;
Убли (с.) — 110, 120, 122, 123, 127, 134, 135, 151;
Увац (р.) — 93, 105, 129;
Угњи — 156;
Уздомир — 353;
Улцињ — 195, 246;

Ф

Фатић Војин (четник) — 204;
Фатић Манојло — 61;
Филиповић Драгутин — 132;
Филиповић Душан —- 105, 398;
Финци Ели (Костић) — 378, 390;
Фоча — 288, 289, 304, 411;
Фундина — 135, 140, 142, 154, 159, 163;

Х

Хамовић Раде — 273;
Хаџимуртезић Халил — 401;
Херцег Нови — 246;
Херцеговина — 45, 86, 128, 245, 251, 261, 284, 291, 379;
Хоџић др Мехмед — 299;
Хум — 140;
Хум Премићски (к. 966) — 127;

Ц

Цварин —- 139;
Цвилин — 117. 120, 121, 122;
Церовац — 117;
Церовић Мато — 407;
Церовица — 292;
Цетиње — 154, 195, 218, 246, 310;
Цимбаљевић Миличко — 299;
Цимцил Обрад — 17. 74, 391;
Цимцил Стеванов Стојан —. 389;
Црквице (код Рисна) — 319, 342;
Црмипца — 76, 156. 195. 249, 360;
Црна Гора (с.) — 17, 277;
Црно Осоје — 271;
Црнци — 20, 197, 262, 292;

Ч

Чајниче — 288, 305, 331, 400, 408, 410, 420;
Челебић Драгица —- 406;
Ченгић Ферид — 13;
Чета рудинско-трепачка — 303;
Чокорило Војо — 406;
Чукић Бране — 298;
Чукић Драго — 298:
Чукић Мираш — 299;
Чукић Миро — 299;
Чукић Ј. Михајло — 299;

Ш

Шабан Јован — 405-
Шавник — 55, 56, 65, 70, 167, 168, 342, 381;
Шанто Василь-Васко — 391;
Шарановић (четник) — 32;
Шаранци — 17;
Шарац Крсто — 17, 178;
Шарац Спасоје — 74;
Шаулић Јеврем — 195;
Шаховићи — 7, 8, 21, 27, 29, 35, 42, 47, 48, 166, 281, 291, 364, 372;
Шегрт Владо — 119, 225, 273, 303, 342;
Шекулар — 243;
Шекуларац Војо — 405;
Шекуларац.Ђорђе — 298;
Шкаље — 139;
Шкуљевац — 260;
Шкуљка (к. 1504) — 117;
Шљиванчанин Милован — 404;
Шмедиг (Нијемац) — 251;
Шоћ Вуко — 133;
Шошкић Бран. — 298;
Шошкић В. Вукашин — 298;
Шошкић Вукман — 298;
Шошкић Микосав — 299;
Штитково — 105, 119;
Шћекић Ненад — 298;
Шумани (с.) — 262;
Шундов Јаков — 404;

С А Д Р Ж А Ј

БОРБЕ У ЦРНОЈ ГОРИ

октобар—децембар 1943

I

Документа партизанских јединица и партиских организација

Страна

Наређење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 21 октобра 1943 год. штабу Друге бригаде алпинаца „Тауринензе" за покрет правцем Мојковац-Слепач Мост-Шаховићи — — •— — — 7

Наређење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 21 октобра 1943 год. штабу Друге бригаде алпинаца „Тауринензе" за пребацивање једног батаљона на Слепач Мост — — — — — 8

Наређење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 21 октобра 1943 год. потчњеним јединицама за нове правце дејства -— — 9

Наређење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 21 октобра 1943 год штабу дивизије , Венеција" да се са свим јединнцама пребаци на сектор Пријепоље-Прибој — — — — — — — 14

Извјештај штаба Дурмиторског НОП одреда од 22 октобра 1943 год Главном штабу НОВ и ПО за Црну Гору и Боку о попуњавању ударних батаљона и ситуацији око Матешева и Рожаја — — — — — -Ч — —- — — — — — 16

Наређење штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 22 октобра 1943 год. штабу Пете црногорске НОУ бригаде за формирање ударне групе у циљу напада у бок и позадину непријатеља на сектору Пелев Бријег-Вјетдрннк-Лијева Ријека — — —- 17

Извјештај штаба Пете црногорске НОУ бригаде од 22 октобра 1943 год. штабу Треће ударне дивизије НОВЈ о активности четника око Спужа и јачини Нијемаца у Подгорици и њиховим покретима — — — — - — — — — — — — — — 19

Извјештај штаба Четврте пролетерске бригаде од 22 октобра 1943 год. штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о саботерском држању мајора Албертинија, команданта италијанског батаљона — — — — — — — — —4 — — — — 21

Извјештај штаба Треће ударне дивизије од 23 октобра 1943 год. штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о бојевима Пете црногорске НОУ бригаде и активности четничке групе Јакова Јововића — — — — — — — — — — — —* 23

Извјештај штаба Пете црногорске НОУ бригаде од 23 октобра 1943 год. штабу Треће ударне дивизмје НОВЈ о борби са Нијемцима око Вежешника — — — — — — — — — 26

Наређење штаба Лругог ударног корпуса НОВЈ од 23 октобра 1943 год. штабу Четврте пролетерске бригаде за спречавање наглог продирања непријатеља ка Мојковцу — — — — — — 27
Наређење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 23 октобра 1943 год. штабу италијанске дивизије „Венеција" за пребацивање позадинских дијелова у правцу Пљеваља — — — — —- 28
Наређење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 23 октобра 1943 год. помоћнику начелника штаба за упућивање Друге далматинске бригаде према Комаранима и за достављање депеша Врховном штабу — — -— — — — — — — — —- 30
Извјештај штаба Пете црногорске НОУ бригаде од 23 октобра 1943 год. штабу Треће ударне дивизије НОВЈ о морално-политичком стању код четника и покретнма њемачких снага од Никшића ка Подгорици — — — — — — •— — — — 32
Извјештај начелника штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 23 октобра 1943 год. своме штабу о покрету Друге далматинске бригаде и резултатима бојева око Андрнјевице — — — 33
Наређење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 23 октобра 1943 год. штабу Друге бригаде алпинаца „Тауринензе" за покрет правцем Пљевља-Пријепоље — — — — — — — — 35
Извјештај штаба Пете црногорске НОУ бригаде од 23 октобра 1943 год. штабу Треће ударне дивизнје НОВЈ о бојевима против Нњемаца на сектору Братоножића — — — — — — — 36
Наређење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 23 октобра 1943 год. штабу Друге далматинскс бригаде за чишћење Комарана од четничких банди и заштиту нталнјанских јединица — — 40
Упутство штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 23 октобра 1943 год. штабу Четврте пролетерске брнгаде о поступку у случају наглог надирања Нијемаца — — — — — — — 41
Наређење штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 23 октобра 1943 год. замјенику команданта исте днвизије за упућивање батаљона Далматинаца из Десете херцеговачке у Другу далматинску бригаду и за успостављање што чвршће везе — — 43
Наређење штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 23 октобра 1943 год. штабу Никшићког НОП одреда за затварање правца од Никшића према Ннкшићкој Жупи — — — — — — — 46
Наређење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 24 октобра 1943 год. штабу Четврте пролетерске бригаде за чврсто одржавање везе са групом батаљона под командом Мнодрага Миловановића у циљу спречавања непријатељског надирања према Шаховнћима и Пљевљи.ма — — — — — — — 47
Извјештај помоћника начелника штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 24 октобра 1943 год. штабу корпуса о извршеним припремама за реорганнзацију дивизије „Венеција" и о снтуацији око Колашина и Берана — — — — — — — 50
-Наређење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 24 октобра 1943 год. штабу италијанске дивизије „Венеција" за реорганизовање дивнзије по формацији НОВ Југославнје — — — 52
Наређење штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 24 октобра 1943 год. штабу Никшићког НОП одреда за заштиту правца према Жупи и Лукову — — — — — — — — — — — 55
Наређење штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 24 октобра 1943 год. потчињеним јединицама за посједање нових положаја у циљу спречавања непрнјатељског продора према Шавнику и Пљевљима — — — — — — — — — — — — 56

Наређење штаба Треће ударне дивизнје НОВЈ од 24 октобра 1943 год. штабу италијанске бригаде „Аоста" за привремено стављање батаљона у Бршном под команду Никшићког НОП одреда — — — — — — —\ — — — — — — 58
Наређење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 25 октобра 1943 год. штабу Треће ударне дивизије за нападање непријатеља у правцу Биоча и Лијеве Ријеке и чишћење Роваца и Мораче 59
Извјештај штаба Четврте пролетерске бригаде од 26 октобра 1943 год. штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о формирању новог батаљона у бригади од људства из Берана и Андријевице — 61
Наређење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 26 октобра 1943 год. штабу Четврте пролетерске бригаде за затварање праваца Беране-Бијело Поље и Колашин-Мојковац — — — —- — 63
Обавјештење штаба Треће ударне дивизије од 26 октобра 1943 год. Главном штабу НОВ и ПО за Црну Гору и Боку *а* покрету батаљона Пете црногорске НОУ бригаде из Братоножића у правцу Мораче — — — — — -— — — — — — 65
Извјештај штаба Треће ударне дивизије од 26 октобра 1943 год. штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о ситуацији на сектору дпвизнје — — — — — — — — — — — — — — 66
Нисмо штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 27 октобра 1943 год. политичким комесарима Друге пролетерске и Треће ударне дивизије о дужности партиско-политичких радника да пруже помоћ органнзацијама АФЖ на терену — — — 71
Извјештај Главног штаба НОВ и ПО за Црну Гору и Боку од 28 октобра 1943 год. штабу Другог ударног корпуса о ситуацији у партизанским одредима — - — — - — — — — 72
Извјештај Главног штаба НОВ и ПО за Црну Гору и Боку од, 28 октобра 1943 год. штабу Другог ударног корпуса о организовању војно-територијалних власти — — — — — — 75
Наређење штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 28 октобра 1943 год. штабу Пете црногорске НОУ бригаде за разбијање четничке банде у Горњој Морачи у садејству са Четвртом пролетерском бригадом - - — — — — — — — — — 77
Наређење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 28 октобра 1943 год. штабу итзлијанске дивизије „Венеција" за упућивање пет камиона у Пљевља и за настављање реорганизације дивизије 79
Наредба штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 28 октобра 1943 год. о устројству санитета при штабу корпуса и у јединицама 80
Наређење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 29 октобра 1943 год. Главном штабу НОВ п ПО Црне Горе и Боке за упућивање одређеног броја бораца из свнх одреда ради формирања Шесте црногорске бригаде — — — — — — — — 83
Наређење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 29 октобра 1943 год. штабу Треће ударне дивизије за чишћење Мораче, Роваца и Прекобрђа од четничких снага и за сарадњу са Главним штабом Црне Горе —• — — -— — — — — — 85
Наређење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 29 октобра 1943 год. штабу Четврте пролетерске бригаде да упути Покрајинском комитету инвалиде и неспособне борце н да предложи чланове за политодјел дивизије — — — — — — — 90
Извјештај штаба Треће ударне дивизије од 30 октобра 1943 год. штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о чишћењу четничких бандн у Горњој и Доњој Морачи и о резултатима савезничког бомбардовања Подгорице — — — — — — — — 91

Наређење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 30 октобра 1943 год. штабу Комског НОН одреда за упућивање сто бораца у Колашин ради формирања Шесте црногорске бригаде —• — 92
Наређење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 30 октобра 1943 год. потчињеним јединицама да до 15 новембра упуте све авијатичаре бивше југословенске војске у штаб корпуса — 94
Наређење штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 30 октобра "1943 год. штабу италијанске брнгаде „Аоста" за правилно и редовно снабдијевање бригаде — — — — — — — — 95
Обавјештење штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 30 октобра 1943 год. Главном штабу НОВ и ПО Црне Горе и Боке о поновном ослобођењу Колашина и Матешева и о чишћењу Мораче и Лнпова од четника — — — — — — — — 96
Извјештај штаба Пете црногорске НОУ бригаде од 31 октобра 1943 год. штабу Треће ударне дивизије НОВЈ о успјелим бојеви.ма Првог батаљона на Снњајевини и потпуном разбнјању четнника на том правцу — — — — —• — — 97
Наређење штаба Треће ударне дивизнје НОВЈ од 31 октобра 1943 год. штабу брнгаде „Аоста" за пребацивање два батаљона на просторнју Бјелопавлића у циљу садејства са Петом црногорском НОУ бригадом — — — — — — — — — 98
Извјештај Главног штаба НОВ и ПО Црне Горе и Боке од 1 новембра 1943 год. штабу Другог ударног корпуса о спровођсњу мобилизације за Шесту црногорску НОУ бригаду — — 100
Наредба начелника штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 1 новембра 1943 год. о постављању руководећег кадра у пратећем батаљону штаба корпуса — — — — —- — — — 101
Извјештај штаба Четврте пролетерске бригаде од 3 новембра 1943 год. штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о ситуацији у Васојевићнма и бомбардовању Подгорице од стране наших савезника — — — — — — — — — — — — — 103
Обавјештење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 4 новембра 1943 год. Главном штабу НОВ и ПО за Црну Гору и Боку о ситуацијн на сектору према Санџаку и ослобођењу Берана и Андријевице — — — — — —. — — — — — — 105
Извјештај штаба Треће ударне дивизије од 4 новембра 1943 год. штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о борбама Пете црногорске НОУ бригаде против четника у Горњој и Доњој Морачи — — — — — — — — — — — — — 106
Извјештај штаба Четврте пролетерске бригаде од 4 новембра 1943 год. штабу Треће ударне дивизије НОВЈ о распореду јединнца бригаде на сектору Беране-Андријевица-Колашин —• — —• 108
Наређење штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 5 новембра 1943 • год. штабу Пете црногорске НОУ бригаде и Зетском НОП одреду за покрет правцем Прекобрђе-Лнјева Ријека-Кучи — 109
Завјет бораца и руководилаца Другог ударног корп\са НОВЈ од 7 новембра 1943 год. Централном комитету КП Југославије поводом прославе 26-те годишњице Октобарске револуцнје 112
Извјештај штаба Пете црногорске НОУ бригаде од 7 новембра 1943 год. штабу Треће ударне дивизије НОВЈ о ситуацији на сектору Брскута и Лијеве Ријеке — — — — — — — — 115
Наређење штаба Пете црногорске НОУ бригаде од 7 новембра 1943 год. својим батаљонима за чишћење терена Брскута и Куча од четничких бандн — — — — — —- — — — 117
Обавјештење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 8 новембра 1943 год. штабу Треће ударне дивизије о борбама Друге

пролетерске дивизије са четницима и Бугарима У рејону Штиткова — —' — — — — — — — — —• — 119
Извјештај штаба Пете црногорске НОУ бригаде од 8 новембра 1943 год. штабу Треће ударне дивизије НОВЈ о току борбе с четницима на територији Куча — — — -— — — — — 120
Заповнјест штаба Пете црногорске НОУ бригаде од 8 новембра 1943 год. потчињеним батаљонима за разбијање четника на територији Куча — — — — — — — — — — — — 121
Обавјештење штаба Треће ударне дивизије од 9 новембра 1943 год. Главном штабу НОВ и ПО за Црну Гору и Боку о борбама Пете црногорске НОУ бригаде у правцу Братоножића и Куча • - - - 124
Упутство штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 9 новембра 1943 год. штабу Тесте црногорске НОУ бригаде о припреми за формирање ове бригаде — — — — -— -— — — — 125
Заповијест штаба Пете црногорске НОУ брнгаде од 9 новембра 1943 год. потчињеним батаљонима за разбијање четника у Кучима — —• — — — — — — — — —(— — 126
Обавјештење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 9 новембра 1943 год. Главном штабу НОВ и ПО ЈЧакедоније о ситуацији на територији Црне Горе, Боке, Санџака и Херцеговине и о стеченим искуствима у стварању НО војске — — — — 128
Наредба штаба Другог ударног корпуса НОВЈ за 10 новембар 1943 год. о постављању командног кадра у Шестој црногорској НОУ бригади _ _ _ _ _ (_ — _ — — _ 132
Извјештај Главног штаба НОВ и ПО за Црну| Гору и Боку од 10 новембра 1943 год. штабу Треће ударне дивизије НОВЈ о намјерама непријатеља на сектору Гостиље-Пољице — — 133
Извјештај штаба Пете црногорске НОУ бригаде од 10 новембра 1943 год. штабу Треће ударне дивизије НОВЈ о разбијању четнка на територији Куча — — — — — — — — — 134
Наређење штаба Треће ударне дивнзије НОВЈ од 10 новембра 1943 год. штабу Пете црногорске НОУ бригаде за мобилизацију Куча _ _ _ _ _ < _ _ _ _ _ _ _ _ 137
Извјеипај штаба Пете црногорске НОУ бригаде од 10 новембра 1943 год. штабу Треће ударне дивизије НОВЈ о успјесима бригаде у борби с четницима на територији Куча — — — 138
Извјештај штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 10 новембра 1943 год. штабу Другог ударног корпуса о разбијању четничких група у Кучима и оживљавању четничких банди у Бјелопавлићима — — — — — — — — -— — — — 141
Извјештај штаба италијанске бригаде ,,Аоста" од 11 новембра 1943 год. Главном штабу НОВ и ПО за Црну Гору и Боку о ситуацији у Бјелопавлићима — — — — — — — — — 144
Наређење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 11 новембра 1943 год. штабу Друге пролетерске и Треће ударне дивизије у вези са замјеном стручног женског саннтетског кадра у батаљонима — — — — — — — — — — — — 145
Обавјештење политичког комесара Треће ударне дивизије НОВЈ од 11 новембра 1943 год. политнчком комесару Десете херцеговачке бригаде о војнополитичкој ситуацији у Црној Гори — — — — — — — —' — — — — — 147
Наређење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 11 новембра 1943 год. потчињеним једнннцама за поступак према савезничким официрима и војницима у вези с приложеним упутством Врховног штаба НОВ и ПО Југославије — — — — 150

Извјештај штаба Пете црногорске НОУ бригаде од 12 новембра 1943 год. штабу Треће ударне дивизије о ситуацији у Кучима послије разбијања четника — — — — — — — 151
Упозорење штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 12 новембра 1943 год. штабу нталијанске бригаде „Аоста" на већу будност према четничким групицама — — — — — — — — 152
Обавјештење Главног штаба НОВ и ПО за Црну Гору и Боку од 13 новембра 1943 год. штабу Треће ударне дивизије НОВЈ о ситуацији код Зетског и Ловћенског НОП одреда — — — 153
Извјештај штаба Пете црногорске НОУ бригаде од 13 новембра 1943 год. штабу Треће ударне днвизије НОВЈ о нападу Нијемаца на положаје бригаде — — — — — — — — 154
Наређење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 13 новембра 1943 год. штабу Ловћенског НОП одреда и ударној групи батаљона за ликвидирање четничких банди у Старој Црној Гори и мобилизацију људства — — — — — — — — 155
Извјештај штаба Пете црногорске НОУ бригаде од 14 новембра 1943 год. штабу Треће ударне дивизије НОВЈ о сукобу са Албанцима и четницима у Кучима — — - - — — — — 157
Извјештај штаба Пете црногорске НОУ бригаде од 14 новембра 1943 год. штабу Треће ударне дивизије НОВЈ о резултатима борбе против Нијемаца, четника и Арнаута на просторији Куча и о новом распореду батаљона — — — — — — 159
Извјештај штаба Пете црногорске НОУ бригаде од 15 новембра 1943 год. штабу Треће ударне дивизије НОВЈ о напуштању територије Куча — — — — — — — — — — — 163
Наредба штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 16 новембра 1943 год. о формнрању Шесте црногорске НОУ бригаде и њеном уласку у састав Треће ударне днвизије — — — — — 164
Наређење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 16 новембра 1943 год. штабу италијанске дивизије „Тауринензе" за пребацивање на просторију с. Оџак-с. Косаница — — — — 165
Наређење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 16 новембра 1943 год. штабу италијанске дивизнје „Венеција" за смјештај јединица на сектору Прњепоље-Бијело Поље-Пљевља 166
Наређење штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 16 новембра 1943 год. штабу италијанске бригаде „Аоста" за пребацивање на терен Санџака — — — — — — — — — — — 167
Наређење штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 16 новембра 1943 год. штабу Пете црногорске НОУ бригаде за пребацивање два батаљона у Бјелопавлнће ради чишћења терена од четничких банди и ради мобилизације људства — — — — — — 169
Наређење штаба Пете црногорске НОУ бригаде НОВЈ од 16 новембра 1943 год. штабовима батаљона за заузимање положаја на сектору Пипера и Бјелопавлића — — — — — 171
Извјештај штаба Комског НОП одреда од 17 новембра 1943 год. штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о формирању првог ударног батаљона и недостатку оружја и муниције у одреду 173
Извјештај штаба Пете црногорске НОУ бригаде од 17 новембра 1943 год. штабу Треће ударне дивизнје НОВЈ о распореду бригаде према наређењу штаба дивизије — — — — — 174
Извјештај штаба Четврте пролетерске бригаде од 18 новембра 1943 год. штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о замјени и распореду батаљона и о ситуацији око Плава и Гусиња — 175
Извјештај штаба Треће ударне днвизије од 18 новембра 1943 год. штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о стању у Петој црногорској НОУ бригади и потреби њеног попуњавања — — 176

Наређење штаба Дурмиторског НОП одреда од 19 новембра 1943 год. Команди мјеста Пивски Манастир о забрани кретања становништва на територији коју непријатељ контролише и о вршењу мобилизације — — — — — — — — — — 177
Наређење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 20 новембра 1943 год. потчињеним јединицама за примјену наређења Врховног штаба о исхрани штабова, јахању коња, дисциплини и поздрављању — — — — — — — — — — — 179
Наредба штаба Другог ударног корпуса НОВЈ за 20 новембар 1943 год. о формирању одељења и отсјека у штабу корпуса — 185
Извјештај штаба Треће ударне дивнзије од 20 новембра 1943 год. штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о ситуацији на сектору дивизије — — — — — — — — — — — — — 187
Обавјештење штаба Треће ударне днвизије НОВЈ од 20 новембра 1943 год. штабу Пете црногорске НОУ бригаде о одлагању задатка ударне групе и о попуни бригаде из Зетског НОП одреда — — — — — — — — — — — — — 190
Обавјештење Главног штаба НОВ и ПО за Црну Гору и Боку од 21 новембра 1943 год. штабу Треће ударне дивизије о нападу Нијемаца и четника на правцу Слатина-Јовановићи — — 191
Обавјештајни извјештај штаба Треће ударне дивизије од 22 новембра 1943 год. обавјештајном центру Другог ударног корпуса НОВЈ о јачини непрнјатељских снага по гарнизонима Црне Горе н Боке — — — — — — — — — — — — 193
Извјештај штаба Нете црногорске НОУ бригаде од 22 новембра 1943 год. штабу Треће ударне дивизије НОВЈ о резултатима борбе на сектору Бјелопавлића — — — — — — — — 196
Наређење штаба Дурмиторског НОП одреда од 22 новембра 1943 год. шгабу Жупопивског територијалног батаљона за мобилизацију батаљона и његово пребацивање на Горњу Брезну 198
Наређење штаба Дурмиторског НОП одреда од 22 новембра 1943 год. Команди мјеста Пнвски Манастир за стављање посадне чете под команду Жупопивског батаљона п за снабдијевање тзг батаљона потребном колнчином хране — — — — 199
Извјештај штаба Шесте црногорске НОУ бригаде од 23 новембра 1943 год. штабу 'Треће ударне дивизије НОВЈ о распореду батаљона на линији Колашнн-Лијева Ријека-Братоножићи — 200
Обавјештење Главног Штаба НОВ и ПО за Црну Гору и Боку од 24 новембра 1943 год. штабу Треће ударне дивизије НОВЈ о непријатељскнм снагама у Никшићу и акцијама на том сектору — — — — — — — — — — — — — 202
Извјештај штаба Четврте пролетерске брнгаде од 24 новембра 1943 год. штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о распореду брнгаде и ситуацији на сектору Санџака — — — — — — — 203
Обавјештење штаба Треће ударне дивизије од 24 новембра 1943 год. Главном штабу НОВ и ПО за Црну Гору и Боку о доласку Ловћенаца у Шесту црногорску НОУ бригаду — — 209
Наређење штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 24 новембра 1943 год. подређеним јединицама за распоред и правце напада — 210
Наређење штаба Дурмиторског НОП одреда од 25 новембра 1943 год. Команди мјеста Пнвски Манастир да појача политички рад на терену ради успјешније мобилизације новнх бораца — 213
Извјештај штаба Четврте пролетерске бригаде од 25 новембра 1943 год. штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о покретима и акцијама бригаде од 1 до 25 новембра — — — — — — 214

Изв>ештај Главног штаба НОВ и ПО за Црну Гору и Боку од 26 новембра 1943 год. штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о ситуацији на свом подручју — — — — — — 216
Извјештај штаба Дурмиторског НОП одреда од 27 новембра 1943 год. штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о току мобнлизације на свом подручју — — — — — — — — — — 220
Наређење Главног штаба НОВ и ПО за Црну Гору и Боку од 27 новембра 1943 год. штабу Ловћенског НОП одреда за пребацивање ударног батаљона на просторију с. Прогоновићи и стављање под команду ударне групе — — — — — — 222
Наређење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 27 новембра 1943 год. штабовима италијанских дивизија „Венеција"' и „Тауринензе" за формирање дивизије „Гарибалди" од људства ових дивизија — — — — — — — — — — 224
Наређење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 28 новембра 1943 год. за реорганизацију италијанских јединица — — 226
Обавјештење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 28 новембра 1943 год. Главном штабу НОВ и ПО за Црну Гору и Боку о формирању Седме црногорске ударне бригаде — — — — 229
Извјештај штаба Четврте пролетерске брнгаде од 28 новембра 1943 год. штабу Треће ударнс дивизије НОВЈ о распореду батаљона на сектору Бијело Поље, Бродарево, Беране, Андријевица и ситуацији у овим срезовима — — — — 230
Пресуда Војног суда при штабу Четврте пролетерске бригаде НОВЈ од 29 новембра 1943 год. двојицн дезертера — — — — 231
Предлог Главног штаба НОВ и ПО за Црну Гору и Боку од 29 новембра 1943 год. штабу Треће ударне дивизије НОВЈ за упућивање једног батаљона на терен Куча у циљу спријечавања четнничког реорганизовања и јачања — — — — 233
Наредба штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 30 новембра 1943 год. о формациском саставу бригаде и батаљона у италијанској дивизијн "Гарибалди" — — — — — — — 234
Наређење штаба Треће ударне дивнзније НОВЈ од 30 новембра 1943 год. штабу Шесте црногорске НОУ бригаде за напад на четнике у Кучима и Прекобрђу уз садејство батаљона Пете црногорске НОУ бригаде и Комског НОП одреда — — — 236
Наредба штаба Пете црногорске НОУ бригаде НОВЈ од 30 новембра 1943 год. потчињеним јединицама за посједање положаја и извођење акција на сектору Куча и Бјелопавлића — — 238
Извјештај штаба Четврте пролетерске бригаде од 30 новембра 1943 год. штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о упућивању Четврте италијанске бригаде у састав дивизије „Гарибалди" — — — — — — — — — — — — 241
Извјештај штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 1 децембра 1943 год. штабу Другог ударног корпуса о ситуацији на сектору дивнзије — —% — — — — — — — — — —• 244
Извјештај Обавјештајног центра Другог ударног корпуса НОВЈ од 2 децембра 1943 год. о војној и полнтичкој ситуацији на територији Црне Горе, Боке, Санџака и Херцеговине — — 245
Наређење команданта Херцеговачке дивизије НОВЈ од 2 децембра 1943 год. потчињеним јединицама за активније дејство на правцу Грахово-Внлусе-Велимље-Никшић-Билећа — — — 254
Директивно писмо замјеника политичког комесара Главног штаба НОВ и ПО за Црну Гору и Боку од 2 децембра 1943 год. свим партијцнма у НОП одреднма и командама мјеста о партиском раду у војсци — — — — — — — — — 256

Наређење штаба Десете херцеговачке, НОУ бригаде од 3 децембра 1943 год. штабови.ма батаљона' за чишћење просторије Долови-Клобук — — — — — — — — — — — 259
Извјештај Главног штаба НОВ н ПО Црне Горе и Боке од 3 децембра 1943 год. штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о бојевима против Нњемаца и четника и њемачкој офанзиви у Херцеговини — — — — — — — — — — — — 261
Извјештај штаба Жупопивског територијалног батаљона од 3 децембра 1943 год. штабу Дурмиторског НОП одреда о извршеној мобилизацијн — — — — — — — — — — — 266
Наређење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 3 децембра 1943 год. потчињеннм јединицама за правилан и другарски однос према италијанским офнцирима и војннцима — — 267
Наређење штаба Десете херцеговачке НОУ бригаде од 4 децембра 1943 год. штабовима батаљона за пребацивање на просторију Вилусе-Спила-Болосаве — •— — — — — — —• — 270
Упутство штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 5 децембра 1943 год. штабу Треће ударне дивизије за рад у случају јаког непријатељског продора на ослобођену територију — — — 272
Наређење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 5 децембра 1943 год. штабу Друге пролетерске дивизије за организовање јачег отпора у циљу евакуације болнице и ратног материјала из Пљеваља — — — — — — — — — — 275
Наређење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 5 децембра 1943 год. штабу Друге пролетерске дивизије за хитно пребацнвање јединнца на правац Подпећи у циљу заштите тешких рањеника — — — — — — — — — . 276
Наређење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 5 децембра 1943 год. штабу Дурмиторског НОП одреда за смјештај и обезбјеђење тешких рањеника — - — - - - — — — 277
Наређење Главног штаба НОВ и ПО за Црну Гору и Боку од 5 децембра 1943 год. штабу Ловћенског НОП одреда за упућивање сто борацa ради попуне Седме црногорске НОУ брнгаде 279
Наређење штаба Лурмнторског НОП одреда од 6 деиембра 1943 год штабу Територијалног батаљона у Пивском Манастиру за извршење мобилнзације људства у циљу обезбјеђења правца Јасеново Поље-Никшић — — — — — — — 280
Наређење штаба Треће ударне днвизнје НОВЈ од 6 депембра 1943 год. штабу Првог батаљона Шесте црногорске НОУ бригаде за испитивање ситуације у правцу Санџака — — — 281
Обавјештење Главног штаба НОВ и ПО за Црну Гору н Боку од 7 децембра 1943 год. штабу Треће ударне дивизије о одређпвању борацa за Седму црногорску НОУ бригаду — — 282
Наређење штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 7 децембра 1943 год потчињеним јединицама за хитно прегрупнсавање снага у цнљу одбране ослобођене територије од нове њемачке офанзиве — — —' —• — — — — — — — — 284
Извјештај штаба Друге пролетерске дивизије од 8 децембра 1943 год. штабу Друтог ударног корпуса НОВЈ о развоју догађа>а на сектору дивизије послије пада Пљеваља — — — — 288
Извјештај штаба Треће ударне дивизије од 8 децембра 1943 год. штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о ситуанијн на сектору Бијело Поље-Мојковац-Беране- Андријевица-Кучи-Бјелоплавлићи и резултатима бојева ударне групе — — — — — 290
Заповтест штаба Десете херцеговачке НОУ бригаде од 8 децембра 1943 год. штабовима батаљона за напад на четничку групу у Горњнм Кривошијама — — — — — — — — — 293

Резолуција интелектуалаца Васојевићке Нахије од 8 децембра 1943 године — — — — — — — — — — — — — 295
Извјештај штаба Комског НОП одреда од 8 децембра 1943 год. штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о ситуацији око Мурине, Плава и Гусиња — — — — — — — — — — — — 300
Заповијест команданта Херцеговачке дивизије НОВЈ од 10 децембра 1943 год. штабовима Треће и Десете херцеговачке НОУ бригаде н Никшићког НОП одреда за напад на непријатеља у Билећи и Ластви — — — — — — — — — — 301
Извјештај штаба Дурмиторског НОП одреда од 10 децембра 1943 год. Главном штабу НОВ и 110 за Црну Гору и Боку о војно-политичкој ситуацији на терену одреда — — — — 303
Извјештај помоћника начелника Другог ударног корпуса НОВЈ од 11 децембра 1943 год. своме штабу о ситуацији на сектору Тара-Калиновик-Гацко-Невесиње-Никшић — — — — — 306
Обавјештење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 11 децембра 1943 год. штабу Дурмиторског НОП одреда о почетку Шесте непријатељске офанзиве на НОВ и војно-иолитичкој ситуацији на територији корпуса — — — — — — — 310
Наређење штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 11 децембра 1943 год. штабу Пете црногорске НОУ бригаде за појачање будности према гарнизонима Подгорнца и Никшић у вези с почетком Шесте непријатељске офанзиве — — — — 313
Наређење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 11 децембра 1943 год. помоћнику начелника штаба корпуса за подношење извјештаја о ситуацији на сектору Дурмиторског НОП одреда и намјерама непријатеља од правца Никшића — — — — 315
Обавјештење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 12 децембра 1943 год. Главном штабу НОВ п ПО за Црну Гору и Боку о Шестој непрпјатељској офанзивн на ослобођену територију Југославије — — — — — — — — — — — — 317
Заповијест штаба Десете херцеговачке НОУ бригаде од 12 децембра 1943 год. штабовнма батаљона за енергично протјеривање непријатеља ка Ластви и за пребацивање на правац Дрпе-Броћанац-Петровићн-Кнеж До — — — — — — 319
Писмо политичког комесара Другог ударног корпуса НОВЈ од 12 децембра 1943 год. политичкнм комесарима потчињених јединица поводом заповијести Врховног команданта НОВ и ПО Маршала Тита — — — — — — — — — — — 321
Заповијест Десете херцеговачке НОУ бршаде од 13 децембра 1943 год. штабовима батаљона за хитно пребацпвање на сектор Вели.мља — — — — — — — — — — — — — 329
Наређење штаба Треће ударне днвизије НОВЈ од 13 децембра 1943 год. штабовима Четврте, Пете и Шесте бригаде за рушење комуникација, избјегавање крутих фронтова и уништавање четничких група у вези са Шестом непријатељском офанзивом 331
Упутство политкомесара Другог ударног корпуса НОВЈ од 13 децембра 1943 год. политкомесару Херцеговачке днвизије о раду дивизиског комитета и о свестраној припреми политичких предавања — — — — — — — — — — — 334
Упутство штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 13 децембра 1943 год. штабу Херцеговачке дивизије о маневарском начину ратовања и о изненадним нападнма на непријатеља — — 336

Наређење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 14 децембра 1943 год. штабу Треће ударне днвизије за прихватање савезничких офнцира и најкоректније поступање према њима 339
Наређење штаба Треће ударне дивизнје НОВЈ од 14 децембра 1943 год. штабовима бригада за хитно упућивање по двадесет коња за пренос рањеника дивизиске болнице — — — — 340
Извјештај помоћннка начелника штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 15 децембра 1943 год. своме штабу о ситуацији на сектору ријеке Таре и Никшића — — — — — — — 341
Обавјештење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 15 децембра 1943 год. Главном штабу НОВ и ПО Црне Горе и Боке о ситуацији на сектору Санџака — — —• — — — — — 344
Извјештај штаба Комског НОП одреда од 15 децембра 1943 год. штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о ситуацији на подручју: Пећ. Плав, Гусиње, Беране. Андријевица — — 346
Наређење штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 16 децембра 1943 год. штабу Четврте пролетерске бригаде за упућивање брдске батерије у Колашин — — — — — — — — — — 348
Наређење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 16 децембра 1943 год. штабу италијанске дивизије „Гарнбалди" за груписање свих артиљераца у једну чету при штабу Друге бригаде — — — — — — — — — — — — — 349
Извјештај помоћника начелника штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 17 децембра 1943 год. своме штабу о стању на сектору Требиња, ријеке Таре и Никшића — — -— — — 350
Наређење штаба Дурмиторског НОП одреда од 18 децембра 1943 год. Команди мјеста Пивски Манастир за повећавање посадне чете у циљу контроле терена — — — — — — — — 354
Релација штаба Тесте црногорске НОУ бригаде од 18 децембра 1943 год. за период од 1 до 15 децембра — — — — — 355
Извјештај штаба Треће ударне дивизије од 18 децембра 1943 год. штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о снтуацији на сектору дизизије — — — — — — — — — — — — —• — 359
Наређење штаба Треће ударне дивизије од 18 децембра 1943 год. штабовнма Четврте, Пете и Тесте бригаде да прихвате енглеске официре и допрате до штаба Другог ударног корпусз — — — — — — — — — — — — — — 361
Извјештај пуковника Обрадовића од 19 децембра 1943 год. штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о ситуацији на ријеци Тари према Пљевљима н Косаници — — — — — — — — 362
Извјештај штаба Треће ударне днвизије од 20 децембра 1943 год. штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о повлачењу Нијемаца из Косанпце и разбијању четничке групе у Каменој Гори — 364
Писмо Мнтра Бакића, политичког комесара Другог ударног корпуса НОВЈ, од 20 децембра 1943 год. Покрајннском комитету КПЈ за Црну Гору и Боку, поводом попуне бригада политичким кадром са терена — — — — — — — — — — — — 366
Извјештај помоћника начелника штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 21 децембра 1943 год. своме штабу о ситуацији на сектору Дурмиторског НОП одреда и о пребацивању рањеника у Боан — — — — — — — — — — — — — 369
Извјештај штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 21 децембра 1943 год. штабу Другог ударног корпуса о стању на сектору Шаховића — — — — — — — — — — — — — 372

Писмо штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 22 децембра 1943 год. италијанској Врховној команди о борбама италијанске

дивизије „Гарибалди" на територији Црне Горе и о слању помоћи за њено снабдијевање — -— — — — — — 373
Обавјештење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 22 децембра 1943 год. Покрајинском комитету КПЈ за Црну Гору и Боку о ситуацији на подручју Корпуса и о потреби за формирање једне бокељске бригаде — —• — — — — — — — 374
Упутство штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 22 децембра 1943 год. Главном штабу НОВ и ПО Црне Горе н Боке за правилно тумачење одлука Другог засједања АВНОЈ-а борцима и народу — - - --- — — — — _ _ _ — — _ 376
Обавјештење штаба Друтог ударног корпуса НОВЈ од 23 децембра 1943 год. штабовима дивизија и самосталних брпгада о одлуци Централног комитета КПЈ о укнданЈу политодјела у бригадама и постављању политодјела у дивнзијама — — 377
Извјештај Обавјештајног центра Главног штаба НОВ и ПО Црне Горе и Боке од 23 децембра 1943 год. о ситуацијн у Херцеговини и нг. терену Никшићког и Зетског НОП одреда — 379
Извјештај штаба Дурмиторског НОП одреда од 23 децембра 1943 год. Главном штабу НОВ и ПО за Црну Гору и Боку о војнополнтичкој ситуацији на територији одреда — — — — 382
Наређење штаба Треће ударне днвизнје НОВЈ од 24 октобра 1943 год. штабу Пете црногорске НОУ бригаде за пребацивање на просторнју Лутово у циљу напада на непријатељске положаје Вјетарник-Погане Међе — — — — — — — 386
Наређење штаба Дурмиторског НОП одреда од 26 децембра 1943 год. Командн мјеста Пивски Манастир за упућивање одређеног броја бораца и за стално постављање засједа четничким групама — — — — — — — — — — — 388
Писмо политичког комесара Другог ударног корпуса НОВЈ од 27 децембра 1943 год. 11окрајннском комитету КПЈ за Црну Гору и Боку поводом одлуке ЦК КПЈ о формирању политодјела у дивизијама и организовању партиског курса при штабу Треће дивизије — — — — — — — — — — — 390
Упутство политичког ко.месара Дурмиторског НОП одреда од 27 децембра 1943 год. политичким комесарима батаљона о политичком и културном раду са борцима — — — — — 393
Наређење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 28 децембра 1943 год. потчњеним јединицама за унапређивање у подофицирски чнн свих старијих бораца — — —* — — — 397
Писмо штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 28 децембра 1943 год. Главном штабу НОВ и ПО Црне Горе и Боке поводом размјештаја и попуне кадрова у одредима и неизвршавања наређења од стране појединих штабова одреда — — — 398
Наређење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 29 децембрз 1943 год. Главном штабу НОВ и ПО Санџака за већу активност на комуникацији Пљевља-Чајниче — — — — — 400
Наређење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 30 децембра 1943 год. о формирању Седме црногорске НОУ бригаде — — 403
Наређење штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 30 децембра 1943 год. штабу Друге и Треће дивизије и Главном штабу за Санџак за нови распоред јединица у циљу блокирања комуникације Пријепоље-Пљевља-Чајниче-Горажде и разбијања четничких снага — — — — — — — — — 408
Извјештај штаба Дурмиторског НОП одреда од 30 децембра 1943 год. штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о ситуацији на терсну одреда — — — — — — — — — — — 410

Извјештај штаба Треће ударне дивизије од 30 децембра 1943 год. штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о ситуацији на сектору днвизије од 18 до 30 децембра — — — — — — — — 413
Честитка штаба Другог ударног корпуса НОВЈ свнм борцима и руководиоцима на тернторији Црне Горе и Боке, Херцеговине и Санџака поводом наступајуће 1944 године и позив на још одлучнију борбу — — — — — — — — — — 415
Честитка штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 31 децембра 1943 год. борцима и руководиоцима италијанске дивизије „Гарибалди" поводом наступајуће 1944 године — — — 419
Наређење штаба Треће ударне дивизнје НОВЈ од 31 децембра 1943 год. потчињеним јединицама за пребацнвање на нове положаје у циљу затварања правца Пећ-Сјеница-Пријепоље-Пљевља-Горажде — —< — — — — — — — — 420

II

Документа домаћих издајника

Писмо Ђорђија Лашића од 6 новембра 1943 год. Љубу Вуксановићу којим тражи сарадњу с Ње.мцнма ради предузимања акцње против партнзана у Кучима — — — — — — — 429
Писмо ЂорђиЈа Лашића од 23 новембра 1943 год. мајору Величку Бојовићу о дезорганизацијн и деморализацији четника у Црној Горн — — — — — — — — — — — — — 430
Проглас привременог политичког вођства Црногорске федералистичке странке од 25 децембра 1943 год. црногорском народу за јединство у борби против Народноослободилачке војске 433

Технички уредник
Миленко Томић

Коректор
Урош Соколовић

Рукопис предат у штампу марта 1954

Штампање завршено септембра 1954

Тираж 3000 примерака

"310

Штампарија „Култура", Београд, Македонска број 4

И С П Р А В К А

Стр.	Ред	Стоји	Треба
111 •	4 одозго	Цногорска	Црногорска
207	16 одоздо	ие	не
211	8 одоздо	контролисаља	контролисања
386	17 одоздо	Анташевац	Антешевац

>